
WIDENER LIBRARY
HX Q2ZB


INSIGNIA ACADEMIAE HARVARDIANAE CANTAB: NOV: ANGLIAE
VE RI
TAS
The Gift of
Mary Bryant Brandegee
in Memory of
William Fletcher Weld
HARVARD COLLEGE LIBRARY


INSIGNIA ACADEMIAE HARVARDIANAE CANTAB: NOV: ANGLIAE
VE RI
TAS
The Gift of
Mary Bryant Brandegee
in Memory of
William Fletcher Weld
HARVARD COLLEGE LIBRARY

COLLECTION

DES

AUTEURS LATINS,

PUBLIÉS ET COLLATIONNÉS

SUR LES MANUSCRITS DE LA BIBLIOTHÈQUE DU ROI,

PAR F.-G. POTTIER.



A PARIS,

CHEZ MALEPEYRE, LIBRAIRE,

RUE GÎT-LE-CŒUR, N° 4.

MDCCCXXIII.

vous faire des prix de presque 85 % au-dessous du prix de la vente, et de 65 % au-dessous du prix de fabrication.

Indépendamment des avantages ci-dessus, que vous êtes bie de reconnaître, vous reconnaîtrez aussi combien vous ferez plais clients en les mettant en possession, pour une modique somme publication qui leur fera connaître les détails de la vie privée et p de l'homme étonnant qui, de *simple bûcheron*, *conducteur de train* est parvenu à se placer à la tête d'une des plus grandes et des pl santes nations du monde.

L'auteur, dans une rédaction concise et attrayante, a rés groupé admirablement tous les faits de la guerre des États-Unis, d lition de l'esclavage, et les causes qui ont amené ce grand conflit, sanglant et le plus formidable des temps modernes.

Vous ne pouvez donc présenter à vos clients rien de plus inté et en même temps rien de plus instructif pour ceux qui n'ont p jour par jour les épisodes de cette terrible guerre civile.

Nous vous engageons soit à nous faire une demande directe plaires, soit à faire prendre un échantillon par votre commissionn vous le jugez préalablement convenable.

Nous profitons de cette circonstance pour vous faire connaî nous avons soldé et que nous vous vendrons :

LE BÉRANGER DES FAMILLES orné d'un beau portrait de Béranger d'après A. gravé sur acier. 1 joli vol. in-12, avec couvertu mée en couleur. Au lieu de 3 fr. 50 c.............................. Net,

Ce volume, réclamé depuis longtemps, contient ce qu'il y a de plus doux, de pl de plus élevé dans les œuvres du poëte national; ainsi que son titre l'indique, il pe figurer dans la bibliothèque de la famille.

VIE DE BÉRANGER (1780-1857), par Paul Boiteau. 1 joli petit vol. in-16, avec por lieu de 1 fr.. N

50 % de remise pour ces deux ouvrages.

Des comptes courants seront ouverts à MM. les Libraires qui en la demande.

Veuillez agréer, Monsieur, l'assurance de notre parfaite considé

PENAUD JOLLY & Cie.

Paris. — Typ. Pillet fils aîné, 5, rue des Grands-Augustins.

AUCTORUM
LATINORUM
COLLECTIO.

EXCUDEBAT FIRMINUS DIDOT,
VIA JACOB, N° 24.

QUINTUS HORATIUS FLACCUS.

RECENSUIT ET EMENDAVIT

F. G. POTTIER.



PARISIIS,

APUD MALEPEYRE, BIBLIOPOLAM.

MDCCCXXIII.

PRÉFACE.

Horace est sans contredit un des auteurs les plus aimables, un des poètes les plus parfaits que l'antiquité ait transmis aux modernes. Si la douce philosophie qui respire dans ses écrits a fait dans tous les âges le charme et les délices des hommes éclairés, son texte, qui présente des difficultés assez fréquentes, a, dans tous les temps, et récemment encore, exercé la critique et la sagacité des commentateurs les plus distingués. Des travaux aussi multipliés qu'estimables peuvent-ils laisser l'espoir de donner encore quelque chose de nouveau? Peut-être même ne doit-on pas trop ambitionner cette espèce de mérite. Le texte d'un poète aussi généralement connu, aussi fréquemment cité, est en quelque sorte consacré par le prestige d'une tradition antique, et l'empire, pour ainsi dire irrésistible, que conservent les anciennes habitudes pardonne difficilement des innovations qui semblent porter atteinte à ses droits. Quel est donc le devoir, et quel peut être le travail d'un nouvel éditeur d'Horace? C'est de recueillir les nombreux matériaux que lui présentent en foule les savants qui l'ont précédé, de faire un choix éclairé parmi ces richesses diverses, et de justifier ce choix par l'autorité des manuscrits. L'édition que j'offre au public, comparée avec chacune des éditions modernes, se distingue peut-être par un assez grand nombre de variantes; mais

il est vrai de dire qu'elle contient peu de leçons nouvelles qui ne se rencontrent pas dans quelqu'une des éditions anciennes ou modernes les plus estimées.

Tous les secours dont je pouvais avoir besoin, soit en manuscrits, soit en livres imprimés, ont été mis à ma disposition de la manière la plus obligeante par les divers chefs des bibliothèques publiques, et je ne puis assez leur témoigner ici toute ma reconnaissance.

La Bibliothèque du Roi possède quarante-trois manuscrits d'Horace. J'ai lu avec attention tous ceux du dixième et onzième siècle, j'ai comparé les variantes de ceux du douzième et treizième, j'en ai consulté plusieurs du quatorzième et quelques-uns du quinzième, et je me suis assuré que ceux que je négligeais ne pouvaient rien offrir d'intéressant. M. Malepeyre m'a secondé efficacement dans ce travail.

Acron et Porphyrius (Venise, 1490) se placent avec avantage a la tête des commentateurs anciens. Ces scoliastes ont le mérite de retracer fréquemment les bonnes leçons des manuscrits.

Lambin (Paris, 1567) a le premier en quelque sorte constitué le texte qui depuis a servi assez généralement de base aux éditions subséquentes. Ce commentateur joint une grande érudition à beaucoup d'esprit.

Cruquius (1597) a eu l'avantage de consulter quelques manuscrits assez anciens, qui depuis ont été détruits. Ce commentateur a beaucoup de sagacité. Ses notes et les leçons de ses manuscrits donnent beaucoup de prix à son édition.

Torrentius (Van der Becken, Anvers, 1608) était

très-versé dans la connaissance de l'histoire romaine. Son commentaire donne des renseignements précieux sur cette partie.

Schrevelius, dans l'édition *variorum* de 1670, a fait un extrait des anciens commentateurs. Si les notes souvent claires et toujours précises de J. Bond peuvent servir de modèle pour une édition classique, le travail fait par Schrevelius serait peut-être un exemple à suivre pour une édition littéraire.

Parmi les éditeurs d'Horace considérés sous le rapport de la critique, Bentley (Cambridge, 1711; Amsterdam, 1713) me semble devoir occuper la première place sans contestation comme sans partage. On lui a reproché, et sans doute avec raison, beaucoup trop de hardiesse dans ses corrections et dans ses conjectures; mais partout il discute, il raisonne, il éclaire, et ses erreurs mêmes sont instructives.

Les nombreuses corrections de Cuningham (Londres, 1721), diversement appréciées par quelques savants, n'ont pas en général survécu à leur auteur, qui n'est plus guère connu que par l'acharnemeut peu littéraire avec lequel il poursuit son compatriote Bentley.

Les commentaires réunis de Dacier et Sanadon (Amsterdam, 1735) sont indispensables pour se bien pénétrer du sens des passages difficiles d'Horace.

Gessner, dans l'édition qui réunit les notes de Baxter et de Zeune (Leipsick, 1802), laisse reconnaître le savant qui a fait une étude approfondie de la langue latine, et l'esprit sage qui sait se restreindre dans les limites d'une juste critique.

Jani (Leipsick, 1782) a recueilli un assez grand nombre de variantes relatives aux odes. Dans ses notes, il explique son auteur avec assez de sagacité.

M. Combe (Londres, 1792-93), dans une édition toute brillante du luxe de la typographie anglaise, offre, avec quelques variantes, un choix judicieux de notes des commentateurs les plus estimés, et donne un *index verborum* très-étendu.

M. Wetzel (Leignitz, 1799), en suivant en général le texte de Bentley, fait preuve d'un discernement éclairé et d'une critique judicieuse. Son édition, recommandable par des analyses faites avec goût, par une histoire assez étendue du temps d'Horace, et par divers index, est une des plus estimables de ce poète.

M. Mitscherlich (Leipsick, 1800) s'est peu occupé de la critique. Son commentaire sur les odes paraît jouir d'une grande estime. Ce savant, en développant toutes les richesses de l'érudition, se défie peut-être un peu trop de l'intelligence de son lecteur, et accorde en général plus à l'autorité qu'au raisonnement.

M. Döring (Leipsick, 1803), dans une édition purement exégétique, donne assez heureusement le sens général de l'auteur dans les passages difficiles. L'on désirerait quelquefois des explications plus littérales.

M. Féa (Rome, 1811) a publié une édition remarquable par une foule de leçons nouvelles, au milieu desquelles on en rencontre plusieurs de très-heureuses puisées dans les manuscrits d'Italie.

M. Vanderbourg (Paris, 1812-13) a fait pour les odes, sur un assez grand nombre de manuscrits, un

travail précieux par son exactitude. Il en a lu les scolies avec attention, et ses notes contiennent souvent des renseignements pleins d'intérêt.

La traduction de MM. Campenon et Després (Paris, 1822) m'a paru aussi élégante que fidèle. Elle se recommande par un Essai sur la vie et les écrits d'Horace qui fait honneur à la plume de M. Campenon.

J'ai consulté ces diverses éditions, et quelques autres moins importantes que je ne crois pas devoir citer ici. J'y ai puisé tous les secours qui pouvaient m'être nécessaires, soit pour la correction, soit pour l'intelligence du texte.

M. Boissonade a bien voulu me communiquer des renseignements du plus grand intérêt, et tels que je pouvais les attendre d'un savant aussi distingué.

J'ai des obligations toutes particulières au nouvel éditeur de Cicéron. A des connaissances aussi variées qu'étendues, M. Leclerc joint un esprit très-juste et un goût très-sûr. Ses conseils m'ont été de la plus grande utilité.

Je dois aussi des observations judicieuses à M. Taranne, jeune professeur, qui promet de rendre des services importants à l'instruction.

Dans une édition purement critique et dépourvue de notes, la ponctuation est le seul moyen possible d'éclaircir les difficultés du texte (1). J'ai donné tous

(1) M. le chevalier Croft (Paris, 1810) a fait un petit ouvrage intitulé *Horace éclairci par la ponctuation*, qui présente des vues et des idées ingénieuses.

mes soins à cette partie importante de mon travail.

Quelques savants étrangers ont cherché, et cherchent encore aujourd'hui à introduire dans le texte des auteurs anciens une orthographe tout-à-fait nouvelle : j'ai cru devoir m'en tenir à l'ancienne, généralement adoptée par les éditeurs français. En suivant cette marche, j'ai pour moi, comme j'essaierai de le démontrer, non-seulement les raisons les plus plausibles, mais même les autorités les plus irrécusables.

J'ai classé par ordre de date les manuscrits que j'ai consultés, et j'ai assigné à chacun d'eux un numéro en raison de son ancienneté. Les variantes sont renvoyées à la fin du volume. Je n'ai pas cru devoir les multiplier inutilement, et je me suis borné à celles qui pouvaient avoir quelque intérêt.

A l'édition d'Horace, je joins la discussion de quelques-unes des leçons que j'ai adoptées. Par le travail que j'ai fait sur cet auteur, le public pourra juger de celui que je me propose de faire sur tous ceux qui composeront la nouvelle collection.

Paris, le 1er mars 1823.

F. G. POTTIER,

Professeur d'humanités.

VIE D'HORACE.

Horace naquit à Venouse (*Venusia*), petite ville entre l'Apulie et la Lucanie, l'an de Rome 689, sous le consulat de Manlius Torquatus et de L. Aurelius Cotta. Il était fils d'un affranchi [1]. Son père, qui reconnut de bonne heure en lui d'heureuses dispositions, crut devoir les cultiver [2]. Il vendit le petit domaine qu'il possédait, se rendit à Rome, obtint une charge d'huissier aux ventes, et se consacra tout entier aux soins que réclamait de lui un fils dans lequel il placait déja tout son orgueil, et qui devait faire un jour toute sa gloire. Il n'épargna aucun sacrifice pour lui donner une éducation conforme à celle que recevaient alors les jeunes gens des familles les plus distinguées [3]. Tandis que des maîtres célèbres ornaient son esprit, il s'attacha lui-même à lui former le cœur. Des préceptes d'une morale aussi saine que simple, toujours appuyés par des exemples [4], lui inspirèrent de bonne heure l'horreur du vice, et la tendresse active et inquiète d'un père, qui l'accompagnait dans toutes ses leçons, dans toutes ses démarches [5], le garantirent des dangers auxquels pouvait être exposée l'inexpérience d'un jeune homme, dans une ville aussi corrompue que l'était alors la capitale du monde.

Athènes, malgré sa décadence, n'avait cessé d'être le séjour du bon goût, des lettres, et de la philosophie. Un voyage dans

---

[1] Sat. I, 6, 6. — [2] Sat. I, 6, 71 et suiv. — [3] Sat. I, 6, 77. — [4] Sat. I, 4, 106 et suiv. — [5] Sat. I, 6, 81 et suiv.

cette patrie des Sophocle, des Démosthène, des Socrate, était alors regardé comme le complément nécessaire de l'éducation. Ce fut pendant le séjour d'Horace dans cette ville célèbre qu'éclata la guerre civile qui suivit la mort de César. Brutus, passant par Athènes, réunit sous ses étendards les jeunes Romains qui s'y trouvaient. Il connaissait Horace, il lui donna une charge de tribun dans son armée.

Après la défaite de son parti, Horace profita de l'amnistie accordée par Auguste, et revint à Rome. Le désir de se faire connaître, ou plutôt, comme il le dit lui-même, le besoin de réparer la perte de sa fortune [1], l'engagea à faire des vers. Les Romains furent surpris d'entendre, pour la première fois, la lyre des Grecs retentir d'une manière aussi harmonieuse sous les doigts d'un poète latin. Des sons aussi nouveaux pour eux les ravirent d'admiration. Mécènes, dont le nom est devenu depuis un titre de gloire, se faisait alors un mérite d'honorer de son amitié, et d'encourager de sa protection tous les genres de talents. Varius et Virgile, qui déja avaient eu part aux bienfaits de ce ministre, s'empressèrent de lui présenter un poète [2] qui venait de faire une conquête aussi brillante sur le génie des Grecs. Mécènes reçut Horace au nombre de ses amis. La faveur d'un protecteur aussi puissant ne fut pas capable d'éveiller l'ambition du jeune poète. Il sut borner ses vœux à une honnête médiocrité, et, content de sa terre de Sabine, qu'il tenait de la libéralité de Mécènes, il ne sollicita jamais [3], ou, pour mieux dire, il refusa constamment de nouveaux dons [4]. Cette modération lui concilia l'estime de son bienfaiteur. Ce ministre, juge éclairé des hommes, apprécia toute la noblesse du caractère d'Horace, et l'admit

---

[1] Epist. II, 2, 50 et 51. — [2] Sat. I, 6, 55. — [3] Od. III, 16, 38. — [4] Epod. I, 25 et suiv.

dans sa familiarité la plus intime. Il trouvait dans sa société un des délassements les plus agréables; l'homme de lettres devint même si nécessaire à l'homme d'état, que leur existence semblait, en quelque sorte, confondue l'une dans l'autre, et que leurs deux ames n'en formaient, pour ainsi dire, plus qu'une seule [1].

Dans ce commerce d'intimité, l'homme puissant paraît avoir cherché quelquefois à user de l'autorité de ses bienfaits; mais le protégé, sans manquer aux égards que lui commandait la reconnaissance, sut défendre les droits d'une noble et généreuse indépendance. Horace, dans son Épître à Mécènes, la septième du premier livre, semble avoir pris soin lui-même de répondre à la malveillance, qui, de nos jours, a voulu le représenter comme un adroit courtisan et un humble flatteur. Mécènes, qui avait tant chéri ce poète pendant sa vie, lui donna à sa mort un nouveau témoignage de son attachement, en le recommandant à Auguste comme un autre lui-même.

Auguste, de son côté, avait su apprécier Horace, et l'avait honoré d'une amitié particulière; il avait même voulu l'attacher à sa personne, et lui avait fait proposer une place de secrétaire intime [2]. Cet emploi ne pouvait convenir à un homme pour qui l'indépendance était le premier et le plus précieux des biens: Horace le refusa, et ce refus ne lui fit aucun tort dans l'esprit d'Auguste, qui ne cessa depuis de lui faire les avances les plus amicales, et de le combler de ses bienfaits.

La faveur de Mécènes et d'Auguste donna à Horace une grande célébrité. Il fut accueilli, fêté, recherché de tout ce que Rome comptait alors de personnages le plus distingués par leur naissance et leurs talents. Horace, qui vit tout ce que la poésie avait fait pour lui, se plut à célébrer son pouvoir.

---

[1] Od. II, 17, 5 et suiv. — [2] SUÉTONE.

« Les vers, dit-il, seuls plus durables que l'airain et le marbre, plus solides que tous les monuments élevés par la main des mortels [1], résistent à l'injure des siècles, triomphent de la faux du Temps, arrachent à l'oubli les noms et les actions célèbres [2], et les consacrent au souvenir de la postérité la plus reculée. » Cette espèce d'oracle, répété plusieurs fois dans ses ouvrages, s'accrédita dans Rome; et tous les hommes illustres, adressant leurs hommages à ce nouveau prêtre des muses [3], à ce brillant dispensateur de la gloire, briguèrent à l'envi la faveur d'obtenir de sa lyre un gage d'immortalité. Auguste lui-même sembla partager cette opinion. Il voulut que le poète consacrât par ses chants le souvenir des victoires de Tibère et de Drusus, ses fils adoptifs [4]. Ce maître du monde ne dédaigna pas même pour lui cette espèce d'honneur. Après avoir lu quelques-uns des *Discours* d'Horace, il éprouva le regret de ne pas s'y voir nommé, et lui fit un reproche de cet oubli [5]. « Sachez, lui dit-il, que je suis en colère contre vous de ce que vous ne vous adressez pas plus souvent à moi dans les écrits de ce genre. Craignez-vous de vous déshonorer aux yeux de la postérité, en montrant que vous êtes de mes amis? » La puissance pouvait-elle rendre un hommage plus flatteur au talent? C'est à ce reproche, aussi honorable pour le souverain que pour le poète, que nous devons la première épître du second livre :

Quum tot sustineas et tanta negotia solus, etc.

---

[1] Od. III, 30, 1 et suiv. — [2] Od. IV, 8 et 9. — [3] Od. III, 1, 3. — [4] Suétone.

[5] Augustus, post sermones vero quosdam lectos, ita questus: « Irasci me tibi scito, quod non in plerisque ejusmodi scriptis « mecum potissimum loquaris; an vereris ne apud posteros infame « tibi sit, quod videaris familiaris nobis esse? » (Suétone.)

L'on rencontre avec peine, dans le livre des Épodes, un ou deux morceaux qui choquent par la dureté des expressions, et par l'indécence même du sujet, et qui, confondus avec les autres poésies, ne paraissent propres, pour me servir des expressions mêmes d'Horace, qu'à répandre un nuage sur des étoiles brillantes,

Stellis nebulam spargere candidis.

M. Vanderbourg prouve d'une manière assez convaincante que le livre des Épodes ne fut pas publié du vivant d'Horace. Les grammairiens qui, après sa mort, se chargèrent de rassembler ses ouvrages, plus jaloux peut-être de grossir le volume de ses œuvres, que de veiller aux intérêts de sa gloire, s'empressèrent de recueillir tout ce qui était sorti de la plume d'un poète aussi célèbre. Il est probable qu'Horace lui-même, dans un âge plus mûr, eût condamné ces pièces à l'oubli, et que, s'il lui avait été permis de se faire justice, il eût soustrait à la connaissance du public ce témoignage des erreurs et de l'inexpérience de sa jeunesse.

Quels qu'aient été les principes de philosophie qu'Horace ait adoptés dans sa conduite, ses ouvrages respirent partout une saine morale, partout il prêche l'amour de la vertu et le mépris des richesses. C'est surtout dans ses Épîtres qu'il développe ces préceptes d'une manière plus aimable.

Horace avait des goûts simples; il aimait la campagne, et personne mieux que lui ne savait sentir les jouissances de la propriété. Toutes les diverses illusions de bonheur, de plaisir, et de gloire, qui pouvaient flatter l'amour-propre d'un jeune homme parvenu tout à coup d'une humble obscurité à la célébrité la plus brillante, étaient bien capables sans doute de faire un moment diversion à ces goûts; mais lorsque l'âge eut amorti le feu des passions, la nature reprit chez lui tous ses

droits. Il se retira dans sa terre de Sabine, et il y passa la plus grande partie de ses jours. C'est là que, loin des envieux et des importuns [1], oubliant les ennuis de la ville, il goûtait sans mélange tous les plaisirs d'une vie sans inquiétude, d'une royauté sans alarmes [2]. Là, tantôt dans la solitude, il cherchait à rassembler des trésors de sagesse [3] pour l'usage de ses dernières années, tantôt dans la société de quelques amis éclairés [4], il raisonnait sur les véritables moyens de bonheur; quelquefois même il s'amusait des travaux les plus simples de la campagne, et ses voisins souriaient de voir le poète et l'homme du monde s'occuper à remuer les pierres et les glèbes de son champ [5].

Il mourut à cinquante-sept ans, peu de mois après Mécènes, comme s'il eût voulu remplir la promesse qu'il avait faite à cet illustre ami de ne pas lui survivre [6]. Il fut enterré auprès de son tombeau, sur le mont Esquilin. Il avait institué Auguste son héritier universel.

Horace nous a donné lui-même, dans ses ouvrages [7], une idée de sa personne et de son caractère. Il était petit et replet; il avait la vue faible, et les yeux souvent malades. Il était sensible au froid. Ses cheveux avaient blanchi de bonne heure. Il était vif et colère, mais facile à calmer. Naturellement sobre et frugal [8], il n'était cependant pas ennemi du vin et de la table. Sa reconnaissance pour son père et pour ses bienfaiteurs, consignée dans ses vers par les expressions les plus touchantes, font l'éloge de son cœur, et, en ajoutant au mérite de ses ouvrages, les recommandent plus puissamment encore à la lecture des hommes honnêtes.

---

[1] Epist. I, 14, 37 et 38. — [2] Epist. I, 10, 8. — [3] Epist. I, 1, 12. — [4] Sat. II, 6, 71 et suiv. — [5] Epist. I, 14, 39. — [6] Od. II, 17, 8 et suiv. — [7] Ep. I, 20. — [8] Sat. I, 6, 115.

QUINTI
HORATII FLACCI
CARMINUM
LIBER PRIMUS.

ODE I.

AD MÆCENATEM.

MÆCENAS, atavis edite regibus,
O et præsidium, et dulce decus meum!
Sunt quos curriculo pulverem Olympicum
Collegisse juvat, metaque fervidis
Evitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos evehit ad Deos;
Hunc, si mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus;
Illum, si proprio condidit horreo
Quidquid de Libycis verritur areis.
Gaudentem patrios findere sarculo
Agros Attalicis conditionibus
Numquam dimoveas, ut trabe Cypria

Myrtoum pavidus nauta secet mare.
Luctantem Icariis fluctibus Africum
Mercator metuens, otium et oppidi
Laudat rura sui; mox reficit rates
Quassas, indocilis pauperiem pati.
Est qui nec veteris pocula Massici,
Nec partem solido demere de die
Spernit, nunc viridi membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquæ lene caput sacræ.
Multos castra juvant, et lituo tubæ
Permixtus sonitus, bellaque matribus
Detestata. Manet sub Jove frigido
Venator, teneræ conjugis immemor,
Seu visa est catulis cerva fidelibus,
Seu rupit teretes Marsus aper plagas.
Me doctarum hederæ præmia frontium
Dis miscent superis; me gelidum nemus,
Nympharumque leves cum Satyris chori
Secernunt populo, si neque tibias
Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.
Quod si me lyricis vatibus inseris,
Sublimi feriam sidera vertice.

ODE II.

AD AUGUSTUM CÆSAREM.

JAM satis terris nivis atque diræ
Grandinis misit Pater, et, rubente
Dextera sacras jaculatus arces,
Terruit urbem,

Terruit gentes, grave ne rediret
Sæculum Pyrrhæ, nova monstra questæ,
Omne quum Proteus pecus egit altos
Visere montes,

Piscium et summa genus hæsit ulmo,
Nota quæ sedes fuerat columbis,
Et superjecto pavidæ natarunt
Æquore damæ.

Vidimus flavum Tiberim, retortis
Litore Etrusco violenter undis,
Ire dejectum monumenta regis,
Templaque Vestæ;

Iliæ dum se nimium querenti
Jactat ultorem, vagus et sinistra
Labitur ripa, Jove non probante, u-
xorius amnis.

Audiet cives acuisse ferrum,
Quo graves Persæ melius perirent;
Audiet pugnas, vitio parentum
Rara juventus.

Quem vocet Divum populus ruentis
Imperi rebus? prece qua fatigent
Virgines sanctæ minus audientem
Carmina Vestam?

Cui dabit partes scelus expiandi
Jupiter? tandem venias, precamur,
Nube candentes humeros amictus,
Augur Apollo;

Sive tu mavis, Erycina ridens,
Quam Jocus circumvolat et Cupido;
Sive neglectum genus et nepotes
Respicis auctor,

Heu! nimis longo satiate ludo;
Quem juvat clamor, galeæque leves,
Acer et Marsi peditis cruentum
Vultus in hostem.

Sive mutata juvenem figura,
Ales, in terris imitaris, almæ
Filius Maiæ, patiens vocari
Cæsaris ultor.

Serus in cœlum redeas, diuque
Lætus intersis populo Quirini;
Neve te nostris vitiis iniquum
Ocior aura

Tollat. Hic magnos potius triumphos,
Hic ames dici pater atque princeps;
Neu sinas Medos equitare inultos,
Te duce, Cæsar.

ODE III.

AD NAVEM QUA VIRGILIUS ATHENAS PROFICISCENS VEHEBATUR.

Sic te, diva potens Cypri,
Sic fratres Helenæ, lucida sidera,
Ventorumque regat pater,
Obstrictis aliis, præter Iapyga,
Navis, quæ tibi creditum
Debes Virgilium! finibus Atticis
Reddas incolumem, precor,
Et serves animæ dimidium meæ.
Illi robur et æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem
Primus, nec timuit præcipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,

Nec tristes Hyadas, nec rabiem Noti,
Quo non arbiter Hadriæ
Major, tollere seu ponere vult freta.
Quem mortis timuit gradum,
Qui siccis oculis monstra natantia,
Qui vidit mare turgidum, et
Infames scopulos Acroceraunia?
Nequicquam Deus abscidit
Prudens Oceano dissociabili
Terras, si tamen impiæ
Non tangenda rates transiliunt vada.
Audax omnia perpeti
Gens humana ruit per vetitum; nefas!
Audax Iapeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit.
Post ignem ætheria domo
Subductum, macies et nova febrium
Terris incubuit cohors,
Semotique prius tarda necessitas
Lethi corripuit gradum.
Expertus vacuum Dædalus aera
Pennis non homini datis;
Perrupit Acheronta Herculeus labor.
Nil mortalibus arduum est;
Cœlum ipsum petimus stultitia, neque
Per nostrum patimur scelus
Iracunda Jovem ponere fulmina.

ODE IV.

AD SESTIUM.

Solvitur acris hiems grata vice
Veris et Favoni,
Trahuntque siccas machinæ carinas,
Ac neque jam stabulis gaudet pecus
Aut arator igni,
Nec prata canis albicant pruinis.
Jam Cytherea choros ducit Venus,
Imminente luna,
Junctæque Nymphis Gratiæ decentes
Alterno terram quatiunt pede,
Dum graves Cyclopum
Vulcanus ardens urit officinas.
Nunc decet aut viridi nitidum caput
Impedire myrto,
Aut flore terræ quem ferunt solutæ.
Nunc et in umbrosis Fauno decet
Immolare lucis,
Seu poscat agna sive malit hædo.
Pallida Mors æquo pulsat pede
Pauperum tabernas,
Regumque turres. O beate Sesti,
Vitæ summa brevis spem nos vetat
Inchoare longam.

Jam te premet nox, fabulæque Manes,
Et domus exilis Plutonia;
Quo simul mearis,
Nec regna vini sortiere talis,
Nec tenerum Lycidan mirabere,
Quo calet juventus
Nunc omnis, et mox virgines tepebunt.

ODE V.

AD PYRRHAM.

Quis multa gracilis te puer in rosa
Perfusus liquidis urget odoribus
Grato, Pyrrha, sub antro?
Cui flavam religas comam,

Simplex munditiis? Heu! quoties fidem
Mutatosque Deos flebit, et aspera
Nigris æquora ventis
Emirabitur insolens,

Qui nunc te fruitur credulus aurea;
Qui semper vacuam, semper amabilem
Sperat, nescius auræ
Fallacis. Miseri, quibus

Intentata nites! Me tabula sacer
Votiva paries indicat uvida
Suspendisse potenti
Vestimenta maris Deo.

ODE VI.

AD AGRIPPAM.

Scriberis Vario fortis et hostium
Victor, Mæonii carminis aliti,
Quam rem cumque ferox navibus aut equis
Miles, te duce, gesserit.

Nos, Agrippa, neque hæc dicere, nec gravem
Pelidæ stomachum cedere nescii,
Nec cursus duplicis per mare Ulixei,
Nec sævam Pelopis domum

Conamur, tenues grandia; dum pudor,
Imbellisque lyræ Musa potens vetat
Laudes egregii Cæsaris et tuas
Culpa deterere ingeni.

Quis Martem tunica tectum adamantina
Digne scripserit? aut pulvere Troico
Nigrum Merionen? aut ope Palladis
Tydiden Superis parem?

Nos convivia, nos prælia virginum,
Sectis in juvenes unguibus acrium,
Cantamus vacui, sive quid urimur,
Non præter solitum leves.

ODE VII.

AD MUNATIUM PLANCUM.

LAUDABUNT alii claram Rhodon, aut Mitylenen,
Aut Epheson, bimarisve Corinthi
Mœnia, vel Baccho Thebas, vel Apolline Delphos
Insignes, aut Thessala Tempe.
Sunt quibus unum opus est intactæ Palladis urbem
Carmine perpetuo celebrare, et
Undique decerptam fronti præponere olivam.
Plurimus in Junonis honorem
Aptum dicit equis Argos, ditesque Mycenas.
Me nec tam patiens Lacedæmon,
Nec tam Larissæ percussit campus opimæ,
Quam domus Albuneæ resonantis,
Et præceps Anio, ac Tiburni lucus, et uda
Mobilibus pomaria rivis.
Albus ut obscuro deterget nubila cœlo
Sæpe Notus, neque parturit imbres
Perpetuo, sic tu sapiens finire memento
Tristitiam, vitæque labores
Molli, Plance, mero; seu te fulgentia signis

Castra tenent, seu densa tenebit
Tiburis umbra tui. Teucer Salamina patremque
Quum fugeret, tamen uda Lyæo
Tempora populea fertur vinxisse corona,
Sic tristes affatus amicos:
« Quo nos cumque feret melior fortuna parente,
« Ibimus. O socii, comitesque,
« Nil desperandum Teucro duce et auspice Teucro.
« Certus enim promisit Apollo
« Ambiguam tellure nova Salamina futuram.
« O fortes, pejoraque passi
« Mecum sæpe viri, nunc vino pellite curas;
« Cras ingens iterabimus æquor. »

ODE VIII.

AD LYDIAM.

Lydia, dic, per omnes
Te deos oro, Sybarin cur properes amando
Perdere? cur apricum
Oderit campum, patiens pulveris atque solis?
Cur neque militaris
Inter æquales equitat, Gallica nec lupatis
Temperat ora frænis?
Cur timet flavum Tiberim tangere? cur olivum
Sanguine viperino
Cautius vitat? neque jam livida gestat armis

Brachia, sæpe disco,
Sæpe trans finem jaculo nobilis expedito?
Quid latet, ut marinæ
Filium dicunt Thetidis sub lacrymosa Trojæ
Funera, ne virilis
Cultus in cædem et Lycias proriperet catervas?

ODE IX.

AD THALIARCHUM.

VIDES ut alta stet nive candidum
Soracte, nec jam sustineant onus
Silvæ laborantes, geluque
Flumina constiterint acuto.

Dissolve frigus, ligna super foco
Large reponens, atque benignius
Deprome quadrimum Sabina,
O Thaliarche, merum diota.

Permitte Divis cætera; qui simul
Stravere ventos æquore fervido
Deprælliantes, nec cupressi,
Nec veteres agitantur orni.

Quid sit futurum cras, fuge quærere; et,
Quem fors dierum cumque dabit, lucro

Appone; nec dulces amores
Sperne puer, neque tu choreas,

Donec virenti canities abest
Morosa. Nunc et campus et areæ,
Lenesque sub noctem susurri
Composita repetantur hora;

Nunc et latentis proditor intimo
Gratus puellæ risus ab angulo,
Pignusque dereptum lacertis,
Aut digito male pertinaci.

ODE X.

AD MERCURIUM.

Mercuri, facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formasti catus, et decoræ
More palæstræ;

Te canam, magni Jovis et Deorum
Nuntium, curvæque lyræ parentem,
Callidum, quidquid placuit, jocoso
Condere furto.

Te, boves olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.

Quin et Atridas, duce te, superbos,
Ilio dives Priamus relicto,
Thessalosque ignes, et iniqua Trojæ
Castra fefellit.

Tu pias lætis animas reponis
Sedibus, virgaque levem coerces
Aurea turbam, superis Deorum
Gratus et imis.

ODE XI.

AD LEUCONOEN.

Tu ne quæsieris, scire nefas, quem mihi, quem tibi
Finem Di dederint, Leuconoe, nec Babylonios
Tentaris numeros. Ut melius, quidquid erit, pati!
Seu plures hiemes, seu tribuit Jupiter ultimam,
Quæ nunc oppositis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum. Sapias, vina liques, et spatio brevi
Spem longam reseces. Dum loquimur, fugerit invida
Ætas; carpe diem, quam minimum credula postero.

ODE XII.

AD AUGUSTUM.

Quem virum aut heroa lyra vel acri
Tibia sumis celebrare, Clio?
Quem Deum? cujus recinet jocosa
Nomen imago,

Aut in umbrosis Heliconis oris,
Aut super Pindo, gelidove in Hæmo,
Unde vocalem temere insecutæ
Orphea silvæ,

Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapsus, celeresque ventos,
Blandum et auritas fidibus canoris
Ducere quercus.

Quid prius dicam solitis parentis
Laudibus, qui res hominum ac Deorum,
Qui mare ac terras, variisque mundum
Temperat horis?

Unde nil majus generatur ipso,
Nec viget quidquam simile aut secundum.
Proximos illi tamen occupavit
Pallas honores,

Præliis audax. Neque te silebo,
Liber, et sævis inimica virgo
Belluis, nec te, metuende certa,
Phœbe, sagitta.

Dicam et Alciden, puerosque Ledæ,
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem; quorum simul alba nautis
Stella refulsit,

Defluit saxis agitatus humor,
Concidunt venti, fugiuntque nubes,
Et minax, qua sic voluere, ponto
Unda recumbit.

Romulum post hos prius, an quietum
Pompili regnum memorem, an superbos
Tarquini fasces, dubito, an Catonis
Nobile lethum.

Regulum, et Scauros, animæque magnæ
Prodigum Paulum, superante Pœno,
Gratus insigni referam Camena,
Fabriciumque.

Hunc, et incomptis Curium capillis
Utilem bello tulit, et Camillum
Sæva paupertas, et avitus apto
Cum lare fundus.

Crescit, occulto velut arbor ævo,
Fama Marcelli. Micat inter omnes
Julium sidus, velut inter ignes
Luna minores.

Gentis humanæ pater atque custos,
Orte Saturno, tibi cura magni
Cæsaris fatis data; tu secundo
Cæsare regnes.

Ille, seu Parthos Latio imminentes
Egerit justo domitos triumpho,
Sive subjectos Orientis oræ
Seras et Indos,

Te minor latum reget æquus orbem;
Tu gravi curru quaties Olympum,
Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis.

ODE XIII.

AD LYDIAM.

Quum tu, Lydia, Telephi
Cervicem roseam, cerea Telephi
Laudas brachia, væ! meum
Fervens difficili bile tumet jecur.
Tunc nec mens mihi nec color

Certa sede manent; humor et in genas
Furtim labitur, arguens
Quam lentis penitus macerer ignibus.
Uror, seu tibi candidos
Turparunt humeros immodicæ mero
Rixæ, sive puer furens
Impressit memorem dente labris notam.
Non, si me satis audias,
Speres perpetuum, dulcia barbare
Lædentem oscula, quæ Venus
Quinta parte sui nectaris imbuit.
Felices ter et amplius!
Quos irrupta tenet copula, nec malis
Divulsus querimoniis
Suprema citius solvet amor die.

ODE XIV.

AD REMPUBLICAM.

O Navis, referent in mare te novi
Fluctus? O! quid agis? fortiter occupa
Portum. Nonne vides, ut
Nudum remigio latus,

Et malus celeri saucius Africo,
Antennæque gemant? ac sine funibus
Vix durare carinæ
Possint imperiosius

Æquor? non tibi sunt integra lintea,
Non Di, quos iterum pressa voces malo.
Quamvis Pontica pinus,
Silvæ filia nobilis,

Jactes et genus et nomen inutile,
Nil pictis timidus navita puppibus
Fidit. Tu, nisi ventis
Debes ludibrium, cave!

Nuper sollicitum quæ mihi tædium,
Nunc desiderium, curaque non levis,
Interfusa nitentes
Vites æquora Cycladas.

ODE XV.

NEREI VATICINIUM DE EXCIDIO TROJÆ.

Pastor quum traheret per freta navibus
Idæis Helenen perfidus hospitam,
Ingrato celeres obruit otio
Ventos, ut caneret fera

Nereus fata: « Mala ducis avi domum,
« Quam multo repetet Græcia milite,
« Conjurata tuas rumpere nuptias
« Et regnum Priami vetus.

« Eheu! quantus equis, quantus adest viris
« Sudor! quanta moves funera Dardanæ
« Genti! jam galeam Pallas, et ægida,
« Currusque, et rabiem parat.

« Nequicquam, Veneris præsidio ferox,
« Pectes cæsariem, grataque feminis
« Imbelli cithara carmina divides;
« Nequicquam thalamo graves

« Hastas, et calami spicula Gnosii
« Vitabis, strepitumque, et celerem sequi
« Ajacem; tamen heu! serus adulteros
« Crines pulvere collines.

« Non Laertiaden, exitium tuæ
« Gentis, non Pylium Nestora respicis?
« Urgent impavidi te Salaminius
« Teucer, te Sthenelus sciens

« Pugnæ, sive opus est imperitare equis,
« Non auriga piger. Merionen quoque
« Nosces. Ecce furit te reperire atrox
« Tydides, melior patre;

« Quem tu, cervus uti vallis in altera
« Visum parte lupum graminis immemor,
« Sublimi fugies mollis anhelitu,
« Non hoc pollicitus tuæ.

« Iracunda diem proferet Ilio,
« Matronisque Phrygum classis Achillei;
« Post certas hiemes uret Achaicus
« Ignis Iliacas domos. »

ODE XVI.

PALINODIA.

O Matre pulchra filia pulchrior,
Quem criminosis cumque voles modum
Pones iambis, sive flamma,
Sive mari libet Hadriano.

Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem sacerdotum incola Pythius,
Non Liber æque, non acuta
Sic geminant Corybantes æra,

Tristes ut iræ; quas neque Noricus
Deterret ensis, nec mare naufragum,
Nec sævus ignis, nec tremendo
Jupiter ipse ruens tumultu.

Fertur Prometheus, addere principi
Limo coactus particulam undique
Desectam, et insani leonis
Vim stomacho apposuisse nostro.

Iræ Thyesten exitio gravi
Stravere, et altis urbibus ultimæ
Stetere causæ, cur perirent
Funditus, imprimeretque muris

Hostile aratrum exercitus insolens.
Compesce mentem. Me quoque pectoris
Tentavit in dulci juventa
Fervor, et in celeres iambos

Misit furentem; nunc ego mitibus
Mutare quæro tristia, dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobriis, animumque reddas.

ODE XVII.

AD TYNDARIDEM.

Velox amœnum sæpe Lucretilem
Mutat Lycæo Faunus, et igneam
Defendit æstatem capellis
Usque meis, pluviosque ventos.

Impune tutum per nemus arbutos
Quærunt latentes et thyma deviæ
Olentis uxores mariti,
Nec virides metuunt colubras,

Nec Martiales hæduleæ lupos;
Utcumque dulci, Tyndari, fistula
Valles et Usticæ cubantis
Levia personuere saxa.

Di me tuentur, Dis pietas mea
Et Musa cordi est. Hinc tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu.

Hic in reducta valle caniculæ
Vitabis æstus, et fide Teia
Dices laborantes in uno
Penelopen, vitreamque Circen.

Hic innocentis pocula Lesbii
Duces sub umbra; nec Semeleius
Cum Marte confundet Thyoneus
Prælia; nec metues protervum

Suspecta Cyrum, ne male dispari
Incontinentes injiciat manus,
Et scindat hærentem coronam
Crinibus, immeritamque vestem.

ODE XVIII.

AD VARUM.

NULLAM, Vare, sacra vite prius severis arborem
Circa mite solum Tiburis et mœnia Catili.
Siccis omnia nam dura Deus proposuit, neque
Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.
Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat?
Quis non te potius, Bacche pater, teque, decens Venus?
Ac, ne quis modici transiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
Debellata; monet Sithoniis non levis Evius,
Quum fas atque nefas exiguo fine libidinum
Discernunt avidi. Non ego te, candide Bassareu,
Invitum quatiam, nec variis obsita frondibus
Sub divum rapiam. Sæva tene cum Berecynthio
Cornu tympana, quæ subsequitur cæcus amor sui,
Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem,
Arcanique fides prodiga, perlucidior vitro.

ODE XIX.

AD GLYCERAM.

Mater sæva Cupidinum,
Thebanæque jubet me Semeles puer,
Et lasciva Licentia
Finitis animum reddere amoribus.
Urit me Glyceræ nitor
Splendentis Pario marmore purius;
Urit grata protervitas,
Et vultus nimium lubricus adspici.
In me tota ruens Venus
Cyprum deseruit; nec patitur Scythas
Et versis animosum equis
Parthum dicere, nec quæ nihil attinent.
Hic vivum mihi cespitem, hic
Verbenas, pueri, ponite, thuraque
Bimi cum patera meri;
Mactata veniet lenior hostia.

ODE XX.

AD MÆCENATEM.

VILE potabis modicis Sabinum
Cantharis, Græca quod ego ipse testa
Conditum levi, datus in theatro
Quum tibi plausus,

Care Mæcenas eques, ut paterni
Fluminis ripæ, simul et jocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.

Cæcubum et prælo domitam Caleno
Tu bibes uvam; mea nec Falernæ
Temperant vites, neque Formiani
Pocula colles.

ODE XXI.

IN DIANAM ET APOLLINEM.

DIANAM teneræ dicite virgines;
Intonsum, pueri, dicite Cynthium,
Latonamque supremo
Dilectam penitus Jovi.

Vos lætam fluviis et nemorum coma,
Quæcumque aut gelido prominet Algido,
Nigris aut Erymanthi
Silvis, aut viridis Cragi;

Vos Tempe totidem tollite laudibus,
Natalemque, mares, Delon Apollinis,
Insignemque pharetra
Fraternaque humerum lyra.

Hic bellum lacrymosum, hic miseram famem,
Pestemque a populo et principe Cæsare in
Persas atque Britannos
Vestra motus aget prece.

ODE XXII.

AD ARISTIUM FUSCUM.

INTEGER vitæ scelerisque purus
Non eget Mauris jaculis, neque arcu,
Nec venenatis gravida sagittis,
Fusce, pharetra;

Sive per Syrtes iter æstuosas,
Sive facturus per inhospitalem
Caucasum, vel quæ loca fabulosus
Lambit Hydaspes.

Namque me silva lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen, et ultra
Terminum curis vagor expeditis,
Fugit inermem;

Quale portentum neque militaris
Daunias latis alit esculetis,
Nec Jubæ tellus generat, leonum
Arida nutrix.

Pone me pigris ubi nulla campis
Arbor æstiva recreatur aura,
Quod latus mundi nebulæ malusque
Jupiter urget;

Pone sub curru nimium propinqui
Solis, in terra domibus negata,
Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

ODE XXIII.

AD CHLOEN.

VITAT hinnuleo me similis Chloe
Quærenti pavidam montibus aviis
Matrem, non sine vano
Aurarum et siluæ metu.

Nam seu mobilibus vepris inhorruit
Ad ventum foliis, seu virides rubum
Dimovere lacertæ,
Et corde et genibus tremit.

Atqui non ego te, tigris ut aspera
Gætulusve leo, frangere persequor.
Tandem desine matrem
Tempestiva sequi viro.

ODE XXVI.

AD ÆLIUM LAMIAM.

Musis amicus, tristitiam et metus
Tradam protervis in mare Creticum
Portare ventis, quis sub Arcto
Rex gelidæ metuatur oræ,

Quid Tiridaten terreat, unice
Securus. O, quæ fontibus integris
Gaudes, apricos necte flores,
Necte meo Lamiæ coronam,

Pimplea dulcis! nil sine te mei
Prosunt honores; hunc fidibus novis,
Hunc Lesbio sacrare plectro
Teque tuasque decet sorores.

ODE XXVII.

AD SODALES.

NATIS in usum lætitiæ scyphis
Pugnare Thracum est. Tollite barbarum
Morem, verecundumque Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.

Vino et lucernis Medus acinacis
Immane quantum discrepat! Impium
Lenite clamorem, sodales,
Et cubito remanete presso.

Vultis severi me quoque sumere
Partem Falerni? dicat Opuntiæ
Frater Megillæ, quo beatus
Vulnere, qua pereat sagitta.

Cessat voluntas?—Non alia bibam
Mercede.—Quæ te cumque domat Venus,
Non erubescendis adurit
Ignibus, ingenuoque semper

Amore peccas. Quidquid habes, age,
Depone tutis auribus.—Ah! miser,
Quanta laborabas Charybdi,
Digne puer meliore flamma!

Quæ saga, quis te solvere Thessalis
Magus venenis, quis poterit Deus?
Vix illigatum te triformi
Pegasus expediet Chimæra.

ODE XXVIII.

ARCHYTAS ET NAUTA.

NAUTA.

Te maris et terræ numeroque carentis arenæ
Mensorem cohibent, Archyta,
Pulveris exigui prope litus parva Matinum
Munera; nec quidquam tibi prodest
Aerias tentasse domos, animoque rotundum
Percurrisse polum, morituro.

ARCHYTAS.

Occidit et Pelopis genitor, conviva Deorum,
Tithonusque remotus in auras,
Et Jovis arcanis Minos admissus; habentque
Tartara Panthoiden, iterum Orco
Demissum, quamvis clypeo Trojana refixo
Tempora testatus, nihil ultra
Nervos atque cutem morti concesserat atræ,
Judice te, non sordidus auctor
Naturæ verique. Sed omnes una manet nox,
Et calcanda semel via lethi.

Dant alios Furiæ torvo spectacula Marti;
Exitio est avidum mare nautis;
Mixta senum ac juvenum densentur funera; nullum
Sæva caput Proserpina fugit.
Me quoque devexi rapidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit undis.
At tu, nauta, vagæ ne parce malignus arenæ
Ossibus et capiti inhumato
Particulam dare. Sic, quodcumque minabitur Eurus
Fluctibus Hesperiis, Venusinæ
Plectantur silvæ, te sospite! multaque merces,
Unde potest, tibi defluat æquo
Ab Jove, Neptunoque sacri custode Tarenti.
Negligis immeritis nocituram
Postmodo te natis fraudem committere? Fors et
Debita jura, vicesque superbæ
Te maneant ipsum; precibus non linquar inultis,
Teque piacula nulla resolvent.
Quamquam festinas, non est mora longa; licebit
Injecto ter pulvere curras.

ODE XXIX.

AD ICCIUM.

Icci, beatis nunc Arabum invides
Gazis, et acrem militiam paras
Non ante devictis Sabææ
Regibus, horribilique Medo

Nectis catenas. Quæ tibi virginum,
Sponso necato, barbara serviet?
Puer quis ex aula capillis
Ad cyathum statuetur unctis,

Doctus sagittas tendere Sericas
Arcu paterno? Quis neget arduis
Pronos relabi posse rivos
Montibus, et Tiberim reverti,

Quum tu coemptos undique nobiles
Libros Panæti, Socraticam et domum
Mutare loricis Hiberis,
Pollicitus meliora, tendis?

ODE XXX.

AD VENEREM.

O Venus, regina Cnidi Paphique,
Sperne dilectam Cypron, et vocantis
Thure te multo Glyceræ decoram
Transfer in ædem.

Fervidus tecum puer, et solutis
Gratiæ zonis, properentque Nymphæ,
Et parum comis sine te Juventas,
Mercuriusque.

ODE XXXI.

AD APOLLINEM.

Quid dedicatum poscit Apollinem
Vates? quid orat, de patera novum
Fundens liquorem? Non opimæ
Sardiniæ segetes feraces,

Non æstuosæ grata Calabriæ
Armenta, non aurum aut ebur Indicum,
Non rura, quæ Liris quieta
Mordet aqua, taciturnus amnis.

Premant Calenam falce, quibus dedit
Fortuna, vitem; dives ut aureis
Mercator exsiccet culullis
Vina, Syra reparata merce,

Dis carus ipsis; quippe ter et quater
Anno revisens æquor Atlanticum
Impune. Me pascunt olivæ,
Me cichorea, levesque malvæ.

Frui paratis et valido mihi,
Latoe, dones; at, precor, integra
Cum mente, nec turpem senectam
Degere, nec cithara carentem.

ODE XXXII.

AD LYRAM.

Poscimur.... Si quid vacui sub umbra
Lusimus tecum, quod et hunc in annum
Vivat et plures, age, dic Latinum,
Barbite, carmen,

Lesbio primum modulate civi;
Qui, ferox bello, tamen inter arma,
Sive jactatam religarat udo
Litore navim,

Liberum, et Musas, Veneremque, et illi
Semper hærentem puerum canebat,
Et Lycum nigris oculis, nigroque
Crine decorum.

O decus Phœbi, et dapibus supremi
Grata testudo Jovis! o laborum
Dulce lenimen, mihi cumque salve
Rite vocanti!

ODE XXXIII.

AD ALBIUM TIBULLUM.

Albi, ne doleas, plus nimio memor
Immitis Glyceræ, neu miserabiles
Decantes elegos, cur tibi junior
Læsa præniteat fide.

Insignem tenui fronte Lycorida
Cyri torret amor; Cyrus in asperam
Declinat Pholoen; sed prius Appulis
Jungentur capreæ lupis,

Quam turpi Pholoe peccet adultero.
Sic visum Veneri, cui placet impares
Formas atque animos sub juga aenea
Sævo mittere cum joco.

Ipsum me, melior quum peteret Venus,
Grata detinuit compede Myrtale
Libertina, fretis acrior Hadriæ
Curvantis Calabros sinus.

ODE XXXIV.

AD SE IPSUM.

Parcus Deorum cultor et infrequens,
Insanientis dum sapientiæ
Consultus erro, nunc retrorsum
Vela dare, atque iterare cursus

Cogor relictos. Namque Diespiter,
Igni corusco nubila dividens
Plerumque, per purum tonantes
Egit equos, volucremque currum,

Quo bruta tellus, et vaga flumina,
Quo Styx, et invisi horrida Tænari
Sedes, Atlanteusque finis
Concutitur. Valet ima summis

Mutare, et insignem attenuat Deus,
Obscura promens. Hinc apicem rapax
Fortuna cum stridore acuto
Sustulit, hic posuisse gaudet.

ODE XXXV.

AD FORTUNAM.

O Diva, gratum quæ regis Antium,
Præsens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel superbos
Vertere funeribus triumphos,

Te pauper ambit sollicita prece
Ruris colonus; te dominam æquoris,
Quicumque Bithyna lacessit
Carpathium pelagus carina.

Te Dacus asper, te profugi Scythæ,
Urbesque, gentesque, et Latium ferox,
Regumque matres barbarorum, et
Purpurei metuunt tyranni,

Injurioso ne pede proruas
Stantem columnam; neu populus frequens
Ad arma cessantes, ad arma
Concitet, imperiumque frangat.

Te semper anteit sæva Necessitas,
Clavos trabales et cuneos manu
Gestans aena, nec severus
Uncus abest liquidumque plumbum.

Te Spes, et albo rara Fides colit
Velata panno, nec comitem abnegat,
Utcumque mutata potentes
Veste domos inimica linquis.

At vulgus infidum, et meretrix retro
Perjura cedit; diffugiunt cadis
Cum fæce siccatis amici,
Ferre jugum pariter dolosi.

Serves iturum Cæsarem in ultimos
Orbis Britannos, et juvenum recens
Examen Eois timendum
Partibus, Oceanoque rubro.

Eheu! cicatricum et sceleris pudet
Fratrumque. Quid nos dura refugimus
Ætas? quid intactum nefasti
Liquimus? unde manum juventus

Metu Deorum continuit? quibus
Pepercit aris? O utinam nova
Incude defingas retusum in
Massagetas Arabasque ferrum!

ODE XXXVI.

AD PLOTIUM NUMIDAM.

Et thure et fidibus juvat
Placare, et vituli sanguine debito
Custodes Numidæ Deos,
Qui nunc, Hesperia sospes ab ultima,
Caris multa sodalibus,
Nulli plura tamen dividit oscula,
Quam dulci Lamiæ, memor
Actæ non alio rege puertiæ,
Mutatæque simul togæ.
Cressa ne careat pulchra dies nota;
Neu promptæ modus amphoræ,
Neu morem in Salium sit requies pedum;
Neu multi Damalis meri
Bassum Threicia vincat amystide;
Neu desint epulis rosæ,
Neu vivax apium, neu breve lilium.
Omnes in Damalin putres
Deponent oculos; nec Damalis novo
Divelletur adultero,
Lascivis hederis ambitiosior.

ODE XXXVII.

AD SODALES.

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus, nunc Saliaribus
Ornare pulvinar Deorum
Tempus erat dapibus, sodales!

Antehac nefas depromere Cæcubum
Cellis avitis, dum Capitolio
Regina dementes ruinas,
Funus et imperio parabat,

Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum, quidlibet impotens
Sperare, fortunaque dulci
Ebria. Sed minuit furorem

Vix una sospes navis ab ignibus,
Mentemque lymphatam Mareotico
Redegit in veros timores
Cæsar, ab Italia volantem

Remis adurgens, accipiter velut
Molles columbas, aut leporem citus

Venator in campis nivalis
  Hæmoniæ, daret ut catenis

Fatale monstrum, quæ generosius
Perire quærens, nec muliebriter
  Expavit ensem, nec latentes
    Classe cita reparavit oras.

Ausa et jacentem visere regiam
Vultu sereno, fortis et asperas
  Tractare serpentes, ut atrum
    Corpore combiberet venenum,

Deliberata morte ferocior;
Sævis Liburnis scilicet invidens
  Privata deduci superbo
    Non humilis mulier triumpho.

ODE XXXVIII.

AD MINISTRUM.

Persicos odi, puer, apparatus;
Displicent nexæ philyra coronæ;
Mitte sectari, rosa quo locorum
    Sera moretur.

Simplici myrto nihil allabores
Sedulus curo; neque te ministrum
Dedecet myrtus, neque me sub arcta
Vite bibentem.

CARMINUM
LIBER SECUNDUS.

ODE I.

AD C. ASINIUM POLLIONEM.

Motum ex Metello consule civicum,
Bellique causas, et vitia, et modos,
Ludumque Fortunæ, gravesque
Principum amicitias, et arma

Nondum expiatis uncta cruoribus,
Periculosæ plenum opus aleæ
Tractas, et incedis per ignes
Suppositos cineri doloso.

Paulum severæ Musa tragœdiæ
Desit theatris; mox, ubi publicas
Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,

Insigne mæstis præsidium reis
Et consulenti, Pollio, curiæ,
Cui laurus æternos honores
Dalmatico peperit triumpho.

Vocibus, regnum et diadema tutum
Deferens uni propriamque laurum,
Quisquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.

ODE III.

AD Q. DELLIUM.

ÆQUAM memento rebus in arduis
Servare mentem, non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Lætitia, moriture Delli,

Seu mæstus omni tempore vixeris,
Seu te in remoto gramine per dies
Festos reclinatum bearis
Interiore nota Falerni.

Quo pinus ingens albaque populus
Umbram hospitalem consociare amant
Ramis, et obliquo laborat
Lympha fugax trepidare rivo,

Huc vina et unguenta et nimium breves
Flores amœnæ ferre jube rosæ,
Dum res et ætas et sororum
Fila trium patiuntur atra.

Cedes coemptis saltibus, et domo,
Villaque, flavus quam Tiberis lavit;
Cedes, et exstructis in altum
Divitiis potietur heres.

Divesne, prisco natus ab Inacho,
Nil interest, an pauper et infima
De gente, sub divo moreris,
Victima nil miserantis Orci.

Omnes eodem cogimur; omnium
Versatur urna serius ocius
Sors exitura, et nos in æternum
Exsilium impositura cymbæ.

ODE IV.

AD XANTHIAM.

Ne sit ancillæ tibi amor pudori,
Xanthia Phoceu! Prius insolentem
Serva Briseis niveo colore
Movit Achillem;

Movit Ajacem Telamone natum
Forma captivæ dominum Tecmessæ;
Arsit Atrides medio in triumpho
Virgine rapta,

Barbaræ postquam cecidere turmæ
Thessalo victore, et ademptus Hector
Tradidit fessis leviora tolli
Pergama Graiis.

Nescias, an te generum beati
Phyllidis flavæ decorent parentes;
Regium certe genus et Penates
Mæret iniquos.

Crede non illam tibi de scelesta
Plebe dilectam, neque sic fidelem,
Sic lucro aversam potuisse nasci
Matre pudenda.

Brachia et vultum teretesque suras
Integer laudo; fuge suspicari,
Cujus octavum trepidavit ætas
Claudere lustrum.

ODE V.

AD AMICUM.

NONDUM subacta ferre jugum valet
Cervice, nondum munia comparis
Æquare, nec tauri ruentis
In venerem tolerare pondus.

Circa virentes est animus tuæ
Campos juvencæ, nunc fluviis gravem
Solantis æstum, nunc in udo
Ludere cum vitulis salicto

Prægestientis. Tolle cupidinem
Immitis uvæ; jam tibi lividos
Distinguet auctumnus racemos
Purpureo varius colore.

Jam te sequetur; currit enim ferox
Ætas, et illi, quos tibi dempserit,
Apponet annos; jam proterva
Fronte petet Lalage maritum,

Dilecta, quantum non Pholoe fugax,
Non Chloris, albo sic humero nitens,
Ut pura nocturno renidet
Luna mari, Cnidiusve Gyges;

Quem si puellarum insereres choro,
Mire sagaces falleret hospites
Discrimen obscurum, solutis
Crinibus, ambiguoque vultu.

ODE VI.

AD TITIUM SEPTIMIUM.

Septimi, Gades aditure mecum, et
Cantabrum indoctum juga ferre nostra, et
Barbaras Syrtes, ubi Maura semper
Æstuat unda,

Tibur, Argeo positum colono,
Sit meæ sedes utinam senectæ!
Sit modus lasso maris, et viarum,
Militiæque!

Unde si Parcæ prohibent iniquæ,
Dulce pellitis ovibus Galæsi
Flumen, et regnata petam Laconi
Rura Phalanto.

Ille terrarum mihi præter omnes
Angulus ridet, ubi non Hymetto
Mella decedunt, viridique certat
Bacca Venafro;

Ver ubi longum, tepidasque præbet
Jupiter brumas, et amicus Aulon
Fertili Baccho minimum Falernis
Invidet uvis.

Ille te mecum locus et beatæ
Postulant arces; ibi tu calentem
Debita sparges lacrima favillam
Vatis amici.

ODE VII.

AD POMPEIUM VARUM.

O SÆPE mecum tempus in ultimum
Deducte, Bruto militiæ duce,
Quis te redonavit Quiritem
Dis patriis, Italoque cœlo,

Pompei, meorum prime sodalium,
Cum quo morantem sæpe diem mero
Fregi, coronatus nitentes
Malobathro Syrio capillos?

Tecum Philippos et celerem fugam
Sensi, relicta non bene parmula,
Quum fracta virtus, et minaces
Turpe solum tetigere mento.

Sed me per hostes Mercurius celer
Denso paventem sustulit aere;
Te rursus in bellum resorbens
Unda fretis tulit æstuosis.

Ergo obligatam redde Jovi dapem,
Longaque fessum militia latus
Depone sub lauru mea, nec
Parce cadis tibi destinatis.

Oblivioso levia Massico
Ciboria exple, funde capacibus
Unguenta de conchis. Quis udo
Deproperare apio coronas

Curatve myrto? quem Venus arbitrum
Dicet bibendi? non ego sanius
Bacchabor Edonis; recepto
Dulce mihi furere est amico.

ODE VIII.

IN BARINEN.

Ulla si juris tibi pejerati
Pœna, Barine, nocuisset umquam;
Dente si nigro fieres, vel uno
Turpior ungui,

Crederem. Sed tu, simul obligasti
Perfidum votis caput, enitescis
Pulchrior multo, juvenumque prodis
Publica cura.

Expedit matris cineres opertos
Fallere, et toto taciturna noctis
Signa cum cœlo, gelidaque Divos
Morte carentes.

Ridet hoc, inquam, Venus ipsa, rident
Simplices Nymphæ, ferus et Cupido,
Semper ardentes acuens sagittas
Cote cruenta.

Adde quod pubes tibi crescit omnis;
Servitus crescit nova; nec priores
Impiæ tectum dominæ relinquunt,
Sæpe minati.

Te suis matres metuunt juvencis,
Te senes parci, miseræque nuper
Virgines nuptæ, tua ne retardet
Aura maritos.

ODE IX.

AD TITUM VALGIUM.

Non semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros, aut mare Caspium
Vexant inæquales procellæ
Usque; nec Armeniis in oris,

Rebus angustis animosus atque
Fortis appare; sapienter idem
Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela.

ODE XI.

AD QUINCTIUM HIRPINUM.

Quid bellicosus Cantaber, et Scythes,
Hirpine Quincti, cogitet, Hadria
Divisus objecto, remittas
Quærere, nec trepides in usum

Poscentis ævi pauca. Fugit retro
Levis juventas et decor, arida
Pellente lascivos amores
Canitie facilemque somnum.

Non semper idem floribus est honor
Vernis, neque uno luna rubens nitet
Vultu. Quid æternis minorem
Consiliis animum fatigas?

Cur non sub alta vel platano, vel hac
Pinu jacentes sic temere, et rosa
Canos odorati capillos,
Dum licet, Assyriaque nardo

Potamus uncti? Dissipat Evius
Curas edaces. Quis puer ocius
Restinguet ardentis Falerni
Pocula, prætereunte lympha?

Quis devium scortum eliciet domo
Lyden? Eburna, dic age, cum lyra
Maturet, in comptum Lacenæ
More comam religata nodum.

ODE XII.

AD MÆCENATEM.

Nolis longa feræ bella Numantiæ,
Nec durum Hannibalem, nec Siculum mare
Pœno purpureum sanguine, mollibus
Aptari citharæ modis;

Nec sævos Lapithas, et nimium mero
Hylæum, domitosque Herculea manu
Telluris juvenes, unde periculum
Fulgens contremuit domus

Saturni veteris. Tuque pedestribus
Dices historiis prælia Cæsaris,
Mæcenas, melius, ductaque per vias
Regum colla minacium.

Me dulces dominæ Musa Licymniæ
Cantus, me voluit dicere lucidum
Fulgentes oculos, et bene mutuis
Fidum pectus amoribus;

Quam nec ferre pedem dedecuit choris,
Nec certare joco, nec dare brachia
Ludentem nitidis virginibus, sacro
Dianæ celebris die.

Num tu, quæ tenuit dives Achæmenes,
Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes
Permutare velis crine Licymniæ,
Plenas aut Arabum domos,

Dum flagrantia detorquet ad oscula
Cervicem, aut facili sævitia negat
Quæ poscente magis gaudeat eripi,
Interdum rapere occupat?

ODE XIII.

IN ARBOREM.

Ille et nefasto te posuit die,
Quicumque primum, et sacrilega manu
Produxit, arbos, in nepotum
Perniciem, opprobriumque pagi.

Illum et parentis crediderim sui
Fregisse cervicem, et penetralia
Sparsisse nocturno cruore
Hospitis; ille venena Colcha,

Et quidquid usquam concipitur nefas,
Tractavit, agro qui statuit meo
Te, triste lignum, te caducum
In domini caput immerentis.

Quid quisque vitet numquam homini satis
Cautum est in horas. Navita Bosporum
Pœnus perhorrescit, neque ultra
Cæca timet aliunde fata;

Miles sagittas et celerem fugam
Parthi; catenas Parthus et Italum
Robur; sed improvisa lethi
Vis rapuit rapietque gentes.

Quam pæne furvæ regna Proserpinæ,
Et judicantem vidimus Æacum,
Sedesque discretas piorum, et
Æoliis fidibus querentem

Sappho puellis de popularibus;
Et te sonantem plenius aureo,
Alcæe, plectro dura navis,
Dura fugæ mala, dura belli.

Utrumque sacro digna silentio
Mirantur umbræ dicere; sed magis
Pugnas et exactos tyrannos
Densum humeris bibit aure vulgus.

Quid mirum, ubi illis carminibus stupens
Demittit atras bellua centiceps
Aures, et intorti capillis
Eumenidum recreantur angues?

Quin et Prometheus et Pelopis parens
Dulci laborem decipitur sono,
Nec curat Orion leones
Aut timidos agitare lyncas.

ODE XIV.

AD POSTUMUM.

Eheu! fugaces, Postume, Postume,
Labuntur anni, nec pietas moram
Rugis et instanti senectæ
Afferet, indomitæque morti.

Non, si tricenis, quotquot eunt dies,
Amice, places illacrymabilem
Plutona tauris, qui ter amplum
Geryonen, Tityonque tristi

Compescit unda, scilicet omnibus,
Quicumque terræ munere vescimur,
Enaviganda, sive reges,
Sive inopes erimus coloni.

Frustra cruento Marte carebimus,
Fractisque rauci fluctibus Hadriæ;
Frustra per auctumnos nocentem
Corporibus metuemus Austrum;

Visendus ater flumine languido
Cocytus errans, et Danai genus
Infame, damnatusque longi
Sisyphus Æolides laboris.

Linquenda tellus, et domus, et placens
Uxor; neque harum, quas colis, arborum
Te, præter invisas cupressos,
Ulla brevem dominum sequetur.

Absumet heres Cæcuba dignior
Servata centum clavibus, et mero
Tinget pavimentum superbo,
Pontificum potiore cœnis.

ODE XV.

Jam pauca aratro jugera regiæ
Moles relinquent; undique latius
Extenta visentur Lucrino
Stagna lacu, platanusque cœlebs

Evincet ulmos. Tum violaria, et
Myrtus, et omnis copia narium
Spargent olivetis odorem,
Fertilibus domino priori;

Tum spissa ramis laurea fervidos
Excludet ictus. Non ita Romuli
Præscriptum et intonsi Catonis
Auspiciis, veterumque norma.

Privatus illis census erat brevis,
Commune magnum; nulla decempedis
Metata privatis opacam
Porticus excipiebat Arcton;

Nec fortuitum spernere cespitem
Leges sinebant, oppida publico
Sumptu jubentes et Deorum
Templa novo decorare saxo.

ODE XVI.

AD POMPEIUM GROSPHUM.

Otium Divos rogat in patenti
Prensus Ægeo, simul atra nubes
Condidit lunam, neque certa fulgent
Sidera nautis;

Otium bello furiosa Thrace,
Otium Medi pharetra decori,
Grosphe, non gemmis, neque purpura ve-
nale, neque auro.

Non enim gazæ, neque consularis
Summovet lictor miseros tumultus
Mentis, et curas laqueata circum
Tecta volantes.

Vivitur parvo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum,
Nec leves somnos timor aut cupido
Sordidus aufert.

Quid brevi fortes jaculamur ævo
Multa? quid terras alio calentes
Sole mutamus? patriæ quis exsul
Se quoque fugit?

Scandit æratas vitiosa naves
Cura, nec turmas equitum relinquit,
Ocior cervis, et agente nimbos
Ocior Euro.

Lætus in præsens animus, quod ultra est
Oderit curare, et amara lento
Temperet risu. Nihil est ab omni
Parte beatum.

Abstulit clarum cita mors Achillem;
Longa Tithonum minuit senectus;
Et mihi forsan, tibi quod negarit,
Porriget hora.

Te greges centum, Siculæque circum
Mugiunt vaccæ; tibi tollit hinnitum
Apta quadrigis equa; te bis Afro
Murice tinctæ

Vestiunt lanæ; mihi parva rura, et
Spiritum Graiæ tenuem Camenæ
Parca non mendax dedit, et malignum
Spernere vulgus.

ODE XVII.

AD MÆCENATEM.

Cur me querelis exanimas tuis?
Nec Dis amicum est, nec mihi, te prius
Obire, Mæcenas, mearum
Grande decus columenque rerum.

Ah! te meæ si partem animæ rapit
Maturior vis, quid moror altera,
Nec carus æque, nec superstes
Integer? Ille dies utramque

Ducet ruinam. Non ego perfidum
Dixi sacramentum; ibimus, ibimus,
Utcumque præcedes, supremum
Carpere iter comites parati.

Me nec Chimæræ spiritus igneæ,
Nec, si resurgat, centimanus Gyges,
Divellet umquam; sic potenti
Justitiæ placitumque Parcis.

Seu Libra, seu me Scorpius adspicit
Formidolosus, pars violentior
Natalis horæ, seu tyrannus
Hesperiæ Capricornus undæ;

Utrumque nostrum incredibili modo
Consentit astrum. Te Jovis impio
Tutela Saturno refulgens
Eripuit, volucrisque Fati

Tardavit alas, quum populus frequens
Lætum theatris ter crepuit sonum;
Me truncus illapsus cerebro
Sustulerat, nisi Faunus ictum

Dextra levasset, Mercurialium
Custos virorum. Reddere victimas
Ædemque votivam memento;
Nos humilem feriemus agnam.

ODE XVIII.

Non ebur neque aureum
Mea renidet in domo lacunar;
Non trabes Hymettiæ
Premunt columnas ultima recisas
Africa; neque Attali
Ignotus heres regiam occupavi;
Nec Laconicas mihi
Trahunt honestæ purpuras clientæ.
At fides et ingeni
Benigna vena est, pauperemque dives
Me petit; nihil supra

Deos lacesso, nec potentem amicum
Largiora flagito,
Satis beatus unicis Sabinis.
Truditur dies die,
Novæque pergunt interire lunæ.
Tu secanda marmora
Locas sub ipsum funus, et, sepulcri
Immemor, struis domos,
Marisque Baiis obstrepentis urges
Summovere litora,
Parum locuples continente ripa.
Quid, quod usque proximos
Revellis agri terminos, et ultra
Limites clientium
Salis avarus? pellitur paternos
In sinu ferens Deos
Et uxor, et vir, sordidosque natos.
Nulla certior tamen
Rapacis Orci fine destinata
Aula divitem manet
Herum. Quid ultro tendis? æqua tellus
Pauperi recluditur
Regumque pueris; nec satelles Orci
Callidum Promethea
Revexit, auro captus. Hic superbum
Tantalum, atque Tantali
Genus coercet; hic levare functum
Pauperem laboribus
Vocatus atque non vocatus audit.

ODE XIX.

BACCHI LAUDES.

Bacchum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem, credite posteri,
Nymphasque discentes, et aures
Capripedum Satyrorum acutas.

Evoe! recenti mens trepidat metu,
Plenoque Bacchi pectore turbidum
Lætatur. Evoe! parce, Liber!
Parce, gravi metuende thyrso!

Fas pervicaces est mihi Thyiadas,
Vinique fontem, lactis et uberes
Cantare rivos, atque truncis
Lapsa cavis iterare mella.

Fas et beatæ conjugis additum
Stellis honorem, tectaque Penthei
Disjecta non leni ruina,
Thracis et exitium Lycurgi.

Tu flectis amnes, tu mare barbarum;
Tu separatis uvidus in jugis
Nodo coerces viperino
Bistonidum sine fraude crines.

Tu, quum Parentis regna per arduum
Cohors Gigantum scanderet impia,
Rhœtum retorsisti leonis
Unguibus horribilique mala,

Quamquam, choreis aptior et jocis
Ludoque dictus, non sat idoneus
Pugnæ ferebaris; sed idem
Pacis eras mediusque belli.

Te vidit insons Cerberus aureo
Cornu decorum, leniter atterens
Caudam, et recedentis trilingui
Ore pedes tetigitque crura.

ODE XX.

AD MÆCENATEM.

Non usitata, nec tenui ferar
Penna, biformis per liquidum æthera
Vates; neque in terris morabor
Longius; invidiaque major

Urbes relinquam. Non ego, pauperum
Sanguis parentum, non ego, quem vocas
Dilecte, Mæcenas, obibo,
Nec Stygia cohibebor unda.

Jam jam residunt cruribus asperæ
Pelles, et album mutor in alitem
Superne, nascunturque leves
Per digitos humerosque plumæ.

Jam Dædaleo notior Icaro
Visam gementis litora Bospori,
Syrtesque Gætulas, canorus
Ales, Hyperboreosque campos.

Me Colchus, et qui dissimulat metum
Marsæ cohortis Dacus, et ultimi
Noscent Geloni; me peritus
Discet Hiber, Rhodanique potor.

Absint inani funere neniæ,
Luctusque turpes, et querimoniæ;
Compesce clamorem, ac sepulcri
Mitte supervacuos honores.

CARMINUM
LIBER TERTIUS.

ODE I.

ODI profanum vulgus, et arceo.
Favete linguis! Carmina non prius
Audita, Musarum sacerdos,
Virginibus puerisque canto.

Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Jovis,
Clari Giganteo triumpho,
Cuncta supercilio moventis.

Est ut viro vir latius ordinet
Arbusta sulcis; hic generosior
Descendat in campum petitor;
Moribus hic meliorque fama

Contendat; illi turba clientium
Sit major: æqua lege Necessitas
Sortitur insignes et imos,
Omne capax movet urna nomen.

Destrictus ensis cui super impia
Cervice pendet, non Siculæ dapes
Dulcem elaborabunt saporem,
Non avium citharæque cantus

Somnum reducent. Somnus agrestium
Lenis virorum non humiles domos
Fastidit, umbrosamque ripam,
Non Zephyris agitata Tempe.

Desiderantem quod satis est, neque
Tumultuosum sollicitat mare,
Nec sævus Arcturi cadentis
Impetus, aut orientis Hædi;

Non verberatæ grandine vineæ,
Fundusque mendax, arbore nunc aquas
Culpante, nunc torrentia agros
Sidera, nunc hiemes iniquas.

Contracta pisces æquora sentiunt
Jactis in altum molibus; huc frequens
Cæmenta demittit redemptor
Cum famulis, dominusque terræ

Fastidiosus; sed Timor et Minæ
Scandunt eodem, quo dominus, neque
Decedit ærata triremi, et
Post equitem sedet atra Cura.

Quod si dolentem nec Phrygius lapis,
Nec purpurarum sidere clarior
Delinit usus, nec Falerna
Vitis, Achæmeniumque costum;

Cur invidendis postibus, et novo
Sublime ritu moliar atrium?
Cur valle permutem Sabina
Divitias operosiores?

ODE II.

Angustam amice pauperiem pati
Robustus acri militia puer
Condiscat, et Parthos feroces
Vexet eques metuendus hasta,

Vitamque sub divo et trepidis agat
In rebus. Illum ex mœnibus hosticis
Matrona bellantis tyranni
Prospiciens, et adulta virgo

Suspiret: Eheu! ne rudis agminum
Sponsus lacessat regius asperum
Tactu leonem, quem cruenta
Per medias rapit ira cædes.

Dulce et decorum est pro patria mori.
Mors et fugacem persequitur virum,
Nec parcit imbellis juventæ
Poplitibus timidoque tergo.

Virtus, repulsæ nescia sordidæ,
Intaminatis fulget honoribus,
Nec sumit aut ponit secures
Arbitrio popularis auræ.

Virtus, recludens immeritis mori
Cœlum, negata tentat iter via,
Cœtusque vulgares et udam
Spernit humum fugiente penna.

Est et fideli tuta silentio
Merces. Vetabo, qui Cereris sacrum
Vulgarit arcanæ, sub isdem
Sit trabibus, fragilemque mecum

Solvat phaselum; sæpe Diespiter
Neglectus incesto addidit integrum;
Raro antecedentem scelestum
Deseruit pede Pœna claudo.

ODE III.

Justum et tenacem propositi virum
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus instantis tyranni
Mente quatit solida, neque Auster,

Dux inquieti turbidus Hadriæ,
Nec fulminantis magna manus Jovis;
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinæ.

Hac arte Pollux et vagus Hercules
Enisus, arces attigit igneas;
Quos inter Augustus recumbens
Purpureo bibit ore nectar.

Hac te merentem, Bacche pater, tuæ
Vexere tigres, indocili jugum
Collo trahentes; hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit,

Gratum elocuta consiliantibus
Junone Divis: « Ilion, Ilion
« Fatalis incestusque judex
« Et mulier peregrina vertit

« In pulverem, ex quo destituit Deos
« Mercede pacta Laomedon, mihi
« Castæque damnatum Minervæ
« Cum populo et duce fraudulento.

« Jam nec Lacænæ splendet adulteræ
« Famosus hospes, nec Priami domus
« Perjura pugnaces Achivos
« Hectoreis opibus refringit,

« Nostrisque ductum seditionibus
« Bellum resedit. Protinus et graves
« Iras, et invisum nepotem,
« Troica quem peperit sacerdos,

« Marti redonabo. Illum ego lucidas
« Inire sedes, ducere nectaris
« Succos, et adscribi quietis
« Ordinibus patiar Deorum.

« Dum longus inter sæviat Ilion
« Romamque pontus, qualibet exsules
« In parte regnanto beati;
« Dum Priami Paridisque busto

« Insultet armentum, et catulos feræ
« Celent inultæ, stet Capitolium
« Fulgens, triumphatisque possit
« Roma ferox dare jura Medis.

« Horrenda late nomen in ultimas
« Extendat oras, qua medius liquor
« Secernit Europen ab Afro,
« Qua tumidus rigat arva Nilus;

« Aurum irrepertum, et sic melius situm,
« Quum terra celat, spernere fortior,
« Quam cogere, humanos in usus
« Omne sacrum rapiente dextra.

« Quicumque mundo terminus obstitit,
« Hunc tanget armis, visere gestiens
« Qua parte debacchentur ignes,
« Qua nebulæ pluviique rores.

« Sed bellicosis fata Quiritibus
« Hac lege dico, ne nimium pii,
« Rebusque fidentes, avitæ
« Tecta velint reparare Trojæ.

« Trojæ renascens alite lugubri
« Fortuna tristi clade iterabitur,
« Ducente victrices catervas
« Conjuge me Jovis et sorore.

« Ter si resurgat murus aeneus,
« Auctore Phœbo, ter pereat meis
« Excisus Argivis; ter uxor
« Capta virum puerosque ploret. »

Non hoc jocosæ conveniat lyræ.
Quo, Musa, tendis? desine pervicax
Referre sermones Deorum, et
Magna modis tenuare parvis.

ODE IV.

Descende cœlo, et dic, age, tibia
Regina longum Calliope melos,
Seu voce nunc mavis acuta,
Seu fidibus, citharave Phœbi.

Auditis? an me ludit amabilis
Insania? audire et videor pios
Errare per lucos, amœnæ
Quos et aquæ subeunt et auræ.

Me fabulosæ Vulture in Appulo,
Altricis extra limen Apuliæ,
Ludo fatigatumque somno
Fronde nova puerum palumbes

Texere; mirum quod foret omnibus,
Quicumque celsæ nidum Acherontiæ,
Saltusque Bantinos, et arvum
Pingue tenent humilis Forenti,

Ut tuto ab atris corpore viperis
Dormirem, et ursis; ut premerer sacra
Lauroque, collataque myrto,
Non sine Dis animosus infans.

Vester, Camenæ, vester in arduos
Tollor Sabinos, seu mihi frigidum
Præneste, seu Tibur supinum,
Seu liquidæ placuere Baiæ.

Vestris amicum fontibus et choris,
Non me Philippis versa acies retro,
Devota non exstinxit arbor,
Nec Sicula Palinurus unda.

Utcumque mecum vos eritis, libens
Insanientem navita Bosporum
Tentabo, et urentes arenas
Litoris Assyrii viator.

Visam Britannos hospitibus feros,
Et lætum equino sanguine Concanum;
Visam pharetratos Gelonos
Et Scythicum inviolatus amnem.

Vos Cæsarem altum, militia simul
Fessas cohortes addidit oppidis,
Finire quærentem labores,
Pierio recreatis antro;

Vos lene consilium et datis, et dato
Gaudetis, almæ. Scimus, ut impios
Titanas immanemque turmam
Fulmine sustulerit caduco,

Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventosum, et urbes, regnaque tristia,
Divosque, mortalesque turbas
Imperio regit unus æquo.

Magnum illa terrorem intulerat Jovi
Fidens juventus horrida brachiis,
Fratresque tendentes opaco
Pelion imposuisse Olympo.

Sed quid Typhœus et validus Mimas,
Aut quid minaci Porphyrion statu,
Quid Rhœtus, evulsisque truncis
Enceladus jaculator audax,

Contra sonantem Palladis ægida
Possent ruentes? Hinc avidus stetit
Vulcanus; hinc matrona Juno, et
Numquam humeris positurus arcum,

Qui rore puro Castaliæ lavit
Crines solutos, qui Lyciæ tenet
Dumeta natalemque silvam,
Delius et Patareus Apollo.

Vis consili expers mole ruit sua.
Vim temperatam Di quoque provehunt
In majus; idem odere vires
Omne nefas animo moventes.

Testis mearum centimanus Gyges
Sententiarum, notus et integræ
Tentator Orion Dianæ,
Virginea domitus sagitta.

Injecta monstris Terra dolet suis,
Mæretque partus fulmine luridum
Missos ad Orcum; nec peredit
Impositam celer ignis Ætnam;

Incontinentis nec Tityi jecur
Relinquit ales, nequitiæ additus
Custos; amatorem trecentæ
Pirithoum cohibent catenæ.

ODE V.

Cœlo tonantem credidimus Jovem
Regnare; præsens Divus habebitur
Augustus, adjectis Britannis
Imperio, gravibusque Persis.

Milesne Crassi conjuge barbara
Turpis maritus vixit? et hostium,
Proh curia inversique mores!
Consenuit socerorum in armis,

Sub rege Medo, Marsus et Appulus,
Anciliorum, et nominis, et togæ
Oblitus, æternæque Vestæ,
Incolumi Jove et urbe Roma!

Hoc caverat mens provida Reguli,
Dissentientis conditionibus
Fœdis, et exemplo trahentis
Perniciem veniens in ævum,

Si non periret immiserabilis
Captiva pubes. « Signa ego Punicis
« Affixa delubris, et arma
« Militibus sine cæde, dixit,

« Direpta vidi; vidi ego civium
« Retorta tergo brachia libero,
« Portasque non clausas, et arva
« Marte coli populata nostro.

« Auro repensus scilicet acrior
« Miles redibit? Flagitio additis
« Damnum. Neque amissos colores
« Lana refert medicata fuco;

« Nec vera virtus, quum semel excidit,
« Curat reponi deterioribus.
« Si pugnat extricata densis
« Cerva plagis, erit ille fortis,

« Qui perfidis se credidit hostibus;
« Et Marte Pœnos proteret altero,
« Qui lora restrictis lacertis
« Sensit iners, timuitque mortem!

« Hic, unde vitam sumeret inscius,
« Pacem duello miscuit. O pudor!
« O magna Carthago, probrosis
« Altior Italiæ ruinis! »

Fertur pudicæ conjugis osculum,
Parvosque natos, ut capitis minor,
Ab se removisse, et virilem
Torvus humi posuisse vultum;

Donec labantes consilio patres
Firmaret auctor numquam alias dato,
Interque mærentes amicos
Egregius properaret exsul.

Atqui sciebat, quæ sibi barbarus
Tortor pararet; non aliter tamen
Dimovit obstantes propinquos,
Et populum reditus morantem,

Quam si clientum longa negotia
Dijudicata lite relinqueret,
Tendens Venafranos in agros,
Aut Lacedæmonium Tarentum.

ODE VI.

AD ROMANOS.

Delicta majorum immeritus lues,
Romane, donec templa refeceris,
Ædesque labentes Deorum, et
Fœda nigro simulacra fumo.

Dis te minorem quod geris, imperas.
Hinc omne principium, huc refer exitum.
Di multa neglecti dederunt
Hesperiæ mala luctuosæ.

Jam bis Monæsis et Pacori manus
Non auspicatos contudit impetus
Nostros, et adjecisse prædam
Torquibus exiguis renidet.

Pæne occupatam seditionibus
Delevit Urbem Dacus et Æthiops,
Hic classe formidatus, ille
Missilibus melior sagittis.

Fecunda culpæ sæcula nuptias
Primum inquinavere, et genus et domos;
Hoc fonte derivata clades
In patriam populumque fluxit.

Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo, et fingitur artibus,
Jam nunc et incestos amores
De tenero meditatur ungui.

Mox juniores quærit adulteros
Inter mariti vina, neque eligit,
Cui donet intermissa raptim
Gaudia, luminibus remotis;

Sed jussa coram, non sine conscio
Surgit marito, seu vocat institor,
Seu navis Hispanæ magister,
Dedecorum pretiosus emptor.

Non his juventus orta parentibus
Infecit æquor sanguine Punico,
Pyrrhumque et ingentem cecidit
Antiochum, Hannibalemque durum;

Sed rusticorum mascula militum
Proles, Sabellis docta ligonibus
Versare glebas, et severæ
Matris ad arbitrium recisos

Portare fustes, sol ubi montium
Mutaret umbras, et juga demeret
  Bobus fatigatis, amicum
    Tempus agens abeunte curru.

Damnosa quid non imminuit dies?
Ætas parentum, pejor avis, tulit
  Nos nequiores, mox daturos
    Progeniem vitiosiorem.

ODE VII.

AD ASTERIEN.

Quid fles, Asterie, quem tibi candidi
Primo restituent vere Favonii,
    Thyna merce beatum,
    Constantis juvenem fide,

Gygen? Ille Notis actus ad Oricum
Post insana Capræ sidera, frigidas
    Noctes non sine multis
    Insomnis lacrimis agit.

Atqui sollicitæ nuntius hospitæ,
Suspirare Chloen, et miseram tuis
    Dicens ignibus uri,
    Tentat mille vafer modis.

Ut Prœtum mulier perfida credulum
Falsis impulerit criminibus, nimis
Casto Bellerophonti
Maturare necem, refert.

Narrat pæne datum Pelea Tartaro,
Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens,
Et peccare docentes
Fallax historias movet.

Frustra; nam scopulis surdior Icari
Voces audit adhuc integer. At, tibi
Ne vicinus Enipeus
Plus justo placeat, cave;

Quamvis non alius flectere equum sciens
Æque conspicitur gramine Martio,
Nec quisquam citus æque
Tusco denatat alveo.

Prima nocte domum claude, neque in via
Sub cantu querulæ despice tibiæ;
Et te sæpe vocanti
Duram difficilis mane.

ODE VIII.

AD MÆCENATEM.

Martiis cœlebs quid agam Calendis,
Quid velint flores, et acerra thuris
Plena, miraris, positusque carbo in
Cespite vivo,

Docte sermones utriusque linguæ.
Voveram dulces epulas et album
Libero caprum, prope funeratus
Arboris ictu.

Hic dies, anno redeunte, festus
Corticem adstrictum pice dimovebit
Amphoræ fumum bibere institutæ
Consule Tullo.

Sume, Mæcenas, cyathos amici
Sospitis centum, et vigiles lucernas
Perfer in lucem; procul omnis esto
Clamor et ira!

Mitte civiles super Urbe curas;
Occidit Daci Cotisonis agmen;
Medus infestus sibi luctuosis
Dissidet armis;

Servit Hispanæ vetus hostis oræ
Cantaber, sera domitus catena;
Jam Scythæ laxo meditantur arcu
Cedere campis.

Negligens, ne qua populus laboret,
Parce privatus nimium cavere;
Dona præsentis cape lætus horæ, et
Linque severa.

ODE IX.

AD LYDIAM.

HORATIUS.

Donec gratus eram tibi,
Nec quisquam potior brachia candidæ
Cervici juvenis dabat,
Persarum vigui rege beatior.

LYDIA.

Donec non alia magis
Arsisti, neque erat Lydia post Chloen,
Multi Lydia nominis
Romana vigui clarior Ilia.

HORATIUS.

Me nunc Thressa Chloe regit,
Dulces docta modos et citharæ sciens,

Pro qua non metuam mori,
Si parcent animæ fata superstiti.

LYDIA.

Me torret face mutua
Thurini Calais filius Ornyti,
Pro quo bis patiar mori,
Si parcent puero fata superstiti.

HORATIUS.

Quid? Si prisca redit Venus,
Diductosque jugo cogit aeneo?
Si flava excutitur Chloe,
Rejectæque patet janua Lydiæ?

LYDIA.

Quamquam sidere pulchrior
Ille est, tu levior cortice, et improbo
Iracundior Hadria,
Tecum vivere amem, tecum obeam libens.

ODE X.

IN LYCEN.

EXTREMUM Tanain si biberes, Lyce,
Sævo nupta viro, me tamen asperas
Porrectum ante fores objicere incolis
Plorares Aquilonibus.

Audis quo strepitu janua, quo nemus
Inter pulchra satum tecta remugiat
Ventis, et positas ut glaciet nives
    Puro numine Jupiter?

Ingratam Veneri pone superbiam,
Ne currente retro funis eat rota.
Non te Penelopen difficilem procis
    Tyrrhenus genuit parens.

O, quamvis neque te munera, nec preces,
Nec tinctus viola pallor amantium,
Nec vir Pieria pellice saucius
    Curvat, supplicibus tuis

Parcas, nec rigida mollior esculo,
Nec Mauris animum mitior anguibus!
Non hoc semper erit liminis aut aquæ
    Cœlestis patiens latus.

ODE XI.

AD MERCURIUM.

Mercuri, nam te docilis magistro
Movit Amphion lapides canendo,
Tuque, testudo, resonare septem
    Callida nervis,

Nec loquax olim neque grata, nunc et
Divitum mensis et amica templis,
Dic modos, Lyde quibus obstinatas
Applicet aures;

Quæ, velut latis equa trima campis,
Ludit exsultim, metuitque tangi,
Nuptiarum expers, et adhuc protervo
Cruda marito.

Tu potes tigres comitesque silvas
Ducere, et rivos celeres morari.
Cessit immanis tibi blandienti
Janitor aulæ

Cerberus, quamvis furiale centum
Muniant angues caput, ejus atque
Spiritus teter, saniesque manet
Ore trilingui.

Quin et Ixion Tityosque vultu
Risit invito; stetit urna paulum
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.

Audiat Lyde scelus atque notas
Virginum pœnas, et inane lymphæ
Dolium fundo pereuntis imo,
Seraque fata,

Quæ manent culpas etiam sub Orco.
Impiæ, nam quid potuere majus?
Impiæ sponsos potuere duro
Perdere ferro!

Una de multis, face nuptiali
Digna, perjurum fuit in parentem
Splendide mendax, et in omne virgo
Nobilis ævum:

« Surge, quæ dixit juveni marito,
« Surge, ne longus tibi somnus, unde
« Non times, detur; socerum et scelestas
« Falle sorores,

« Quæ, velut nactæ vitulos leænæ,
« Singulos, eheu! lacerant. Ego illis
« Mollior, nec te feriam, neque intra
« Claustra tenebo.

« Me pater sævis oneret catenis,
« Quod viro clemens misero peperci;
« Me vel extremos Numidarum in agros
« Classe releget.

« I, pedes quo te rapiunt et auræ,
« Dum favet nox et Venus; i secundo
« Omine, et nostri memorem sepulcro
« Scalpe querelam. »

ODE XII.

AD NEOBULEN.

Miserarum est neque amori dare ludum, neque dulci
Mala vino lavere; aut exanimari, metuentes
Patruæ verbera linguæ. Tibi qualum Cythereæ
Puer ales, tibi telas, operosæque Minervæ
Studium aufert, Neobule, Liparæi nitor Hebri,
Simul unctos Tiberinis humeros lavit in undis,
Eques ipso melior Bellerophonte, neque pugno,
Neque segni pede victus; catus idem per apertum
Fugientes agitato grege cervos jaculari, et
Celer arcto latitantem fruticeto excipere aprum.

ODE XIII.

AD FONTEM BANDUSIUM.

O fons Bandusiæ, splendidior vitro,
Dulci digne mero, non sine floribus,
Cras donaberis hœdo,
Cui frons turgida cornibus

Primis et venerem et prælia destinat.
Frustra; nam gelidos inficiet tibi
Rubro sanguine rivos
Lascivi soboles gregis.

Te flagrantis atrox hora Caniculæ
Nescit tangere; tu frigus amabile
Fessis vomere tauris
Præbes, et pecori vago.

Fies nobilium tu quoque fontium,
Me dicente cavis impositam ilicem
Saxis, unde loquaces
Lymphæ desiliunt tuæ.

ODE XIV.

AD ROMANOS.

Herculis ritu modo dictus, o plebs,
Morte venalem petiisse laurum,
Cæsar Hispana repetit Penates
Victor ab ora.

Unico gaudens mulier marito
Prodeat, justis operata Divis,
Et soror clari ducis, et decoræ
Supplice vitta

Virginum matres, juvenumque nuper
Sospitum. Vos o pueri, et puellæ
Haud virum expertæ, male ominatis
Parcite verbis.

Hic dies vere mihi festus atras
Eximet curas; ego nec tumultum,
Nec mori per vim metuam, tenente
Cæsare terras.

I, pete unguentum, puer, et coronas,
Et cadum Marsi memorem duelli,
Spartacum si qua potuit vagantem
Fallere testa.

Dic et argutæ properet Neæræ
Murreum nodo cohibere crinem;
Si per invisum mora janitorem
Fiet, abito.

Lenit albescens animos capillus
Litium et rixæ cupidos protervæ.
Non ego hoc ferrem, calidus juventa,
Consule Planco.

ODE XV.

IN CHLORIM.

Uxor pauperis Ibyci,
Tandem nequitiæ fige modum tuæ,
Famosisque laboribus.
Maturo propior desine funeri
Inter ludere virgines,
Et stellis nebulam spargere candidis.
Non, si quid Pholoen satis,
Et te, Chlori, decet; filia rectius
Expugnat juvenum domos,
Pulso Thyias uti concita tympano.
Illam cogit amor Nothi
Lascivæ similem ludere capreæ;
Te lanæ prope nobilem
Tonsæ Luceriam, non citharæ, decent,
Nec flos purpureus rosæ,
Nec poti, vetulam, fæce tenus cadi.

ODE XVI.

AD MÆCENATEM.

INCLUSAM Danaen turris aenea,
Robustæque fores, et vigilum canum
Tristes excubiæ munierant satis
Nocturnis ab adulteris,

Si non Acrisium, virginis abditæ
Custodem pavidum, Jupiter et Venus
Risissent; fore enim tutum iter et patens,
Converso in pretium Deo.

Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo. Concidit auguris
Argivi domus, ob lucrum

Demersa exitio. Diffidit urbium
Portas vir Macedo, et subruit æmulos
Reges muneribus. Munera navium
Sævos illaqueant duces.

Crescentem sequitur cura pecuniam,
Majorumque fames. Júre perhorrui
Late conspicuum tollere verticem,
Mæcenas, equitum decus.

Quanto quisque sibi plura negaverit,
Ab Dis plura feret. Nil cupientium
Nudus castra peto, et transfuga divitum
Partes linquere gestio,

Contemptæ dominus splendidior rei,
Quam si, quidquid arat impiger Appulus,
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.

Puræ rivus aquæ, silvaque jugerum
Paucorum, et segetis certa fides meæ,
Fulgentem imperio fertilis Africæ
Fallit sorte beatior.

Quamquam nec Calabræ mella ferunt apes,
Nec Læstrigonia Bacchus in amphora
Languescit mihi, nec pinguia Gallicis
Crescunt vellera pascuis;

Importuna tamen pauperies abest,
Nec, si plura velim, tu dare deneges.
Contracto melius parva cupidine
Vectigalia porrigam,

Quam si Mygdoniis regnum Alyattei
Campis continuem. Multa petentibus
Desunt multa. Bene est, cui Deus obtulit
Parca, quod satis est, manu.

ODE XVII.

AD ÆLIUM LAMIAM.

ÆLI, vetusto nobilis ab Lamo,
Quando et priores hinc Lamias ferunt
Denominatos, et nepotum
Per memores genus omne fastos

Auctore ab illo ducit originem,
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps, et innantem Maricæ
Litoribus tenuisse Lirin,

Late tyrannus; cras foliis nemus
Multis, et alga litus inutili
Demissa tempestas ab Euro
Sternet, aquæ nisi fallit augur

Annosa cornix. Dum potes, aridum
Compone lignum; cras genium mero
Curabis, et porco bimestri,
Cum famulis operum solutis.

ODE XVIII.

AD FAUNUM.

FAUNE, Nympharum fugientum amator,
Per meos fines et aprica rura
Lenis incedas, abeasque parvis
    Æquus alumnis;

Si tener pleno cadit hœdus anno,
Larga nec desunt Veneris sodali
Vina crateræ, vetus ara multo
    Fumat odore.

Ludit herboso pecus omne campo,
Quum tibi Nonæ redeunt Decembres;
Festus in pratis vacat otioso
    Cum bove pagus;

Inter audaces lupus errat agnos;
Spargit agrestes tibi silva frondes;
Gaudet invisam pepulisse fossor
    Ter pede terram.

ODE XIX.

AD TELEPHUM.

QUANTUM distet ab Inacho
Codrus, pro patria non timidus mori,
Narras, et genus Æaci,
Et pugnata sacro bella sub Ilio;
Quo Chium pretio cadum
Mercemur, quis aquam temperet ignibus,
Quo præbente domum, et quota
Pelignis caream frigoribus, taces.
Da lunæ propere novæ,
Da Noctis mediæ, da, puer, auguris
Murenæ; tribus aut novem
Miscentur cyathis pocula commodis.
Qui Musas amat impares,
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates; tres prohibet supra
Rixarum metuens tangere Gratia,
Nudis juncta sororibus.
Insanire juvat; cur Berecynthiæ
Cessant flamina tibiæ?
Cur pendet tacita fistula cum lyra?
Parcentes ego dexteras
Odi; sparge rosas; audiat invidus
Dementem strepitum Lycus,

Et vicina seni non habilis Lyco.
Spissa te nitidum coma,
Puro te similem, Telephe, Vespero,
Tempestiva petit Rhode;
Me lentus Glyceræ torret amor meæ.

ODE XX.

AD PYRRHUM.

Non vides quanto moveas periclo,
Pyrrhe, Gætulæ catulos leænæ?
Dura post paulo fugies inaudax
Prælia raptor,

Quum per obstantes juvenum catervas
Ibit insignem repetens Nearchum;
Grande certamen, tibi præda cedat
Major, an illi.

Interim, dum tu celeres sagittas
Promis, hæc dentes acuit timendos,
Arbiter pugnæ posuisse nudo
Sub pede palmam

Fertur, et leni recreare vento
Sparsum odoratis humerum capillis;
Qualis aut Nireus fuit, aut aquosa
Raptus ab Ida.

ODE XXI.

AD AMPHORAM.

O NATA mecum consule Manlio,
Seu tu querelas, sive geris jocos,
Seu rixam et insanos amores,
Seu facilem, pia testa, somnum;

Quocumque lectum nomine Massicum
Servas, moveri digna bono die,
Descende, Corvino jubente,
Promere languidiora vina.

Non ille, quamquam Socraticis madet
Sermonibus, te negliget horridus;
Narratur et prisci Catonis
Sæpe mero caluisse virtus.

Tu lene tormentum ingenio admoves
Plerumque duro; tu sapientium
Curas et arcanum jocoso
Consilium retegis Lyæo;

Tu spem reducis mentibus anxiis,
Viresque et addis cornua pauperi,
Post te nec iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.

Te Liber, et, si læta aderit, Venus,
Segnesque nodum solvere Gratiæ,
Vivæque producent lucernæ,
Dum rediens fugat astra Phœbus.

ODE XXII.

IN DIANAM.

Montium custos nemorumque, virgo,
Quæ laborantes utero puellas
Ter vocata audis, adimisque letho,
Diva triformis;

Imminens villæ tua pinus esto,
Quam per exactos ego lætus annos
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

ODE XXIII.

AD PHIDYLEN.

Coelo supinas si tuleris manus
Nascente luna, rustica Phidyle,
Si thure placaris et horna
Fruge Lares, avidaque porca;

Nec pestilentem sentiet Africum
Fecunda vitis, nec sterilem seges
Rubiginem, aut dulces alumni
Pomifero grave tempus anno.

Nam, quæ nivali pascitur Algido
Devota quercus inter et ilices,
Aut crescit Albanis in herbis,
Victima, Pontificum secures

Cervice tinget. Te nihil attinet
Tentare multa cæde bidentium
Parvos coronantem marino
Rore Deos fragilique myrto.

Immunis aram si tetigit manus,
Non sumptuosa blandior hostia
Mollivit aversos Penates
Farre pio et saliente mica.

ODE XXIV.

IN DIVITES AVAROS.

Intactis opulentior
Thesauris Arabum et divitis Indiæ,
Cæmentis licet occupes
Tyrrhenum omne tuis et mare Apulicum;

Si figit adamantinos
Summis verticibus dira Necessitas
Clavos, non animum metu,
Non mortis laqueis expedies caput.
Campestres melius Scythæ,
Quorum plaustra vagas rite trahunt domos,
Vivunt, et rigidi Getæ,
Immetata quibus jugera liberas
Fruges et Cererem ferunt;
Nec cultura placet longior annua,
Defunctumque laboribus
Æquali recreat sorte vicarius.
Illic matre carentibus
Privignis mulier temperat innocens;
Nec dotata regit virum
Conjux, nec nitido fidit adultero.
Dos est magna parentium
Virtus, et metuens alterius viri
Certo fœdere castitas,
Et peccare nefas, aut pretium est mori.
O! quis, quis volet impias
Cædes, et rabiem tollere civicam!
Si quæret Pater urbium
Subscribi statuis, indomitam audeat
Refrænare licentiam,
Clarus post genitis; quatenus, heu nefas!
Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quærimus, invidi.
Quid tristes querimoniæ,
Si non supplicio culpa reciditur?

Quid leges, sine moribus
Vanæ, proficiunt, si neque fervidis
Pars inclusa caloribus
Mundi, nec Boreæ finitimum latus,
Duratæque solo nives
Mercatorem abigunt? Horrida callidi
Vincunt æquora navitæ;
Magnum pauperies opprobrium jubet
Quidvis et facere et pati,
Virtutisque viam deserit arduæ?
Vel nos in Capitolium,
Quo clamor vocat, et turba faventium;
Vel nos in mare proximum
Gemmas et lapides, aurum et inutile,
Summi materiem mali,
Mittamus! Scelerum si bene pœnitet,
Eradenda cupidinis
Pravi sunt elementa, et teneræ nimis
Mentes asperioribus
Formandæ studiis. Nescit equo rudis
Hærere ingenuus puer,
Venarique timet, ludere doctior,
Seu græco jubeas trocho,
Seu malis vetita legibus alea;
Quum perjura patris fides
Consortem, socium fallat, et hospitem,
Indignoque pecuniam
Heredi properet. Scilicet improbæ
Crescunt divitiæ; tamen
Curtæ nescio quid semper abest rei.

ODE XXV.

IN BACCHUM.

Quo me, Bacche, rapis tui
Plenum! quæ nemora, aut quos agor in specus,
Velox mente nova! quibus
Antris egregii Cæsaris audiar
Æternum meditans decus
Stellis inserere et concilio Jovis!
Dicam insigne, recens, adhuc
Indictum ore alio. Non secus in jugis
Exsomnis stupet Evias,
Hebrum prospiciens, et nive candidam
Thracen, ac pede barbaro
Lustratam Rhodopen. Ut mihi devio
Rupes et vacuum nemus
Mirari libet! O Naiadum potens,
Baccharumque valentium
Proceras manibus vertere fraxinos!
Nil parvum, aut humili modo,
Nil mortale loquar. Dulce periculum est,
O Lenæe! sequi Deum
Cingentem viridi tempora pampino.

8

ODE XXVI.

AD VENEREM.

Vixi puellis nuper idoneus,
Et militavi, non sine gloria;
Nunc arma defunctumque bello
Barbiton hic paries habebit,

Lævum marinæ qui Veneris latus
Custodit. Hic, hic ponite lucida
Funalia, et vectes, et arcus
Oppositis foribus minaces.

O quæ beatam, Diva, tenes Cyprum, et
Memphin carentem Sithonia nive,
Regina, sublimi flagello
Tange Chloen semel arrogantem.

ODE XXVII.

AD GALATEAM.

Impios parræ recinentis omen
Ducat, et prægnans canis, aut ab agro
Rava decurrens lupa Lanuvino,
Fetaque vulpes!

Rumpit et serpens iter institutum,
Si per obliquum, similis sagittæ,
Terruit mannos. Ego, cui timebo,
Providus auspex,

Antequam stantes repetat paludes
Imbrium divina avis imminentum,
Oscinem corvum prece suscitabo
Solis ab ortu.

Sis licet felix, ubicumque mavis,
Et memor nostri, Galatea, vivas!
Teque nec lævus vetet ire picus,
Nec vaga cornix.

Sed vides quanto trepidet tumultu
Pronus Orion? Ego, quid sit ater
Hadriæ, novi, sinus, et quid albus
Peccet Iapyx.

Hostium uxores puerique cæcos
Sentiant motus orientis Austri, et
Æquoris nigri fremitum, et trementes
Verbere ripas.

Sic et Europe niveum doloso
Credidit tauro latus, et scatentem
Belluis pontum, mediasque fraudes
Palluit audax.

Nuper in pratis studiosa florum, et
Debitæ Nymphis opifex coronæ,
Nocte sublustri, nihil astra præter
Vidit et undas;

Quæ simul centum tetigit potentem
Oppidis Creten: « Pater, o relictum
« Filiæ nomen, pietasque, dixit,
« Victa furore!

« Unde? Quo veni? Levis una mors est
« Virginum culpæ. Vigilansne ploro
« Turpe commissum? an vitiis carentem
« Ludit imago

« Vana, quæ porta fugiens eburna
« Somnium ducit? meliusne fluctus
« Ire per longos fuit, an recentes
« Carpere flores?

« Si quis infamem mihi nunc juvencum
« Dedat iratæ! lacerare ferro et
« Frangere enitar modo multum amati
« Cornua monstri.

« Impudens liqui patrios Penates!
« Impudens Orcum moror! O Deorum
« Si quis hæc audis, utinam inter errem
« Nuda leones!

« Antequam turpis macies decentes
« Occupet malas, teneræque succus
« Defluat prædæ, speciosa quæro
« Pascere tigres.

« Vilis Europe! pater urget absens,
« Quid mori cessas? potes hac ab orno
« Pendulum zona bene te secuta
« Lædere collum.

« Sive te rupes et acuta letho
« Saxa delectant, age, te procellæ
« Crede veloci; nisi herile mavis
« Carpere pensum,

« Regius sanguis, dominæque tradi
« Barbaræ pellex. » Aderat querenti
Perfidum ridens Venus, et remisso
Filius arcu.

Mox, ubi lusit satis, « Abstineto,
« Dixit, irarum, calidæque rixæ,
« Quum tibi invisus laceranda reddet
« Cornua taurus.

« Uxor invicti Jovis esse nescis?
« Mitte singultus; bene ferre magnam
« Disce fortunam; tua sectus orbis
« Nomina ducet. »

ODE XXVIII.

AD LYDEN.

Festo quid potius die
Neptuni faciam? prome reconditum,
Lyde strenua, Cæcubum,
Munitæque adhibe vim sapientiæ.
Inclinare meridiem
Sentis, ac, veluti stet volucris dies,
Parcis deripere horreo
Cessantem Bibuli consulis amphoram.
Nos cantabimus invicem
Neptunum, et virides Nereidum comas;
Tu curva recines lyra
Latonam, et celeris spicula Cynthiæ;
Summo carmine, quæ Cnidon
Fulgentesque tenet Cycladas, et Paphon
Junctis visit oloribus;
Dicetur merita Nox quoque nenia.

ODE XXIX.

AD MÆCENATEM.

Tyrrhena regum progenies, tibi
Non ante verso lene merum cado
Cum flore, Mæcenas, rosarum, et
Pressa tuis balanus capillis

Jamdudum apud me est. Eripe te moræ;
Ne semper udum Tibur, et Æsulæ
Declive contempleris arvum, et
Telegoni juga parricidæ.

Fastidiosam desere copiam, et
Molem propinquam nubibus arduis;
Omitte mirari beatæ
Fumum, et opes, strepitumque Romæ.

Plerumque gratæ divitibus vices,
Mundæque parvo sub lare pauperum
Cœnæ, sine aulæis et ostro,
Sollicitam explicuere frontem.

Jam clarus occultum Andromedæ pater
Ostendit ignem; jam Procyon furit,
Et stella vesani Leonis,
Sole dies referente siccos.

Jam pastor umbras cum grege languido
Rivumque fessus quærit, et horridi
Dumeta Silvani; caretque
Ripa vagis taciturna ventis.

Tu, civitatem quis deceat status,
Curas, et Urbi sollicitus times,
Quid Seres, et regnata Cyro
Bactra parent, Tanaisque discors.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit Deus,
Ridetque, si mortalis ultra
Fas trepidat. Quod adest, memento

Componere æquus; cætera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruscum
In mare; nunc lapides adesos,

Stirpesque raptas, et pecus, et domos
Volventis una, non sine montium
Clamore vicinæque silvæ,
Quum fera diluvies quietos

Irritat amnes. Ille potens sui
Lætusque deget, cui licet in diem
Dixisse: Vixi. Cras vel atra
Nube polum Pater occupato,

Vel sole puro; non tamen irritum
Quodcumque retro est efficiet, neque
Diffinget infectumque reddet,
Quod fugiens semel hora vexit.

Fortuna, sævo læta negotio, et
Ludum insolentem ludere pertinax,
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alii benigna.

Laudo manentem; si celeres quatit
Pennas, resigno quæ dedit, et mea
Virtute me involvo, probamque
Pauperiem sine dote quæro.

Non est meum, si mugiat Africis
Malus procellis, ad miseras preces
Decurrere, et votis pacisci,
Ne Cypriæ Tyriæque merces

Addant avaro divitias mari.
Tunc me biremis præsidio scaphæ
Tutum per Ægæos tumultus
Aura feret, geminusque Pollux.

ODE XXX.

Exegi monumentum ære perennius,
Regalique situ pyramidum altius;
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series, et fuga temporum.
Non omnis moriar, multaque pars mei
Vitabit Libitinam. Usque ego postera
Crescam laude recens, dum Capitolium
Scandet cum tacita virgine pontifex.
Dicar, qua violens obstrepit Aufidus,
Et qua pauper aquæ Daunus agrestium
Regnavit populorum, ex humili potens,
Princeps Æolium carmen ad Italos
Deduxisse modos. Sume superbiam
Quæsitam meritis, et mihi Delphica
Lauro cinge volens, Melpomene, comam.

CARMINUM

LIBER QUARTUS.

ODE I.

AD VENEREM.

INTERMISSA, Venus, diu
Rursus bella moves? Parce, precor, precor!
Non sum qualis eram bonæ
Sub regno Cinaræ. Desine, dulcium
Mater sæva Cupidinum,
Circa lustra decem flectere mollibus
Jam durum imperiis. Abi,
Quo blandæ juvenum te revocant preces.
Tempestivius in domum
Pauli, purpureis ales oloribus,
Comissabere Maximi,
Si torrere jecur quæris idoneum.
Namque et nobilis et decens,
Et pro sollicitis non tacitus reis,
Et centum puer artium,
Late signa feret militiæ tuæ.

Et, quandoque potentior
Largis muneribus riserit æmuli,
Albanos prope te lacus
Ponet marmoream, sub trabe citrea.
Illic plurima naribus
Duces thura, lyræque et Berecynthiæ
Delectabere tibiæ
Mixtis carminibus, non sine fistula.
Illic bis pueri die
Numen cum teneris virginibus tuum
Laudantes, pede candido
In morem Salium ter quatient humum.
Me nec femina, nec puer
Jam, nec spes animi credula mutui,
Nec certare juvat mero,
Nec vincire novis tempora floribus.
Sed cur, heu! Ligurine, cur
Manat rara meas lacrima per genas?
Cur facunda parum decoro
Inter verba cadit lingua silentio?
Nocturnis ego somniis
Jam captum teneo, jam volucrem sequor
Te per gramina Martii
Campi, te per aquas, dure, volubiles.

ODE II.

AD ANTONIUM IULUM.

PINDARUM quisquis studet æmulari,
Iule, ceratis ope Dædalea
Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto.

Monte decurrens velut amnis, imbres
Quem super notas aluere ripas,
Fervet, immensusque ruit profundo
Pindarus ore,

Laurea donandus Apollinari,
Seu per audaces nova dithyrambos
Verba devolvit, numerisque fertur
Lege solutis;

Seu Deos regesque canit, Deorum
Sanguinem, per quos cecidere justa
Morte Centauri, cecidit tremendæ.
Flamma Chimæræ;

Sive, quos Elea domum reducit
Palma cœlestes, pugilemve equumve
Dicit, et centum potiore signis
Munere donat;

Flebili sponsæ juvenemve raptum
Plorat, et vires animumque moresque
Aureos educit in astra, nigroque
Invidet Orco.

Multa Dircæum levat aura cycnum,
Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus; ego, apis Matinæ
More modoque

Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum, circa nemus uvidique
Tiburis ripas, operosa parvus
Carmina fingo.

Concines majore poeta plectro
Cæsarem, quandoque trahet feroces
Per sacrum clivum, merita decorus
Fronde, Sicambros;

Quo nihil majus meliusve terris
Fata donavere, bonique Divi,
Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
Tempora priscum.

Concines lætosque dies, et Urbis
Publicum ludum, super impetrato
Fortis Augusti reditu, forumque
Litibus orbum.

Tum meæ, si quid loquar audiendum,
Vocis accedet bona pars; et, O Sol
Pulcher! o laudande! canam recepto
Cæsare felix.

Teque, dum procedis, Io triumphe!
Non semel dicemus, Io triumphe!
Civitas omnis, dabimusque Divis
Thura benignis.

Te decem tauri, totidemque vaccæ,
Me tener solvet vitulus, relicta
Matre, qui largis juvenescit herbis
In mea vota,

Fronte curvatos imitatus ignes
Tertium lunæ referentis ortum,
Qua notam duxit, niveus videri,
Cætera fulvus.

ODE III.

AD MELPOMENEN.

Quem tu, Melpomene, semel
Nascentem placido lumine videris,
Illum non labor Isthmius
Clarabit pugilem, non equus impiger
Curru ducet Achaico

Victorem, neque res bellica Deliis
    Ornatum foliis ducem,
Quod regum tumidas contuderit minas,
    Ostendet Capitolio;
Sed quæ Tibur aquæ fertile præfluunt,
    Et spissæ nemorum comæ,
Fingent Æolio carmine nobilem.
    Romæ principis urbium
Dignatur soboles inter amabiles
    Vatum ponere me choros,
Et jam dente minus mordeor invido.
    O testudinis aureæ
Dulcem quæ strepitum, Pieri, temperas!
    O mutis quoque piscibus
Donatura cycni, si libeat, sonum!
    Totum muneris hoc tui est,
Quod monstror digito prætereuntium,
    Romanæ fidicen lyræ;
Quod spiro et placeo, si placeo, tuum est.

ODE IV.

DRUSI LAUDES.

QUALEM ministrum fulminis alitem,
Cui rex Deorum regnum in aves vagas
  Permisit, expertus fidelem
    Jupiter in Ganymede flavo,

Olim juventas et patrius vigor
Nido laborum propulit inscium,
Vernique, jam nimbis remotis,
Insolitos docuere nisus

Venti paventem; mox in ovilia
Demisit hostem vividus impetus;
Nunc in reluctantes dracones
Egit amor dapis atque pugnæ:

Qualemve lætis caprea pascuis
Intenta, fulvæ matris ab ubere
Jam lacte depulsum leonem,
Dente novo peritura, vidit:

Videre Rhætis bella sub Alpibus
Drusum gerentem Vindelici, quibus
Mos unde deductus per omne
Tempus Amazonia securi

Dextras obarmet, quærere distuli,
Nec scire fas est omnia; sed diu
Lateque victrices catervæ,
Consiliis juvenis revictæ,

Sensere quid mens rite, quid indoles
Nutrita faustis sub penetralibus
Posset, quid Augusti paternus
In pueros animus Nerones.

Fortes creantur fortibus, et bonis
Est in juvencis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Doctrina sed vim promovet insitam,
Rectique cultus pectora roborant;
Utcumque defecere mores,
Dedecorant bene nata culpæ.

Quid debeas, o Roma, Neronibus,
Testis Metaurum flumen, et Hasdrubal
Devictus, et pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris,

Qui primus alma risit adorea,
Dirus per urbes Afer ut Italas,
Ceu flamma per tædas, vel Eurus
Per Siculas equitavit undas.

Post hoc secundis usque laboribus
Romana pubes crevit, et impio
Vastata Pœnorum tumultu
Fana Deos habuere rectos,

Dixitque tandem perfidus Hannibal:
« Cervi, luporum præda rapacium,
« Sectamur ultro, quos opimus
« Fallere et effugere est triumphus.

« Gens, quæ cremato fortis ab Ilio
« Jactata Tuscis æquoribus sacra,
« Natosque maturosque patres,
« Pertulit Ausonias ad urbes,

« Duris ut ilex tonsa bipennibus
« Nigræ feraci frondis in Algido,
« Per damna, per cædes, ab ipso
« Ducit opes animumque ferro.

« Non hydra secto corpore firmior
« Vinci dolentem crevit in Herculem,
« Monstrumve summisere Colchi
« Majus, Echioniæve Thebæ.

« Merses profundo, pulchrior evenit;
« Luctere, multa proruet integrum
« Cum laude victorem, geretque
« Prælia conjugibus loquenda.

« Carthagini jam non ego nuntios
« Mittam superbos. Occidit, occidit
« Spes omnis, et fortuna nostri
« Nominis, Hasdrubale interempto!

« Nil Claudiæ non perficient manus,
« Quas et benigno numine Jupiter
« Defendit, et curæ sagaces
« Expediunt per acuta belli. »

ODE V.

AD AUGUSTUM.

Divis orte bonis, optime Romulæ
Custos gentis, abes jam nimium diu;
Maturum reditum pollicitus patrum
Sancto concilio, redi!

Lucem redde tuæ, dux bone, patriæ;
Instar veris enim vultus ubi tuus
Affulsit populo, gratior it dies,
Et soles melius nitent.

Ut mater juvenem, quem Notus invido
Flatu Carpathii trans maris æquora
Cunctantem spatio longius annuo
Dulci distinet a domo,

Votis ominibusque et precibus vocat,
Curvo nec faciem litore demovet;
Sic, desideriis icta fidelibus,
Quærit patria Cæsarem.

Tutus bos etenim rura perambulat;
Nutrit rura Ceres, almaque Faustitas;
Pacatum volitant per mare navitæ;
Culpari metuit Fides;

Nullis polluitur casta domus stupris;
Mos et lex maculosum edomuit nefas;
Laudantur simili prole puerperæ;
Culpam pœna premit comes.

Quis Parthum paveat? quis gelidum Scythen?
Quis, Germania quos horrida parturit
Fetus, incolumi Cæsare? quis feræ
Bellum curet Hiberiæ?

Condit quisque diem collibus in suis,
Et vitem viduas ducit ad arbores;
Hinc ad vina redit lætus, et alteris
Te mensis adhibet Deum;

Te multa prece, te prosequitur mero
Defuso pateris, et Laribus tuum
Miscet numen, uti Græcia Castoris
Et magni memor Herculis.

Longas o utinam, dux bone, ferias
Præstes Hesperiæ! dicimus integro
Sicci mane die, dicimus uvidi,
Quum sol Oceano subest.

ODE VI.

AD APOLLINEM.

DIVE, quem proles Niobea magnæ
Vindicem linguæ, Tityosque raptor
Sensit, et Trojæ prope victor altæ
Phthius Achilles,

Cæteris major, tibi miles impar;
Filius quamvis Thetidis marinæ
Dardanas turres quateret, tremenda
Cuspide pugnax.

Ille, mordaci velut icta ferro
Pinus, aut impulsa cupressus Euro,
Procidit late, posuitque collum in
Pulvere Teucro.

Ille, non inclusus equo Minervæ
Sacra mentito, male feriatos
Troas et lætam Priami choreis
Falleret aulam;

Sed palam captis gravis, heu nefas! heu!
Nescios fari pueros Achivis
Ureret flammis, etiam latentem
Matris in alvo;

Ni, tuis victus Venerisque gratæ
Vocibus, Divum pater annuisset
Rebus Æneæ potiore ductos
Alite muros.

Doctor argutæ fidicen Thaliæ,
Phœbe, qui Xantho lavis amne crines,
Dauniæ defende decus Camenæ,
Levis Agyieu.

Spiritum Phœbus mihi, Phœbus artem
Carminis, nomenque dedit poetæ.
Virginum primæ, puerique claris
Patribus orti,

Deliæ tutela Deæ, fugaces
Lyncas et cervos cohibentis arcu,
Lesbium servate pedem, meique
Pollicis ictum,

Rite Latonæ puerum canentes,
Rite crescentem face Noctilucam,
Prosperam frugum, celeremque pronos
Volvere menses.

Nupta jam dices: « Ego Dis amicum,
« Sæculo festas referente luces,
« Reddidi carmen, docilis modorum
« Vatis Horati. »

ODE VII.

AD TORQUATUM.

DIFFUGERE nives, redeunt jam gramina campis
Arboribusque comæ.
Mutat terra vices, et decrescentia ripas
Flumina prætereunt.
Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet
Ducere nuda choros.
Immortalia ne speres, monet annus, et almum
Quæ rapit hora diem.
Frigora mitescunt Zephyris; ver proterit æstas
Interitura, simul
Pomifer auctumnus fruges effuderit, et mox
Bruma recurrit iners.
Damna tamen celeres reparant cœlestia lunæ;
Nos, ubi decidimus,
Quo pius Æneas, quo Tullus dives et Ancus,
Pulvis et umbra sumus.
Quis scit, an adjiciant hodiernæ crastina summæ
Tempora Di superi?
Cuncta manus avidas fugient hæredis, amico
Quæ dederis animo.
Quum semel occideris, et de te splendida Minos
Fecerit arbitria,

Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
Restituet pietas.
Infernis neque enim tenebris Diana pudicum
Liberat Hippolytum,
Nec Lethæa valet Theseus abrumpere caro
Vincula Pirithoo.

ODE VIII.

AD C. MARTIUM CENSORINUM.

Donarem pateras grataque commodus,
Censorine, meis æra sodalibus;
Donarem tripodas, præmia fortium
Graiorum; neque tu pessima munerum
Ferres, divite me scilicet artium,
Quas aut Parrhasius protulit, aut Scopas,
Hic saxo, liquidis ille coloribus
Sollers nunc hominem ponere, nunc Deum.
Sed non hæc mihi vis; non tibi talium
Res est aut animus deliciarum egens.
Gaudes carminibus; carmina possumus
Donare, et pretium dicere muneri.
Non incisa notis marmora publicis,
Per quæ spiritus et vita redit bonis
Post mortem ducibus; non celeres fugæ,
Rejectæque retrorsum Hannibalis minæ;

Non incendia Carthaginis impiæ,
Ejus, qui domita nomen ab Africa
Lucratus rediit, clarius indicant
Laudes, quam Calabræ Pierides; neque
Si chartæ sileant quod bene feceris,
Mercedem tuleris. Quid foret Iliæ
Mavortisque puer, si taciturnitas
Obstaret meritis invida Romuli?
Ereptum Stygiis fluctibus Æacum
Virtus, et favor, et lingua potentium
Vatum divitibus consecrat insulis.
Dignum laude virum Musa vetat mori,
Cœlo Musa beat. Sic Jovis interest
Optatis epulis impiger Hercules;
Clarum Tyndaridæ sidus ab infimis
Quassas eripiunt æquoribus rates;
Ornatus viridi tempora pampino
Liber vota bonos ducit ad exitus.

ODE IX.

AD LOLLIUM.

Ne forte credas interitura, quæ
Longe sonantem natus ad Aufidum,
  Non ante vulgatas per artes
    Verba loquor socianda chordis.

Non, si priores Mæonius tenet
Sedes Homerus, Pindaricæ latent,
Ceæque, et Alcæi minaces,
Stesichorique graves Camenæ;

Nec, si quid olim lusit Anacreon,
Delevit ætas; spirat adhuc amor,
Vivuntque commissi calores
Æoliæ fidibus puellæ.

Non sola comptos arsit adulteri
Crines, et aurum vestibus illitum
Mirata, regalesque cultus
Et comites, Helene Lacæna;

Primusve Teucer tela Cydonio
Direxit arcu; non semel Ilios
Vexata; non pugnavit ingens
Idomeneus Sthenelusve solus

Dicenda Musis prælia; non ferox
Hector, vel acer Deiphobus graves
Excepit ictus pro pudicis
Conjugibus puerisque primus.

Vixere fortes ante Agamemnona
Multi; sed omnes illacrimabiles
Urgentur ignotique longa
Nocte, carent quia vate sacro.

Paulum sepultæ distat inertiæ
Celata virtus. Non ego te meis
Chartis inornatum silebo,
Totve tuos patiar labores

Impune, Lolli, carpere lividas
Obliviones. Est animus tibi
Rerumque prudens, et secundis
Temporibus dubiisque rectus;

Vindex avaræ fraudis, et abstinens
Ducentis ad se cuncta pecuniæ;
Consulque non unius anni,
Sed quoties bonus atque fidus

Judex honestum prætulit utili,
Rejecit alto dona nocentium
Vultu, per obstantes catervas
Explicuit sua victor arma.

Non possidentem multa vocaveris
Recte beatum; rectius occupat
Nomen beati, qui Deorum
Muneribus sapienter uti,

Duramque callet pauperiem pati,
Pejusque letho flagitium timet,
Non ille pro caris amicis
Aut patria timidus perire.

ODE X.

AD LIGURINUM.

O CRUDELIS adhuc, et Veneris muneribus potens,
Insperata tuæ quum veniet pluma superbiæ,
Et, quæ nunc humeris involitant, deciderint comæ,
Nunc et qui color est puniceæ flore prior rosæ,
Mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam,
Dices: Heu! quoties te in speculo videris alterum,
Quæ mens est hodie, cur eadem non puero fuit?
Vel cur his animis incolumes non redeunt genæ!

ODE XI.

AD PHYLLIDEN.

EST mihi nonum superantis annum
Plenus Albani cadus; est in horto,
Phylli, nectendis apium coronis;
Est hederæ vis

Multa, qua crines religata fulges.
Ridet argento domus; ara, castis
Vincta verbenis, avet immolato
Spargier agno.

Cuncta festinat manus; huc et illuc
Cursitant mixtæ pueris puellæ;
Sordidum flammæ trepidant rotantes
Vertice fumum.

Ut tamen noris quibus advoceris
Gaudiis, idus tibi sunt agendæ,
Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem,

Jure sollemnis mihi, sanctiorque
Pæne natali proprio, quod ex hac
Luce Mæcenas meus affluentes
Ordinat annos.

Telephum, quem tu petis, occupavit,
Non tuæ sortis juvenem, puella
Dives et lasciva, tenetque grata
Compede vinctum.

Terret ambustus Phaeton avaras
Spes; et exemplum grave præbet ales
Pegasus, terrenum equitem gravatus
Bellerophontem,

Semper ut te digna sequare, et, ultra
Quam licet sperare nefas putando,
Disparem vites. Age, jam meorum
Finis amorum,

Non enim posthac alia calebo
Femina, condisce modos, amanda
Voce quos reddas. Minuentur atræ
Carmine curæ.

ODE XII.

AD VIRGILIUM.

Jam veris comites quæ mare temperant,
Impellunt animæ lintea Thraciæ;
Jam nec prata rigent, nec fluvii strepunt
Hiberna nive turgidi.

Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
Infelix avis, et Cecropiæ domus
Æternum opprobrium, quod male barbaras
Regum est ulta libidines.

Dicunt in tenero gramine pinguium
Custodes ovium carmina fistula,
Delectantque Deum, cui pecus et nigri
Colles Arcadiæ placent.

Adduxere sitim tempora, Virgili;
Sed pressum Calibus ducere liberum
Si gestis, juvenum nobilium cliens,
Nardo vina merebere.

Nardi parvus onyx eliciet cadum,
Qui nunc Sulpiciis accubat horreis,
Spes donare novas largus, amaraque
Curarum eluere efficax.

Ad quæ si properas gaudia, cum tua
Velox merce veni. Non ego te meis
Immunem meditor tingere poculis,
Plena dives ut in domo.

Verum pone moras et studium lucri,
Nigrorumque memor, dum licet, ignium,
Misce stultitiam consiliis brevem.
Dulce est desipere in loco.

ODE XIII.

IN LYCEN.

Audivere, Lyce, Di mea vota, Di
Audivere, Lyce. Fis anus, et tamen
Vis formosa videri,
Ludisque et bibis impudens,

Et cantu tremulo pota Cupidinem
Lentum sollicitas. Ille virentis et
Doctæ psallere Chiæ
Pulchris excubat in genis.

Importunus enim transvolat aridas
Quercus, et refugit te, quia luridi
Dentes, te quia rugæ
Turpant et capitis nives.

Nec Coæ referunt jam tibi purpuræ,
Nec clari lapides tempora, quæ semel
Notis condita fastis
Inclusit volucris dies.

Quo fugit venus? heu! quove color? decens
Quo motus? quid habes illius, illius,
Quæ spirabat amores,
Quæ me surpuerat mihi,

Felix post Cinaram, notaque et artium
Gratarum facies? Sed Cinaræ breves
Annos fata dederunt,
Servatura diu parem

Cornicis vetulæ temporibus Lycen;
Possent ut juvenes visere fervidi,
Multo non sine risu,
Delapsam in cineres facem.

ODE XIV.

AD AUGUSTUM.

Quæ cura Patrum, quæve Quiritium,
Plenis honorum muneribus tuas,
Auguste, virtutes in ævum
Per titulos memoresque fastos

Æternet? O! qua Sol habitabiles
Illustrat oras, maxime principum,
Quem legis expertes Latinæ
Vindelici didicere nuper,

Quid marte posses. Milite nam tuo
Drusus Genaunos, implacidum genus,
Breunosque veloces, et arces
Alpibus impositas tremendis

Dejecit acer plus vice simplici.
Major Neronum mox grave prælium
Commisit, immanesque Rhætos
Auspiciis pepulit secundis;

Spectandus, in certamine Martio
Devota morti pectora liberæ
Quantis fatigaret ruinis,
Indomitas prope qualis undas

Exercet Auster, Pleiadum choro
Scindente nubes, impiger hostium
Vexare turmas, et frementem
Mittere equum medios per ignes.

Sic tauriformis volvitur Aufidus,
Qui regna Dauni præfluit Appuli,
Quum sævit, horrendamque cultis
Diluviem meditatur agris;

Ut barbarorum Claudius agmina
Ferrata vasto diruit impetu,
Primosque et extremos metendo
Stravit humum, sine clade victor,

Te copias, te consilium et tuos
Præbente Divos. Nam tibi, quo die
Portus Alexandrea supplex
Et vacuam patefecit aulam,

Fortuna lustro prospera tertio
Belli secundos reddidit exitus,
Laudemque et optatum peractis
Imperiis decus arrogavit.

Te Cantaber non ante domabilis,
Medusque, et Indus, te profugus Scythes
Miratur, o tutela præsens
Italiæ dominæque Romæ!

Te, fontium qui celat origines
Nilusque, et Ister, te rapidus Tigris,
Te, belluosus qui remotis
Obstrepit Oceanus Britannis,

Te non paventis funera Galliæ
Duræque tellus audit Hiberiæ;
Te cæde gaudentes Sicambri
Compositis venerantur armis.

ODE XV.

CÆSARIS AUGUSTI LAUDES.

Phoebus volentem prælia me loqui
Victas et urbes increpuit lyra,
Ne parva Tyrrhenum per æquor
Vela darem. Tua, Cæsar, ætas

Fruges et agris rettulit uberes,
Et signa nostro restituit Jovi
Derepta Parthorum superbis
Postibus, et vacuum duellis

Janum Quirini clausit, et ordinem
Rectum evaganti fræna licentiæ
Injecit, emovitque culpas,
Et veteres revocavit artes,

Per quas Latinum nomen et Italæ
Crevere vires, famaque et imperi
Porrecta majestas ad ortus
Solis ab Hesperio cubili.

Custode rerum Cæsare, non furor
Civilis aut vis eximet otium,
Non ira, quæ procudit enses,
Et miseras inimicat urbes.

Non, qui profundum Danubium bibunt,
Edicta rumpent Julia, non Getæ,
Non Seres infidive Persæ,
Non Tanain prope flumen orti.

Nosque et profestis lucibus et sacris,
Inter jocosi munera Liberi,
Cum prole matronisque nostris,
Rite Deos prius apprecati,

Virtute functos, more patrum, duces,
Lydis remixto carmine tibiis,
Trojamque et Anchisen et almæ
Progeniem Veneris canemus.

QUINTI
HORATII FLACCI
EPODON LIBER.

ODE I.

AD MÆCENATEM.

IBIS Liburnis inter alta navium,
    Amice, propugnacula,
Paratus omne Cæsaris periculum
    Subire, Mæcenas, tuo.
Quid nos, quibus te vita si superstite
    Jucunda; si contra, gravis?
Utrumne jussi persequemur otium,
    Non dulce, ni tecum simul?
An hunc laborem mente laturi, decet
    Qua ferre non molles viros?
Feremus; et te vel per Alpium juga,
    Inhospitalem et Caucasum,
Vel Occidentis usque ad ultimum sinum,
    Forti sequemur pectore.
Roges, tuum labore quid juvem meo,
    Imbellis ac firmus parum?
Comes minore sum futurus in metu,
    Qui major absentes habet;

Ut, assidens implumibus pullis, avis
Serpentium allapsus timet
Magis relictis; non, ut adsit, auxili
Latura plus præsentibus.
Libenter hoc et omne militabitur
Bellum in tuæ spem gratiæ;
Non ut juvencis illigata pluribus
Aratra nitantur meis,
Pecusve Calabris ante sidus fervidum
Lucana mutet pascua,
Nec ut superni villa candens Tusculi
Circæa tangat mœnia.
Satis superque me benignitas tua
Ditavit; haud paravero,
Quod aut avarus, ut Chremes, terra premam,
Discinctus aut perdam nepos.

ODE II.

Beatus ille, qui procul negotiis,
Ut prisca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercet suis,
Solutus omni fenore.
Neque excitatur classico miles truci,
Nec horret iratum mare,
Forumque vitat et superba civium
Potentiorum limina.
Ergo aut adulta vitium propagine
Altas maritat populos;

Aut in reducta valle mugientium
Prospectat errantes greges,
Inutilesque falce ramos amputans,
Feliciores inserit;
Aut pressa puris mella condit amphoris;
Aut tondet infirmas oves.
Vel, quum decorum mitibus pomis caput
Auctumnus agris extulit,
Ut gaudet insitiva decerpens pira,
Certantem et uvam purpuræ,
Qua muneretur te, Priape, et te, pater
Silvane, tutor finium!
Libet jacere modo sub antiqua ilice,
Modo in tenaci gramine.
Labuntur altis interim rivis aquæ;
Queruntur in silvis aves,
Fontesque lymphis obstrepunt manantibus,
Somnos quod invitet leves.
At quum tonantis annus hibernus Jovis
Imbres nivesque comparat,
Aut trudit acres hinc et hinc multa cane
Apros in obstantes plagas;
Aut amite levi rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos,
Pavidumque leporem, et advenam laqueo gruem,
Jucunda captat præmia.
Quis non malarum, quas amor curas habet,
Hæc inter obliviscitur?
Quod si pudica mulier in partem juvet
Domum atque dulces liberos,

Sabina qualis, aut perusta solibus
    Pernicis uxor Appuli,
Sacrum vetustis exstruat lignis focum
    Lassi sub adventum viri;
Claudensque textis cratibus lætum pecus,
    Distenta siccet ubera;
Et horna dulci vina promens dolio,
    Dapes inemptas apparet:
Non me Lucrina juverint conchylia,
    Magisve rhombus, aut scari,
Si quos Eois intonata fluctibus
    Hiems ad hoc vertat mare;
Non Afra avis descendat in ventrem meum,
    Non attagen Ionicus
Jucundior, quam lecta de pinguissimis
    Oliva ramis arborum,
Aut herba lapathi prata amantis, et gravi
    Malvæ salubres corpori,
Vel agna festis cæsa Terminalibus,
    Vel hædus ereptus lupo.
Has inter epulas, ut juvat pastas oves
    Videre properantes domum!
Videre fessos vomerem inversum boves
    Collo trahentes languido!
Positosque vernas, ditis examen domus,
    Circum renidentes Lares!
Hæc ubi locutus fenerator Alfius,
    Jam jam futurus rusticus,
Omnem redegit Idibus pecuniam;
    Quærit Calendis ponere.

ODE III.

AD MÆCENATEM.

Parentis olim si quis impia manu
Senile guttur fregerit,
Edit cicutis allium nocentius.
O dura messorum ilia!
Quid hoc veneni sævit in præcordiis?
Num viperinus his cruor
Incoctus herbis me fefellit? an malas
Canidia tractavit dapes?
Ut Argonautas præter omnes candidum
Medea mirata est ducem,
Ignota tauris illigaturum juga,
Perunxit hoc Iasonem;
Hoc delibutis ulta donis pellicem,
Serpente fugit alite.
Nec tantus umquam siderum insedit vapor
Siticulosæ Apuliæ;
Nec munus humeris efficacis Herculis
Inarsit æstuosius.
At, si quid umquam tale concupiveris,
Jocose Mæcenas, precor,
Manum puella savio opponat tuo,
Extrema et in sponda cubet.

ODE IV.

IN LIBERTUM MENAM.

Lupis et agnis quanta sortito obtigit,
Tecum mihi discordia est,
Hibericis peruste funibus latus,
Et crura dura compede.
Licet superbus ambules pecunia,
Fortuna non mutat genus.
Videsne, sacram metiente te viam
Cum bis ter ulnarum toga,
Ut ora vertat huc et huc euntium
Liberrima indignatio?
« Sectus flagellis hic triumviralibus
« Præconis ad fastidium,
« Arat Falerni mille fundi jugera,
« Et Appiam mannis terit!
« Sedilibusque magnus in primis eques,
« Othone contempto, sedet!
« Quid attinet tot ora navium gravi
« Rostrata duci pondere
« Contra latrones atque servilem manum,
« Hoc, hoc tribuno militum? »

ODE V.

IN CANIDIAM.

« At, o Deorum quidquid in cœlo regit
« Terras et humanum genus!
« Quis iste fert tumultus? et quid omnium
« Vultus in unum me truces?
« Per liberos te, si vocata partubus
« Lucina veris affuit,
« Per hoc inane purpuræ decus, precor,
« Per improbaturum hæc Jovem,
« Quid ut noverca me intueris, aut uti
« Petita ferro bellua? »
Ut hæc trementi questus ore constitit,
Insignibus raptis puer,
Impube corpus, quale posset impia
Mollire Thracum pectora;
Canidia brevibus implicata viperis
Crines et incomptum caput,
Jubet sepulcris caprificos erutas,
Jubet cupressus funebres,
Et uncta turpis ova ranæ sanguine,
Plumamque nocturnæ strigis,
Herbasque, quas Iolcos atque Hiberia
Mittit, venenorum ferax,
Et ossa ab ore rapta jejunæ canis,

Flammis aduri Colchicis.
At expedita Sagana, per totam domum
Spargens Avernales aquas,
Horret capillis ut marinus asperis
Echinus, aut currens aper.
Abacta nulla Veia conscientia,
Ligonibus duris humum
Exhauriebat, ingemens laboribus,
Quo posset infossus puer
Longo die bis terque mutatæ dapis
Inemori spectaculo,
Quum promineret ore, quantum exstant aqua
Suspensa mento corpora;
Exsecta uti medulla, et aridum jecur
Amoris esset poculum,
Interminato quum semel fixæ cibo
Intabuissent pupulæ.
Non defuisse masculæ libidinis
Ariminensem Foliam,
Et otiosa credidit Neapolis,
Et omne vicinum oppidum;
Quæ sidera excantata voce Thessala
Lunamque cœlo deripit.
Hic irresectum sæva dente livido
Canidia rodens pollicem,
Quid dixit? aut quid tacuit? « O rebus meis
« Non infideles arbitræ,
« Nox, et Diana, quæ silentium regis,
« Arcana quum fiunt sacra,
« Nunc, nunc adeste! nunc in hostiles domos

« Iram atque numen vertite!
« Formidolosæ dum latent silvis feræ,
« Dulci sopore languidæ,
« Senem, quod omnes rideant, adulterum
« Latrent Suburanæ canes,
« Nardo perunctum, quale non perfectius
« Meæ laborarint manus.
« Quid accidit? cur dira barbaræ minus
« Venena Medeæ valent,
« Quibus superbam fugit ulta pellicem,
« Magni Creontis filiam,
« Quum palla, tabo munus imbutum, novam
« Incendio nuptam abstulit?
« Atqui nec herba, nec latens in asperis
« Radix fefellit me locis.
« Indormit unctis omnium cubilibus
« Oblivione pellicum!
« Ah! ah! solutus ambulat veneficæ
« Scientioris carmine!
« Non usitatis, Vare, potionibus,
« O multa fleturum caput!
« Ad me recurres, nec vocata mens tua
« Marsis redibit vocibus.
« Majus parabo, majus infundam tibi
« Fastidienti poculum.
« Priusque cœlum sidet inferius mari,
« Tellure porrecta super,
« Quam non amore sic meo flagres, uti
« Bitumen atris ignibus. »
Sub hæc puer, jam non, ut ante, mollibus

Lenire verbis impias;
Sed, dubius unde rumperet silentium,
Misit Thyesteas preces:
« Venena! magicum fas nefasque non valent
« Convertere humanam vicem.
« Diris agam vos; dira detestatio
« Nulla expiatur victima.
« Quin, ubi perire jussus exspiravero,
« Nocturnus occurram furor,
« Petamque vultus umbra curvis unguibus,
« Quæ vis Deorum est Manium,
« Et inquietis assidens præcordiis,
« Pavore somnos auferam.
« Vos turba vicatim hinc et hinc saxis petens
« Contundet obscenas anus.
« Post, insepulta membra different lupi,
« Et Exquilinæ alites;
« Neque hoc parentes, heu! mihi superstites,
« Effugerit spectaculum. »

ODE VI.

IN CASSIUM SEVERUM, POETAM MALEDICUM.

Quid immerentes hospites vexas, canis,
Ignavus adversum lupos?
Quin huc inanes, si potes, vertis minas,
Et me remorsurum petis?

Nam, qualis aut Molossus, aut fulvus Lacon,
Amica vis pastoribus,
Agam per altas aure sublata nives,
Quæcumque præcedet fera.
Tu quum timenda voce complesti nemus,
Projectum odoraris cibum.
Cave, cave! namque in malos asperrimus
Parata tollo cornua,
Qualis Lycambæ spretus infido gener,
Aut acer hostis Bupalo.
An, si quis atro dente me petiverit,
Inultus ut flebo puer?

ODE VII.

AD POPULUM ROMANUM.

Quo, quo, scelesti, ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enses conditi?
Parumne campis atque neptuno super
Fusum est Latini sanguinis?
Non, ut superbas invidæ Carthaginis
Romanus arces ureret,
Intactus aut Britannus ut descenderet
Sacra catenatus via;
Sed ut, secundum vota Parthorum, sua
Urbs hæc periret dextera.
Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus

Umquam, nisi in dispar, feris.
Furorne cæcus, an rapit vis acrior?
An culpa? responsum date.
Tacent, et albus ora pallor inficit,
Mentesque perculsæ stupent.
Sic est; acerba fata Romanos agunt,
Scelusque fraternæ necis,
Ut immerentis fluxit in terram Remi
Sacer nepotibus cruor.

ODE VIII.

IN ANUM LIBIDINOSAM.

ROGARE longo putidam te sæculo,
Vires quid enervet meas!
Quum sit tibi dens ater, et rugis vetus
Frontem senectus exaret,
Hietque turpis inter aridas nates
Podex, velut crudæ bovis.
Sed incitat me pectus, et mammæ putres,
Equina quales ubera,
Venterque mollis, et femur tumentibus
Exile suris additum.
Esto beata, funus atque imagines
Ducant triumphales tuum;
Nec sit marita, quæ rotundioribus
Onusta baccis ambulet.

Quid? quod libelli Stoici inter Sericos
Jacere pulvillos amant,
Illiterati num minus nervi rigent?
Minusve languet fascinum?
Quod ut superbo provoces ab inguine,
Ore allaborandum est tibi.

ODE IX.

AD MÆCENATEM.

QUANDO repostum Cæcubum ad festas dapes,
Victore lætus Cæsare,
Tecum sub alta, sic Jovi gratum, domo,
Beate Mæcenas, bibam,
Sonante mixtum tibiis carmen lyra,
Hac Dorium, illis Barbarum?
Ut nuper, actus quum freto Neptunius
Dux fugit, ustis navibus,
Minatus Urbi vincla, quæ detraxerat
Servis amicus perfidis.
Romanus, eheu! posteri negabitis,
Emancipatus feminæ,
Fert vallum et arma miles, et spadonibus
Servire rugosis potest!
Interque signa, turpe, militaria
Sol adspicit conopium!
Ad hunc frementes verterunt bis mille equos

Galli canentes Cæsarem;
Hostiliumque navium portu latent
Puppes sinistrorsum citæ.
Io triumphe! tu moraris aureos
Currus, et intactas boves;
Io triumphe! nec Jugurthino parem
Bello reportasti ducem,
Neque Africanum, cui super Carthaginem
Virtus sepulcrum condidit.
Terra marique victus hostis, punico
Lugubre mutavit sagum.
Aut ille centum nobilem Cretam urbibus,
Ventis iturus non suis,
Exercitatas aut petit Syrtes Noto,
Aut fertur incerto mari.
Capaciores affer huc, puer, scyphos,
Et Chia vina, aut Lesbia,
Vel, quod fluentem nauseam coerceat,
Metire nobis Cæcubum.
Curam metumque Cæsaris rerum juvat
Dulci lyæo solvere.

ODE X.

IN MÆVIUM POETAM.

Mala soluta navis exit alite,
Ferens olentem Mævium.
Ut horridis utrumque verberes latus,

Auster, memento fluctibus.
Niger rudentes Eurus, inverso mari,
Fractosque remos differat.
Insurgat Aquilo, quantus altis montibus
Frangit trementes ilices.
Nec sidus atra nocte amicum appareat,
Qua tristis Orion cadit;
Quietiore nec feratur æquore,
Quam Graia victorum manus,
Quum Pallas usto vertit iram ab Ilio
In impiam Ajacis ratem.
O quantus instat navitis sudor tuis,
Tibique pallor luteus,
Et illa non virilis ejulatio,
Preces et aversum ad Jovem,
Ionius udo quum remugiens sinus
Noto carinam ruperit!
Opima quod si præda curvo litore
Porrecta mergos juverit,
Libidinosus immolabitur caper,
Et agna tempestatibus.

ODE XI.

AD PECTIUM.

Pecti, nihil me, sicut antea, juvat
Scribere versiculos amore perculsum gravi;
Amore, qui me præter omnes expetit

Mollibus in pueris, aut in puellis urere.
Hic tertius December, ex quo destiti
Inachia furere, silvis honorem decutit.
Heu me! per Urbem, nam pudet tanti mali,
Fabula quanta fui! conviviorum et pœnitet,
In quis amantem languor et silentium
Arguit, et latere petitus imo spiritus.
« Contrane lucrum nil valere candidum
Pauperis ingenium! » querebar applorans tibi,
Simul calentis inverecundus Deus
Fervidiore mero arcana promorat loco.
« Quod si meis inæstuet præcordiis
Libera bilis, ut hæc ingrata ventis dividat
Fomenta, vulnus nil malum levantia,
Desinet imparibus certare summotus pudor. »
Ubi hæc severus te palam laudaveram,
Jussus abire domum, ferebar incerto pede
Ad non amicos, heu! mihi postes, et heu!
Limina dura, quibus lumbos et infregi latus.
Nunc, gloriantis quamlibet mulierculam
Vincere mollitia, amor Lycisci me tenet;
Unde expedire non amicorum queant
Libera consilia, nec contumeliæ graves,
Sed alius ardor aut puellæ candidæ,
Aut teretis pueri, longam renodantis comam.

ODE XII.

IN ANUM LIBIDINOSAM.

Quid tibi vis, mulier nigris dignissima barris?
Munera cur mihi, quidve tabellas
Mittis, nec firmo juveni, neque naris obesæ?
Namque sagacius unus odoror,
Polypus, an gravis hirsutis cubet hircus in alis,
Quam canis acer, ubi lateat sus.
Qui sudor vietis, et quam malus undique membris
Crescit odor! quum pene soluto
Indomitam properat rabiem sedare; neque illi
Jam manet humida creta, colorque
Stercore fucatus crocodili; jamque subando
Tenta cubilia, tectaque rumpit;
Vel mea quum sævis agitat fastidia verbis:
« Inachia langues minus ac me;
« Inachiam ter nocte potes, mihi semper ad unum
« Mollis opus! Pereat male, quæ te
« Lesbia quærenti taurum, monstravit inertem,
« Quum mihi Cous adesset Amyntas,
« Cujus in indomito constantior inguine nervus,
« Quam nova collibus arbor inhæret.
« Muricibus Tyriis iteratæ vellera lanæ
« Cui properabantur? Tibi nempe;
« Ne foret æquales inter conviva, magis quem

Mollibus in pueris, aut in puellis urere.
Hic tertius December, ex quo destiti
Inachia furere, silvis honorem decutit.
Heu me! per Urbem, nam pudet tanti mali,
Fabula quanta fui! conviviorum et pœnitet,
In quis amantem languor et silentium
Arguit, et latere petitus imo spiritus.
« Contrane lucrum nil valere candidum
« Pauperis ingenium! » querebar applorans tibi,
Simul calentis inverecundus Deus
Fervidiore mero arcana promorat loco.
« Quod si meis inæstuet præcordiis
« Libera bilis, ut hæc ingrata ventis dividat
« Fomenta, vulnus nil malum levantia,
« Desinet imparibus certare summotus pudor. »
Ubi hæc severus te palam laudaveram,
Jussus abire domum, ferebar incerto pede
Ad non amicos, heu! mihi postes, et heu!
Limina dura, quibus lumbos et infregi latus.
Nunc, gloriantis quamlibet mulierculam
Vincere mollitia, amor Lycisci me tenet;
Unde expedire non amicorum queant
Libera consilia, nec contumeliæ graves,
Sed alius ardor aut puellæ candidæ,
Aut teretis pueri, longam renodantis comam.

ODE XII.

IN ANUM LIBIDINOSAM.

Quid tibi vis, mulier nigris dignissima barris?
Munera cur mihi, quidve tabellas
Mittis, nec firmo juveni, neque naris obesæ?
Namque sagacius unus odoror,
Polypus, an gravis hirsutis cubet hircus in alis,
Quam canis acer, ubi lateat sus.
Qui sudor vietis, et quam malus undique membris
Crescit odor! quum pene soluto
Indomitam properat rabiem sedare; neque illi
Jam manet humida creta, colorque
Stercore fucatus crocodili; jamque subando
Tenta cubilia, tectaque rumpit;
Vel mea quum sævis agitat fastidia verbis:
« Inachia langues minus ac me;
« Inachiam ter nocte potes, mihi semper ad unum
« Mollis opus! Pereat male, quæ te
« Lesbia quærenti taurum, monstravit inertem,
« Quum mihi Cous adesset Amyntas,
« Cujus in indomito constantior inguine nervus,
« Quam nova collibus arbor inhæret.
« Muricibus Tyriis iteratæ vellera lanæ
« Cui properabantur? Tibi nempe;
« Ne foret æquales inter conviva, magis quem

« Diligeret mulier sua, quam te.
« O ego non felix, quam tu fugis, ut pavet acres
« Agna lupos, capreæque leones! »

ODE XIII.

AD AMICOS.

Horrida tempestas cœlum contraxit, et imbres
Nivesque deducunt Jovem. Nunc mare, nunc siluæ
Threicio Aquilone sonant. Rapiamus, amici,
Occasionem de die, dumque virent genua,
Et decet, obducta solvatur fronte senectus.
Tu vina Torquato move consule pressa meo.
Cætera mitte loqui; Deus hæc fortasse benigna
Reducet in sedem vice. Nunc et Achæmenio
Perfundi nardo juvat, et fide Cyllenea
Levare diris pectora sollicitudinibus;
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno:
« Invicte, mortalis Dea nate puer Thetide,
« Te manet Assaraci tellus, quam frigida parvi
« Findunt Scamandri flumina, lubricus et Simois;
« Unde tibi reditum certo subtemine Parcæ
« Rupere, nec mater domum cœrula te revehet.
« Illic omne malum vino cantuque levato
« Deformis ægrimoniæ, et dulcibus alloquiis. »

ODE XIV.

AD MÆCENATEM.

Mollis inertia cur tantam diffuderit imis
    Oblivionem sensibus,
Pocula Lethæos ut si ducentia somnos
    Arente fauce traxerim,
Candide Mæcenas, occidis sæpe rogando.
    Deus, Deus nam me vetat
Inceptos, olim promissum carmen, iambos
    Ad umbilicum adducere.
Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
    Anacreonta Teium,
Qui persæpe cava testudine flevit amorem,
    Non elaboratum ad pedem.
Ureris ipse miser. Quod si non pulchrior ignis
    Accendit obsessam Ilion,
Gaude sorte tua; me libertina, nec uno
    Contenta, Phryne macerat.

ODE XV.

AD NEÆRAM.

Nox erat, et cœlo fulgebat luna sereno
Inter minora sidera,
Quum tu, magnorum numen læsura Deorum,
In verba jurabas mea,
Arctius, atque hedera procera adstringitur ilex,
Lentis adhærens brachiis,
Dum pecori lupus, et nautis infestus Orion
Turbaret hibernum mare,
Intonsosque agitaret Apollinis aura capillos,
Fore hunc amorem mutuum.
O dolitura mea multum virtute Neæra!
Nam si quid in Flacco viri est,
Non feret assiduas potiori te dare noctes,
Et quæret iratus parem;
Nec semel offensæ cedet constantia formæ,
Si certus intrarit dolor.
Et tu, quicumque es felicior, atque meo nunc
Superbus incedis malo,
Sis pecore et multa dives tellure licebit,
Tibique Pactolus fluat,
Nec te Pythagoræ fallant arcana renati,
Formaque vincas Nirea,
Eheu! translatos alio mærebis amores;
Ast ego vicissim risero.

ODE XVI.

AD POPULUM ROMANUM.

Altera jam teritur bellis civilibus ætas,
Suis et ipsa Roma viribus ruit.
Quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi,
Minacis aut Etrusca Porsenæ manus,
Æmula nec virtus Capuæ, nec Spartacus acer,
Novisque rebus infidelis Allobrox;
Nec fera cœrulea domuit Germania pube,
Parentibusque abominatus Hannibal,
Impia perdemus devoti sanguinis ætas,
Ferisque rursus occupabitur solum.
Barbarus, heu! cineres insistet victor, et Urbem
Eques sonante verberabit ungula;
Quæque carent ventis et solibus, ossa Quirini,
Nefas videre! dissipabit insolens.
Forte, quid expediat, communiter, aut melior pars,
Malis carere quæritis laboribus.
Nulla sit hac potior sententia, Phocæorum
Velut profugit exsecrata civitas
Agros atque Lares proprios, habitandaque fana
Apris reliquit et rapacibus lupis,
Ire, pedes quocumque ferent, quocumque per undas
Notus vocabit, aut protervus Africus.
Sic placet? an melius quis habet suadere? secunda

[redacted] alite?
[redacted] saxa renarint
[redacted] nefas,
[redacted] dare lintea, quando
[redacted] carmina;
[redacted] Apenninus;
[redacted] libidine
[redacted] subsidere cervis,
[redacted] miluo;
[redacted] armenta leones;
[redacted] æquora.
[redacted] abscindere dulces,
[redacted] civitas,
[redacted] grege; mollis et exspes
[redacted] cubilia.
[redacted] muliebrem tollite luctum,
[redacted] litora.
[redacted] circumvagus; arva, beata
[redacted] et insulas,
[redacted] inarata quotannis,
[redacted] vinea,
[redacted] fallentis termes olivæ,
[illegible] ficus ornat arborem,
[illegible] ex ilice, montibus altis
[illegible] desilit pede.
[illegible] ad mulctra capellæ,
[illegible] amicus ubera;
[illegible] ursus ovile,
[illegible] viperis humus.
[illegible] ut neque largis

Aquosus Eurus arva radat imbribus,
Pinguia nec siccis urantur semina glebis,
Utrumque rege temperante cœlitum.
Non huc Argoo contendit remige pinus,
Neque impudica Colchis intulit pedem;
Non huc Sidonii torserunt cornua nautæ,
Laboriosa nec cohors Ulixei.
Nulla nocent pecori contagia; nullius astri
Gregem æstuosa torret impotentia.
Jupiter illa piæ secrevit litora genti,
Ut inquinavit ære tempus aureum,
Ærea dehinc ferro duravit sæcula, quorum
Piis secunda, vate me, datur fuga.

ODE XVII.

AD CANIDIAM.

HORATIUS.

JAM, jam efficaci do manus scientiæ
Supplex, et oro regna per Proserpinæ,
Per et Dianæ non movenda numina,
Per atque libros carminum valentium
Refixa cœlo devocare sidera,
Canidia, parce vocibus tandem sacris,
Citumque retro solve, solve turbinem!
Movit nepotem Telephus Nereium,
In quem superbus ordinarat agmina

Mysorum, et in quem tela acuta torserat.
Unxere matres Iliæ addictum feris
Alitibus atque canibus homicidam Hectorem,
Postquam relictis mœnibus rex procidit,
Heu! pervicacis ad pedes Achillei.
Setosa duris exuere pellibus
Laboriosi remiges Ulixei,
Volente Circe, membra; tunc mens, et sonus
Relapsus, atque notus in vultus honor.
Dedi satis superque pœnarum tibi,
Amata nautis multum et institoribus.
Fugit juventas, et verecundus color
Reliquit ossa pelle amicta lurida;
Tuis capillus albus est odoribus;
Nullum ab labore me reclinat otium;
Urget diem nox, et dies noctem, neque est
Levare tenta spiritu præcordia.
Ergo negatum vincor ut credam miser,
Sabella pectus increpare carmina,
Caputque Marsa dissilire nenia.
Quid amplius vis? O mare, o terra! ardeo
Quantum neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore, nec Sicana fervida
Furens in Ætna flamma. Tu, donec cinis
Injuriosis aridus ventis ferar,
Cales venenis officina Colchicis.
Quæ finis? aut quod me manet stipendium?
Effare; jussas cum fide pœnas luam,
Paratus expiare, seu poposceris
Centum juvencos, sive mendaci lyra

Voles sonari; tu pudica, tu proba,
Perambulabis astra sidus aureum.
Infamis Helenæ Castor offensus vice,
Fraterque magni Castoris, victi prece,
Adempta vati reddidere lumina.
Et tu, potes nam, solve me dementia,
O nec paternis obsoleta sordibus,
Nec in sepulcris pauperum prudens anus
Novemdiales dissipare pulveres!
Tibi hospitale pectus, et puræ manus,
Tuusque venter Partumeius, et tuo
Cruore rubros obstetrix pannos lavit,
Utcumque fortis exsilis puerpera.

CANIDIA.

Quid obseratis auribus fundis preces?
Non saxa nudis surdiora navitis
Neptunus alto tundit hibernus salo.
Inultus ut tu riseris Cocytia
Vulgata, sacrum liberi Cupidinis?
Et Exquilini pontifex venefici
Impune ut Urbem nomine impleris meo?
Quid proderat ditasse Pelignas anus,
Velociusque miscuisse toxicum?
Sed tardiora fata te votis manent;
Ingrata misero vita ducenda est, in hoc,
Novis ut usque suppetas doloribus.
Optat quietem Pelopis infidus pater,
Egens benignæ Tantalus semper dapis;
Optat Prometheus obligatus aliti;
Optat supremo collocare Sisyphus

In monte saxum; sed vetant leges Jovis.
Voles modo altis desilire turribus,
Modo ense pectus Norico recludere;
Frustraque vincla gutturi innectes tuo,
Fastidiosa tristis ægrimonia.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques,
Meæque terra cedet insolentiæ.
An, quæ movere cereas imagines,
Ut ipse nosti curiosus, et polo
Deripere lunam vocibus possum meis,
Possum crematos excitare mortuos,
Desiderique temperare poculum,
Plorem artis, in te nil agentis, exitum?

QUINTI

HORATII FLACCI

CARMEN SÆCULARE.

PRO IMPERII ROMANI INCOLUMITATE.

PHOEBE, silvarumque potens Diana,
Lucidum cœli decus, o colendi
Semper et culti, date quæ precamur
Tempore sacro,

Quo Sibyllini monuere versus
Virgines lectas puerosque castos
Dis, quibus septem placuere colles,
Dicere carmen.

Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis et celas, aliusque et idem
Nasceris, possis nihil urbe Roma
Visere majus!

Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres,
Sive tu Lucina probas vocari,
Seu Genitalis.

Diva, producas sobolem, Patrumque
Prosperes decreta super jugandis
Feminis, prolisque novæ feraci
Lege marita;

Certus undenos decies per annos
Orbis ut cantus referatque ludos,
Ter die claro, totiesque grata
Nocte frequentes.

Vosque veraces cecinisse, Parcæ,
Quod semel dictum est, stabilisque rerum
Terminus servet, bona jam peractis
Jungite fata.

Fertilis frugum pecorisque tellus
Spicea donet Cererem corona;
Nutriant fetus et aquæ salubres
Et Jovis auræ.

Condito mitis placidusque telo,
Supplices audi pueros, Apollo!
Siderum regina bicornis, audi,
Luna, puellas!

Roma si vestrum est opus, Iliæque
Litus Etruscum tenuere turmæ,
Jussa pars mutare Lares et urbem
Sospite cursu,

Cui per ardentem sine fraude Trojam
Castus Æneas, patriæ superstes,
Liberum munivit iter, daturus
Plura relictis.

Di, probos mores docili juventæ,
Di, senectuti placidæ quietem,
Romulæ genti date remque prolemque
Et decus omne.

Quæque vos bobus veneratur albis
Clarus Anchisæ Venerisque sanguis,
Impetret, bellante prior, jacentem
Lenis in hostem.

Jam mari terraque manus potentes
Medus Albanasque timet secures;
Jam Scythæ responsa petunt, superbi
Nuper, et Indi.

Jam Fides, et Pax, et Honor, Pudorque
Priscus, et neglecta redire Virtus
Audet, apparetque beata pleno
Copia cornu.

Augur et fulgente decorus arcu
Phœbus, acceptusque novem Camenis,
Qui salutari levat arte fessos
Corporis artus,

ODE XV.

AD NEÆRAM.

Nox erat, et cœlo fulgebat luna sereno
Inter minora sidera,
Quum tu, magnorum numen læsura Deorum,
In verba jurabas mea,
Arctius, atque hedera procera adstringitur ilex,
Lentis adhærens brachiis,
Dum pecori lupus, et nautis infestus Orion
Turbaret hibernum mare,
Intonsosque agitaret Apollinis aura capillos,
Fore hunc amorem mutuum.
O dolitura mea multum virtute Neæra!
Nam si quid in Flacco viri est,
Non feret assiduas potiori te dare noctes,
Et quæret iratus parem;
Nec semel offensæ cedet constantia formæ,
Si certus intrarit dolor.
Et tu, quicumque es felicior, atque meo nunc
Superbus incedis malo,
Sis pecore et multa dives tellure licebit,
Tibique Pactolus fluat,
Nec te Pythagoræ fallant arcana renati,
Formaque vincas Nirea,
Eheu! translatos alio mærebis amores;
Ast ego vicissim risero.

ODE XVI.

AD POPULUM ROMANUM.

ALTERA jam teritur bellis civilibus ætas,
Suis et ipsa Roma viribus ruit.
Quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi,
Minacis aut Etrusca Porsenæ manus,
Æmula nec virtus Capuæ, nec Spartacus acer,
Novisque rebus infidelis Allobrox;
Nec fera cœrulea domuit Germania pube,
Parentibusque abominatus Hannibal,
Impia perdemus devoti sanguinis ætas,
Ferisque rursus occupabitur solum.
Barbarus, heu! cineres insistet victor, et Urbem
Eques sonante verberabit ungula;
Quæque carent ventis et solibus, ossa Quirini,
Nefas videre! dissipabit insolens.
Forte, quid expediat, communiter, aut melior pars,
Malis carere quæritis laboribus.
Nulla sit hac potior sententia, Phocæorum
Velut profugit exsecrata civitas
Agros atque Lares proprios, habitandaque fana
Apris reliquit et rapacibus lupis,
Ire, pedes quocumque ferent, quocumque per undas
Notus vocabit, aut protervus Africus.
Sic placet? an melius quis habet suadere? secunda

Ratem occupare quid moramur alite?
Sed juremus in hæc: simul imis saxa renarint
Vadis levata, ne redire sit nefas,
Neu conversa domum pigeat dare lintea, quando
Padus Matina laverit cacumina;
In mare seu celsus procurrerit Apenninus;
Novaque monstra junxerit libidine
Mirus amor, juvet ut tigres subsidere cervis,
Adulteretur et columba miluo;
Credula nec flavos timeant armenta leones;
Ametque salsa levis hircus æquora.
Hæc, et quæ poterunt reditus abscindere dulces,
Eamus omnis exsecrata civitas,
Aut pars indocili melior grege; mollis et exspes
Inominata perprimat cubilia.
Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,
Etrusca præter et volate litora.
Nos manet Oceanus circumvagus; arva, beata
Petamus arva, divites et insulas,
Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis,
Et imputata floret usque vinea,
Germinat et numquam fallentis termes olivæ,
Suamque pulla ficus ornat arborem,
Mella cava manant ex ilice, montibus altis
Levis crepante lympha desilit pede.
Illic injussæ veniunt ad mulctra capellæ,
Refertque tenta grex amicus ubera;
Nec vespertinus circumgemit ursus ovile,
Nec intumescit alta viperis humus.
Pluraque felices mirabimur, ut neque largis

Aquosus Eurus arva radat imbribus,
Pinguia nec siccis urantur semina glebis,
Utrumque rege temperante cœlitum.
Non huc Argoo contendit remige pinus,
Neque impudica Colchis intulit pedem;
Non huc Sidonii torserunt cornua nautæ,
Laboriosa nec cohors Ulixei.
Nulla nocent pecori contagia; nullius astri
Gregem æstuosa torret impotentia.
Jupiter illa piæ secrevit litora genti,
Ut inquinavit ære tempus aureum,
Ærea dehinc ferro duravit sæcula, quorum
Piis secunda, vate me, datur fuga.

ODE XVII.

AD CANIDIAM.

HORATIUS.

JAM, jam efficaci do manus scientiæ
Supplex, et oro regna per Proserpinæ,
Per et Dianæ non movenda numina,
Per atque libros carminum valentium
Refixa cœlo devocare sidera,
Canidia, parce vocibus tandem sacris,
Citumque retro solve, solve turbinem!
Movit nepotem Telephus Nereium,
In quem superbus ordinarat agmina

Mysorum, et in quem tela acuta torserat.
Unxere matres Iliæ addictum feris
Alitibus atque canibus homicidam Hectorem,
Postquam relictis mœnibus rex procidit,
Heu! pervicacis ad pedes Achillei.
Setosa duris exuere pellibus
Laboriosi remiges Ulixei,
Volente Circe, membra; tunc mens, et sonus
Relapsus, atque notus in vultus honor.
Dedi satis superque pœnarum tibi,
Amata nautis multum et institoribus.
Fugit juventas, et verecundus color
Reliquit ossa pelle amicta lurida;
Tuis capillus albus est odoribus;
Nullum ab labore me reclinat otium;
Urget diem nox, et dies noctem, neque est
Levare tenta spiritu præcordia.
Ergo negatum vincor ut credam miser,
Sabella pectus increpare carmina,
Caputque Marsa dissilire nenia.
Quid amplius vis? O mare, o terra! ardeo
Quantum neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore, nec Sicana fervida
Furens in Ætna flamma. Tu, donec cinis
Injuriosis aridus ventis ferar,
Cales venenis officina Colchicis.
Quæ finis? aut quod me manet stipendium?
Effare; jussas cum fide pœnas luam,
Paratus expiare, seu poposceris
Centum juvencos, sive mendaci lyra

Voles sonari; tu pudica, tu proba,
Perambulabis astra sidus aureum.
Infamis Helenæ Castor offensus vice,
Fraterque magni Castoris, victi prece,
Adempta vati reddidere lumina.
Et tu, potes nam, solve me dementia,
O nec paternis obsoleta sordibus,
Nec in sepulcris pauperum prudens anus
Novemdiales dissipare pulveres!
Tibi hospitale pectus, et puræ manus,
Tuusque venter Partumeius, et tuo
Cruore rubros obstetrix pannos lavit,
Utcumque fortis exsilis puerpera.

CANIDIA.

Quid obseratis auribus fundis preces?
Non saxa nudis surdiora navitis
Neptunus alto tundit hibernus salo.
Inultus ut tu riseris Cocytia
Vulgata, sacrum liberi Cupidinis?
Et Exquilini pontifex venefici
Impune ut Urbem nomine impleris meo?
Quid proderat ditasse Pelignas anus,
Velociusque miscuisse toxicum?
Sed tardiora fata te votis manent;
Ingrata misero vita ducenda est, in hoc,
Novis ut usque suppetas doloribus.
Optat quietem Pelopis infidus pater,
Egens benignæ Tantalus semper dapis;
Optat Prometheus obligatus aliti;
Optat supremo collocare Sisyphus

In monte saxum; sed vetant leges Jovis.
Voles modo altis desilire turribus,
Modo ense pectus Norico recludere;
Frustraque vincla gutturi innectes tuo,
Fastidiosa tristis ægrimonia.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques,
Meæque terra cedet insolentiæ.
An, quæ movere cereas imagines,
Ut ipse nosti curiosus, et polo
Deripere lunam vocibus possum meis,
Possum crematos excitare mortuos,
Desiderique temperare poculum,
Plorem artis, in te nil agentis, exitum?

QUINTI
HORATII FLACCI
CARMEN SÆCULARE.

PRO IMPERII ROMANI INCOLUMITATE.

PHŒBE, silvarumque potens Diana,
Lucidum cœli decus, o colendi
Semper et culti, date quæ precamur
Tempore sacro,

Quo Sibyllini monuere versus
Virgines lectas puerosque castos
Dis, quibus septem placuere colles,
Dicere carmen.

Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis et celas, aliusque et idem
Nasceris, possis nihil urbe Roma
Visere majus!

Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres,
Sive tu Lucina probas vocari,
Seu Genitalis.

12

Diva, producas sobolem, Patrumque
Prosperes decreta super jugandis
Feminis, prolisque novæ feraci
Lege marita;

Certus undenos decies per annos
Orbis ut cantus referatque ludos,
Ter die claro, totiesque grata
Nocte frequentes.

Vosque veraces cecinisse, Parcæ,
Quod semel dictum est, stabilisque rerum
Terminus servet, bona jam peractis
Jungite fata.

Fertilis frugum pecorisque tellus
Spicea donet Cererem corona;
Nutriant fetus et aquæ salubres
Et Jovis auræ.

Condito mitis placidusque telo,
Supplices audi pueros, Apollo!
Siderum regina bicornis, audi,
Luna, puellas!

Roma si vestrum est opus, Iliæque
Litus Etruscum tenuere turmæ,
Jussa pars mutare Lares et urbem
Sospite cursu,

Cui per ardentem sine fraude Trojam
Castus Æneas, patriæ superstes,
Liberum munivit iter, daturus
 Plura relictis.

Di, probos mores docili juventæ,
Di, senectuti placidæ quietem,
Romulæ genti date remque prolemque
 Et decus omne.

Quæque vos bobus veneratur albis
Clarus Anchisæ Venerisque sanguis,
Impetret, bellante prior, jacentem
 Lenis in hostem.

Jam mari terraque manus potentes
Medus Albanasque timet secures;
Jam Scythæ responsa petunt, superbi
 Nuper, et Indi.

Jam Fides, et Pax, et Honor, Pudorque
Priscus, et neglecta redire Virtus
Audet, apparetque beata pleno
 Copia cornu.

Augur et fulgente decorus arcu
Phœbus, acceptusque novem Camenis,
Qui salutari levat arte fessos
 Corporis artus,

Si Palatinas videt æquus arces
Remque Romanam Latiumque, felix
Alterum in lustrum meliusque semper
Prorogat ævum.

Quæque Aventinum tenet Algidumque,
Quindecim Diana preces virorum
Curat, et votis puerorum amicas
Applicat aures.

Hæc Jovem sentire, Deosque cunctos,
Spem bonam certamque domum reporto,
Doctus et Phœbi chorus et Dianæ
Dicere laudes.

QUINTI

HORATII FLACCI

SATIRARUM

LIBER PRIMUS.

SATIRA I.

AD MÆCENATEM.

Qui fit, Mæcenas, ut nemo quam sibi sortem
Seu ratio dederit, seu fors objecerit, ulla
Contentus vivat? laudet diversa sequentes?
« O fortunati mercatores! » gravis annis
Miles ait, multo jam fractus membra labore.
Contra mercator, navem jactantibus Austris:
« Militia est potior. Quid enim? concurritur; horæ
« Momento cita mors venit, aut victoria læta. »
Agricolam laudat juris legumque peritus,
Sub galli cantu consultor ubi ostia pulsat.
Ille, datis vadibus, qui rure extractus in urbem est,
Solos felices viventes clamat in urbe.
Cætera de genere hoc, adeo sunt multa, loquacem
Delassare valent Fabium. Ne te morer, audi
Quo rem deducam. Si quis Deus, « En ego, dicat,

« Jam faciam quod vultis; eris tu, qui modo miles,
« Mercator; tu, consultus modo, rusticus. Hinc vos,
« Vos hinc mutatis discedite partibus. Eia!
« Quid statis? » Nolint. Atqui licet esse beatis.
Quid causæ est, merito quin illis Jupiter ambas
Iratus buccas inflet, neque se fore posthac
Tam facilem dicat, votis ut præbeat aurem?
  Præterea, (nec sic, ut qui jocularia, ridens
Percurram; quamquam ridentem dicere verum
Quid vetat? ut pueris olim dant crustula blandi
Doctores, elementa velint ut discere prima.
Sed tamen amoto quæramus seria ludo.)
Ille gravem duro terram qui vertit aratro,
Perfidus hic caupo, miles, nautæque, per omne
Audaces mare qui currunt, hac mente laborem
Sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,
Aiunt, quum sibi sint congesta cibaria; sicut
Parvula, nam exemplo est magni, formica, laboris,
Ore trahit quodcumque potest, atque addit acervo
Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri. —
Quæ, simul inversum contristat Aquarius annum,
Non usquam prorepit, et illis utitur ante
Quæsitis sapiens; quum te neque fervidus æstus
Demoveat lucro, neque hiems, ignis, mare, ferrum,
Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter.
Quid juvat immensum te argenti pondus et auri
Furtim defossa timidum deponere terra? —
Quod, si comminuas, vilem redigatur ad assem. —
At, ni id fit, quid habet pulchri constructus acervus?
Millia frumenti tua triverit area centum,

Non tuus hoc capiet venter plus ac meus; ut, si
Reticulum panis venales inter onusto
Forte vehas humero, nihilo plus accipias quam
Qui nil portarit. Vel dic, quid referat intra
Naturæ fines viventi, jugera centum, an
Mille aret? — At suave est ex magno tollere acervo. —
Dum ex parvo nobis tantumdem haurire relinquas,
Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?
Ut, tibi si sit opus liquidi non amplius urna,
Vel cyatho, et dicas: « Magno de flumine malim,
« Quam ex hoc fonticulo tantumdem sumere. » Eo fit,
Plenior ut si quos delectat copia justo,
Cum ripa simul avulsos ferat Aufidus acer.
At qui tantuli eget quanto est opus, is neque limo
Turbatam haurit aquam, neque vitam amittit in undis.
At bona pars hominum decepta cupidine falso,
« Nil satis est, inquit, quia tanti, quantum habeas, sis. »
Quid facias illi? jubeas miserum esse libenter,
Quatenus id facit; ut quidam memoratur Athenis
Sordidus ac dives, populi contemnere voces
Sic solitus: « Populus me sibilat; at mihi plaudo
« Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca. »
Tantalus a labris sitiens fugientia captat
Flumina. Quid rides? mutato nomine, de te
Fabula narratur. Congestis undique saccis
Indormis inhians, et tamquam parcere sacris
Cogeris, aut pictis tamquam gaudere tabellis.
Nescis, quo valeat nummus? quem præbeat usum?
Panis ematur, olus, vini sextarius; adde,
Quis humana sibi doleat natura negatis.

An vigilare metu exanimem, noctesque diesque
Formidare malos fures, incendia, servos,
Ne te compilent fugientes, hoc juvat? horum
Semper ego optarim pauperrimus esse bonorum.
At si condoluit tentatum frigore corpus,
Aut alius casus lecto te afflixit, habes qui
Assideat, fomenta paret, medicum roget, ut te
Suscitet, ac reddat natis carisque propinquis.
Non uxor salvum te vult, non filius; omnes
Vicini oderunt, noti, pueri atque puellæ.
Miraris, quum tu argento post omnia ponas,
Si nemo præstet, quem non merearis, amorem.
At, si cognatos, nullo natura labore
Quos tibi dat, retinere velis servareque amicos,
Infelix operam perdas? ut si quis asellum
In campo doceat parentem currere frænis.
Denique sit finis quærendi; quumque habeas plus,
Pauperiem metuas minus, et finire laborem
Incipias, parto quod avebas. Ne facias, quod
Umidius quidam, non longa est fabula, dives,
Ut metiretur nummos, ita sordidus, ut se
Non umquam servo melius vestiret. Ad usque
Supremum tempus, ne se penuria victus
Opprimeret, metuebat; at hunc liberta securi
Divisit medium, fortissima Tyndaridarum. —
Quid mi igitur suades? Ut vivam Nævius? aut sic
Ut Nomentanus? — Pergis pugnantia secum
Frontibus adversis componere? Non ego, avarum
Quum veto te fieri, vappam jubeo ac nebulonem.
Est inter Tanaim quiddam socerumque Viselli.

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit consistère rectum.
  Illuc, unde abii, redeo. Nemon' ut avarus
Se probet, ac potius laudet diversa sequentes?
Quodque aliena capella gerat distentius uber,
Tabescat? neque se majori pauperiorum
Turbæ comparet? hunc atque hunc superare laboret?
Sic festinanti semper locupletior obstat.
Ut, quum carceribus missos rapit ungula currus,
Instat equis auriga suos vincentibus, illum
Præteritum temnens extremos inter euntem.
Inde fit, ut raro, qui se vixisse beatum
Dicat, et, exacto contentus tempore, vita
Cedat, uti conviva satur, reperire queamus.
Jam satis est; ne me Crispini scrinia lippi
Compilasse putes, verbum non amplius addam.

SATIRA II.

IN MŒCHOS.

Ambubaiarum collegia, pharmacopolæ,
Mendici, mimæ, balatrones, hoc genus omne
Mæstum ac sollicitum est cantoris morte Tigelli;
Quippe benignus erat. Contra hic, ne prodigus esse
Dicatur, metuens, inopi dare nolit amico,
Frigus quo duramque famem depellere possit.
Hunc si perconteris, avi cur atque parentis

Præclaram ingrata stringat malus ingluvie rem,
Omnia conductis coemens obsonia nummis;
Sordidus atque animi quod parvi nolit haberi,
Respondet. Laudatur ab his, culpatur ab illis.
Fufidius vappæ famam timet ac nebulonis,
Dives agris, dives positis in fenore nummis.
Quinas hic capiti mercedes exsecat, atque
Quanto perditior quisque est, tanto acrius urget;
Nomina sectatur, modo sumpta veste virili,
Sub patribus duris, tironum. Maxime, quis non,
Jupiter, exclamat, simul atque audivit? — At in se
Pro quæstu sumptum facit hic. — Vix credere possis,
Quam sibi non sit amicus; ita ut pater ille, Terenti
Fabula quem miserum nato vixisse fugato
Inducit, non se pejus cruciaverit atque hic.
Si quis nunc quærat, quo res hæc pertinet? Illuc;
Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.
Malthinus tunicis demissis ambulat; est qui
Inguen ad obscenum subductis usque facetus;
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum:
Nil medium est. Sunt qui nolint tetigisse, nisi illas,
Quarum subsuta talos tegat instita veste;
Contra alius nullam, nisi olenti in fornice stantem.
Quidam notus homo quum exiret fornice: « Macte
« Virtute esto, » inquit sententia dia Catonis.
« Nam simul ac venas inflavit tetra libido,
« Huc juvenes æquum est descendere, non alienas
« Permolere uxores. » Nolim laudarier, inquit,
Sic me, mirator cunni Cupiennius albi.
Audire est operæ pretium, procedere recte

Qui mœchos non vultis, ut omni parte laborent,
Utque illis multo corrupta dolore voluptas,
Atque hæc rara cadat dura inter sæpe pericla.
Hic se præcipitem tecto dedit; ille flagellis
Ad mortem cæsus; fugiens hic decidit acrem
Prædonum in turbam; dedit hic pro corpore nummos;
Hunc perminxerunt calones; quin etiam illud
Accidit, ut quidam testes caudamque salacem
Demeteret ferro. Jure omnes? Galba negabat.
  Tutior at quanto merx est in classe secunda!
Libertinarum dico, Sallustius in quas
Non minus insanit, quam qui mœchatur. At hic, si
Qua res, qua ratio suaderet, quaque modeste
Munifico esse licet, vellet bonus atque benignus
Esse, daret quantum satis esset, nec sibi damno
Dedecorique foret. Verum hoc se amplectitur uno,
Hoc amat et laudat: « Matronam nullam ego tango. »
Ut quondam Marsæus, amator Originis, ille
Qui patrium mimæ donat fundumque laremque:
« Nil fuerit mi, inquit, cum uxoribus umquam alienis. »
Verum est cum mimis, est cum meretricibus, unde
Fama malum gravius, quam res, trahit. An tibi abunde
Personam satis est, non illud, quidquid ubique
Officit, evitare? Bonam deperdere famam,
Rem patris oblimare, malum est ubicumque. Quid inter-
Est in matrona, ancilla, peccesve togata?
  Villius in Fausta, Sullæ gener, hoc miser uno
Nomine deceptus, pœnas dedit usque superque
Quam satis est, pugnis cæsus ferroque petitus,
Exclusus fore, quum Longarenus foret intus.

Huic si mutonis verbis mala tanta videnti
Diceret hæc animus: « Quid vis tibi? numquid ego a te
« Magno prognatum deposco consule cunnum,
« Velatumque stola, mea quum conferbuit ira? »
Quid responderet? « Magno patre nata puella est. »
At quanto meliora monet, pugnantiaque istis,
Dives opis natura suæ, si tu modo recte
Dispensare velis, ac non fugienda petendis
Immiscere! Tuo vitio, rerumne, labores,
Nil referre putas? quare, ne pœniteat te,
Desine matronas sectarier, unde laboris
Plus haurire mali est, quam ex re decerpere fructus.
Nec magis huic niveos inter viridesque lapillos,
Sit licet hoc, Cerinthe, tuum, tenerum est femur aut crus
Rectius; atque etiam melius persæpe togatæ.
Adde huc, quod mercem sine fucis gestat; aperte,
Quod venale habet, ostendit; neque, si quid honesti est,
Jactat habetque palam, quærit quo turpia celet.
  Regibus hic mos est, ubi equos mercantur, opertos
Inspiciunt; ne, si facies, ut sæpe, decora
Molli fulta pede est, emptorem inducat hiantem,
Quod pulchræ clunes, breve quod caput, ardua cervix.
Hoc illi recte. Ne corporis optima Lynceis
Contemplere oculis, Hypsæa cæcior illa
Quæ mala sunt spectes. « O crus! o brachia! » verum
Depygis, nasuta, brevi latere ac pede longo est.
Matronæ, præter faciem, nil cernere possis,
Cætera, ni Catia est, demissa veste tegentis.
Si interdicta petes, vallo circumdata, nam te
Hoc facit insanum, multæ tibi tum officient res;

Custodes, lectica, ciniflones, parasitæ,
Ad talos stola demissa, et circumdata palla,
Plurima, quæ invideant pure apparere tibi rem.
Altera nil obstat; Cois tibi pæne videre est
Ut nudam; ne crure malo, ne sit pede turpi;
Metiri possis oculo latus. An tibi mavis
Insidias fieri, pretiumque avellier, ante
Quam mercem ostendi? « Leporem venator ut alta
« In nive sectetur, positum sic tangere nolit, »
Cantat, et apponit: « Meus est amor huic similis. Nam
« Transvolat in medio posita, et fugientia captat. »
Hiscine versiculis speras tibi posse dolores,
Atque æstus, curasque graves e pectore pelli?
Nonne cupidinibus statuat natura modum quem,
Quid latura sibi, quid sit dolitura negatum,
Quærere plus prodest, et inane abscindere soldo?
Num, tibi quum fauces urit sitis, aurea quæris
Pocula? num esuriens fastidis omnia, præter
Pavonem rhombumque? tument tibi quum inguina, num, si
Ancilla aut verna est præsto puer, impetus in quem
Continuo fiat, malis tentigine rumpi?
Non ego; namque parabilem amo venerem facilemque.
Illam, « Post paulo; sed pluris; si exierit vir; »
Gallis; hanc, Philodemus ait, sibi, quæ neque magno
Stet pretio, neque cunctetur, quum est jussa venire.
Candida rectaque sit; munda hactenus, ut neque longa
Nec magis alba velit, quam det natura, videri.
Hæc, ubi supposuit dextro corpus mihi lævum,
Ilia et Egeria est; do nomen quodlibet illi.
Nec vereor ne, dum futuo, vir rure recurrat,

Janua frangatur, latret canis, undique magno
Pulsa domus strepitu resonet, ne pallida lecto
Desiliat mulier, miseram se conscia clamet;
Cruribus hæc metuat, doti deprensa, egomet mi.
Discincta tunica fugiendum est et pede nudo,
Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama.
Deprendi miserum est; Fabio vel judice vincam.

SATIRA III.

Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos
Ut numquam inducant animum cantare rogati,
Injussi numquam desistant. Sardus habebat
Ille Tigellius hoc. Cæsar, qui cogere posset,
Si peteret per amicitiam patris atque suam, non
Quidquam proficeret; si collibuisset, ab ovo
Usque ad mala citaret, Io Bacche! modo summa
Voce, modo hac, resonat quæ chordis quatuor ima.
Nil æquale homini fuit illi; sæpe velut qui
Currebat fugiens hostem, persæpe velut qui
Junonis sacra ferret. Habebat sæpe ducentos,
Sæpe decem servos. Modo reges atque tetrarchas,
Omnia magna loquens, modo: « Sit mihi mensa tripes, et
« Concha salis puri, et toga, quæ defendere frigus,
« Quamvis crassa, queat. » Decies centena dedisses
Huic parco, paucis contento; quinque diebus
Nil erat in loculis. Noctes vigilabat ad ipsum
Mane, diem totum stertebat. Nil fuit umquam

Sic impar sibi. Nunc aliquis dicat mihi : « Quid tu?
« Nullane habes vitia? » Imo alia, et fortasse minora.
Mænius absentem Novium quum carperet : « Heus tu, »
Quidam ait, « ignoras te? an ut ignotum dare nobis
« Verba putas? » « Egomet mi ignosco, » Mænius inquit.
Stultus et improbus hic amor est, dignusque notari.
Quum tua pervideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius? At tibi contra
Evenit, inquirant vitia ut tua rursus et illi.
Iracundior est paulo? minus aptus acutis
Naribus horum hominum? rideri possit, eo quod
Rusticius tonso toga defluit, et male laxus
In pede calceus hæret? At est bonus, ut melior vir
Non alius quisquam; at tibi amicus; at ingenium ingens
Inculto latet hoc sub corpore. Denique te ipsum
Concute, num qua tibi vitiorum inseverit olim
Natura, aut etiam consuetudo mala; namque
Neglectis urenda filix innascitur agris.
Illuc prævertamur; amatorem quod amicæ
Turpia decipiunt cæcum vitia, aut etiam ipsa hæc
Delectant, veluti Balbinum polypus Hagnæ.
Vellem in amicitia sic erraremus, et isti
Errori nomen virtus posuisset honestum.
At, pater ut gnati, sic nos debemus, amici
Si quod sit vitium, non fastidire. Strabonem
Appellat pætum pater; et pullum, male parvus
Si cui filius est, ut abortivus fuit olim
Sisyphus; hunc, varum, distortis cruribus; illum
Balbutit scaurum, pravis fultum male talis.

Parcius hic vivit? frugi dicatur. Ineptus
Et jactantior hic paulo est? concinnus amicis
Postulat ut videatur. At est truculentior, atque
Plus æquo liber? simplex fortisque habeatur.
Caldior est? acres inter numeretur. Opinor,
Hæc res et jungit, junctos et servat amicos.
At nos virtutes ipsas invertimus, atque
Sincerum cupimus vas incrustare. Probus quis
Nobiscum vivit? multum demissus homo; illi
Tardo, cognomen pingui damus. Hic fugit omnes
Insidias, nullique malo latus obdit apertum?
Quum genus hoc inter vitæ versetur, ubi acris
Invidia, atque vigent ubi crimina; pro bene sano
Ac non incauto, fictum astutumque vocamus.
Simplicior quis, et est, qualem me sæpe libenter
Obtulerim tibi, Mæcenas, ut forte legentem
Aut tacitum impellat quovis sermone? « Molestus!
« Communi sensu plane caret, » inquimus. Eheu,
Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam!
Nam vitiis nemo sine nascitur; optimus ille est,
Qui minimis urgetur. Amicus dulcis, ut æquum est,
Quum mea compenset vitiis bona, pluribus hisce,
Si modo plura mihi bona sunt, inclinet; amari
Si volet hac lege, in trutina ponetur eadem.
Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscet verrucis illius. Æquum est
Peccatis veniam poscentem reddere rursus.
Denique, quatenus excidi penitus vitium iræ,
Cætera item nequeunt stultis hærentia, cur non
Ponderibus modulisque suis ratio utitur? ac, res

Ut quæque est, ita suppliciis delicta coercet?
Si quis eum servum, patinam qui tollere jussus,
Semesos pisces tepidumque ligurrierit jus,
In cruce suffigat, Labeone insanior inter
Sanos dicatur. Quanto hoc furiosius atque
Majus peccatum est! Paulum deliquit amicus,
Quod nisi concedas, habeare insuavis; acerbus
Odisti et fugis, ut Rusonem debitor æris?
Qui, nisi, quum tristes misero venere Calendæ,
Mercedem aut nummos unde unde extricat, amaras
Porrecto jugulo historias, captivus ut, audit.
Comminxit lectum potus, mensave catillum
Evandri manibus tritum dejecit; ob hanc rem,
Aut positum ante mea quia pullum in parte catini
Sustulit esuriens, minus hoc jucundus amicus
Sit mihi? Quid faciam, si furtum fecerit? aut si
Prodiderit commissa fide, sponsumve negarit?
Quis paria esse fere placuit peccata, laborant,
Quum ventum ad verum est; sensus moresque repugnant,
Atque ipsa utilitas, justi prope mater et æqui.
Quum prorepserunt primis animalia terris,
Mutum et turpe pecus, glandem atque cubilia propter,
Unguibus et pugnis, dein fustibus, atque ita porro
Pugnabant armis, quæ post fabricaverat usus;
Donec verba, quibus voces sensusque notarent,
Nominaque invenere. Dehinc absistere bello,
Oppida cœperunt munire, et ponere leges,
Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam cunnus teterrima belli
Causa; sed ignotis perierunt mortibus illi,

Quos venerem incertam rapientes, more ferarum,
Viribus editior cædebat, ut in grege taurus.
Jura inventa metu injusti fateare necesse est,
Tempora si fastosque velis evolvere mundi.
Nec natura potest justo secernere iniquum,
Dividit ut bona diversis, fugienda petendis.
Nec vincet ratio hoc, tantumdem ut peccet idemque
Qui teneros caules alieni fregerit horti,
Et qui nocturnus sacra Divum legerit. Adsit
Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas;
Ne scutita dignum horribili sectere flagello.
Nam, ut ferula cædas meritum majora subire
Verbera, non vereor, quum dicas esse pares res
Furta latrociniis, et magnis parva mineris
Falce recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines. Si dives, qui sapiens est,
Et sutor bonus, et solus formosus, et est rex,
Cur optas quod habes?—Non nosti quid pater, inquit,
Chrysippus dicat: Sapiens crepidas sibi numquam
Nec soleas fecit; sutor tamen est sapiens. — Quo? —
Ut, quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen atque
Optimus est modulator; ut Alfenus vafer, omni
Abjecto instrumento artis, clàusaque taberna,
Sutor erat; sapiens operis sic optimus omnis
Est opifex solus, sic rex. — Vellunt tibi barbam
Lascivi pueri, quos tu nisi fuste coerces,
Urgeris turba circum te stante, miserque
Rumperis, et latras, magnorum maxime regum.
Ne longum faciam, dum tu quadrante lavatum
Rex ibis, neque te quisquam stipator, ineptum

Præter Crispinum, sectabitur; et mihi dulces
Ignoscent, si quid peccaro stultus, amici,
Inque vicem illorum patiar delicta libenter,
Privatusque magis vivam te rege beatus.

SATIRA IV.

Eupolis, atque Cratinus, Aristophanesque, poetæ,
Atque alii, quorum comœdia prisca virorum est,
Si quis erat dignus describi, quod malus ac fur,
Quod mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus, multa cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus,
Mutatis tantum pedibus numerisque, facetus,
Emunctæ naris, durus componere versus.
Nam fuit hoc vitiosus; in hora sæpe ducentos,
Ut magnum, versus dictabat, stans pede in uno.
Quum flueret lutulentus, erat quod tollere velles;
Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem,
Scribendi recte; nam, ut multum, nil moror. Ecce
Crispinus minimo me provocat: — Accipe, si vis,
Accipiam tabulas. Detur nobis locus, hora,
Custodes; videamus, uter plus scribere possit. —
Di bene fecerunt, inopis me quodque pusilli
Finxerunt animi, raro et perpauca loquentis.
At tu conclusas hircinis follibus auras,
Usque laborantes, dum ferrum molliat ignis,
Ut mavis, imitare. Beatus Fannius, ultro

Quos venerem incertam rapientes, more ferarum,
Viribus editior cædebat, ut in grege taurus.
Jura inventa metu injusti fateare necesse est,
Tempora si fastosque velis evolvere mundi.
Nec natura potest justo secernere iniquum,
Dividit ut bona diversis, fugienda petendis.
Nec vincet ratio hoc, tantumdem ut peccet idemque
Qui teneros caules alieni fregerit horti,
Et qui nocturnus sacra Divum legerit. Adsit
Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas;
Ne scutita dignum horribili sectere flagello.
Nam, ut ferula cædas meritum majora subire
Verbera, non vereor, quum dicas esse pares res
Furta latrociniis, et magnis parva mineris
Falce recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines. Si dives, qui sapiens est,
Et sutor bonus, et solus formosus, et est rex,
Cur optas quod habes?—Non nosti quid pater, inquit,
Chrysippus dicat: Sapiens crepidas sibi numquam
Nec soleas fecit; sutor tamen est sapiens.—Quo?—
Ut, quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen atque
Optimus est modulator; ut Alfenus vafer, omni
Abjecto instrumento artis, clâusaque taberna,
Sutor erat; sapiens operis sic optimus omnis
Est opifex solus, sic rex. — Vellunt tibi barbam
Lascivi pueri, quos tu nisi fuste coerces,
Urgeris turba circum te stante, miserque
Rumperis, et latras, magnorum maxime regum.
Ne longum faciam, dum tu quadrante lavatum
Rex ibis, neque te quisquam stipator, ineptum

Præter Crispinum, sectabitur; et mihi dulces
Ignoscent, si quid peccaro stultus, amici,
Inque vicem illorum patiar delicta libenter,
Privatusque magis vivam te rege beatus.

SATIRA IV.

Eupolis, atque Cratinus, Aristophanesque, poetæ,
Atque alii, quorum comœdia prisca virorum est,
Si quis erat dignus describi, quod malus ac fur,
Quod mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus, multa cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus,
Mutatis tantum pedibus numerisque, facetus,
Emunctæ naris, durus componere versus.
Nam fuit hoc vitiosus; in hora sæpe ducentos,
Ut magnum, versus dictabat, stans pede in uno.
Quum flueret lutulentus, erat quod tollere velles;
Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem,
Scribendi recte; nam, ut multum, nil moror. Ecce
Crispinus minimo me provocat: — Accipe, si vis,
Accipiam tabulas. Detur nobis locus, hora,
Custodes; videamus, uter plus scribere possit. —
Di bene fecerunt, inopis me quodque pusilli
Finxerunt animi, raro et perpauca loquentis.
At tu conclusas hircinis follibus auras,
Usque laborantes, dum ferrum molliat ignis,
Ut mavis, imitare. Beatus Fannius, ultro

Quos venerem incertam rapientes, more ferarum,
Viribus editior cædebat, ut in grege taurus.
Jura inventa metu injusti fateare necesse est,
Tempora si fastosque velis evolvere mundi.
Nec natura potest justo secernere iniquum,
Dividit ut bona diversis, fugienda petendis.
Nec vincet ratio hoc, tantumdem ut peccet idemque
Qui teneros caules alieni fregerit horti,
Et qui nocturnus sacra Divum legerit. Adsit
Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas;
Ne scutita dignum horribili sectere flagello.
Nam, ut ferula cædas meritum majora subire
Verbera, non vereor, quum dicas esse pares res
Furta latrociniis, et magnis parva mineris
Falce recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines. Si dives, qui sapiens est,
Et sutor bonus, et solus formosus, et est rex,
Cur optas quod habes?—Non nosti quid pater, inquit,
Chrysippus dicat: Sapiens crepidas sibi numquam
Nec soleas fecit; sutor tamen est sapiens. — Quo? —
Ut, quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen atque
Optimus est modulator; ut Alfenus vafer, omni
Abjecto instrumento artis, clausaque taberna,
Sutor erat; sapiens operis sic optimus omnis
Est opifex solus, sic rex. — Vellunt tibi barbam
Lascivi pueri, quos tu nisi fuste coerces,
Urgeris turba circum te stante, miserque
Rumperis, et latras, magnorum maxime regum.
Ne longum faciam, dum tu quadrante lavatum
Rex ibis, neque te quisquam stipator, ineptum

Præter Crispinum, sectabitur; et mihi dulces
Ignoscent, si quid peccaro stultus, amici,
Inque vicem illorum patiar delicta libenter,
Privatusque magis vivam te rege beatus.

SATIRA IV.

Eupolis, atque Cratinus, Aristophanesque, poetæ,
Atque alii, quorum comœdia prisca virorum est,
Si quis erat dignus describi, quod malus ac fur,
Quod mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus, multa cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus,
Mutatis tantum pedibus numerisque, facetus,
Emunctæ naris, durus componere versus.
Nam fuit hoc vitiosus; in hora sæpe ducentos,
Ut magnum, versus dictabat, stans pede in uno.
Quum flueret lutulentus, erat quod tollere velles;
Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem,
Scribendi recte; nam, ut multum, nil moror. Ecce
Crispinus minimo me provocat: — Accipe, si vis,
Accipiam tabulas. Detur nobis locus, hora,
Custodes; videamus, uter plus scribere possit. —
Di bene fecerunt, inopis me quodque pusilli
Finxerunt animi, raro et perpauca loquentis.
At tu conclusas hircinis follibus auras,
Usque laborantes, dum ferrum molliat ignis,
Ut mavis, imitare. Beatus Fannius, ultro

Parcius hic vivit? frugi dicatur. Ineptus
Et jactantior hic paulo est? concinnus amicis
Postulat ut videatur. At est truculentior, atque
Plus æquo liber? simplex fortisque habeatur.
Caldior est? acres inter numeretur. Opinor,
Hæc res et jungit, junctos et servat amicos.
At nos virtutes ipsas invertimus, atque
Sincerum cupimus vas incrustare. Probus quis
Nobiscum vivit? multum demissus homo; illi
Tardo, cognomen pingui damus. Hic fugit omnes
Insidias, nullique malo latus obdit apertum?
Quum genus hoc inter vitæ versetur, ubi acris
Invidia, atque vigent ubi crimina; pro bene sano
Ac non incauto, fictum astutumque vocamus.
Simplicior quis, et est, qualem me sæpe libenter
Obtulerim tibi, Mæcenas, ut forte legentem
Aut tacitum impellat quovis sermone? « Molestus!
« Communi sensu plane caret, » inquimus. Eheu,
Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam!
Nam vitiis nemo sine nascitur; optimus ille est,
Qui minimis urgetur. Amicus dulcis, ut æquum est,
Quum mea compenset vitiis bona, pluribus hisce,
Si modo plura mihi bona sunt, inclinet; amari
Si volet hac lege, in trutina ponetur eadem.
Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscet verrucis illius. Æquum est
Peccatis veniam poscentem reddere rursus.
Denique, quatenus excidi penitus vitium iræ,
Cætera item nequeunt stultis hærentia, cur non
Ponderibus modulisque suis ratio utitur? ac, res

Ut quæque est, ita suppliciis delicta coercet?
Si quis eum servum, patinam qui tollere jussus,
Semesos pisces tepidumque ligurrierit jus,
In cruce suffigat, Labeone insanior inter
Sanos dicatur. Quanto hoc furiosius atque
Majus peccatum est! Paulum deliquit amicus,
Quod nisi concedas, habeare insuavis; acerbus
Odisti et fugis, ut Rusonem debitor æris?
Qui, nisi, quum tristes misero venere Calendæ,
Mercedem aut nummos unde unde extricat, amaras
Porrecto jugulo historias, captivus ut, audit.
Comminxit lectum potus, mensave catillum
Evandri manibus tritum dejecit; ob hanc rem,
Aut positum ante mea quia pullum in parte catini
Sustulit esuriens, minus hoc jucundus amicus
Sit mihi? Quid faciam, si furtum fecerit? aut si
Prodiderit commissa fide, sponsumve negarit?
Quis paria esse fere placuit peccata, laborant,
Quum ventum ad verum est; sensus moresque repugnant,
Atque ipsa utilitas, justi prope mater et æqui.
Quum prorepserunt primis animalia terris,
Mutum et turpe pecus, glandem atque cubilia propter,
Unguibus et pugnis, dein fustibus, atque ita porro
Pugnabant armis, quæ post fabricaverat usus;
Donec verba, quibus voces sensusque notarent,
Nominaque invenere. Dehinc absistere bello,
Oppida cœperunt munire, et ponere leges,
Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam cunnus teterrima belli
Causa; sed ignotis perierunt mortibus illi,

Quos venerem incertam rapientes, more ferarum,
Viribus editior cædebat, ut in grege taurus.
Jura inventa metu injusti fateare necesse est,
Tempora si fastosque velis evolvere mundi.
Nec natura potest justo secernere iniquum,
Dividit ut bona diversis, fugienda petendis.
Nec vincet ratio hoc, tantumdem ut peccet idemque
Qui teneros caules alieni fregerit horti,
Et qui nocturnus sacra Divum legerit. Adsit
Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas;
Ne scutica dignum horribili sectere flagello.
Nam, ut ferula cædas meritum majora subire
Verbera, non vereor, quum dicas esse pares res
Furta latrociniis, et magnis parva mineris
Falce recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines. Si dives, qui sapiens est,
Et sutor bonus, et solus formosus, et est rex,
Cur optas quod habes?—Non nosti quid pater, inquit,
Chrysippus dicat: Sapiens crepidas sibi numquam
Nec soleas fecit; sutor tamen est sapiens. — Quo? —
Ut, quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen atque
Optimus est modulator; ut Alfenus vafer, omni
Abjecto instrumento artis, clâusaque taberna,
Sutor erat; sapiens operis sic optimus omnis
Est opifex solus, sic rex. — Vellunt tibi barbam
Lascivi pueri, quos tu nisi fuste coerces,
Urgeris turba circum te stante, miserque
Rumperis, et latras, magnorum maxime regum.
Ne longum faciam, dum tu quadrante lavatum
Rex ibis, neque te quisquam stipator, ineptum

Præter Crispinum, sectabitur; et mihi dulces
Ignoscent, si quid peccaro stultus, amici,
Inque vicem illorum patiar delicta libenter,
Privatusque magis vivam te rege beatus.

SATIRA IV.

Eupolis, atque Cratinus, Aristophanesque, poetæ,
Atque alii, quorum comœdia prisca virorum est,
Si quis erat dignus describi, quod malus ac fur,
Quod mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus, multa cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus,
Mutatis tantum pedibus numerisque, facetus,
Emunctæ naris, durus componere versus.
Nam fuit hoc vitiosus; in hora sæpe ducentos,
Ut magnum, versus dictabat, stans pede in uno.
Quum flueret lutulentus, erat quod tollere velles;
Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem,
Scribendi recte; nam, ut multum, nil moror. Ecce
Crispinus minimo me provocat: — Accipe, si vis,
Accipiam tabulas. Detur nobis locus, hora,
Custodes; videamus, uter plus scribere possit. —
Di bene fecerunt, inopis me quodque pusilli
Finxerunt animi, raro et perpauca loquentis.
At tu conclusas hircinis follibus auras,
Usque laborantes, dum ferrum molliat ignis,
Ut mavis, imitare. Beatus Fannius, ultro

Delatis capsis et imagine! Quum mea nemo
Scripta legat, vulgo recitare timentis, ob hanc rem,
Quod sunt quos genus hoc minime juvat, ut pote plures
Culpari dignos. Quemvis media elige turba;
Aut ob avaritiam, aut misera ambitione laborat.
Hic nuptarum insanit amoribus, hic puerorum;
Hunc capit argenti splendor; stupet Albius ære;
Hic mutat merces surgente a sole ad eum, quo
Vespertina tepet regio, quin per mala præceps
Fertur, uti pulvis collectus turbine, ne quid
Summa deperdat, metuens, aut ampliet ut rem:
Omnes hi metuunt versus, odere poetas. —
Fœnum habet in cornu, longe fuge, dummodo risum
Excutiat sibi, non hic cuiquam parcet amico,
Et, quodcumque semel chartis illeverit, omnes
Gestiet a furno redeuntes scire lacuque,
Et pueros et anus. — Agedum, pauca accipe contra:
Primum ego me illorum, dederim quibus esse poetas,
Excerpam numero. Neque enim concludere versum
Dixeris esse satis; neque, si quis scribat, uti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse poetam.
Ingenium cui sit, cui mens divinior, atque os
Magna sonaturum, des nominis hujus honorem.
Idcirco quidam, comœdia necne poema
Esset, quæsivere, quod acer spiritus ac vis
Nec verbis nec rebus inest, nisi quod pede certo
Differt sermoni, sermo merus. — At pater ardens
Sævit, quod meretrice nepos insanus amica
Filius, uxorem grandi cum dote recuset,
Ebrius et, magnum quod dedecus, ambulet ante

Noctem cum facibus. — Numquid Pomponius istis
Audiret leviora, pater si viveret? Ergo
Non satis est puris versum perscribere verbis;
Quem si dissolvas, quivis stomachetur eodem
Quo personatus pacto pater. His, ego quæ nunc,
Olim quæ scripsit Lucilius, eripias si
Tempora certa modosque, et, quod prius ordine verbum est,
Posterius facias, præponens ultima primis;
Non, ut si solvas, « Postquam Discordia tetra
« Belli ferratos postes portasque refregit; »
Invenias etiam disjecti membra pöetæ.
Hactenus hæc; alias, justum sit necne poema.
Nunc illud tantum quæram, meritone tibi sit
Suspectum genus hoc scribendi. Sulcius acer
Ambulat et Caprius, rauci male, cumque libellis,
Magnus uterque timor latronibus; at bene si quis
Et vivat puris manibus, contemnat utrumque.
Ut sis tu similis Cœli Birrique, latronum,
Non ego sim capri, neque Sulci; cur metuas me?
Nulla taberna meos habeat neque pila libellos,
Quis manus insudet vulgi, Hermogenisque Tigelli.
Nec recito cuiquam, nisi amicis, idque coactus,
Non ubivis, coramve quibuslibet. — In medio qui
Scripta foro recitent sunt multi, quique lavantes;
Suave locus voci resonat conclusus. — Inanes
Hoc juvat, haud illud quærentes, num sine sensu,
Tempore num faciant alieno. — Lædere gaudes,
Inquit, et hoc studio pravus facis. — Unde petitum
Hoc in me jacis? est auctor quis denique eorum,
Vixi cum quibus? Absentem qui rodit amicum,

Qui non defendit, alio culpante; solutos
Qui captat risus hominum, famamque dicacis;
Fingere qui non visa potest; commissa tacere
Qui nequit, hic niger est, hunc tu, Romane, caveto.
Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos,
E quibus imus avet quavis aspergere cunctos,
Præter eum, qui præbet aquam; post, hunc quoque potus,
Condita quum verax aperit præcordia Liber.
Hic tibi comis, et urbanus, liberque videtur,
Infesto nigris; ego, si risi, quod ineptus
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum,
Lividus et mordax videor tibi? Mentio si qua
De Capitolini furtis injecta Petilli
Te coram fuerit, defendas, ut tuus est mos: —
Me Capitolinus convictore usus amicoque
A puero est, causaque mea permulta rogatus
Fecit, et incolumis lætor quod vivit in urbe;
Sed tamen admiror, quo pacto judicium illud
Fugerit. — Hic nigræ succus loliginis, hæc est
Ærugo mera. Quod vitium procul abfore chartis,
Atque animo prius, ut si quid promittere de me
Possum aliud vere, promitto. Liberius si
Dixero quid, si forte jocosius, hoc mihi juris
Cum venia dabis. Insuevit pater optimus hoc me,
Ut fugerem, exemplis vitiorum quæque notando.
Quum me hortaretur, parce, frugaliter, atque
Viverem uti contentus eo, quod mi ipse parasset:
« Nonne vides, Albi ut male vivat filius? utque
« Barrus inops? magnum documentum, ne patriam rem

« Perdere quis velit. » A turpi meretricis amore
Quum deterreret: « Scetani dissimilis sis. »
Ne sequerer mœchas, concessa quum venere uti
Possem, « Deprensi non bella est fama Treboni, »
Aiebat. « Sapiens, vitatu quidque petitu
« Sit melius, causas reddet tibi; mi satis est, si
« Traditum ab antiquis morem servare, tuamque,
« Dum custodis eges, vitam famamque tueri
« Incolumem possum. Simul ac duraverit ætas
« Membra animumque tuum, nabis sine cortice. » Sic me
Formabat puerum dictis, et sive jubebat
Ut facerem quid: « Habes auctorem, quo facias hoc. »
Unum ex judicibus selectis objiciebat.
Sive vetabat: « An hoc inhonestum et inutile factu
« Necne sit, addubites, flagret rumore malo quum
« Hic atque ille? » Avidos vicinum funus ut ægros
Exanimat, mortisque metu sibi parcere cogit;
Sic teneros animos aliena opprobria sæpe
Absterrent vitiis. Ex hoc ego sanus ab illis,
Perniciem quæcumque ferunt, mediocribus et quis
Ignoscas, vitiis teneor. Fortassis et isthinc
Largiter abstulerit longa ætas, liber amicus,
Consilium proprium. Neque enim, quum lectulus aut me
Porticus excepit, desum mihi: « Rectius hoc est;
« Hoc faciens, vivam melius; sic dulcis amicis
« Occurram; hoc quidam non belle; numquid ego illi
« Imprudens olim faciam simile? » Hæc ego mecum
Compressis agito labris; ubi quid datur oti,
Illudo chartis. Hoc est mediocribus illis

Ex vitiis unum, cui si concedere nolis,
Multa poetarum veniat manus, auxilio quæ
Sit mihi, nam multo plures sumus, ac veluti te
Judæi cogemus in hanc concedere turbam.

SATIRA V.

EGRESSUM magna me excepit Aricia Roma,
Hospitio modico; rhetor comes Heliodorus,
Græcorum longe doctissimus. Inde Forum Appi,
Differtum nautis, cauponibus atque malignis.
Hoc iter ignavi divisimus, altius ac nos
Præcinctis unum. Minus est gravis Appia tardis.
Hic ego, propter aquam, quod erat deterrima, ventri
Indico bellum, cœnantes haud animo æquo
Exspectans comites. Jam nox inducere terris
Umbras et cœlo diffundere signa parabat;
Tum pueri nautis, pueris convicia nautæ
Ingerere. — Huc appelle. — Trecentos inseris, ohe!
Jam satis est. — Dum æs exigitur, dum mula ligatur,
Tota abit hora. Mali culices ranæque palustres
Avertunt somnos. Absentem ut cantat amicam
Multa prolutus vappa nauta, atque viator
Certatim; tandem fessus dormire viator
Incipit, ac missæ pastum retinacula mulæ
Nauta piger saxo religat, stertitque supinus.
Jamque dies aderat, nil quum procedere lintrem
Sentimus; donec cerebrosus prosilit unus,

Ac mulæ nautæque caput lumbosque saligno
Fuste dolat. Quarta vix demum exponimur hora.
Ora manusque tua lavimus, Feronia, lympha.
  Millia tum pransi tria repimus, atque subimus
Impositum saxis late candentibus Anxur.
Huc venturus erat Mæcenas, optimus atque
Cocceius, missi magnis de rebus uterque
Legati, aversos soliti componere amicos.
Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere. Interea Mæcenas advenit, atque
Cocceius, Capitoque simul Fonteius, ad unguem
Factus homo, Antoni, non ut magis alter, amicus.
Fundos Aufidio Lusco prætore libenter
Linquimus, insani ridentes præmia scribæ,
Prætextam, et latum clavum, prunæque vatillum.
In Mamurrarum lassi deinde urbe manemus,
Muræna præbente domum, Capitone culinam.
Postera lux oritur multo gratissima; namque
Plotius et Varius Sinuessæ Virgiliusque
Occurrunt, animæ, quales neque candidiores
Terra tulit, neque quis me sit devinctior alter.
O qui complexus et gaudia quanta fuerunt!
Nil ego contulerim jucundo sanus amico.
Proxima Campano ponti quæ villula, tectum
Præbuit, et parochi, quæ debent, ligna salemque.
Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt.
Lusum it Mæcenas, dormitum ego Virgiliusque;
Namque pila lippis inimicum et ludere crudis.
  Hinc nos Cocceii recipit plenissima villa,
Quæ super est Caudi cauponas. Nunc mihi paucis

Sarmenti scurræ pugnam Messique Cicirri,
Musa, velim memores, et quo patre natus uterque
Contulerit lites. Messi clarum genus Osci;
Sarmenti domina exstat. Ab his majoribus orti
Ad pugnam venere. Prior Sarmentus : « Equi te
« Esse feri similem dico. » Ridemus; et ipse
Messius : « Accipio; » caput et movet : « O, tua cornu
« Ni foret exsecto frons, inquit, quid faceres, quum
« Sic mutilus minitaris? » At illi fœda cicatrix
Setosam lævi frontem turpaverat oris.
Campanum in morbum, in faciem permulta jocatus,
Pastorem saltaret uti Cyclopa rogabat;
Nil illi larva, aut tragicis opus esse cothurnis.
Multa Cicirrus ad hæc : donasset jamne catenam
Ex voto Laribus, quærebat; scriba quod esset,
Nihilo deterius dominæ jus esse. Rogabat
Denique, cur umquam fugisset, cui satis una
Farris libra foret, gracili sic, tamque pusillo.
Prorsus jucunde cœnam producimus illam.
Tendimus hinc recta Beneventum, ubi sedulus hospes
Pæne, macros, arsit, dum turdos versat in igne;
Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
Vulcano summum properabat lambere tectum.
Convivas avidos cœnam servosque timentes
Tum rapere, atque omnes restinguere velle videres.
Incipit ex illo montes Appulia notos
Ostentare mihi, quos torret Atabulus, et quos
Numquam erepsemus, nisi nos vicina Trivici
Villa recepisset, lacrimoso non sine fumo,
Udos cum foliis ramos urente camino.

Hic ego mendacem stultissimus usque puellam
Ad mediam noctem exspecto. Somnus tamen aufert
Intentum veneri; tum immundo somnia visu
Nocturnam vestem maculant, ventremque supinum.
  Quatuor hinc rapimur viginti et millia rhedis,
Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est,
Signis perfacile est. Venit vilissima rerum
Hic aqua; sed panis longe pulcherrimus, ultra
Callidus ut soleat humeris portare viator.
Nam Canusi lapidosus; aquæ non ditior urna;
Qui locus a forti Diomede est conditus olim.
Flentibus hic Varius discedit mæstus amicis.
Inde Rubos fessi pervenimus, utpote longum
Carpentes iter, et factum corruptius imbri.
Postera tempestas melior; via pejor ad usque
Bari mœnia piscosi. Dehinc Gnatia lymphis
Iratis exstructa dedit risusque jocosque,
Dum flamma sine thura liquescere limine sacro
Persuadere cupit. Credat Judæus Apella,
Non ego; namque Deos didici securum agere ævum,
Nec, si quid miri faciat natura, Deos id
Tristes ex alto cœli demittere tecto.
Brundusium longæ finis chartæque viæque.

SATIRA VI.

Non, quia, Mæcenas, Lydorum quidquid Etruscos
Incoluit fines, nemo generosior est te;
Nec, quod avus tibi maternus fuit atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarent,
Ut plerique solent, naso suspendis adunco
Ignotos, ut me libertino patre natum;
Quum referre negas, quali sit quisque parente
Natus, dum ingenuus. Persuades hoc tibi vere,
Ante potestatem Tulli, atque ignobile regnum,
Multos sæpe viros, nullis majoribus ortos,
Et vixisse probos, amplis et honoribus auctos;
Contra Lævinum, Valeri genus, unde Superbus
Tarquinius regno pulsus fugit, unius assis
Non umquam pretio pluris licuisse, notante
Judice, quo nosti, populo, qui stultus honores
Sæpe dat indignis et famæ servit ineptus,
Qui stupet in titulis et imaginibus. Quid oportet
Nos facere, a vulgo longe longeque remotos?
Namque esto, populus Lævino mallet honorem,
Quam Decio mandare novo; censorque moveret
Appius, ingenuo si non essem patre natus,
Vel merito, quoniam in propria non pelle quiessem. —
Sed fulgente trahit constrictos gloria curru
Non minus ignotos generosis. — Quo tibi, Tilli,
Sumere depositum clavum, fierique tribuno?

Invidia accrevit, privato quæ minor esset.
Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus
Pellibus, et latum demisit pectore clavum,
Audit continuo: Quis homo hic? et, Quo patre natus?
Ut si qui ægrotet quo morbo Barrus, haberi
Ut cupiat formosus, eat quacumque, puellis
Injiciat curam quærendi singula, quali
Sit facie, sura, quali pede, dente, capillo;
Sic, qui promittit cives, Urbem sibi curæ,
Imperium fore, et Italiam, delubra Deorum,
Quo patre sit natus, num ignota matre inhonestus,
Omnes mortales curare et quærere cogat. —
Tune Syri, Damæ, aut Dionysi filius, audes
Dejicere e saxo cives, aut tradere Cadmo? —
At Novius collega gradu post me sedet uno;
Namque est ille, pater quod erat meus.—Hoc tibi Paulus
Et Messala videris? At hic, si plaustra ducenta
Concurrantque foro tria funera, magna sonabit
Cornua quod vincatque tubas; saltem tenet hoc nos.
Nunc ad me redeo, libertino patre natum,
Quem rodunt omnes libertino patre natum,
Nunc, quia sim tibi, Mæcenas, convictor; at olim,
Quod mihi pareret legio Romana tribuno.
Dissimile hoc illi est; quia non ut forsit honorem
Jure mihi invideat quivis, ita te quoque amicum,
Præsertim cautum dignos assumere, prava
Ambitione procul. Felicem dicere non hoc
Me possim, casu quod te sortitus amicum.
Nulla etenim mihi te fors obtulit; optimus olim
Virgilius, post hunc Varius, dixere quid essem.

Ut veni coram, singultim pauca locutus,
Infans namque pudor prohibebat plura profari,
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rura caballo,
Sed, quod eram, narro. Respondes, ut tuus est mos,
Pauca. Abeo; et revocas, nono post mense, jubesque
Esse in amicorum numero. Magnum hoc ego duco,
Quod placui tibi, qui turpi secernis honestum,
Non patre præclaro, sed vita et pectore puro.

Atqui si vitiis mediocribus ac mea paucis
Mendosa est natura, alioqui recta, velut si
Egregio inspersos reprendas corpore nævos;
Si neque avaritiam, neque sordes, ac mala lustra
Objiciet vere quisquam mihi; purus et insons,
Ut me collaudem, si et vivo carus amicis:
Causa fuit pater his, qui macro pauper agello
Noluit in Flavi ludum me mittere, magni
Quo pueri magnis e centurionibus orti,
Lævo suspensi loculos tabulamque lacerto,
Ibant octonis referentes Idibus æra.
Sed puerum est ausus Romam portare, docendum
Artes, quas doceat quivis eques atque senator
Semet prognatos. Vestem servosque sequentes
In magno ut populo si quis vidisset, avita
Ex re præberi sumptus mihi crederet illos.
Ipse mihi custos incorruptissimus omnes
Circum doctores aderat. Quid multa? pudicum,
Qui primus virtutis honos, servavit ab omni
Non solum facto, verum opprobrio quoque turpi.
Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim

Si præco parvas, aut, ut fuit ipse, coactor
Mercedes sequerer; neque ego essem questus. Ad hoc nunc
Laus illi debetur, et a me gratia major.
Nil me pœniteat sanum patris hujus; eoque
Non, ut magna dolo factum negat esse suo pars,
Quod non ingenuos habeat clarosque parentes,
Sic me defendam. Longe mea discrepat istis
Et vox et ratio. Nam si natura juberet
A certis annis ævum remeare peractum,
Atque alios legere ad fastum quoscumque parentes,
Optaret sibi quisque; meis contentus, honestos
Fascibus et sellis nolim mihi sumere, demens
Judicio vulgi, sanus fortasse tuo, quod
Nollem onus, haud umquam solitus, portare molestum.
Nam mihi continuo major quærenda foret res,
Atque salutandi plures; ducendus et unus
Et comes alter, uti ne solus rusve peregreve
Exirem; plures calones atque caballi
Pascendi; ducenda petorrita. Nunc mihi curto
Ire licet mulo, vel, si libet, usque Tarentum,
Mantica cui lumbos onere ulceret, atque eques armos.
Objiciet nemo sordes mihi, quas tibi, Tilli,
Quum Tiburte via prætorem quinque sequuntur
Te pueri, lasanum portantes œnophorumque.
Hoc ego commodius, quam tu, præclare senator,
Millibus atque aliis, vivo. Quacumque libido est,
Incedo solus; percontor, quanti olus ac far;
Fallacem circum, vespertinumque pererro
Sæpe forum; assisto divinis; inde domum me
Ad porri et ciceris refero laganique catinum.

Cœna ministratur pueris tribus; et lapis albus
Pocula cum cyatho duo sustinet; adstat echino
Vilis cum patera guttus, Campana supellex.
Deinde eo dormitum, non sollicitus, mihi quod cras
Surgendum sit mane; obeundus Marsya, qui se
Vultum ferre negat Noviorum posse minoris.
Ad quartam jaceo; post hanc vagor aut ego lecto,
Aut scripto, quod me tacitum juvet; ungor olivo,
Non quo fraudatis immundus Natta lucernis.
Ast ubi me fessum sol acrior ire lavatum
Admonuit, fugio Campum lusumque trigonem.
Pransus non avide, quantum interpellet inani
Ventre diem durare, domesticus otior. Hæc est
Vita solutorum misera ambitione gravique.
His me consolor, victurum suavius ac si
Quæstor avus, pater atque meus, patruusque fuisset.

SATIRA VII.

Proscripti Regis Rupili pus atque venenum
Ibrida quo pacto sit Persius ultus, opinor
Omnibus et lippis notum et tonsoribus esse.
Persius hic permagna negotia dives habebat
Clazomenis, etiam lites cum Rege molestas,
Durus homo, atque odio qui posset vincere Regem,
Confidens, tumidusque, adeo sermonis amari,
Sisennas, Barros ut equis præcurreret albis.
Ad Regem redeo. Postquam nihil inter utrumque

Convenit, (hoc etenim sunt omnes jure molesti,
Quo fortes, quibus adversum bellum incidit. Inter
Hectora Priamiden, animosum atque inter Achillem
Ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors,
Non aliam ob causam, nisi quod virtus in utroque
Summa fuit. Duo si discordia vexet inertes,
Aut si disparibus bellum incidat, ut Diomedi
Cum Lycio Glauco, discedat pigrior, ultro
Muneribus missis.) Bruto prætore tenente
Ditem Asiam, Rupili et Persi par pugnat, uti non
Compositum melius, cum Bitho Bacchius; in jus
Acres procurrunt, magnum spectaculum uterque.
Persius exponit causam, ridetur ab omni
Conventu; laudat Brutum, laudatque cohortem;
Solem Asiæ Brutum appellat, stellasque salubres
Appellat comites, excepto Rege; canem illum,
Invisum agricolis sidus, venisse. Ruebat
Flumen ut hibernum, fertur quo rara securis.
Tum Prænestinus salso multoque fluenti
Expressa arbusto regerit convicia, durus
Vindemiator, et invictus, cui sæpe viator
Cessisset, magna compellans voce cucullum.
At Græcus, postquam est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat: « Per magnos, Brute, Deos te
« Oro, qui reges consueris tollere, cur non
« Hunc Regem jugulas? operum hoc, mihi crede, tuorum est. »

SATIRA VIII.

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,
Quum faber incertus, scamnum faceretne Priapum,
Maluit esse Deum. Deus inde ego, furum aviumque
Maxima formido. Nam fures dextra coercet,
Obscenoque ruber porrectus ab inguine palus;
Ast importunas volucres in vertice arundo
Terret fixa, vetatque novis considere in hortis.
Huc prius angustis ejecta cadavera cellis
Conservus vili portanda locabat in arca.
Hoc miseræ plebi stabat commune sepulcrum,
Pantolabo scurræ, Nomentanoque nepoti.
Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hic dabat; heredes monumentum ne sequeretur.
Nunc licet Exquiliis habitare salubribus, atque
Aggere in aprico spatiari, quo modo tristes
Albis informem spectabant ossibus agrum.
Quum mihi non tantum furesque feræque, suetæ
Hunc vexare locum, curæ sunt atque labori,
Quantum, carminibus quæ versant atque venenis
Humanos animos. Has nullo perdere possum,
Nec prohibere modo, simul ac vaga luna decorum
Protulit os, quin ossa legant herbasque nocentes.
Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam, pedibus nudis, passoque capillo,
Cum Sagana majore ululantem; pallor utrasque

Fecerat horrendas adspectu. Scalpere terram
Unguibus, et pullam divellere mordicus agnam
Cœperunt; cruor in fossam confusus, ut inde
Manes elicerent, animas responsa daturas.
Lanea et effigies erat, altera cerea; major
Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat, servilibus, ut quæ
Jam peritura, modis. Hecaten vocat altera sævam,
Altera Tisiphonen; serpentes atque videres
Infernas errare canes, lunamque rubentem,
Ne foret his testis, post magna latere sepulcra.
Mentior at si quid, merdis caput inquiner albis
Corvorum, atque in me veniat mictum atque cacatum
Julius et fragilis Pediatia, furque Voranus.
Singula quid memorem? Quo pacto alterna loquentes
Umbræ cum Sagana resonarent triste et acutum?
Utque lupi barbam variæ cum dente colubræ
Abdiderint furtim terris; et imagine cerea
Largior arserit ignis; et ut non testis inultus
Horruerim voces Furiarum et facta duarum?
Nam, displosa sonat quantum vesica, pepedi
Diffissa nate ficus; at illæ currere in urbem.
Canidiæ dentes, altum Saganæ caliendrum
Excidere, atque herbas, atque incantata lacertis
Vincula, cum magno risuque jocoque videres.

SATIRA IX.

Ibam forte via sacra, sicut meus est mos,
Nescio quid meditans nugarum, totus in illis;
Accurrit quidam, notus mihi nomine tantum,
Arreptaque manu: « Quid agis, dulcissime rerum? »
« Suaviter, ut nunc est, inquam; et cupio omnia quæ vis. »
Quum assectaretur: « Numquid vis? » occupo; at ille,
« Noris nos, inquit; docti sumus. » Hic ego: « Pluris
« Hoc, inquam, mihi eris. » Misere discedere quærens,
Ire modo ocius, interdum consistere, in aurem
Dicere nescio quid puero. Quum sudor ad imos
Manaret talos: « O te, Bolane, cerebri
« Felicem! » aiebam tacitus. Quum quidlibet ille
Garriret, vicos, urbem laudaret, ut illi
Nil respondebam: « Misere cupis, inquit, abire,
« Jamdudum video. Sed nil agis; usque tenebo,
« Persequar. Hinc quo nunc iter est tibi? » — « Nil opus est te
« Circumagi; quemdam volo visere, non tibi notum;
« Trans Tiberim longe cubat is, prope Cæsaris hortos. » —
« Nil habeo quod agam, et non sum piger; usque sequar te. »
Demitto auriculas, ut iniquæ mentis asellus,
Quum gravius dorso subiit onus. Incipit ille:
« Si bene me novi, non Viscum pluris amicum,
« Non Varium facies. Nam quis me scribere plures,
« Aut citius possit versus? quis membra movere
« Mollius? Invideat quod et Hermogenes, ego canto. »

Interpellandi locus hic erat: « Est tibi mater,
« Cognati, quis te salvo est opus?» — « Haud mihi quisquam;
« Omnes composui. » — Felices! nunc ego resto;
Confice; namque instat fatum mihi triste, Sabella
Quod puero cecinit, divina mota anus urna:
« Hunc neque dira venena, nec hosticus auferet ensis,
« Nec laterum dolor, aut tussis, nec tarda podagra;
« Garrulus hunc quando consumet cumque. Loquaces,
« Si sapiat, vitet, simul atque adoleverit ætas. »
Ventum erat ad Vestæ, quarta jam parte diei
Præterita, et casu tunc respondere vadato
Debebat, quod ni fecisset, perdere litem. —
Si me amas, inquit, paulum hic ades. — Inteream, si
Aut valeo stare, aut novi civilia jura;
Et propero quo scis. — Dubius sum, quid faciam, inquit,
Tene relinquam, an rem. — Me, sodes. — Non faciam, ille;
Et præcedere cœpit. Ego, ut contendere durum
Cum victore, sequor. — Mæcenas quomodo tecum?
Hinc repetit. — Paucorum hominum, et mentis bene sanæ;
Nemo dexterius fortuna est usus. — Haberes
Magnum adjutorem, posset qui ferre secundas,
Hunc hominem velles si tradere; dispeream, ni
Summosses omnes. — Non isto vivimus illic,
Quo tu rere, modo; domus hac nec purior ulla est,
Nec magis his aliena malis. Nil mi officit, inquam,
Ditior hic, aut est quia doctior; est locus uni-
Cuique suus. — Magnum narras, vix credibile. — Atqui
Sic habet. — Accendis, quare cupiam magis illi
Proximus esse. — Velis tantummodo, quæ tua virtus,
Expugnabis; et est qui vinci possit, eoque

Difficiles aditus primos habet. — Haud mihi deero;
Muneribus servos corrumpam; non, hodie si
Exclusus fuero, desistam; tempora quæram;
Occurram in triviis; deducam. Nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus. — Hæc dum agit, ecce
Fuscus Aristius occurrit, mihi carus, et illum
Qui pulchre nosset. Consistimus. « Unde venis? » et,
« Quo tendis? » rogat, et respondet. Vellere cœpi,
Et prensare manu lentissima brachia, nutans,
Distorquens oculos, ut me eriperet. Male salsus
Ridens dissimulare; meum jecur urere bilis. —
Certe nescio quid secreto velle loqui te
Aiebas mecum. — Memini bene, sed meliori
Tempore dicam; hodie tricesima sabbata. Vin' tu
Curtis Judæis oppedere? — Nulla mihi, inquam,
Relligio est. — At mi; sum paulo infirmior, unus
Multorum; ignosces; alias loquar. — Hunccine solem
Tam nigrum surrexe mihi! Fugit improbus, ac me
Sub cultro linquit. Casu venit obvius illi
Adversarius, et: « Quo tu turpissime? » magna
Inclamat voce, et: « Licet antestari? » Ego vero
Oppono auriculam; rapit in jus; clamor utrimque;
Undique concursus. Sic me servavit Apollo.

SATIRA X.

[LUCILI, quam sis mendosus, teste Catone
Defensore tuo pervincam, qui male factos
Emendare parat versus. Hoc lenius ille,
Est quo vir melior; longe subtilior illo,
Qui multum puer et loris et funibus udis
Exornatus, ut esset opem qui ferre poetis
Antiquis posset contra fastidia nostra,
Grammaticorum equitum doctissimus. Ut redeam illuc.]

NEMPE incomposito dixi pede currere versus
Lucili. Quis tam Lucili fautor inepte est,
Ut non hoc fateatur? At idem, quod sale multo
Urbem defricuit, charta laudatur eadem.
Nec tamen hoc tribuens, dederim quoque cætera; nam sic
Et Laberi mimos, ut pulchra poemata, mirer.
Ergo non satis est risu diducere rictum
Auditoris; et est quædam tamen hic quoque virtus.
Est brevitate opus, ut currat sententia, neu se
Impediat verbis lassas onerantibus aures;
Et sermone opus est modo tristi, sæpe jocoso,
Defendente vicem modo rhetoris atque poetæ,
Interdum urbani, parcentis viribus, atque
Extenuantis eas consulto. Ridiculum acri
Fortius et melius magnas plerumque secat res.
Illi, scripta quibus comœdia prisca viris est,

Hoc stabant, hoç sunt imitandi; quos neque pulcher
Hermogenes umquam legit, neque simius iste,
Nil præter Calvum et doctus cantare Catullum. —
At magnum fecit, quod verbis Græca Latinis
Miscuit. — O seri studiorum! quine putetis
Difficile et mirum, Rhodio quod Pitholeonti
Contigit? — At sermo lingua concinnus utraque
Suavior, ut Chio nota si commixta Falerni est. —
Quum versus facias, te ipsum percontor, an et quum
Dura tibi peragenda rei sit causa Petilli?
Scilicet oblitus patriæque patrisque, Latine
Quum Pedius causas exsudet Publicola, atque
Corvinus, patriis intermiscere petita
Verba foris malis, Canusini more bilinguis?
Atqui, ego quum Græcos facerem, natus mare citra,
Versiculos, vetuit me tali voce Quirinus,
Post mediam noctem visus, quum somnia vera:
« In silvam non ligna feras insanius, ac si
« Magnas Græcorum malis implere catervas. »
Turgidus Alpinus jugulat dum Memnona, dumque
Defingit Rheni luteum caput; hæc ego ludo,
Quæ neque in æde sonent certantia, judice Tarpa,
Nec redeant iterum atque iterum spectanda theatris.
Arguta meretrice potes, Davoque Chremeta
Eludente senem, comis garrire libellos,
Unus vivorum, Fundani. Pollio regum
Facta canit, pede ter percusso; forte epos acer,
Ut nemo, Varius ducit; molle atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure Camenæ.
Hoc erat, experto frustra Varrone Atacino,

Atque quibusdam aliis, melius quod scribere possem,
Inventore minor; neque ego illi detrahere ausim
Hærentem capiti cum multa laude coronam.
At dixi fluere hunc lutulentum, sæpe ferentem
Plura quidem tollenda relinquendis. Age, quæso,
Tu nihil in magno doctus reprendis Homero?
Nil comis tragici mutat Lucilius Acci?
Non ridet versus Enni gravitate minores,
Quum de se loquitur, non ut majore reprensis?
Quid vetat et nosmet Lucili scripta legentes
Quærere num illius, num rerum dura negarit
Versiculos natura magis factos, et euntes
Mollius, ac si quis pedibus quid claudere senis,
Hoc tantum, contentus, amet scripsisse ducentos
Ante cibum versus, totidem cœnatus? Etrusci
Quale fuit Cassi rapido ferventius amni
Ingenium, capsis quem fama est esse librisque
Ambustum propriis. Fuerit Lucilius, inquam,
Comis et urbanis; fuerit limatior idem,
Quam rudis et Græcis intacti carminis auctor,
Quamque poetarum seniorum turba: sed ille,
Si foret hoc nostrum fato delapsus in ævum,
Detereret sibi multa; recideret omne quod ultra
Perfectum traheretur, et in versu faciendo
Sæpe caput scaberet, vivos et roderet ungues.
Sæpe stylum vertas, iterum quæ digna legi sint,
Scripturus; neque te ut miretur turba, labores,
Contentus paucis lectoribus. An tua demens
Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Non ego; nam satis est equitem mihi plaudere, ut audax,

Contemptis aliis, explosa Arbuscula dixit.
Men' moveat cimex Pantilius? aut cruciet, quod
Vellicet absentem Demetrius? aut quod ineptus
Fannius Hermogenis lædat conviva Tigelli?
Plotius et Varius, Mæcenas, Virgiliusque,
Valgius, et probet hæc Octavius optimus, atque
Fuscus, et hæc utinam Viscorum laudet uterque!
Ambitione relegata, te dicere possum,
Pollio, te, Messala, tuo cum fratre; simulque
Vos Bibule et Servi; simul his te, candide Furni;
Complures alios, doctos ego quos et amicos
Prudens prætereo, quibus hæc, sint qualiacumque,
Arridere velim, doliturus, si placeant spe
Deterius nostra. Demetri, teque, Tigelli,
Discipularum inter jubeo plorare cathedras.
I, puer, atque meo citus hæc subscribe libello.

SATIRARUM

LIBER SECUNDUS.

SATIRA I.

HORATIUS.

SUNT quibus in satira videor nimis acer, et ultra
Legem tendere opus; sine nervis altera, quidquid
Composui, pars esse putat, similesque meorum
Mille die versus deduci posse. Trebati,
Quid faciam, præscribe.

TREBATIUS.

Quiescas.

HORATIUS.

Ne faciam, inquis,
Omnino versus?

TREBATIUS.

Aio.

HORATIUS.

Peream male, si non
Optimum erat; verum nequeo dormire.

TREBATIUS.

Ter uncti

Transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto,
Irriguumque mero sub noctem corpus habento.
Aut, si tantus amor scribendi te rapit, aude
Cæsaris invicti res dicere, multa laborum
Præmia laturus.

HORATIUS.

Cupidum, pater optime, vires
Deficiunt; neque enim quivis horrentia pilis
Agmina, nec fracta pereuntes cuspide Gallos,
Aut labentis equo describat vulnera Parthi.

TREBATIUS.

Attamen et justum poteras et scribere fortem,
Scipiadam ut sapiens Lucilius.

HORATIUS.

Haud mihi deero,
Quum res ipsa feret. Nisi dextro tempore, Flacci
Verba per attentam non ibunt Cæsaris aurem,
Cui male si palpere, recalcitrat undique tutus.

TREBATIUS.

Quanto rectius hoc, quam tristi lædere versu
Pantolabum scurram, Nomentanumque nepotem!
Quum sibi quisque timet, quamquam est intactus, et odit.

HORATIUS.

Quid faciam? Saltat Milonius, ut semel icto
Accessit fervor capiti, numerusque lucernis.
Castor gaudet equis, ovo prognatus eodem,
Pugnis; quot capitum vivunt, totidem studiorum
Millia. Me pedibus delectat claudere verba,
Lucili ritu, nostrum melioris utroque.
Ille, velut fidis arcana sodalibus olim

Credebat libris, neque, si male cesserat, usquam
Decurrens alio; neque si bene. Quo fit ut omnis
Votiva pateat veluti descripta tabella
Vita senis. Sequor hunc, Lucanus an Appulus, anceps;
Nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus,
Missus ad hoc, pulsis, vetus est ut fama, Sabellis,
Quo ne per vacuum Romano incurreret hostis,
Sive quod Appula gens, seu quod Lucania bellum
Incuteret violenta. Sed hic stylus haud petet ultro
Quemquam animantem, et me veluti custodiet ensis
Vagina tectus, quem cur destringere coner,
Tutus ab infestis latronibus? O pater et rex
Jupiter, ut pereat positum rubigine telum,
Nec quisquam noceat cupido mihi pacis! at ille,
Qui me commorit, melius non tangere! clamo,
Flebit, et insignis tota cantabitur urbe.
Cervius iratus leges minitatur et urnam;
Canidia Albuti, quibus est inimica, venenum;
Grande malum Turius, si quid, se judice, certes.
Ut, quo quisque valet, suspectos terreat, utque
Imperet hoc natura potens, sic collige mecum:
Dente lupus, cornu taurus petit; unde, nisi intus
Monstratum? Scævæ vivacem crede nepoti
Matrem; nil faciet sceleris pia dextera; mirum!
Ut neque calce lupus quemquam, neque dente petit bos:
Sed mala tollet anum vitiato melle cicuta.
Ne longum faciam; seu me tranquilla senectus
Exspectat, seu mors atris circumvolat alis,
Dives, inops, Romæ, seu fors ita jusserit, exsul,
Quisquis erit vitæ, scribam, color.

TREBATIUS.

O puer, ut sis
Vitalis metuo, et majorum ne quis amicus
Frigore te feriat.

HORATIUS.

Quid? quum est Lucilius ausus
Primus in hunc operis componere carmina morem,
Detrahere et pellem, nitidus qua quisque per ora
Cederet, introrsum turpis; num Lælius, et qui
Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen,
Ingenio offensi? Aut læso doluere Metello,
Famosisque Lupo cooperto versibus? Atqui
Primores populi arripuit, populumque tributim,
Scilicet uni æquus virtuti atque ejus amicis.
Quin ubi se a vulgo et scena in secreta remorant
Virtus Scipiadæ et mitis sapientia Læli;
Nugari cum illo et discincti ludere, donec
Decoqueretur olus, soliti. Quidquid sum ego, quamvis
Infra Lucili censum ingeniumque, tamen me
Cum magnis vixisse invita fatebitur usque
Invidia, et fragili quærens illidere dentem,
Offendet solido. Nisi quid tu, docte Trebati,
Dissentis.

TREBATIUS.

Equidem nihil hinc diffingere possum.
Sed tamen, ut monitus caveas, ne forte negoti
Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum,
Si mala condiderit in quem quis carmina, jus est
Judiciumque.

HORATIUS.

Esto, si quis mala; sed bona si quis
Judice condiderit laudatus Cæsare? si quis
Opprobriis dignum latraverit, integer ipse?

TREBATIUS.

Solventur risu tabulæ; tu missus abibis.

SATIRA II.

Quæ virtus et quanta, boni, sit vivere parvo?
Nec meus hic sermo est, sed quæ præcepit Ofellus,
Rusticus, abnormis sapiens, crassaque Minerva;
Discite, non inter lances mensasque nitentes,
Quum stupet insanis acies fulgoribus, et quum
Acclinis falsis animus meliora recusat;
Verum hic impransi mecum disquirite. — Cur hoc? —
Dicam si potero. Male verum examinat omnis
Corruptus judex. Leporem sectatus, equove
Lassus ab indomito, vel, si Romana fatigat
Militia assuetum græcari, seu pila velox,
Molliter austerum studio fallente laborem,
Seu te discus agit, pete cedentem aera disco.
Quum labor extuderit fastidia, siccus, inanis
Sperne cibum vilem, nisi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta. Foris est promus, et atrum
Defendens pisces hiemat mare; cum sale panis
Latrantem stomachum bene leniet. Unde putas, aut
Qui partum? Non in caro nidore voluptas

Summa, sed in te ipso est. Tu pulmentaria quære
Sudando; pinguem vitiis, albumque, neque ostrea,
Nec scarus, aut poterit peregrina juvare lagois.
Vix tamen eripiam, posito pavone, velis quin
Hoc potius, quam gallina, tergere palatum,
Corruptus vanis rerum; quia veneat auro
Rara avis, et picta pandat spectacula cauda,
Tamquam ad rem attineat quidquam. Num vesceris ista,
Quam laudas, pluma? Cocto num adest honor idem?
Carne tamen, quamvis distat nihil, hac magis illa.
Imparibus formis deceptum te patet; esto.
Unde datum sentis, lupus hic Tiberinus, an alto
Captus hiet, pontesne inter jactatus, an amnis
Ostia sub Tusci? Laudas, insane, trilibrem
Mullum, in singula quem minuas pulmenta necesse est.
Ducit te species, video. Quo pertinet ergo
Proceros odisse lupos? Quia scilicet illis
Majorem natura modum dedit, his breve pondus.
Jejunus raro stomachus vulgaria temnit.
« Porrectum magno magnum spectare catino
« Vellem, » ait Harpyiis gula digna rapacibus. At vos,
Præsentes Austri, coquite horum obsonia! quamvis
Putet aper rhombusque recens, mala copia quando
Ægrum sollicitat stomachum, quum rapula plenus
Atque acidas mavult inulas. Nec dum omnis abacta
Pauperies epulis regum; nam vilibus ovis
Nigrisque est oleis hodie locus. Haud ita pridem
Galloni præconis erat acipensere mensa
Infamis. Quid? tum rhombos minus æquor alebat?
Tutus erat rhombus, tutoque ciconia nido,

Donec vos auctor docuit prætorius. Ergo
Si quis nunc mergos suaves edixerit assos,
Parebit pravi docilis Romana juventus.
 Sordidus a tenui victu distabit, Ofello
Judice. Nam frustra vitium vitaveris illud,
Si te alio pravum detorseris. Avidienus,
Cui Canis ex vero ductum cognomen adhæret,
Quinquennes aleas est et silvestria corna;
Ac, nisi mutatum, parcit defundere vinum; et
Cujus odorem olei nequeas perferre, licebit
Ille repotia, natales, aliosve dierum
Festos albatus celebret, cornu ipse bilibri
Caulibus instillat, veteris non parcus aceti.
Quali igitur victu sapiens utetur? et horum
Utrum imitabitur? Hac urget lupus, hac canis, aiunt.
Mundus erit, qui non offendat sordibus, atque
In neutram partem cultus miser. Hic neque servis,
Albuci senis exemplo, dum munia didit,
Sævus erit; neque, sicut simplex Nævius, unctam
Convivis præbebit aquam; vitium hoc quoque magnum.
 Accipe nunc victus tenuis quæ quantaque secum
Afferat. In primis valeas bene; nam variæ res
Ut noceant homini, credas, memor illius escæ,
Quæ simplex olim tibi sederit. At simul assis
Miscueris elixa, simul conchylia turdis,
Dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumultum
Lenta feret pituita. Vides ut pallidus omnis
Cœna desurgat dubia? Quin corpus onustum
Hesternis vitiis animum quoque prægravat una,
Atque affigit humo divinæ particulam auræ.

Alter, ubi dicto citius curata sopori
Membra dedit, vegetus præscripta ad munia surgit.
Hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam,
Sive diem festum rediens advexerit annus;
Seu recreare volet tenuatum corpus; ubique
Accedent anni, et tractari mollius ætas
Imbecilla volet. Tibi quidnam accedet ad istam,
Quam puer et validus præsumis, mollitiem, seu
Dura valetudo inciderit, seu tarda senectus?
Rancidum aprum antiqui laudabant, non quia nasus
Illis nullus erat, sed, credo, hac mente, quod hospes
Tardius adveniens vitiatum commodius, quam
Integrum edax dominus consumeret. Hos utinam inter
Heroas natum tellus me prima tulisset!
Das aliquid famæ, quæ carmine gratior aurem
Occupat humanam? Grandes rhombi patinæque
Grande ferunt una cum damno dedecus; adde
Iratum patruum, vicinos, te tibi iniquum,
Et frustra mortis cupidum, quum deerit egenti
As, laquei pretium. Jure, inquit, Trausius istis
Jurgatur verbis; ego vectigalia magna,
Divitiasque habeo tribus amplas regibus. — Ergo
Quod superat, non est melius quo insumere possis?
Cur eget indignus quisquam, te divite? Quare
Templa ruunt antiqua Deum? Cur, improbe, caræ
Non aliquid patriæ tanto emetiris acervo?
Uni nimirum recte tibi semper erunt res?
O magnus posthac inimicis risus! Uterne
Ad casus dubios fidet sibi certius? Hic, qui
Pluribus assuerit mentem corpusque superbum?

An qui, contentus parvo metuensque futuri,
In pace, ut sapiens, aptarit idonea bello?
Quo magis his credas, puer hunc ego parvus Ofellum
Integris opibus novi non latius usum,
Quam nunc accisis. Videas metato in agello,
Cum pecore et gnatis fortem mercede colonum,
« Non ego, narrantem, temere edi luce profesta
« Quidquam, præter olus, fumosæ cum pede pernæ.
« Ac, mihi seu longum post tempus venerat hospes,
« Sive operum vacuo gratus conviva per imbrem
« Vicinus, bene erat, non piscibus urbe petitis,
« Sed pullo atque hædo; tum pensilis uva secundas
« Et nux ornabat mensas, cum duplice ficu.
« Post hoc ludus erat cupa potare magistra;
« Ac venerata Ceres, ita culmo surgeret alto!
« Explicuit vino contractæ seria frontis.
« Sæviat, atque novos moveat Fortuna tumultus,
« Quantum hinc imminuet? Quanto aut ego parcius, aut vos,
« O pueri, nituistis, ut huc novus incola venit?
« Nam propriæ telluris herum natura, neque illum,
« Nec me, nec quemquam statuit. Nos expulit ille;
« Illum aut nequities, aut vafri inscitia juris,
« Postremo expellet certe vivacior heres.
« Nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofelli
« Dictus, erit nulli proprius; sed cedet in usum
« Nunc mihi, nunc alii. Quocirca vivite fortes,
« Fortiaque adversis opponite pectora rebus. »

SATIRA III.

DAMASIPPUS.

Sic raro scribis, ut toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quæque retexens,
Iratus tibi, quod vini somnique benignus
Nil dignum sermone canas. Quid fiet? Ab ipsis
Saturnalibus huc fugisti. Sobrius ergo
Dic aliquid dignum promissis; incipe. Nil est.
Culpantur frustra calami, immeritusque laborat
Iratis natus paries Dis atque poetis.
Atqui vultus erat multa et præclara minantis,
Si vacuum tepido cepisset villula tecto.
Quorsum pertinuit stipare Platona Menandro?
Eupolin, Archilocum, comites educere tantos?
Invidiam placare paras, virtute relicta?
Contemnere, miser. Vitanda est improba Siren
Desidia, aut, quidquid vita meliore parasti,
Ponendum æquo animo.

HORATIUS.

Di te, Damasippe, Deæque
Verum ob consilium donent tonsore! Sed unde
Tam bene me nosti?

DAMASIPPUS.

Postquam omnis res mea Janum
Ad medium fracta est, aliena negotia curo,
Excussus propriis. Olim nam quærere amabam

Quo vafer ille pedes lavisset Sisyphus ære.
Quid scalptum infabre, quid fusum durius esset.
Callidus huic signo ponebam millia centum.
Hortos egregiasque domos mercarier unus
Cum lucro noram; unde frequentia Mercuriale
Imposuere mihi cognomen compita.

HORATIUS.

Novi,
Et miror morbi purgatum te illius.

DAMASIPPUS.

Atqui
Emovit veterem mire novus, ut solet, in cor
Trajecto lateris miseri capitisve dolore;
Ut lethargicus hic, quum fit pugil, et medicum urget.

HORATIUS.

Dum ne quid simile huic, esto ut libet.

DAMASIPPUS.

O bone, ne te
Frustrere; insanis et tu, stultique prope omnes,
Si quid Stertinius veri crepat; unde ego mira
Descripsi docilis præcepta hæc, tempore quo me
Solatus jussit sapientem pascere barbam,
Atque a Fabricio non tristem ponte reverti.
Nam male re gesta quum vellem mittere operto
Me capite in flumen, dexter stetit, et: Cave faxis
Te quidquam indignum; pudor, inquit, te malus angit,
Insanos qui inter vereare insanus haberi.
Primum nam inquiram, quid sit furere; hoc si erit in te
Solo, nil verbi, pereas quin fortiter, addam.
Quem mala stultitia, et quemcumque inscitia veri

Cæcum agit, insanum Chrysippi porticus et grex
Autumat. Hæc populos, hæc magnos formula reges,
Excepto sapiente, tenet. Nunc accipe, quare
Desipiant omnes æque ac tu, qui tibi nomen
Insano posuere. Velut silvis, ubi passim
Palantes error certo de tramite pellit,
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit; unus utrique
Error, sed variis illudit partibus. Hoc te
Crede modo insanum, nihilo ut sapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat. Est genus unum
Stultitiæ nihilum metuenda timentis, ut ignes,
Ut rupes, fluviosque in campo obstare queratur.
Alterum et huic varum, et nihilo sapientius, ignes
Per medios fluviosque ruentis. Clamet amica
Mater, honesta soror, cum cognatis, pater, uxor:
Hic fossa est ingens! hic rupes maxima! serva!
Non magis audierit, quam Fufius ebrius olim,
Quum Ilionam edormit, Catienis mille ducentis,
Mater, te appello! clamantibus. Huic ego vulgum
Errori similem cunctum insanire docebo.

Insanit veteres statuas Damasippus emendo.
Integer est mentis Damasippi creditor? Esto.
Accipe quod numquam reddas mihi, si tibi dicam,
Tune insanus eris, si acceperis? An magis excors,
Rejecta præda, quam præsens Mercurius fert?
Scribe decem a Nerio. Non est satis; adde cicutæ
Nodosi tabulas centum, mille adde catenas:
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus.
Quum rapies in jus malis ridentem alienis,
Fiet aper, modo avis, modo saxum, et, quum volet, arbor.

Si male rem gerere, insani est; contra, bene, sani,
Putidius multo cerebrum est, mihi crede, Perilli
Dictantis, quod tu numquam rescribere possis.
Audire, atque togam jubeo componere, quisquis
Ambitione mala aut argenti pallet amore,
Quisquis luxuria, tristive superstitione,
Aut alio mentis morbo calet. Huc propius me,
Dum doceo insanire omnes, vos ordine adite.
Danda est hellebori multo pars maxima avaris;
Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
Heredes Staberi summam incidere sepulcro.
Ni sic fecissent, gladiatorum dare centum
Damnati populo paria, atque epulum, arbitrio Arri,
Frumenti quantum metit Africa. — Sive ego prave,
Seu recte, hoc volui; ne sis patruus mihi. — Credo
Hoc Staberi prudentem animum vidisse.

DAMASIPPUS.

Quid ergo
Sensit, quum summam patrimoni insculpere saxo
Heredes voluit?

STERTINIUS.

Quoad vixit, credidit ingens
Pauperiem vitium, et cavit nihil acrius; ut, si
Forte minus locuples uno quadrante perisset,
Ipse videretur sibi nequior. Omnis enim res,
Virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris
Divitiis parent; quas qui construxerit, ille
Clarus erit, fortis, justus.

DAMASIPPUS.

Sapiensne?

STERTINIUS.

Etiam et rex,
Et quidquid volet. Hoc, veluti virtute paratum,
Speravit magnæ laudi fore.

DAMASIPPUS.

Quid simile isti
Græcus Aristippus? qui servos projicere aurum
In media jussit Libya, quia tardius irent
Propter onus segnes. Uter est insanior horum?

STERTINIUS.

Nil agit exemplum, litem quod lite resolvit.
Si quis emat citharas, emptas comportet in unum,
Nec studio citharæ nec Musæ deditus ulli;
Si scalpra et formas, non sutor; nautica vela,
Aversus mercaturis: delirus et amens
Undique dicatur merito. Qui discrepat istis,
Qui nummos aurumque recondit, nescius uti
Compositis, metuensque velut contingere sacrum?
Si quis ad ingentem frumenti semper acervum
Porrectus vigilet cum longo fuste, neque illinc
Audeat esuriens dominus contingere granum,
Ac potius foliis parcus vescatur amaris;
Si positis intus Chii veterisque Falerni
Mille cadis, nihil est, tercentum millibus, acre
Potet acetum; age, si et stramentis incubet, unde-
Octoginta annos natus, cui stragula vestis,
Blattarum ac tinearum epulæ, putrescat in arca:
Nimirum insanus paucis videatur, eo quod
Maxima pars hominum morbo jactatur eodem.
Filius aut etiam hæc libertus ut ebibat heres,

Dis inimice senex, custodis? Ne tibi desit?
Quantulum enim summæ curtabit quisque dierum,
Ungere si caules oleo meliore, caputque
Cœperis impexa fœdum porrigine? Quare,
Si quidvis satis est, perjuras, surripis, aufers
Undique? tun' sanus? Populum si cædere saxis
Incipias, servosve tuos quos ære pararis,
Insanum te omnes pueri clamentque puellæ.
Quum laqueo uxorem interimis, matremque veneno,
Incolumi capite es? Quid enim? Neque tu hoc facis Argis,
Nec ferro, ut demens genitricem occidis Orestes.
An tu reris eum occisa insanisse parente?
Ac non ante malis dementem actum Furiis, quam
In matris jugulo ferrum tepefecit acutum?
Quin ex quo est habitus male tutæ mentis Orestes,
Nil sane fecit quod tu reprendere possis;
Non Pyladen ferro violare ausus sororem
Electram; tantum maledicit utrique, vocando
Hanc, Furiam; hunc, aliud, jussit quod splendida bilis.
Pauper Opimius argenti positi intus et auri,
Qui Veientanum festis potare diebus
Campana solitus trulla, vappamque profestis,
Quondam lethargo grandi est oppressus, ut heres
Jam circum loculos et claves lætus ovansque
Curreret. Hunc medicus multum celer atque fidelis
Excitat hoc pacto; mensam poni jubet, atque
Effundi saccos nummorum, accedere plures
Ad numerandum. Hominem sic erigit. Addit et illud:
Ni tua custodis, avidus jam hæc auferet heres. —
Men' vivo? — Ut vivas igitur, vigila; hoc age. — Quid vis? —

Deficient inopem venæ te, ni cibus atque
Ingens accedit stomacho fultura ruenti.
Tu cessas? agedum, sume hoc ptisanarium oryzæ.—
Quanti emptæ?—Parvo.—Quanti ergo?—Octussibus.—Eheu!
Quid refert, morbo, an furtis pereamque rapinis?

DAMASIPPUS.

Quisnam igitur sanus?

STERTINIUS.

Qui non stultus.

DAMASIPPUS.

Quid avarus?

STERTINIUS.

Stultus et insanus.

DAMASIPPUS.

Quid? si quis non sit avarus,
Continuo sanus?

STERTINIUS.

Minime.

DAMASIPPUS.

Cur, Stoice?

STERTINIUS.

Dicam.
Non est cardiacus, Craterum dixisse putato,
Hic æger. Recte est igitur, surgetque? Negabit;
Quod latus, aut renes morbo tententur acuto.
Non est perjurus, neque sordidus; immolet æquis
Hic porcum Laribus. Verum ambitiosus et audax;
Naviget Anticyram. Quid enim differt, barathrone
Dones quidquid habes, an numquam utare paratis?
Servius Oppidius Canusi duo prædia, dives

Antiquo censu, natis divisse duobus
Fertur, et hoc moriens pueris dixisse vocatis
Ad lectum: « Postquam te talos, Aule, nucesque
« Ferre sinu laxo, donare et ludere vidi;
« Te, Tiberi, numerare, cavis abscondere tristem:
« Extimui, ne vos ageret vesania discors;
« Tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam.
« Quare per divos oratus uterque Penates,
« Tu cave ne minuas; tu, ne majus facias id
« Quod satis esse putat pater, et natura coercet.
« Præterea ne vos titillet gloria, jure-
« Jurando obstringam ambo; uter ædilis, fueritve
« Vestrum prætor, is intestabilis et sacer esto.
« In cicere atque faba bona tu perdasque lupinis,
« Latus ut in Circo spatiere, et aeneus ut stes,
« Nudus agris, nudus nummis, insane, paternis?
« Scilicet ut plausus, quos fert Agrippa, feras tu,
« Astuta ingenuum vulpes imitata leonem? »
Ne quis humasse velit Ajacem, Atrida, vetas cur? —
Rex sum. — Nil ultra quæro plebeius. — Et æquam
Rem imperito; ac, si cui videor non justus, inulto
Dicere, quod sentit, permitto. — Maxime regum,
Di tibi dent capta classem redducere Troja!
Ergo consulere, et mox respondere licebit? —
Consule. — Cur Ajax, heros ab Achille secundus,
Putescit, toties servatis clarus Achivis?
Gaudeat ut populus Priami Priamusque inhumato,
Per quem tot juvenes patrio caruere sepulcro? —
Mille ovium insanus morti dedit, inclytum Ulixen,
Et Menelaum una mecum se occidere clamans. —

Tu quum pro vitula statuis dulcem Aulide natam
Ante aras, spargisque mola caput, improbe, salsa,
Rectum animi servas? — Quorsum? — Insanus quid enim Ajax
Fecit, quum stravit ferro pecus? Abstinuit vim
Uxore et gnato, mala multa precatus Atridis.
Non ille aut Teucrum, aut ipsum violavit Ulixen. —
Verum ego, ut hærentes adverso litore naves
Eriperem, prudens placavi sanguine Divos. —
Nempe tuo, furiose. — Meo; sed non furiosus. —
Qui species alias veri, scelerisque tumultu
Permixtas capiet, commotus habebitur; atque,
Stultitiane erret, nihilum distabit, an ira.
Ajax quum immeritos occidit, desipit, agnos?
Quum prudens scelus ob titulos admittis inanes,
Stas animo? Et purum est vitio tibi quum tumidum est cor?
Si quis lectica nitidam gestare amet agnam,
Huic vestem, ut gnatæ, paret ancillas, paret aurum;
Rufam et Pusillam appellet, fortique marito
Destinet uxorem: interdicto huic omne adimat jus
Prætor, et ad sanos abeat tutela propinquos.
Quid? si quis gnatam pro muta devovet agna,
Integer est animi? Ne dixeris. Ergo, ubi prava
Stultitia, hic est summa insania; qui sceleratus,
Et furiosus erit; quem cepit vitrea fama,
Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.

Nunc age, luxuriam et Nomentanum arripe mecum.
Vincet enim stultos ratio insanire nepotes.
Hic simul accepit patrimoni mille talenta,
Edicit, piscator uti, pomarius, auceps,
Unguentarius, ac Tusci turba impia vici,

Cum scurris fartor, cum Velabro omne macellum,
Mane domum veniant. Quid tum? Venere frequentes,
Verba facit leno: « Quidquid mihi, quidquid et horum
« Cuique domi est, id crede tuum; et vel nunc pete, vel cras. »
Accipe quid contra hæc juvenis responderit æquus:
« In nive Lucana dormis ocreatus, ut aprum
« Cœnem ego; tu pisces hiberno ex æquore vellis;
« Segnis ego, indignus qui tantum possideam. Aufer,
« Sume tibi decies; tibi tantumdem; tibi triplex,
« Unde uxor media currit de nocte citata. »
Filius Æsopi detractam ex aure Metellæ,
Scilicet ut decies solidum exsorberet, aceto
Diluit insignem baccam. Qui sanior, ac si
Illud idem in rapidum flumen, jaceretve cloacam?
Quinti progenies Arri, par nobile fratrum,
Nequitia et nugis, pravorum et amore gemellum,
Luscinias soliti impenso prandere coemptas,
Quorsum abeant? sani creta, an carbone notati?
Ædificare casas, plostello adjungere mures,
Ludere par impar, equitare in arundine longa,
Si quem delectet barbatum, amentia verset.
Si puerilius his ratio esse evincet amare,
Nec quidquam differre, utrumne in pulvere, trimus
Quale prius, ludas opus, an meretricis amore
Sollicitus plores; quæro, faciasne, quod olim
Mutatus Polemon? Ponas insignia morbi,
Fasciolas, cubital, focalia, potus ut ille
Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas,
Postquam est impransi correptus voce magistri?
Porrigis irato puero quum poma, recusat:

« Sume, Catelle; » negat. Si non des, optet. Amator
Exclusus qui distat, agit ubi secum, eat, an non,
Quo rediturus erat non arcessitus, et hæret
Invisis foribus? « Nec nunc, quum me vocet ultro,
« Accedam? an potius mediter finire dolores?
« Exclusit, revocat, redeam? Non, si obsecret. » Ecce
Servus, non paulo sapientior: « O here, quæ res
« Nec modum habet, neque consilium, ratione modoque
« Tractari non vult. In amore hæc sunt mala; bellum,
« Pax rursum. Hæc si quis, tempestatis prope ritu
« Mobilia, et cæca fluitantia sorte, laboret
« Reddere certa sibi, nihilo plus explicet, ac si
« Insanire paret certa ratione modoque. »
Quid? quum Picenis excerpens semina pomis
Gaudes, si cameram percusti forte, penes te es?
Quid? quum balba feris annoso verba palato,
Ædificante casas qui sanior? Adde cruorem
Stultitiæ, atque ignem gladio scrutare. Modo, inquam,
Hellade percussa, Marius quum præcipitat se,
Cerritus fuit? An commotæ crimine mentis
Absolves hominem, et sceleris damnabis eumdem,
Ex more imponens cognata vocabula rebus?
Libertinus erat, qui circum compita siccus
Lautis mane senex manibus currebat, et: « Unum, »
Quid tam magnum? addens, « unum me surpite morti,
« Dis etenim facile est, » orabat, sanus utrisque
Auribus atque oculis; mentem, nisi litigiosus,
Exciperet dominus, quum venderet. Hoc quoque vulgus
Chrysippus ponit fecunda in gente Meneni.
« Jupiter, ingentes qui das adimisque dolores, »

Mater ait pueri menses jam quinque cubantis,
« Frigida si puerum quartana reliquerit, illo
« Mane die, quo tu indicis jejunia, nudus
« In Tiberi stabit. » Casus medicusve levarit
Ægrum ex præcipiti, mater delira necabit
In gelida fixum ripa, febrimque reducet.
Quone malo mentem concussa? timore Deorum.

DAMASIPPUS.

Hæc mihi Stertinius, sapientum octavus, amico
Arma dedit, posthac ne compellarer inultus.
Dixerit insanum qui me, totidem audiet, atque
Respicere ignoto discet pendentia tergo.

HORATIUS.

Stoice, post damnum sic vendas omnia pluris!
Qua me stultitia, quoniam non est genus unum,
Insanire putas? ego nam videor mihi sanus.

DAMASIPPUS.

Quid, caput abscisum demens quum portat Agave
Gnati infelicis, sibi tum furiosa videtur?

HORATIUS.

Stultum me fateor, liceat concedere veris,
Atque etiam insanum; tantum hoc edissere, quo me
Ægrotare putes animi vitio?

DAMASIPPUS.

Accipe; primum
Ædificas, hoc est, longos imitaris, ab imo
Ad summum totus moduli bipedalis, et idem
Corpore majorem rides Turbonis in armis
Spiritum et incessum; qui ridiculus minus illo?
An quodcumque facit Mæcenas, te quoque verum est,

Tanto dissimilem, et tanto certare minorem?
Absentis ranæ pullis vituli pede pressis,
Unus ubi effugit, matri denarrat, ut ingens
Bellua cognatos eliserit. Illa rogare,
Quantane? Num tandem, se inflans, sic magna fuisset? —
Major dimidio. — Num tanto? — Quum magis atque
Se magis inflaret: « Non, si te ruperis, inquit,
« Par eris. » Hæc a te non multum abludit imago.
Adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino;
Quæ si quis sanus fecit, sanus facis et tu.
Non dico horrendam rabiem.

HORATIUS.

Jam desine.

DAMASIPPUS.

Cultum
Majorem censu.

HORATIUS.

Teneas, Damasippe, tuis te.

DAMASIPPUS.

Mille puellarum, puerorum mille furores.

HORATIUS.

O major tandem parcas, insane, minori.

SATIRA IV.

HORATIUS.

Unde, et quo Catius?

CATIUS.

Non est mihi tempus aventi
Ponere signa novis præceptis, qualia vincunt
Pythagoran, Anytique reum, doctumque Platona.

HORATIUS.

Peccatum fateor, quum te sic tempore lævo
Interpellarim; sed des veniam bonus, oro.
Quod si interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox,
Sive est naturæ hoc, sive artis, mirus utroque.

CATIUS.

Quin id erat curæ, quo pacto cuncta tenerem,
Utpote res tenues, tenui sermone peractas.

HORATIUS.

Ede hominis nomen, simul et, Romanus an hospes.

CATIUS.

Ipsa memor præcepta canam; celabitur auctor.
Longa quibus facies ovis erit, illa memento,
Ut succi melioris, et ut magis alba rotundis
Ponere; namque marem cohibent callosa vitellum.
Caule suburbano, qui siccis crevit in agris
Dulcior; irriguo nihil est elutius horto.
Si vespertinus subito te oppresserit hospes,
Ne gallina malum responset dura palato,

Doctus eris vivam mixto mersare Falerno;
Hoc teneram faciet. Pratensibus optima fungis
Natura est; aliis male creditur. Ille salubres
Æstates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, ante gravem quæ legerit arbore solem.
Aufidius forti miscebat mella Falerno,
Mendose; quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene decet. Leni præcordia mulso
Prolueris melius. Si dura morabitur alvus,
Mitulus et viles pellent obstantia conchæ,
Et lapathi brevis herba, sed albo non sine Coo.
Lubrica nascentes implent conchylia lunæ.
Sed non omne mare est generosæ fertile testæ.
Murice Baiano melior Lucrina peloris.
Ostrea Circæis, Miseno oriuntur echini;
Pectinibus patulis jactat se molle Tarentum.
Nec sibi cœnarum quivis temere arroget artem,
Non prius exacta tenui ratione saporum.
Nec satis est cara pisces avertere mensa,
Ignarum quibus est jus aptius, et quibus assis
Languidus in cubitum jam se conviva reponit.
Umber et iligna nutritus glande rotundas
Curvat aper lances carnem vitantis inertem;
Nam Laurens malus est, ulvis et arundine pinguis.
Vinea summittit capreas non semper edules.
Fecundi leporis sapiens sectabitur armos.
Piscibus atque avibus quæ natura et foret ætas,
Ante meum nulli patuit quæsita palatum.
Sunt quorum ingenium nova tantum crustula promit.
Nequaquam satis in re una consumere curam;

Ut si quis solum hoc, mala ne sint vina, laboret,
Quali perfundat pisces securus olivo.
Massica si cœlo suppones vina sereno,
Nocturna, si quid crassi est, tenuabitur aura,
Et decedet odor nervis inimicus; at illa
Integrum perdunt lino vitiata saporem.
Surrentina vafer qui miscet fæce Falerna
Vina, columbino limum bene colligit ovo,
Quatenus ima petit volvens aliena vitellus.
Tostis marcentem squillis recreabis et Afra
Potorem cochlea; nam lactuca innatat acri
Post vinum stomacho. Perna magis ac magis hillis
Flagitat in morsus refici; quin omnia malit,
Quæcumque immundis fervent allata popinis.
  Est operæ pretium duplicis pernoscere juris
Naturam, (simplex e dulci constat olivo.)
Quod pingui miscere mero muriaque decebit,
Non alia, quam qua Byzantia putuit orca.
Hoc ubi confusum sectis inferbuit herbis,
Corycioque croco sparsum stetit, insuper addes
Pressa Venafranæ quod bacca remisit olivæ.
Picenis cedunt pomis Tiburtia succo;
Nam facie præstant. Venucula convenit ollis.
Rectius Albanam fumo duraveris uvam.
Hanc ego cum malis, ego fæcem primus et allec,
Primus et invenior piper album, cum sale nigro
Incretum, puris circumposuisse catillis.
Immane est vitium, dare millia terna macello,
Angustoque vagos pisces urgere catino.
Magna movet stomacho fastidia, seu puer unctis

Tractavit calicem manibus, dum furta ligurrit;
Sive gravis veteri crateræ limus adhæsit.
Vilibus in scopis, in mappis, in scobe, quantus
Consistit sumptus? Neglectis, flagitium ingens.
Ten' lapides varios lutulenta radere palma,
Et Tyrias dare circum illota toralia vestes?
Oblitum, quanto curam sumptumque minorem
Hæc habeant, tanto reprendi justius illis,
Quæ nisi divitibus nequeunt contingere mensis.

HORATIUS.

Docte Cati, per amicitiam Divosque rogatus,
Ducere me auditum, perges quocumque, memento.
Nam quamvis memori referas mihi pectore cuncta,
Non tamen interpres tantumdem juveris. Adde
Vultum habitumque hominis, quem tu vidisse beatus
Non magni pendis, quia contigit; at mihi cura
Non mediocris inest, fontes ut adire remotos,
Atque haurire queam vitæ præcepta beatæ.

SATIRA V.

ULIXES.

Hoc quoque, Tiresia, præter narrata petenti
Responde, quibus amissas reparare queam res
Artibus atque modis. Quid rides?

TIRESIAS.

Jamne doloso

Non satis est Ithacam revehi, patriosque Penates
Adspicere?

ULIXES.

O nulli quidquam mentite, vides ut
Nudus inopsque domum redeam, te vate, neque illic
Aut apotheca procis intacta est, aut pecus; atqui
Et genus, et virtus, nisi cum re, vilior alga est.

TIRESIAS.

Quando pauperiem, missis ambagibus, horres,
Accipe, qua ratione queas ditescere. Turdus
Sive aliud privum dabitur tibi, devolet illuc,
Res ubi magna nitet, domino sene; dulcia poma,
Et quoscumque feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem gustet venerabilior Lare dives.
Qui quamvis perjurus erit, sine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitivus, ne tamen illi
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses.

ULIXES.

Utne tegam spurco Damæ latus? haud ita Trojæ
Me gessi, certans semper melioribus.

TIRESIAS.

Ergo
Pauper eris.

ULIXES.

Fortem hoc animum tolerare jubebo;
Et quondam majora tuli. Tu protinus, unde
Divitias ærisque ruam, dic, augur, acervos.

TIRESIAS.

Dixi equidem, et dico. Captes astutus ubique
Testamenta senum; neu, si vafer unus et alter

Insidiatorem præroso fugerit hamo,
Aut spem deponas, aut artem illusus omittas.
Magna minorve foro si res certabitur olim,
Vivet uter locuples sine gnatis, improbus ultro
Qui meliorem audax vocet in jus, illius esto
Defensor; fama civem causaque priorem
Sperne, domi si gnatus erit fecundave conjux.
Quinte, puta, aut Publi, gaudent prænomine molles
Auriculæ, tibi me virtus tua fecit amicum;
Jus anceps novi, causas defendere possum;
Eripiet quivis oculos citius mihi, quam te
Contemptum quassa nuce pauperet; hæc mea cura est,
Ne quid tu perdas, neu sis jocus. Ire domum atque
Pelliculam curare jube. Fi cognitor ipse,
Persta atque obdura, seu rubra canicula findet
Infantes statuas, seu pingui tentus omaso
Furius hibernas cana nive conspuet Alpes.
Nonne vides, aliquis cubito stantem prope tangens
Inquiet, ut patiens! ut amicis aptus! ut acer!
Plures adnabunt thunni, et cetaria crescent.
 Si cui præterea validus male filius in re
Præclara sublatus aletur, ne manifestum
Cœlibis obsequium nudet te, leniter in spem
Adrepe officiosus, ut et scribare secundus
Heres, et, si quis casus puerum egerit Orco,
In vacuum venias; perraro hæc alea fallit.
Qui testamentum tradet tibi cumque legendum,
Abnuere, et tabulas a te removere memento,
Sic tamen ut limis rapias quid prima secundo
Cera velit versu; solus, multisne coheres,

Veloci percurre oculo. Plerumque recoctus
Scriba ex quinqueviro corvum deludet hiantem,
Captatorque dabit risus Nasica Corano.

ULIXES.

Num furis? an prudens ludis me, obscura canendo?

TIRESIAS.

O Laertiade, quidquid, dicam, aut erit, aut non;
Divinare etenim magnus mihi donat Apollo.

ULIXES.

Quid tamen ista velit sibi fabula, si licet, ede.

TIRESIAS.

Tempore quo juvenis Parthis horrendus, ab alto
Demissum genus Ænea, tellure marique
Magnus erit, forti nubet procera Corano
Filia Nasicæ, metuentis reddere soldum.
Tum gener hoc faciet; tabulas socero dabit, atque
Ut legat orabit. Multum Nasica negatas
Accipiet tandem, et tacitus leget, invenietque
Nil sibi legatum, præter plorare, suisque.
Illud ad hæc jubeo; mulier si forte dolosa
Libertusve senem delirum temperet, illis
Accedas socius; laudes, lauderis ut absens.
Adjuvat hoc quoque; sed vincit longe prius ipsum
Expugnare caput. Scribet mala carmina vecors?
Laudato. Scortator erit? cave te roget; ultro
Penelopam facilis potiori trade.

ULIXES.

Putasne,
Perduci poterit tam frugi tamque pudica,
Quam nequiere proci recto depellere cursu?

TIRESIAS.

Venit enim magnum donandi parca juventus,
Nec tantum veneris quantum studiosa culinæ.
Sic tibi Penelope frugi est; quæ, si semel uno
De sene gustarit tecum partita lucellum,
Ut canis, a corio numquam absterrebitur uncto.
Me sene, quod dicam, factum est. Anus improba Thebis
Ex testamento sic est elata; cadaver
Unctum oleo largo nudis humeris tulit heres,
Scilicet elabi si posset mortua; credo,
Quod nimium institerat viventi. Cautus adito;
Neu desis operæ, neve immoderatus abundes.
Difficilem et morosum offendet garrulus; ultra
Non etiam sileas. Davus sis comicus, atque
Stes capite obstipo, multum similis metuenti.
Obsequio grassare; mone, si increbruit aura,
Cautus uti velet carum caput; extrahe turba
Oppositis humeris; aurem substringe loquaci.
Importunus amat laudari? Donec, Ohe! jam
Ad cœlum manibus sublatis, dixerit, urge,
Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.
Quum te servitio longo curaque levarit,
Et certum vigilans, Quartæ esto partis Ulixes,
Audieris, heres; « ergo nunc Dama sodalis
« Nusquam est? Unde mihi tam fortem, tamque fidelem? »
Sparge subinde; et, si paulum potes, illacrimare. Est
Gaudia prodentem vultum celare. Sepulcrum
Permissum arbitrio, sine sordibus extrue; funus
Egregie factum laudet vicinia. Si quis
Forte coheredum senior male tussiet, huic tu

Dic, ex parte tua, seu fundi, sive domus sit
Emptor, gaudentem nummo te addicere. Sed me
Imperiosa trahit Proserpina. Vive, valeque.

SATIRA VI.

Hoc erat in votis; modus agri non ita magnus,
Hortus ubi, et tecto vicinus jugis aquæ fons,
Et paulum silvæ super his foret. Auctius atque
Di melius fecere; bene est. Nihil amplius oro,
Maia nate, nisi ut propria hæc mihi munera faxis.
Si neque majorem feci ratione mala rem,
Nec sum facturus vitio culpave minorem;
Si veneror stultus nihil horum: O si angulus ille
Proximus accedat, qui nunc denormat agellum!
O si urnam argenti fors quæ mihi monstret! ut illi,
Thesauro invento, qui mercenarius agrum
Illum ipsum mercatus aravit, dives amico
Hercule. Si, quod adest, gratum juvat; hac prece te oro,
Pingue pecus domino facias, et cætera, præter
Ingenium, utque soles, custos mihi maximus adsis.
Ergo ubi me in montes et in arcem ex urbe removi,
Quid prius illustrem satiris musaque pedestri?
Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus Auster,
Auctumnusque gravis, Libitinæ quæstus acerbæ.
Matutine pater, seu Jane libentius audis,
Unde homines operum primos vitæque labores
Instituunt, sic Dis placitum, tu carminis esto

Principium. Romæ sponsorem me rapis. — Eia,
Ne prior officio quisquam respondeat, urge. —
Sive Aquilo radit terras, seu bruma nivalem
Interiore diem gyro trahit, ire necesse est.
Post modo, quod mi obsit, clare certumque locuto,
Luctandum in turba, et facienda injuria tardis. —
Quid vis, insane? et quas res agis? improbus urget
Iratis precibus; tu pulses omne quod obstat,
Ad Mæcenatem memori si mente recurras. —
Hoc juvat, et melli est, non mentiar. At simul atras
Ventum est Exquilias, aliena negotia centum
Per caput, et circa saliunt latus. — Ante secundam
Roscius orabat sibi adesses ad Puteal cras. —
De re communi scribæ magna atque nova te
Orabant hodie meminisses, Quinte, reverti. —
Imprimat his cura Mæcenas signa tabellis.
Dixeris, « Experiar; » « Si vis, potes, » addit, et instat.
Septimus octavo propior jam fugerit annus,
Ex quo Mæcenas me cœpit habere suorum
In numero, duntaxat ad hoc, quem tollere rheda
Vellet, iter faciens, et cui concredere nugas
Hoc genus: « Hora quota est? Threx est Gallina Syro par?
« Matutina parum cautos jam frigora mordent, »
Et quæ rimosa bene deponuntur in aure.
Per totum hoc tempus subjectior in diem et horam
Invidiæ — Noster ludos spectaverat una;
Luserat in campo; Fortunæ filius! omnes. —
Frigidus a Rostris manat per compita rumor;
Quicumque obvius est, me consulit. — O bone, nam te
Scire, Deos quoniam propius contingis, oportet;

Numquid de Dacis audisti? — Nil equidem. — Ut tu
Semper eris derisor! — At omnes Di exagitent me,
Si quidquam. — Quid? militibus promissa Triquetra
Prædia Cæsar, an est Itala tellure daturus? —
Jurantem me scire nihil mirantur ut unum
Scilicet egregii mortalem altique silenti.
Perditur hæc inter misero lux, non sine votis:
O rus, quando ego te adspiciam? quandoque licebit,
Nunc veterum libris, nunc somno et inertibus horis
Ducere sollicitæ jucunda oblivia vitæ?
O quando faba Pythagoræ cognata, simulque
Uncta satis pingui ponentur oluscula lardo?
O noctes cœnæque Deum! quibus ipse, meique,
Ante larem proprium vescor, vernasque procaces
Pasco libatis dapibus. Prout cuique libido est,
Siccat inæquales calices conviva, solutus
Legibus insanis, seu quis capit acria fortis
Pocula, seu modicis uvescit lætius. Ergo
Sermo oritur non de villis domibusve alienis,
Nec, male necne Lepos saltet; sed, quod magis ad nos
Pertinet, et nescire malum est, agitamus: utrumne
Divitiis homines, an sint virtute beati?
Quidve ad amicitias, usus rectumne, trahat nos?
Et quæ sit natura boni? summumque quid ejus?
Cervius hæc inter vicinus garrit aniles
Ex re fabellas. Si quis nam laudat Arelli
Sollicitas ignarus opes, sic incipit: Olim
Rusticus urbanum murem mus paupere fertur
Accepisse cavo, veterem vetus hospes amicum,
Asper, et attentus quæsitis, ut tamen arctum

Solveret hospitiis animum. Quid multa? Neque ille
Sepositi ciceris, nec longæ invidit avenæ,
Aridum et ore ferens acinum, semesaque lardi
Frusta dedit, cupiens varia fastidia cœna
Vincere tangentis male singula dente superbo;
Quum pater ipse domus palea porrectus in horna
Esset ador loliumque, dapis meliora relinquens.
Tandem urbanus ad hunc: « Quid te juvat, inquit, amice,
« Prærupti nemoris patientem vivere dorso?
« Vis tu homines urbemque feris præponere silvis?
« Carpe viam, mihi crede, comes terrestria quando
« Mortales animas vivunt sortita, neque ulla est
« Aut magno aut parvo lethi fuga; quo, bone, circa,
« Dum licet, in rebus jucundis vive beatus,
« Vive memor quam sis ævi brevis. » Hæc ubi dicta
Agrestem pepulere, domo levis exsilit; inde
Ambo propositum peragunt iter, urbis aventes
Mœnia nocturni subrepere. Jamque tenebat
Nox medium cœli spatium, quum ponit uterque
In locuplete domo vestigia, rubro ubi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos,
Multaque de magna superessent fercula cœna,
Quæ procul exstructis inerant hesterna canistris.
Ergo ubi purpurea porrectum in veste locavit
Agrestem, veluti succinctus cursitat hospes,
Continuatque dapes; nec non vernaliter ipsis
Fungitur officiis, prælambens omne quod affert.
Ille cubans gaudet mutata sorte, bonisque
Rebus agit lætum convivam, quum subito ingens
Valvarum strepitus lectis excussit utrumque.

Currere per totum pavidi conclave, magisque
Exanimes trepidare, simul domus alta Molossis
Personuit canibus. Tum rusticus: « Haud mihi vita
« Est opus hac, ait, et valeas; me silva cavusque
« Tutus ab insidiis tenui solabitur ervo. »

SATIRA VII.

DAVUS.

JAMDUDUM ausculto; et cupiens tibi dicere servus
Pauca, reformido.

HORATIUS.

Davusne?

DAVUS.

Ita, Davus, amicum
Mancipium domino, et frugi, quod sit satis, hoc est,
Ut vitale putes.

HORATIUS.

Age, libertate Decembri,
Quando ita majores voluerunt, utere, narra.

DAVUS.

Pars hominum vitiis gaudet constanter, et urget
Propositum; pars multa natat, modo recta capessens
Interdum pravis obnoxia. Sæpe notatus
Cum tribus anellis, modo læva Priscus inani,
Vixit inæqualis, clavum ut mutaret in horas,
Ædibus ex magnis subito se conderet, unde
Mundior exiret vix libertinus honeste.

Jam mœchus Romæ, jam mallet doctor Athenis
Vivere, Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.
Scurra Volanerius, postquam illi justa cheragra
Contudit articulos, qui pro se tolleret, atque
Mitteret in phimum talos, mercede diurna
Conductum pavit. Quanto constantior idem
In vitiis, tanto levius miser ac prior illo,
Qui jam contento, jam laxo fune laborat.

HORATIUS.

Non dices hodie, quorsum hæc tam putida tendant,
Furcifer?

DAVUS.

Ad te, inquam.

HORATIUS.

Quo pacto, pessime?

DAVUS.

Laudas
Fortunam et mores antiquæ plebis, et idem,
Si quis ad illa Deus subito te agat, usque recuses;
Aut quia non sentis, quod clamas, rectius esse,
Aut quia non firmus rectum defendis, et hæres,
Nequidquam cœno cupiens evellere plantam.
Romæ rus optas, absentem rusticus urbem
Tollis ad astra levis. Si nusquam es forte vocatus
Ad cœnam, laudas securum olus, ac, velut usquam
Vinctus eas, ita te felicem dicis, amasque,
Quod nusquam tibi sit potandum. Jusserit ad se
Mæcenas serum sub lumina prima venire
Convivam: « Nemon' oleum fert ocius? Ecquis

« Audit? » cum magno blateras clamore, fugisque.
Milvius et scurræ, tibi non referenda precati,
Discedunt. Etenim fateor me, dixerit ille,
Duci ventre levem; nasum nidore supinor;
Imbecillus, iners, si quid vis, adde, popino.
Tu, quum sis quod ego, et fortassis nequior, ultro
Insectere, velut melior? verbisque decoris
Obvolvas vitium? Quid, si me stultior ipso
Quingentis empto drachmis deprenderis? Aufer
Me vultu terrere, manum stomachumque teneto,
Dum, quæ Crispini docuit me janitor, edo.
Te conjux aliena capit, meretricula Davum;
Peccat uter nostrum cruce dignius? Acris ubi me
Natura intendit, sub clara nuda lucerna
Quæcumque excepit turgentis verbera caudæ,
Clunibus aut agitavit equum lasciva supinum,
Dimittit neque famosum, neque sollicitum, ne
Ditior, aut formæ melioris mejat eodem.
Tu, quum projectis insignibus, annulo equestri,
Romanoque habitu, prodis ex judice Dama
Turpis, odoratum caput obscurante lacerna,
Non es quod simulas? Metuens induceris, atque
Altercante libidinibus tremis ossa pavore.
Quid refert, uri virgis ferroque necari
Auctoratus eas, an turpi clausus in arca,
Quo te demisit peccati conscia herilis
Contractum, genibus tangas caput? Estne marito
Matronæ peccantis in ambos justa potestas?
In corruptorem vel justior. Illa tamen se
Non habitu mutatve loco, peccatve superne,

Quum te formidet mulier, neque credat amanti.
Ibis sub furcam prudens, dominoque furenti
Committes rem omnem, et vitam, et cum corpore famam.
Evasti? Credo metues, doctusque cavebis.
Quæres quando iterum paveas, iterumque perire
Possis. O toties servus! Quæ bellua ruptis,
Quum semel effugit, reddit se prava catenis?
Non sum mœchus, ais. Neque ego, hercule, fur, ubi vasa
Prætereo sapiens argentea. Tolle periclum,
Jam vaga prosiliet frænis natura remotis.
Tune mihi dominus, rerum imperiis hominumque
Tot tantisque minor, quem ter vindicta quaterque
Imposita haud umquam misera formidine privet?
Adde super, dictis quod non levius valeat; nam
Sive vicarius est, qui servo paret, uti mos
Vester ait, seu conservus; tibi quid sum ego? Nempe
Tu, mihi qui imperitas, aliis servis miser, atque
Duceris ut nervis alienis mobile lignum.
Quisnam igitur liber? Sapiens, sibi qui imperiosus;
Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent;
Responsare cupidinibus, contemnere honores
Fortis; et in se ipso totus, teres atque rotundus,
Externi ne quid valeat per leve morari;
In quem manca ruit semper fortuna. Potesne
Ex his, ut proprium, quid noscere? Quinque talenta
Poscit te mulier, vexat, foribusque repulsum
Perfundit gelida; rursus vocat. Eripe turpi
Colla jugo: « Liber, liber sum, » dic, age. Non quis;
Urget enim dominus mentem non lenis, et acres
Subjectat lasso stimulos, versatque negantem.

Vel quum Pausiaca torpes, insane, tabella,
Qui peccas minus atque ego, quum Fulvi Rutubæque,
Aut Placideiani contento poplite miror
Prælia, rubrica picta aut carbone, velut si
Re vera pugnent, feriant, vitentque moventes
Arma viri? Nequam et cessator Davus; at ipse
Subtilis veterum judex et callidus audis.
Nil ego, si ducor libo fumante; tibi ingens
Virtus atque animus cœnis responsat opimis.
Obsequium ventris mihi perniciosius est; cur?
Tergo plector enim. Quid? tu impunitior illa,
Quæ parvo sumi nequeunt, opsonia captas?
Nempe inamarescunt epulæ sine fine petitæ,
Illusique pedes vitiosum ferre recusant
Corpus. An hic peccat, sub noctem qui puer uvam
Furtiva mutat strigili? Qui prædia vendit,
Nil servile, gulæ parens, habet? Adde, quod idem
Non horam tecum esse potes, non otia recte
Ponere, teque ipsum vitas, fugitivus et erro,
Jam vino quærens, jam somno fallere curam;
Frustra, nam comes atra premit sequiturque fugacem.

HORATIUS.

Unde mihi lapidem?

DAVUS.

Quorsum est opus?

HORATIUS.

Unde sagittas?

DAVUS.

Aut insanit homo, aut versus facit.

HORATIUS.

Ocius hinc te
Ni rapis, accedes opera agro nona Sabino.

SATIRA VIII.

HORATIUS.

Ut Nasidieni juvit te cœna beati?
Nam mihi quærenti convivam, dictus here illic
De medio potare die.

FUNDANIUS.

Sic, ut mihi numquam
In vita fuerit melius.

HORATIUS.

Da, si grave non est,
Quæ prima iratum ventrem placaverit esca.

FUNDANIUS.

In primis Lucanus aper; leni fuit Austro
Captus, ut aiebat cœnæ pater. Acria circum
Rapula, lactucæ, radices, qualia lassum
Pervellunt stomachum, siser, allec, fæcula Coa.
His ubi sublatis puer alte cinctus acernam
Gausape purpureo mensam pertersit, et alter
Sublegit quodcumque jaceret inutile, quodque
Posset cœnantes offendere; ut Attica virgo
Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes,
Cæcuba vina ferens; Alcon, Chium maris expers.
Hic herus: « Albanum, Mæcenas, sive Falernum

«Te magis appositis delectat, habemus utrumque.»

HORATIUS.

Divitias miseras! Sed quis cœnantibus una,
Fundani, pulchre fuerit tibi, nosse laboro.

FUNDANIUS.

Summus ego, et prope me Viscus Thurinus, et infra,
Si memini, Varius; cum Servilio Balatrone
Vibidius, quos Mæcenas adduxerat umbras.
Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra,
Ridiculus totas simul absorbere placentas.
Nomentanus ad hoc, qui, si quid forte lateret,
Indice monstraret digito. Nam cætera turba,
Nos, inquam, cœnamus aves, conchylia, pisces,
Longe dissimilem noto celantia succum;
Ut vel continuo patuit, quum passeris atque
Ingustata mihi porrexerit ilia rhombi.
Post hoc me docuit, melimela rubere, minorem
Ad lunam delecta. Quid hoc intersit, ab ipso
Audieris melius. Tum Vibidius Balatroni:
«Nos, nisi damnose bibimus, moriemur inulti;»
Et calices poscit majores. Vertere pallor
Tum parochi faciem, nil sic metuentis, ut acres
Potores; vel quod maledicunt liberius, vel
Fervida quod subtile exsurdant vina palatum.
Invertunt Allifanis vinaria tota
Vibidius Balatroque, secutis omnibus; imi
Convivæ lecti nihilum nocuere lagenis.
Affertur squillas inter muræna natantes
In patina porrecta. Sub hoc herus: «Hæc gravida, inquit,
«Capta est, deterior post partum carne futura.

« His mixtum jus est, oleo, quod prima Venafri
« Pressit cella, garo de succis piscis Hiberi,
« Vino quinquenni, verum citra mare nato,
« Dum coquitur, (cocto Chium sic convenit, ut non
« Hoc magis ullum aliud) pipere albo, non sine aceto,
« Quod Methymnæam vitio mutaverit uvam.
« Erucas virides, inulas ego primus amaras
« Monstravi incoquere, illutos Curtillus echinos,
« Ut melius, muria, quam testa marina remittit. »
Interea suspensa graves aulæa ruinas
In patinam fecere, trahentia pulveris atri
Quantum non Aquilo Campanis excitat agris.
Nos majus veriti, postquam nihil esse pericli
Sensimus, erigimur. Rufus, posito capite, ut si
Filius immaturus obisset, flere. Quis esset
Finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum
Tolleret: « Heu Fortuna! quis est crudelior in nos
« Te Deus? Ut semper gaudes illudere rebus
« Humanis! » Varius mappa compescere risum
Vix poterat. Balatro, suspendens omnia naso,
« Hæc est conditio vivendi, aiebat; eoque
« Responsura tuo numquam est par fama labori.
« Tene, ut ego accipiar laute, torquerier omni
« Sollicitudine districtum? ne panis adustus,
« Ne male conditum jus apponatur? ut omnes
« Præcincti recte pueri comptique ministrent?
« Adde hos præterea casus; aulæa ruant si,
« Ut modo; si patinam pede lapsus frangat agaso.
« Sed convivatoris, uti ducis, ingenium res
« Adversæ nudare solent, celare secundæ. »

Nasidienus ad hæc: « Tibi Di, quæcumque preceris,
« Commoda dent! ita vir bonus es, convivaque comis! »
Et soleas poscit. Tum in lecto quoque videres
Stridere secreta divisos aure susurros.

HORATIUS.

Nullos his mallem ludos spectasse; sed illa
Redde, age, quæ deinceps risisti.

FUNDANIUS.

Vibidius dum
Quærit de pueris, num sit quoque fracta lagena,
Quod sibi poscenti non dentur pocula; dumque
Ridetur fictis rerum, Balatrone secundo;
Nasidiene, redis mutatæ frontis, ut arte
Emendaturus fortunam. Deinde secuti
Mazonomo pueri magno discerpta ferentes
Membra gruis, sparsi sale multo non sine farre,
Pinguibus et ficis pastum jecur anseris albi,
Et leporum avulsos, ut multo suavius, armos,
Quam si cum lumbis quis edit. Tum pectore adusto
Vidimus et merulas poni, et sine clune palumbes,
Suaves res, si non causas narraret earum et
Naturas dominus; quem nos sic fugimus ulti,
Ut nihil omnino gustaremus, velut illis
Canidia afflasset, pejor serpentibus Afris.

QUINTI
HORATII FLACCI
EPISTOLARUM
LIBER PRIMUS.

EPISTOLA I.

AD MÆCENATEM.

PRIMA dicte mihi, summa dicende Camena,
Spectatum satis, et donatum jam rude, quæris,
Mæcenas, iterum antiquo me includere ludo.
Non eadem est ætas, non mens. Vejanius, armis
Herculis ad postem fixis, latet abditus agro,
Ne populum extrema toties exoret arena.
Est mihi purgatam crebro qui personet aurem:
« Solve senescentem mature sanus equum, ne
« Peccet ad extremum ridendus, et ilia ducat. »
Nunc itaque et versus et cætera ludicra pono;
Quid verum atque decens curo et rogo, et omnis in hoc sum;
Condo et compono, quæ mox depromere possim.
Ac ne forte roges, quo me duce, quo Lare tuter;
Nullius addictus jurare in verba magistri,

Quo me cumque rapit tempestas, deferor hospes.
Nunc agilis fio, et mersor civilibus undis,
Virtutis veræ custos rigidusque satelles;
Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor,
Et mihi res, non me rebus, subjungere conor.
Ut nox longa, quibus mentitur amica, diesque
Longa videtur opus debentibus; ut piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum:
Sic mihi tarda fluunt, ingrataque tempora, quæ spem
Consiliumque morantur agendi naviter id, quod
Æque pauperibus prodest, locupletibus æque,
Æque neglectum pueris senibusque nocebit.
Restat, ut his ego me ipse regam solerque elementis:
Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi;
Nec, quia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere cheragra.
Est quodam prodire tenus, si non datur ultra.
Fervet avaritia miseroque cupidine pectus?
Sunt verba et voces, quibus hunc lenire dolorem
Possis, et magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? Sunt certa piacula, quæ te
Ter pure lecto poterunt recreare libello.
Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator?
Nemo adeo ferus est, ut non mitescere possit,
Si modo culturæ patientem commodet aurem.
Virtus est, vitium fugere; et sapientia prima
Stultitia caruisse. Vides, quæ maxima credis
Esse mala, exiguum censum, turpemque repulsam,
Quanto devites animi capitisque labore.

Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes;
Ne cures ea, quæ stulte miraris et optas,
Discere, et audire, et meliori credere non vis?
Quis circum pagos et circum compita pugnax
Magna coronari contemnat Olympia, cui spes,
Cui sit conditio dulcis sine pulvere palmæ?
Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
« O cives, cives, quærenda pecunia primum est,
« Virtus post nummos. » Hæc Janus summus ab imo
Prodocet; hæc recinunt juvenes dictata senesque,
Lævo suspensi loculos tabulamque lacerto.
Sed quadringentis sex septem millia desunt;
Est animus tibi, sunt mores, et lingua, fidesque,
Plebs eris. At pueri ludentes, « Rex eris, aiunt,
« Si recte facies. » Hic murus aheneus esto,
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Roscia, dic sodes, melior lex, an puerorum est
Nenia, quæ regnum recte facientibus offert,
Et maribus Curiis et decantata Camillis?
Isne tibi melius suadet, qui, rem facias; rem,
Si possis, recte; si non, quocumque modo rem,
Ut propius spectes lacrimosa poemata Pupi:
An qui fortunæ te responsare superbæ
Liberum et erectum præsens hortatur et aptat?
Quod si me populus Romanus forte roget, cur
Non, ut porticibus, sic judiciis fruar isdem,
Nec sequar, aut fugiam, quæ diligit ipse, vel odit;
Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Respondit, referam: Quia me vestigia terrent

Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.
Bellua multorum es capitum. Nam quid sequar? aut quem?
Pars hominum gestit conducere publica; sunt qui
Frustis et pomis viduas venentur avaras,
Excipiantque senes, quos in vivaria mittant;
Multis occulto crescit res fenore. Verum
Esto, aliis alios rebus studiisque teneri,
Iidem eadem possunt horam durare probantes?
Nullus in orbe sinus Baiis prælucet amœnis,
Si dixit dives, lacus et mare sentit amorem
Festinantis heri, cui si vitiosa libido
Fecerit auspicium, cras ferramenta Teanum
Tolletis, fabri. Lectus genialis in aula est?
Nil ait esse prius, melius nil cœlibe vita;
Si non est, jurat bene solis esse maritis.
Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?
Quid pauper? ride. Mutat cœnacula, lectos,
Balnea, tonsores; conducto navigio æque
Nauseat ac locuples, quem ducit priva triremis.
Si curatus inæquali tonsore capillos
Occurri, rides; si forte subucula pexæ
Trita subest tunicæ, vel si toga dissidet impar,
Rides: quid, mea quum pugnat sententia secum?
Quod petiit, spernit; repetit, quod nuper omisit?
Æstuat, et vitæ disconvenit ordine toto?
Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis?
Insanire putas sollemnia me, neque rides,
Nec medici credis, nec curatoris egere
A prætore dati, rerum tutela mearum
Quum sis, et prave sectum stomacheris ob unguem

De te pendentis, te respicientis amici.
Ad summam, sapiens uno minor est Jove, dives,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum;
Præcipue sanus, nisi quum pituita molesta est.

EPISTOLA II.

AD LOLLIUM.

TROJANI belli scriptorem, maxime Lolli,
Dum tu declamas Romæ, Præneste relegi;
Qui, quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,
Plenius ac melius Chrysippo et Crantore dicit.
Cur ita crediderim, nisi quid te distinet, audi.
Fabula, qua Paridis propter narratur amorem
Græcia Barbariæ lento collisa duello,
Stultorum regum et populorum continet æstus.
Antenor censet belli præcidere causam.
Quid Paris? Ut salvus regnet, vivatque beatus,
Cogi posse negat. Nestor componere lites
Inter Peliden festinat et inter Atriden;
Hunc amor, ira quidem communiter urit utrumque.
Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi.
Seditione, dolis, scelere, atque libidine et ira
Iliacos intra muros peccatur et extra.
Rursum quid virtus, et quid sapientia possit,
Utile proposuit nobis exemplar Ulixen;
Qui domitor Trojæ, multorum providus urbes,

Et mores hominum inspexit, latumque per æquor,
Dum sibi, dum sociis reditum parat, aspera multa
Pertulit, adversis rerum immersabilis undis.
Sirenum voces, et Circæ pocula nosti;
Quæ si cum sociis stultus cupidusque bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis et excors,
Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.
Nos numerus sumus, et fruges consumere nati,
Sponsi Penelopæ, nebulones, Alcinoique
In cute curanda plus æquo operata juventus;
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, et
Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.
Ut jugulent hominem, surgunt de nocte latrones;
Ut te ipsum serves, non expergisceris? Atqui
Si noles sanus, curres hydropicus; et ni
Posces ante diem librum cum lumine, si non
Intendes animum studiis et rebus honestis,
Invidia vel amore vigil torquebere. Nam cur,
Quæ lædunt oculum, festinas demere; si quid
Est animum, differs curandi tempus in annum?
Dimidium facti, qui cœpit, habet. Sapere aude;
Incipe. Vivendi qui recte prorogat horam,
Rusticus exspectat dum defluat amnis; at ille
Labitur, et labetur in omne volubilis ævum.
Quæritur argentum, puerisque beata creandis
Uxor, et incultæ pacantur vomere silvæ.
Quod satis est, cui contingit, nihil amplius optet.
Non domus et fundus, non æris acervus et auri
Ægroto domini deduxit corpore febres,
Non animo curas. Valeat possessor oportet,

Si comportatis rebus bene cogitat uti.
Qui cupit aut metuit, juvat illum sic domus, et res,
Ut lippum pictæ tabulæ, fomenta podagram,
Auriculas citharæ collecta sorde dolentes.
Sincerum est nisi vas, quodcumque infundis, acescit.
Sperne voluptates; nocet empta dolore voluptas.
Semper avarus eget; certum voto pete finem.
Invidus alterius macrescit rebus opimis.
Invidia Siculi non invenere tyranni
Majus tormentum. Qui non modcrabitur iræ,
Infectum volet esse, dolor quod suaserit et mens,
Dum pœnas odio per vim festinat inulto.
Ira furor brevis est; animum rege, qui nisi paret,
Imperat; hunc frænis, hunc tu compesce catena.
Fingit equum tenera docilem cervice magister
Ire, viam qua monstret eques. Venaticus, ex quo
Tempore cervinam pellem latravit in aula,
Militat in silvis catulus. Nunc adbibe puro
Pectore verba puer, nunc te melioribus offer.
Quo semel est imbuta recens, servabit odorem
Testa diu. Quod si cessas, aut strenuus anteis,
Nec tardum opperior, nec præcedentibus insto.

EPISTOLA III.

AD JULIUM FLORUM.

Juli Flore, quibus terrarum militet oris
Claudius Augusti privignus, scire laboro.
Thracane vos, Hebrusque nivali compede vinctus,
An freta vicinas inter currentia turres,
An pingues Asiæ campi collesque morantur?
Quid studiosa cohors operum struit? Hoc quoque curo,
Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?
Bella quis et paces longum diffundit in ævum?
Quid Titius, Romana brevi venturus in ora,
Pindarici fontis qui non expalluit haustus,
Fastidire lacus, et rivos ausus apertos?
Ut valet? Ut meminit nostri? Fidibusne Latinis
Thebanos aptare modos studet, auspice Musa?
An tragica desævit et ampullatur in arte?
Quid mihi Celsus agit? monitus multumque monendus,
Privatas ut quærat opes, et tangere vitet
Scripta, Palatinus quæcumque recepit Apollo;
Ne, si forte suas repetitum venerit olim
Grex avium plumas, moveat cornicula risum
Furtivis nudata coloribus. Ipse quid audes?
Quæ circumvolitas agilis thyma? Non tibi parvum
Ingenium, non incultum est, nec turpiter hirtum.
Seu linguam causis acuis, seu civica jura

Respondere paras, seu condis amabile carmen;
Prima feres hederæ victricis præmia. Quod si
Frigida curarum fomenta relinquere posses,
Quo te cœlestis sapientia duceret, ires.
Hoc opus, hoc studium parvi properemus et ampli,
Si patriæ volumus, si nobis vivere cari.
Debes hoc etiam rescribere, sit tibi curæ,
Quantæ conveniat, Munatius? An male sarta
Gratia nequidquam coit, et rescinditur? Ac vos
Heu calidus sanguis, heu rerum inscitia vexat,
Indomita cervice feros? Ubicumque locorum
Vivitis, indigni fraternum rumpere fœdus,
Pascitur in vestrum reditum votiva juvenca.

EPISTOLA IV.

AD ALBIUM TIBULLUM.

Albi, nostrorum sermonum candide judex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
Scribere quod Cassi Parmensis opuscula vincat?
An tacitum silvas inter reptare salubres,
Curantem quidquid dignum sapiente bonoque est?
Non tu corpus eras sine pectore. Di tibi formam,
Di tibi divitias dederunt, artemque fruendi.
Quid voveat dulci nutricula majus alumno,
Qui sapere et fari possit quæ sentiat, et cui
Gratia, fama, valetudo contingat abunde,

Et domus, et victus, non deficiente crumena?
Inter spem curamque, timores inter et iras,
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum;
Grata superveniet, quæ non sperabitur, hora.
Me pinguem et nitidum bene curata cute vises,
Quum ridere voles, Epicuri de grege porcum.

EPISTOLA V.

AD TORQUATUM.

Si potes Archiacis conviva recumbere lectis,
Nec modica cœnare times olus omne patella;
Supremo te sole domi, Torquate, manebo.
Vina bibes iterum Tauro diffusa, palustres
Inter Minturnas Sinuessanumque Petrinum.
Si melius quid habes, arcesse, vel imperium fer.
Jamdudum splendet focus, et tibi munda supellex.
Mitte leves spes, et certamina divitiarum,
Et Moschi causam. Cras nato Cæsare festus
Dat veniam somnumque dies; impune licebit
Æstivam sermone benigno tendere noctem.
Quo mihi fortunam, si non conceditur uti?
Parcus ob heredis curam nimiumque severus
Assidet insano. Potare et spargere flores
Incipiam, patiarque vel inconsultus haberi.
Quid non ebrietas dissignat? Operta recludit;
Spes jubet esse ratas; ad prælia trudit inermem;

Sollicitis animis onus eximit; addocet artes.
Fecundi calices quem non fecere disertum?
Contracta quem non in paupertate solutum?
Hæc ego procurare et idoneus imperor, et non
Invitus, ne turpe toral, ne sordida mappa
Corruget nares; ne non et cantharus et lanx
Ostendat tibi te; ne fidos inter amicos
Sit qui dicta foras eliminet; ut coeat par
Jungaturque pari. Butram tibi, Septiciumque,
Et nisi cœna prior potiorque puella Sabinum
Detinet, assumam. Locus est et pluribus umbris;
Sed nimis arcta premunt olidæ convivia capræ.
Tu, quotus esse velis, rescribe; et, rebus omissis,
Atria servantem postico falle clientem.

EPISTOLA VI.

AD NUMICIUM.

Nil admirari, prope res est una, Numici,
Solaque, quæ possit facere et servare beatum.
Hunc solem, et stellas, et decedentia certis
Tempora momentis, sunt qui formidine nulla
Imbuti spectent. Quid censes munera terræ?
Quid maris extremos Arabas ditantis et Indos?
Ludicra quid, plausus, et amici dona Quiritis?
Quo spectanda modo, quo sensu credis et ore?
Qui timet his adversa, fere miratur eodem

Quo cupiens pacto; pavor est utrobique molestus,
Improvisa simul species exterret utrumque.
Gaudeat, an doleat; cupiat, metuatne, quid ad rem,
Si, quidquid vidit melius, pejusve sua spe,
Defixis oculis, animoque et corpore torpet?
Insani sapiens nomen ferat, æquus iniqui,
Ultra quam satis est, virtutem si petat ipsam.
I nunc, argentum, et marmor vetus, æraque et artes
Suspice, cum gemmis Tyrios mirare colores;
Gaude, quod spectant oculi te mille loquentem;
Gnavus mane forum, et vespertinus pete tectum,
Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mutus, et, indignum, quod sit pejoribus ortus,
Hic tibi sit potius, quam tu mirabilis illi.
Quidquid sub terra est, in apricum proferat ætas,
Defodiet condetque nitentia. Quum bene notum
Porticus Agrippæ, et via te conspexerit Appi,
Ire tamen restat, Numa quo devenit et Ancus.
Si latus aut renes morbo tentantur acuto,
Quære fugam morbi. Vis recte vivere? Quis non?
Si virtus hoc una potest dare, fortis omissis
Hoc age deliciis. Virtutem verba putas, et
Lucum ligna? Cave ne portus occupet alter;
Ne Cibyratica, ne Bithyna negotia perdas.
Mille talenta rotundentur, totidem altera, porro
Tertia succedant, et quæ pars quadret acervum.
Scilicet uxorem cum dote, fidemque, et amicos,
Et genus, et formam regina pecunia donat,
Ac bene nummatum decorat Suadela, Venusque.
Mancipiis locuples eget æris Cappadocum rex;

Ne fueris hic tu. Chlamydes Lucullus, ut aiunt,
Si posset centum scenæ præbere rogatus,
« Qui possum tot? ait; tamen et quæram, et, quot habebo,
« Mittam. » Post paulo scribit, sibi millia quinque
Esse domi chlamydum; partem, vel tolleret omnes.
Exilis domus est, ubi non et multa supersunt,
Et dominum fallunt, et prosunt furibus. Ergo,
Si res sola potest facere et servare beatum,
Hoc primus repetas opus, hoc postremus omittas.
Si fortunatum species et gratia præstat,
Mercemur servum, qui dictet nomina, lævum
Qui fodicet latus, et cogat trans pondera dextram
Porrigere. Hic multum in Fabia valet, ille Velina;
Cuilibet hic fasces dabit, eripietque curule
Cui volet importunus ebur. Frater, pater, adde;
Ut cuique est ætas, ita quemque facetus adopta.
Si, bene qui cœnat, bene vivit; lucet, eamus
Quo ducit gula; piscemur, venemur; ut olim
Gargilius, qui mane plagas, venabula, servos,
Differtum transire forum populumque jubebat,
Unus ut e multis populo spectante referret
Emptum mulus aprum. Crudi tumidique lavemur,
Quid deceat, quid non, obliti, Cærite cera
Digni, remigium vitiosum Ithacensis Ulixei,
Cui potior patria fuit interdicta voluptas.
Si, Mimnermus uti censet, sine amore jocisque
Nil est jucundum, vivas in amore jocisque.
Vive, vale. Si quid novisti rectius istis,
Candidus imperti; si non, his utere mecum.

EPISTOLA VII.

AD MÆCENATEM.

Quinque dies tibi pollicitus me rure futurum,
Sextilem totum mendax desideror. Atqui
Si me vivere vis, recteque videre valentem,
Quam mihi das ægro, dabis ægrotare timenti,
Mæcenas, veniam, dum ficus prima calorque
Dissignatorem decorat lictoribus atris;
Dum pueris omnis pater et matercula pallet;
Officiosaque sedulitas, et opella forensis
Adducit febres, et testamenta resignat.
Quod si bruma nives Albanis illinet agris,
Ad mare descendet vates tuus, et sibi parcet,
Contractusque leget; te, dulcis amice, reviset
Cum Zephyris, si concedes, et hirundine prima.
Non quo more pyris vesci Calaber jubet hospes,
Tu me fecisti locupletem. — Vescere sodes. —
Jam satis est. — At tu quantumvis tolle — Benigne. —
Non invisa feres pueris munuscula parvis. —
Tam teneor dono, quam si dimittar onustus. —
Ut libet; hæc porcis hodie comedenda relinquis. —
Prodigus, et stultus donat quæ spernit et odit.
Hæc seges ingratos tulit, et feret omnibus annis.
Vir bonus et sapiens dignis ait esse paratus,
Nec tamen ignorat, quid distent æra lupinis.

Dignum præstabo me etiam pro laude merentis.
Quod si me noles usquam discedere, reddes
Forte latus, nigros angusta fronte capillos;
Reddes dulce loqui; reddes ridere decorum, et
Inter vina fugam Cinaræ mærere protervæ.
Forte per angustam tenuis nitedula rimam
Repserat in cumeram frumenti, pastaque rursus
Ire foras pleno tendebat corpore frustra.
Cui mustela procul: « Si vis, ait, effugere istinc,
« Macra cavum repetes arctum, quem macra subisti. »
Hac ego si compellor imagine, cuncta resigno;
Nec somnum plebis laudo, satur altilium, nec
Otia divitiis Arabum liberrima muto.
Sæpe verecundum laudasti; rexque paterque
Audisti coram, nec verbo parcius absens;
Inspice, si possum donata reponere lætus.
Haud male Telemachus, proles patientis Ulixei:
« Non est aptus equis Ithace locus, ut neque planis
« Porrectus spatiis, neque multæ prodigus herbæ;
« Atride, magis apta tibi tua dona relinquam. »
Parvum parva decent. Mihi jam non regia Roma,
Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.
Strenuus et fortis, causisque Philippus agendis
Clarus, ab officiis octavam circiter horam
Dum redit, atque Foro nimium distare Carinas
Jam grandis natu queritur, conspexit, ut aiunt,
Adrasum quemdam vacua tonsoris in umbra,
Cultello proprios purgantem leniter ungues.
« Demetri, » puer hic non læve jussa Philippi
Accipiebat, « abi, quære, et refer, unde domo; quis;

« Cujus fortunæ; quo sit patre, quove patrono. »
It, redit, et narrat: « Vulteium nomine Menam,
« Præconem, tenui censu, sine crimine notum;
« Et properare loco et cessare, et quærere, et uti,
« Gaudentem parvisque sodalibus, et lare certo,
« Et ludis, et, post decisa negotia, Campo. » —
« Scitari libet ex ipso quodcumque refers; dic
« Ad cœnam veniat. » Non sane credere Mena;
Mirari secum tacitus. Quid multa? « Benigne, »
Respondet. — Neget ille mihi? — Negat improbus, et te
Negligit aut horret. — Vulteium mane Philippus
Vilia vendentem tunicato scruta popello
Occupat, et salvere jubet prior. Ille Philippo
Excusare laborem, et mercenaria vincla,
Quod non mane domum venisset; denique quod non
Providisset eum. — Sic ignovisse putato
Me tibi, si cœnas hodie mecum. — Ut libet. — Ergo
Post nonam venies. Nunc i, rem strenuus auge. —
Ut ventum ad cœnam est, dicenda, tacenda locutus,
Tandem dormitum dimittitur. Hic, ubi sæpe
Occultum visus decurrere piscis ad hamum,
Mane cliens, et jam certus conviva, jubetur
Rura suburbana indictis comes ire Latinis.
Impositus mannis, arvum cœlumque Sabinum
Non cessat laudare. Videt, ridetque Philippus;
Et sibi dum requiem, dum risus undique quærit,
Dum septem donat sestertia, mutua septem
Promittit, persuadet uti mercetur agellum.
Mercatur. Ne te longis ambagibus, ultra
Quam satis est, morer, ex nitido fit rusticus, atque

Sulcos et vineta crepat mera, præparat ulmos,
Immoritur studiis, et amore senescit habendi.
Verum ubi oves furto, morbo periere capellæ,
Spem mentita seges, bos est enectus arando;
Offensus damnis, media de nocte caballum
Arripit, iratusque Philippi tendit ad ædes.
Quem simul adspexit scabrum intonsumque Philippus:
« Durus, ait, Vultei, nimis attentusque videris
« Esse mihi. » « Pol, me miserum, patrone, vocares,
« Si velles, inquit, verum mihi ponere nomen.
« Quod te per genium dextramque Deosque Penates
« Obsecro et obtestor, vitæ me redde priori! »
Qui semel adspexit quantum dimissa petitis
Præstent, mature redeat, repetatque relicta.
Metiri se quemque suo modulo ac pede, verum est.

EPISTOLA VIII.

AD CELSUM ALBINOVANUM.

Celso gaudere et bene rem gerere Albinovano,
Musa rogata, refer, comiti scribæque Neronis.
Si quæret quid agam, dic, multa et pulchra minantem,
Vivere nec recte, nec suaviter, haud quia grando
Contuderit vites, oleamque momorderit æstus,
Nec quia longinquis armentum ægrotet in agris:
Sed quia mente minus validus quam corpore toto,
Nil audire velim, nil discere, quod levet ægrum;

Fidis offendar medicis, irascar amicis,
Cur me funesto properent arcere veterno;
Quæ nocuere sequar; fugiam quæ profore credam;
Romæ Tibur amem ventosus, Tibure Romam.
Post hæc, ut valeat, quo pacto rem gerat et se,
Ut placeat juveni, percontare, utque cohorti.
Si dicet, « Recte; » primum gaudere, subinde
Præceptum auriculis hoc instillare memento:
« Ut tu fortunam, sic nos te, Celse, feremus. »

EPISTOLA IX.

AD CLAUDIUM NERONEM.

Septimius, Claudi, nimirum intelligit unus
Quanti me facias. Nam quum rogat, et prece cogit
Scilicet, ut tibi se laudare et tradere coner,
Dignum mente domoque legentis honesta Neronis,
Munere quum fungi propioris censet amici;
Quid possim videt, ac novit me valdius ipso.
Multa quidem dixi, cur excusatus abirem;
Sed timui, mea ne finxisse minora putarer,
Dissimulator opis propriæ, mihi commodus uni.
Sic ego, majoris fugiens opprobria culpæ,
Frontis ad urbanæ descendi præmia. Quod si
Depositum laudas ob amici jussa pudorem,
Scribe tui gregis hunc, et fortem crede bonumque.

EPISTOLA X.

AD FUSCUM ARISTIUM.

Urbis amatorem Fuscum salvere jubemus
Ruris amatores, hac in re scilicet una
Multum dissimiles, ad cætera pæne gemelli,
Fraternis animis, quidquid negat alter, et alter;
Annuimus pariter vetuli notique columbi.
Tu nidum servas, ego laudo ruris amœni
Rivos, et musco circumlita saxa, nemusque.
Quid quæris? Vivo et regno, simul ista reliqui,
Quæ vos ad cœlum effertis rumore secundo.
Utque sacerdotis fugitivus, liba recuso,
Pane egeo jam mellitis potiore placentis.
Vivere naturæ si convenienter oportet,
Ponendæque domo quærenda est area primum,
Novistine locum potiorem rure beato?
Est ubi plus tepeant hiemes? Ubi gratior aura
Leniat et rabiem Canis, et momenta Leonis,
Quum semel accepit solem furibundus acutum?
Est ubi divellat somnos minus invida cura?
Deterius Libycis olet aut nitet herba lapillis?
Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum,
Quam quæ per pronum trepidat cum murmure rivum?
Nempe inter varias nutritur silva columnas,
Laudaturque domus, longos quæ prospicit agros.

Naturam expelles furca, tamen usque recurret,
Et mala perrumpet furtim fastidia victrix.
Non, qui Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiusve medullis,
Quam qui non poterit vero distinguere falsum.
Quem res plus nimio delectavere secundæ,
Mutatæ quatient. Si quid mirabere, pones
Invitus. Fuge magna; licet sub paupere tecto
Reges, et regum vita præcurrere amicos.

Cervus equum pugna melior communibus herbis
Pellebat, donec minor in certamine longo
Imploravit opes hominis, frænumque recepit.
Sed postquam victor violens discessit ab hoste,
Non equitem dorso, non frænum depulit ore.
Sic, qui pauperiem veritus, potiore metallis
Libertate caret, dominum vehet improbus, atque
Serviet æternum, quia parvo nesciet uti.
Cui non conveniet sua res, ut calceus olim,
Si pede major erit, subvertet; si minor, uret.
Lætus sorte tua vives sapienter, Aristi;
Nec me dimittes incastigatum, ubi plura
Cogere quam satis est, ac non cessare videbor.
Imperat aut servit collecta pecunia cuique,
Tortum digna sequi potius, quam ducere funem.
Hæc tibi dictabam post fanum putre Vacunæ,
Excepto quod non simul esses, cætera lætus.

EPISTOLA XI.

AD BULLATIUM.

Quid tibi visa Chios, Bullati, notaque Lesbos?
Quid concinna Samos? Quid Crœsi regia Sardis?
Smyrna quid, et Colophon? Majora minorave fama?
Cunctane præ Campo et Tiberino flumine sordent?
An venit in votum Attalicis ex urbibus una?
An Lebedum laudas, odio maris atque viarum?—
Scis, Lebedus quid sit? Gabiis desertior atque
Fidenis vicus; tamen illic vivere vellem,
Oblitusque meorum, obliviscendus et illis,
Neptunum procul e terra spectare furentem.—
Sed neque, qui Capua Romam petit, imbre lutoque
Adspersus, volet in caupona vivere; nec, qui
Frigus collegit, furnos et balnea laudat,
Ut fortunatam plene præstantia vitam.
Nec, si te validus jactaverit Auster in alto,
Idcirco navem trans Ægæum mare vendas.
Incolumi Rhodos et Mitylene pulchra facit, quod
Pænula solstitio, campestre nivalibus auris,
Per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.
Dum licet, et vultum servat fortuna benignum,
Romæ laudetur Samos, et Chios, et Rhodos absens.
Tu quamcumque Deus tibi fortunaverit horam,
Grata sume manu, neu dulcia differ in annum;

Ut, quocumque loco fueris, vixisse libenter
Te dicas. Nam si ratio et prudentia curas,
Non locus effusi late maris arbiter, aufert;
Cœlum, non animum, mutant, qui trans mare currunt.
Strenua nos exercet inertia; navibus atque
Quadrigis petimus bene vivere. Quod petis, hic est,
Est Ulubris, animus si te non deficit æquus.

EPISTOLA XII.

AD ICCIUM.

Fructibus Agrippæ Siculis, quos colligis, Icci,
Si recte frueris, non est ut copia major
Ab Jove donari possit tibi. Tolle querelas;
Pauper enim non est, cui rerum suppetit usus.
Si ventri bene, si lateri est pedibusque tuis, nil
Divitiæ poterunt regales addere majus.
Si forte in medio positorum abstemius herbis
Vivis et urtica, sic vives protinus, ut te
Confestim liquidus fortunæ rivus inauret;
Vel quia naturam mutare pecunia nescit,
Vel quia cuncta putas una virtute minora.
Miramur, si Democriti pecus edit agellos
Cultaque, dum peregre est animus sine corpore velox,
Quum tu, inter scabiem tantam et contagia lucri,
Nil parvum sapias, et adhuc sublimia cures:
Quæ mare compescant causæ; quid temperet annum;

Stellæ sponte sua, jussæne vagentur et errent;
Quid premat obscurum lunæ, quid proferat orbem;
Quid velit et possit rerum concordia discors;
Empedocles, an Stertinium deliret acumen.
Verum seu pisces, seu porrum et cæpe trucidas,
Utere Pompeio Grospho, et, si quid petet, ultro
Defer; nil Grosphus, nisi verum orabit et æquum.
Vilis amicorum est annona, bonis ubi quid deest.
Ne tamen ignores, quo sit Romana loco res,
Cantaber Agrippæ, Claudi virtute Neronis
Armenius cecidit; jus imperiumque Phraates
Cæsaris accepit genibus minor; aurea fruges
Italiæ pleno defudit Copia cornu.

EPISTOLA XIII.

AD VINIUM ASELLAM.

Ut proficiscentem docui te sæpe diuque,
Augusto reddes signata volumina, Vini,
Si validus, si lætus erit, si denique poscet;
Ne studio nostri pecces, odiumque libellis
Sedulus importes, opera vehemente minister.
Si te forte meæ gravis uret sarcina chartæ,
Abjicito potius, quam quo perferre juberis
Clitellas ferus impingas, Asinæque paternum
Cognomen vertas in risum, et fabula fias.
Viribus uteris per clivos, flumina, lamas.

Victor propositi simul ac perveneris illuc,
Sic positum servabis onus, ne forte sub ala
Fasciculum portes librorum, ut rusticus agnum;
Ut vinosa glomus furtivæ Pyrrhia lanæ;
Ut cum pileolo soleas conviva tribulis.
Ne vulgo narres te sudavisse ferendo
Carmina, quæ possint oculos auresque morari
Cæsaris. Oratus multa prece, nitere porro.
Vade, vale, cave ne titubes, mandataque frangas.

EPISTOLA XIV.

AD VILLICUM SUUM.

VILLICE silvarum et mihi me reddentis agelli,
Quem tu fastidis, habitatum quinque focis, et
Quinque bonos solitum Variam dimittere patres;
Certemus, spinas animone ego fortius, an tu
Evellas agro, et melior sit Horatius, an res.
Me quamvis Lamiæ pietas et cura moratur,
Fratrem mærentis, rapto de fratre dolentis
Insolabiter; tamen istuc mens animusque
Fert, et amat spatiis obstantia rumpere claustra.
Rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum;
Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.
Stultus uterque locum immeritum causatur inique;
In culpa est animus, qui se non effugit umquam.
Tu mediastinus tacita prece rura petebas,

Nunc urbem et ludos et balnea villicus optas.
Me constare mihi scis, et discedere tristem,
Quandocumque trahunt invisa negotia Romam.
Non eadem miramur; eo disconvenit inter
Meque et te. Nam, quæ deserta et inhospita tesqua
Credis, amœna vocat, mecum qui sentit, et odit,
Quæ tu pulchra putas. Fornix tibi et uncta popina
Incutiunt urbis desiderium, video, et quod
Angulus iste feret piper et thus ocius uva;
Nec vicina subest vinum præbere taberna
Quæ possit tibi; nec meretrix tibicina, cujus
Ad strepitum salias terræ gravis: et tamen urges
Jampridem non tacta ligonibus arva, bovemque
Disjunctum curas, et strictis frondibus exples.
Addit opus pigro rivus, si decidit imber,
Multa mole docendus aprico parcere prato.
Nunc, age, quid nostrum concentum dividat, audi.
Quem tenues decuere togæ, nitidique capilli,
Quem scis immunem Cinaræ placuisse rapaci,
Quem bibulum liquidi media de luce Falerni,
Cœna brevis juvat, et prope rivum somnus in herba.
Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum.
Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat, non odio obscuro morsuque venenat.
Rident vicini glebas et saxa moventem.
Cum servis urbana diaria rodere mavis;
Horum tu in numerum voto ruis. Invidet usum
Lignorum et pecoris tibi calo argutus, et horti.
Optat ephippia bos piger, optat arare caballus;
Quam scit uterque, libens, censebo, exerceat artem.

EPISTOLA XV.

AD C. NUMONIUM VALAM.

Quæ sit hiems Veliæ, quod cœlum, Vala, Salerni,
Quorum hominum regio, et qualis via? Nam mihi Baias
Musa supervacuas Antonius, et tamen illis
Me facit invisum, gelida quum perluor unda
Per medium frigus. Sane murteta relinqui,
Dictaque cessantem nervis elidere morbum
Sulfura contemni, vicus gemit, invidus ægris,
Qui caput et stomachum supponere fontibus audent
Clusinis, Gabiosque petunt, et frigida rura.
Mutandus locus est, et deversoria nota
Præteragendus equus: « Quo tendis? Non mihi Cumas
« Est iter, aut Baias, » læva stomachosus habena
Dicet eques; sed equi frænato est auris in ore.
Major utrum populum frumenti copia pascat?
Collectosne bibant imbres, puteosne perennes
Jugis aquæ? Nam vina nihil moror illius oræ.
Rure meo possum quidvis perferre patique;
Ad mare quum veni, generosum et lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum spe divite manet
In venas animumque meum, quod verba ministret,
Quod me Lucanæ juvenem commendet amicæ.
Tractus uter plures lepores, uter educet apros?
Utra magis pisces et echinos æquora celent,

Pinguis ut inde domum possim Phæaxque reverti?
Scribere te nobis, tibi nos accredere par est.
 Mænius, ut rebus maternis atque paternis
Fortiter absumptis urbanus cœpit haberi,
Scurra vagus, non qui certum præsepe teneret,
Impransus non qui civem dignosceret hoste,
Quælibet in quemvis opprobria fingere sævus,
Pernicies et tempestas barathrumque macelli,
Quidquid quæsierat, ventri donabat avaro.
Hic, ubi nequitiæ fautoribus et timidis nil
Aut paulum abstulerat, patinas cœnabat omasi,
Vilis et agninæ, tribus ursis quod satis esset;
Scilicet ut ventres lamna candente nepotum
Diceret urendos, corrector Bestius. Idem
Quidquid erat nactus prædæ majoris, ubi omne
Verterat in fumum et cinerem: « Non hercule miror, »
Aiebat, « si qui comedunt bona, quum sit obeso
« Nil melius turdo, nil vulva pulchrius ampla. »
Nimirum hic ego sum. Nam tuta et parvula laudo,
Quum res deficiunt, satis inter vilia fortis;
Verum, ubi quid melius contingit et unctius, idem
Vos sapere et solos aio bene vivere, quorum
Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

EPISTOLA XVI.

AD QUINCTIUM.

Ne perconteris, fundus meus, optime Quincti,
Arvo pascat herum, an baccis opulentet olivæ,
Pomisne et pratis, an amicta vitibus ulmo;
Scribetur tibi forma loquaciter, et situs agri.
Continui montes, ni dissocientur opaca
Valle; sed ut veniens dextrum latus adspiciat sol,
Lævum discedens curru fugiente vaporet.
Temperiem laudes. Quid? si rubicunda benigni
Corna vepres et pruna ferant? si quercus et ilex
Multa fruge pecus, multa dominum juvet umbra?
Dicas adductum propius frondere Tarentum.
Fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec
Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus,
Infirmo capiti fluit utilis, utilis alvo.
Hæ latebræ dulces, et jam, si credis, amœnæ,
Incolumem tibi me præstant Septembribus horis.
  Tu recte vivis, si curas esse, quod audis;
Jactamus jampridem omnis te Roma beatum.
Sed vereor, ne cui de te plus, quam tibi credas,
Neve putes alium sapiente bonoque beatum;
Neu, si te populus sanum recteque valentem
Dictitet, occultam febrem sub tempus edendi
Dissimules, donec manibus tremor incidat unctis.

Stultorum incurata pudor malus ulcera celat.
Si quis bella tibi terra pugnata marique
Dicat, et his verbis vacuas permulceat aures:
« Tene magis salvum populus velit, an populum tu,
« Servet in ambiguo, qui consulit et tibi et Urbi,
« Jupiter; » Augusti laudes agnoscere possis?
Quum pateris sapiens emendatusque vocari,
Respondesne tuo, dic sodes, nomine? — Nempe
Vir bonus et prudens dici delector. — Ego, ac tu.
Qui dedit hoc hodie, cras, si volet, auferet; ut si
Detulerit fasces indigno, detrahet idem.
« Pone, meum est, » inquit. Pono, tristisque recedo.
Idem si clamet furem, neget esse pudicum,
Contendat laqueo collum pressisse paternum,
Mordear opprobriis falsis, mutemque colores?
Falsus honor juvat, et mendax infamia terret,
Quem, nisi mendosum et medicandum? Vir bonus est quis?
Qui consulta patrum, qui leges juraque servat;
Quo multæ magnæque secantur judice lites;
Quo res sponsore, et quo causæ teste tenentur.
Sed videt hunc omnis domus et vicinia tota
Introrsum turpem, speciosum pelle decora.
« Nec furtum feci, nec fugi, » si mihi dicat
Servus: « Habes pretium, loris non ureris, » aio. —
Non hominem occidi. — Non pasces in cruce corvos. —
Sum bonus, et frugi. — Renuit, negat atque Sabellus.
Cautus enim metuit foveam lupus, accipiterque
Suspectos laqueos, et opertum miluus hamum.
Oderunt peccare boni, virtutis amore.
Tu nihil admittes in te formidine pœnæ.

Sit spes fallendi, miscebis sacra profanis.
Nam de mille fabæ modiis quum surripis unum,
Damnum est, non facinus mihi pacto lenius isto.
Vir bonus, omne forum quem spectat, et omne tribunal,
Quandocumque Deos vel porco vel bove placat,
Jane pater! clare, clare quum dixit, Apollo!
Labra movet, metuens audiri: « Pulchra Laverna,
« Da mihi fallere, da justum sanctumque videri;
« Noctem peccatis, et fraudibus objice nubem. »
Qui melior servo, qui liberior sit avarus,
In triviis fixum quum se demittit ob assem,
Non video. Nam qui cupiet, metuet quoque; porro
Qui metuens vivet, liber mihi non erit umquam.
Perdidit arma, locum virtutis deseruit, qui
Semper in augenda festinat et obruitur re.
Vendere quum possis captivum, occidere noli;
Serviet utiliter. Sine pascat durus, aretque;
Naviget, ac mediis hiemet mercator in undis;
Annonæ prosit; portet frumenta penusque.
Vir bonus et sapiens audebit dicere: « Pentheu,
« Rector Thebarum, quid me perferre, patique
« Indignum coges? » — Adimam bona. — Nempe pecus, rem,
Lectos, argentum; tollas licet. — In manicis et
Compedibus sævo te sub custode tenebo. —
Ipse Deus, simul atque volam, me solvet. — Opinor,
Hoc sentit: Moriar. Mors ultima linea rerum est.

EPISTOLA XVII.

AD SCÆVAM.

Quamvis, Scæva, satis per te tibi consulis, et scis
Quo tandem pacto deceat majoribus uti,
Disce, docendus adhuc quæ censet amiculus; ut si
Cæcus iter monstrare velit. Tamen adspice, si quid
Et nos, quod cures proprium fecisse, loquamur.
Si te grata quies et primam somnus in horam
Delectat; si te pulvis strepitusque rotarum,
Si lædet caupona, Ferentinum ire jubebo.
Nam neque divitibus contingunt gaudia solis,
Nec vixit male, qui natus moriensque fefellit.
Si prodesse tuis, pauloque benignius ipsum
Te tractare voles, accedes siccus ad unctum. —
Si pranderet olus patienter, regibus uti
Nollet Aristippus. — Si sciret regibus uti,
Fastidiret olus, qui me notat. — Utrius horum
Verba probes et facta, doce; vel junior audi,
Cur sit Aristippi potior sententia. Namque
Mordacem Cynicum sic eludebat, ut aiunt:
« Scurror ego ipse mihi, populo tu; rectius hoc et
« Splendidius multo est. Equus ut me portet, alat rex,
« Officium facio; tu poscis vilia, verum es
« Dante minor, quamvis fers te nullius egentem. »
Omnis Aristippum decuit color, et status, et res

Tentantem majora, fere præsentibus æquum.
Contra, quem duplici panno patientia velat,
Mirabor vitæ via si conversa decebit.
Alter purpureum non exspectabit amictum,
Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet,
Personamque feret non inconcinnus utramque.
Alter Mileti textam cane pejus et angui
Vitabit chlamydem; morietur frigore, si non
Rettuleris pannum. Refer, et sine vivat ineptus.
Res gerere, et captos ostendere civibus hostes,
Attingit solium Jovis, et cœlestia tentat;
Principibus placuisse viris non ultima laus est.
Non cuivis homini contingit adire Corinthum.
Sedit, qui timuit, ne non succederet; esto.
Quid, qui pervenit, fecitne viriliter? Atqui
Hic est, aut nusquam, quod quærimus. Hic onus horret,
Ut parvis animis et parvo corpore majus;
Hic subit et perfert. Aut virtus nomen inane est,
Aut decus et pretium recte petit experiens vir.
Coram rege suo de paupertate tacentes
Plus poscente ferent. Distat, sumasne pudenter,
An rapias; atqui rerum caput hoc erat, hic fons.
« Indotata mihi soror est, paupercula mater,
« Et fundus nec vendibilis, nec pascere firmus, »
Qui dicit, clamat: « Victum date. » Succinit alter:
« Et mihi dividuo findetur munere quadra. »
Sed tacitus pasci si posset corvus, haberet
Plus dapis, et rixæ multo minus invidiæque.
Brundusium comes aut Surrentum ductus amœnum,
Qui queritur salebras, et acerbum frigus, et imbres,

Aut cistam effractam aut subducta viatica plorat,
Nota refert meretricis acumina, sæpe catellam,
Sæpe periscelidem raptam sibi flentis; uti mox
Nulla fides damnis verisque doloribus adsit.
Nec semel irrisus triviis attollere curat
Fracto crure planum. Licet illi plurima manet
Lacrima, per sanctum juratus dicat Osirim:
« Credite, non ludo; crudeles, tollite claudum! »
« Quære peregrinum, » vicinia rauca reclamat.

EPISTOLA XVIII.

AD LOLLIUM.

Si bene te novi, metues, liberrime Lolli,
Scurrantis speciem præbere, professus amicum.
Ut matrona meretrici dispar erit atque
Discolor, infido scurræ distabit amicus.
Est huic diversum vitio vitium prope majus,
Asperitas agrestis, et inconcinna, gravisque,
Quæ se commmendat tonsa cute, dentibus atris,
Dum vult libertas dici mera, veraque virtus.
Virtus est medium vitiorum, et utrimque reductum.
Alter, in obsequium plus æquo pronus, et imi
Derisor lecti, sic nutum divitis horret,
Sic iterat voces, et verba cadentia tollit,
Ut puerum sævo credas dictata magistro
Reddere, vel partes mimum tractare secundas.

Alter rixatur de lana sæpe caprina,
Propugnat nugis armatus: « Scilicet, ut non
« Sit mihi prima fides; et, vere quod placet, ut non
« Acriter elatrem, pretium ætas altera sordet. »
Ambigitur quid enim? Castor sciat an Dolichos plus;
Brundusium Minuci melius via ducat, an Appi.
Quem damnosa venus, quem præceps alea nudat,
Gloria quem supra vires et vestit et ungit,
Quem tenet argenti sitis importuna famesque,
Quem paupertatis pudor et fuga, dives amicus,
Sæpe decem vitiis instructior, odit et horret;
Aut, si non odit, regit, ac, veluti pia mater,
Plus quam se sapere et virtutibus esse priorem
Vult, et ait prope vera: « Meæ, contendere noli,
« Stultitiam patiuntur opes; tibi parvula res est.
« Arcta decet sanum comitem toga. Desine mecum
« Certare. » Eutrapelus cuicumque nocere volebat,
Vestimenta dabat pretiosa. Beatus enim jam
Cum pulchris tunicis sumet nova consilia et spes;
Dormiet in lucem; scorto postponet honestum
Officium; nummos alienos pascet; ad imum
Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballum.
Arcanum neque tu scrutaberis illius umquam,
Commissumque teges, et vino tortus et ira.
Nec tua laudabis studia, aut aliena reprendes;
Nec, quum venari volet ille, poemata panges.
Gratia sic fratrum geminorum, Amphionis atque
Zethi, dissiluit, donec suspecta severo
Conticuit lyra. Fraternis cessisse putatur
Moribus Amphion; tu cede potentis amici

Lenibus imperiis, quotiesque educet in agros
Ætolis onerata plagis jumenta, canesque,
Surge, et inhumanæ senium depone Camenæ,
Cœnes ut pariter pulmenta laboribus empta,
Romanis sollemne viris opus, utile famæ,
Vitæque et membris; præsertim quum valeas, et
Vel cursu superare canem, vel viribus aprum
Possis. Adde, virilia quod speciosius arma
Non est qui tractet. Scis quo clamore coronæ
Prælia sustineas campestria. Denique sævam
Militiam puer et Cantabrica bella tulisti
Sub duce, qui templis Parthorum signa refigit
Nunc, et, si quid abest, Italis adjudicat armis.
Ac, ne te retrahas et inexcusabilis absis,
Quamvis nil extra numerum fecisse modumque
Curas, interdum nugaris rure paterno.
Partitur lintres exercitus; Actia pugna,
Te duce, per pueros hostili more refertur;
Adversarius est frater; lacus, Hadria; donec
Alterutrum velox victoria fronde coronet.
Consentire suis studiis qui crediderit te,
Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.

Protinus ut moneam, si quid monitoris eges tu,
Quid, de quoque viro, et cui dicas, sæpe videto.
Percontatorem fugito; nam garrulus idem est,
Nec retinent patulæ commissa fideliter aures,
Et semel emissum volat irrevocabile verbum.
Non ancilla tuum jecur ulceret ulla, puerve,
Intra marmoreum venerandi limen amici;
Ne dominus pueri pulchri caræve puellæ

Munere te parvo beet, aut incommodus angat.
Qualem commendes, etiam atque etiam adspice; ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
Fallimur, et quondam non dignum tradimus. Ergo
Quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri,
Ut penitus notum, si tentent crimina, serves,
Tuterisque tuo fidentem præsidio; qui
Dente Theonino quum circumroditur, ecquid
Ad te post paulo ventura pericula sentis?
Nam tua res agitur, paries quum proximus ardet;
Et neglecta solent incendia sumere vires.
Dulcis inexpertis cultura potentis amici,
Expertus metuit. Tu, dum tua navis in alto est,
Hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.
Oderunt hilarem tristes, tristemque jocosi,
Sedatum celeres, agilem gnavumque remissi,
Potores porrecta negantem pocula, quamvis
Nocturnos jures te formidare tepores.
Deme supercilio nubem; plerumque modestus
Occupat obscuri speciem, taciturnus acerbi.
Inter cuncta leges et percunctabere doctos,
Qua ratione queas traducere leniter ævum;
Num te semper inops agitet vexetque cupido,
Num pavor, et rerum mediocriter utilium spes?
Virtutem doctrina paret, naturane donet?
Quid minuat curas, quid te tibi reddat amicum?
Quid pure tranquillet, honos, an dulce lucellum,
An secretum iter, et fallentis semita vitæ?
Me quoties reficit gelidus Digentia rivus,
Quem Mandela bibit, rugosus frigore pagus,

Quid sentire putas? Quid credis, amice, precari?
Sit mihi, quod nunc est, etiam minus; et mihi vivam
Quod superest ævi, si quid superesse volunt Di.
Sit bona librorum et provisæ frugis in annum
Copia; neu fluitem dubiæ spe pendulus horæ.
Sed satis est orare Jovem, quæ donat et aufert;
Det vitam, det opes; æquum mi animum ipse parabo.

EPISTOLA XIX.

AD MÆCENATEM.

Prisco si credis, Mæcenas docte, Cratino,
Nulla placere diu, nec vivere carmina possunt,
Quæ scribuntur aquæ potoribus. Ut male sanos
Adscripsit Liber Satyris Faunisque poetas,
Vina fere dulces oluerunt mane Camenæ.
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.
Ennius ipse pater numquam, nisi potus, ad arma
Prosiluit dicenda. « Forum putealque Libonis
« Mandabo siccis, adimam cantare severis. »
Hoc simul edixi, non cessavere poetæ
Nocturno certare mero, putere diurno.
Quid? si quis vultu torvo ferus, et pede nudo,
Exiguæque togæ simulet textore Catonem,
Virtutemne repræsentet moresque Catonis?
Rupit Iarbitam Timagenis æmula lingua,
Dum studet urbanus, tenditque disertus haberi.

Decipit exemplar vitiis imitabile. Quod si
Pallerem casu, biberent exsangue cuminum.
O imitatores, servum pecus, ut mihi sæpe
Bilem, sæpe jocum vestri movere tumultus!
Libera per vacuum posui vestigia princeps;
Non aliena meo pressi pede. Qui sibi fidit,
Dux reget examen. Parios ego primus iambos
Ostendi Latio, numeros animosque secutus
Archilochi, non res et agentia verba Lycamben.
Ac, ne me foliis ideo brevioribus ornes,
Quod timui mutare modos et carminis artem,
Temperat Archilochi musam pede mascula Sappho,
Temperat Alcæus; sed rebus et ordine dispar,
Nec socerum quærit, quem versibus oblinat atris,
Nec sponsæ laqueum famoso carmine nectit.
Hunc ego, non alio dictum prius ore, Latinus
Vulgavi fidicen. Juvat immemorata ferentem
Ingenuis oculisque legi manibusque teneri.
Scire velis mea cur ingratus opuscula lector
Laudet ametque domi, premat extra limen iniquus?
Non ego ventosæ plebis suffragia venor
Impensis cœnarum et tritæ munere vestis;
Non ego, nobilium scriptorum auditor et ultor,
Grammaticas ambire tribus et pulpita dignor;
Hinc illæ lacrimæ. « Spissis indigna theatris
« Scripta pudet recitare, et nugis addere pondus, »
Si dixi; « Rides, ait, et Jovis auribus ista
« Servas; fidis enim manare poetica mella
« Te solum, tibi pulcher. » Ad hæc ego naribus uti
Formido, et, luctantis acuto ne secer ungui,

«Displicet iste locus,» clamo, et diludia posco.
Ludus enim genuit trepidum certamen et iram,
Ira truces inimicitias et funebre bellum.

EPISTOLA XX.

AD LIBRUM SUUM.

VERTUMNUM Janumque, liber, spectare videris,
Scilicet ut prostes Sosiorum pumice mundus.
Odisti claves, et grata sigilla pudico;
Paucis ostendi gemis, et communia laudas,
Non ita nutritus. Fuge quo descendere gestis;
Non erit emisso reditus tibi. «Quid miser egi?
«Quid volui?» dices, ubi quid te læserit; et scis
In breve te cogi, quum plenus languet amator.
Quod si non odio peccantis desipit augur,
Carus eris Romæ, donec te deserat ætas.
Contrectatus ubi manibus sordescere vulgi
Cœperis, aut tineas pasces taciturnus inertes,
Aut fugies Uticam, aut vinctus mitteris Ilerdam.
Ridebit monitor non exauditus; ut ille,
Qui male parentem in rupes protrusit asellum
Iratus. Quis enim invitum servare laboret?
Hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem
Occupet extremis in vicis balba senectus.
Quum tibi sol tepidus plures admoverit aures,
Me libertino natum patre, et in tenui re

Majores pennas nido extendisse loqueris,
Ut, quantum generi demas, virtutibus addas;
Me primis Urbis belli placuisse domique,
Corporis exigui, præcanum, solibus aptum,
Irasci celerem, tamen ut placabilis essem.
Forte meum si quis te percontabitur ævum,
Me quater undenos sciat implevisse Decembres,
Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

EPISTOLARUM
LIBER SECUNDUS.

EPISTOLA I.

AD AUGUSTUM.

QUUM tot sustineas et tanta negotia solus,
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes; in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.
  Romulus, et Liber pater, et cum Castore Pollux,
Post ingentia facta Deorum in templa recepti,
Dum terras hominumque colunt genus, aspera bella
Componunt, agros assignant, oppida condunt,
Ploravere suis non respondere favorem
Speratum meritis. Diram qui contudit hydram,
Notaque fatali portenta labore subegit,
Comperit invidiam supremo fine domari.
Urit enim fulgore suo, qui prægravat artes
Infra se positas; exstinctus amabitur idem.
Præsenti tibi maturos largimur honores,
Jurandasque tuum per nomen ponimus aras,

Nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes.
Sed tuus hic populus, sapiens et justus in uno,
Te nostris ducibus, te Graiis anteferendo,
Cætera nequaquam simili ratione modoque
Æstimat, et, nisi quæ terris semota, suisque
Temporibus defuncta videt, fastidit et odit;
Sic fautor veterum, ut tabulas peccare vetantes,
Quas bis quinque viri sanxerunt, fœdera regum
Vel Gabiis, vel cum rigidis æquata Sabinis,
Pontificum libros, annosa volumina vatum,
Dictitet Albano Musas in monte locutas.
Si, quia Græcorum sunt antiquissima quæque
Scripta vel optima, Romani pensantur eadem
Scriptores trutina, non est quod multa loquamur;
Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.
Venimus ad summum fortunæ; pingimus atque
Psallimus, et luctamur Achivis doctius unctis.
Si meliora dies, ut vina, poemata reddit,
Scire velim, pretium chartis quotus arroget annus.
Scriptor abhinc annos centum qui decidit, inter
Perfectos veteresque referri debet? an inter
Viles atque novos? Excludat jurgia finis. —
Est vetus atque probus, centum qui perficit annos. —
Quid, qui deperiit minor uno mense, vel anno,
Inter quos referendus erit? veteresne poetas?
An quos et præsens et postera respuat ætas? —
Iste quidem veteres inter ponetur honeste,
Qui vel mense brevi, vel toto est junior anno. —
Utor permisso, caudæque pilos ut equinæ
Paulatim vello, et demo unum, demo et item unum,

Dum cadat elusus ratione ruentis acervi,
Qui redit ad fastos, et virtutem æstimat annis,
Miraturque nihil, nisi quod Libitina sacravit.
  Ennius, et sapiens et fortis, et alter Homerus,
Ut critici dicunt, leviter curare videtur,
Quo promissa cadant, et somnia Pythagorea.
Nævius in manibus non est, et mentibus hæret
Pæne recens? adeo sanctum est vetus omne poema.
Ambigitur quoties uter utro sit prior, aufert
Pacuvius docti famam senis, Accius alti;
Dicitur Afrani toga convenisse Menandro;
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi;
Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte.
Hos ediscit, et hos arcto stipata theatro
Spectat Roma potens; habet hos numeratque poetas
Ad nostrum tempus Livi scriptoris ab ævo.
Interdum vulgus rectum videt; est ubi peccat.
Si veteres ita miratur laudatque poetas,
Ut nihil anteferat, nihil illis comparet, errat.
Si quædam nimis antique, si pleraque dure
Dicere credit eos, ignave multa fatetur;
Et sapit, et mecum facit, et Jove judicat æquo.
Non equidem insector, delendave carmina Livi
Esse reor, memini quæ plagosum mihi parvo
Orbilium dictare; sed emendata videri,
Pulchraque, et exactis minimum distantia, miror.
Inter quæ verbum emicuit si forte decorum,
Si versus paulo concinnior unus et alter,
Injuste totum ducit venditque poema.
Indignor quidquam reprehendi, non quia crasse

Compositum illepideve putetur, sed quia nuper;
Nec veniam antiquis, sed honorem et præmia posci.
Recte necne crocum floresque perambulet Attæ
Fabula, si dubitem, clament periisse pudorem
Cuncti pæne patres, ea quum reprehendere coner,
Quæ gravis Æsopus, quæ doctus Roscius egit:
Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt;
Vel quia turpe putant parere minoribus, et, quæ
Imberbes didicere, senes perdenda fateri.
Jam Saliare Numæ carmen qui laudat, et illud,
Quod mecum ignorat, solus vult scire videri;
Ingeniis non ille favet plauditque sepultis,
Nostra sed impugnat, nos nostraque lividus odit.
Quod si tam Græcis novitas invisa fuisset,
Quam nobis, quid nunc esset vetus? aut quid haberet,
Quod legeret tereretque viritim publicus usus?
  Ut primum positis nugari Græcia bellis
Cœpit, et in vitium fortuna labier æqua,
Nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum;
Marmoris aut eboris fabros, aut æris amavit;
Suspendit picta vultum mentemque tabella;
Nunc tibicinibus, nunc est gavisa tragœdis:
Sub nutrice puella velut si luderet infans,
Quod cupide petiit, mature plena reliquit.
Quid placet aut odio est, quod non mutabile credas?
Hoc paces habuere bonæ, ventique secundi.
  Romæ dulce diu fuit et sollemne, reclusa
Mane domo vigilare, clienti promere jura;
Cautos nominibus rectis expendere nummos;
Majores audire; minori dicere, per quæ

Crescere res posset, minui damnosa libido.
Mutavit mentem populus levis, et calet uno
Scribendi studio. Pueri, patresque severi
Fronde comas vincti cœnant, et carmina dictant.
Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere versus,
Invenior Parthis mendacior, et prius orto
Sole vigil, calamum et chartas et scrinia posco.
Navem agere ignarus navis timet; abrotonum ægro
Non audet, nisi qui didicit, dare; quod medicorum est,
Promittunt medici; tractant fabrilia fabri:
Scribimus indocti doctique poemata passim.
Hic error tamen, et levis hæc insania quantas
Virtutes habeat, sic collige. Vatis avarus
Non temere est animus; versus amat, hoc studet unum;
Detrimenta, fugas servorum, incendia ridet;
Non fraudem socio, puerove incogitat ullam
Pupillo; vivit siliquis et pane secundo.
Militiæ quamquam piger et malus, utilis urbi;
Si das hoc, parvis quoque rebus magna juvari.
Os tenerum pueri balbumque poeta figurat;
Torquet ab obscenis jam nunc sermonibus aurem,
Mox etiam pectus præceptis format amicis,
Asperitatis et invidiæ corrector et iræ;
Recte facta refert; orientia tempora notis
Instruit exemplis; inopem solatur et ægrum.
Castis cum pueris ignara puella mariti
Disceret unde preces, vatem ni Musa dedisset?
Poscit opem chorus, et præsentia numina sentit;
Cœlestes implorat aquas docta prece blandus;
Avertit morbos, metuenda pericula pellit;

Impetrat et pacem, et locupletem frugibus annum.
Carmine Di superi placantur, carmine Manes.
Agricolæ prisci, fortes, parvoque beati,
Condita post frumenta, levantes tempore festo
Corpus, et ipsum animum spe finis dura ferentem,
Cum sociis operum, et pueris, et conjuge fida,
Tellurem porco, Silvanum lacte piabant,
Floribus et vino Genium, memorem brevis ævi.
Fescennina per hunc inventa licentia morem
Versibus alternis opprobria rustica fudit,
Libertasque recurrentes accepta per annos
Lusit amabiliter, donec jam sævus apertam
In rabiem verti cœpit jocus, et per honestas
Ire domos impune minax. Doluere cruento
Dente lacessiti; fuit intactis quoque cura
Conditione super communi. Quin etiam lex
Pœnaque lata, malo quæ nollet carmine quemquam
Describi. Vertere modum, formidine fustis,
Ad benedicendum delectandumque redacti.
Græcia capta ferum victorem cepit, et artes
Intulit agresti Latio. Sic horridus ille
Defluxit numerus Saturnius, et grave virus
Munditiæ pepulere; sed in longum tamen ævum
Manserunt, hodieque manent vestigia ruris.
Serus enim Græcis admovit acumina chartis,
Et, post Punica bella quietus, quærere cœpit,
Quid Sophocles et Thespis et Æschylus utile ferrent.
Tentavit quoque rem, si digne vertere posset,
Et placuit sibi, natura sublimis et acer.
Nam spirat tragicum satis, et feliciter audet,

Sed turpem putat inscite metuitque lituram.
  Creditur, ex medio quia res arcessit, habere
Sudoris minimum, sed habet comœdia tanto
Plus oneris, quanto veniæ minus. Adspice, Plautus
Quo pacto partes tutetur amantis ephebi,
Ut patris attenti, lenonis ut insidiosi;
Quantus sit Dossennus edacibus in parasitis,
Quam non adstricto percurrat pulpita socco.
Gestit enim nummum in loculos demittere, post hoc
Securus, cadat an recto stet fabula talo.
Quem tulit ad scenam ventoso gloria curru,
Exanimat lentus spectator, sedulus inflat.
Sic leve, sic parvum est, animum quod laudis avarum
Subruit aut reficit. Valeat res ludicra, si me
Palma negata macrum, donata reducit opimum.
Sæpe etiam audacem fugat hoc terretque poetam,
Quod numero plures, virtute et honore minores,
Indocti stolidique, et depugnare parati,
Si discordet eques, media inter carmina poscunt
Aut ursum, aut pugiles; his nam plebecula gaudet.
Verum equitis quoque jam migravit ab aure voluptas
Omnis ad incertos oculos et gaudia vana.
Quatuor aut plures aulæa premuntur in horas,
Dum fugiunt equitum turmæ peditumque catervæ.
Mox trahitur manibus regum fortuna retortis,
Esseda festinant, pilenta, petorrita, naves;
Captivum portatur ebur, captiva Corinthus.
Si foret in terris, rideret Democritus, seu
Diversum confusa genus panthera camelo,
Sive elephas albus vulgi converteret ora;

Spectaret populum ludis attentius ipsis,
Ut sibi præbentem mimo spectacula plura.
Scriptores autem narrare putaret asello
Fabellam surdo. Nam quæ pervincere voces
Evaluere sonum, referunt quem nostra theatra?
Garganum mugire putes nemus, aut mare Tuscum.
Tanto cum strepitu ludi spectantur, et artes,
Divitiæque peregrinæ; quibus oblitus actor
Quum stetit in scena, concurrit dextera lævæ.
Dixit adhuc aliquid?—Nil sane.—Quid placet ergo?—
Lana Tarentino violas imitata veneno.
Ac ne forte putes me, quæ facere ipse recusem,
Quum recte tractent alii, laudare maligne;
Ille per extentum funem mihi posse videtur
Ire poeta, meum qui pectus inaniter angit,
Irritat, mulcet, falsis terroribus implet,
Ut magus, et modo me Thebis, modo ponit Athenis.
Verum age, et his, qui se lectori credere malunt,
Quam spectatoris fastidia ferre superbi,
Curam redde brevem; si munus Apolline dignum
Vis complere libris, et vatibus addere calcar,
Ut studio majore petant Helicona virentem.
Multa quidem nobis facimus mala sæpe poetæ,
Ut vineta egomet cædam mea, quum tibi librum
Sollicito damus, aut fesso; quum lædimur, unum
Si quis amicorum est ausus reprendere versum;
Quum loca jam recitata revolvimus irrevocati;
Quum lamentamur, non apparere labores
Nostros, et tenui deducta poemata filo;
Quum speramus eo rem venturam, ut, simul atque

Carmina rescieris nos fingere, commodus ultro
Arcessas, et egere vetes, et scribere cogas.
Sed tamen est operæ pretium cognoscere, quales
ÆditᎥuos habeat belli spectata domique
Virtus, indigno non committenda poetæ.
Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Chœrilus, incultis qui versibus et male natis
Rettulit acceptos, regale nomisma, Philippos.
Sed veluti tractata notam labemque remittunt
Atramenta, fere scriptores carmine fœdo
Splendida facta linunt. Idem rex ille, poema
Qui tam ridiculum tam care prodigus emit,
Edicto vetuit, ne quis se, præter Apellen,
Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra
Fortis Alexandri vultum simulantia. Quod si
Judicium subtile videndis artibus illud
Ad libros et ad hæc Musarum dona vocares,
Bœotum in crasso jurares aere natum.
At neque dedecorant tua de se judicia, atque
Munera, quæ multa dantis cum laude tulerunt
Dilecti tibi Virgilius Variusque poetæ;
Nec magis expressi vultus per aenea signa,
Quam per vatis opus mores animique virorum
Clarorum apparent. Nec sermones ego mallem
Repentes per humum, quam res componere gestas,
Terrarumque situs, et flumina dicere, et arces
Montibus impositas, et barbara regna, tuisque
Auspiciis totum confecta duella per orbem,
Claustraque custodem pacis cohibentia Janum,
Et formidatam Parthis te principe Romam,

Si, quantum cuperem, possem quoque; sed neque parvum
Carmen majestas recipit tua, nec meus audet
Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent.
Sedulitas autem, stulte quem diligit, urget,
Præcipue quum se numeris commendat et arte.
Discit enim citius meminitque libentius illud,
Quod quis deridet, quam quod probat et veneratur.
Nil moror officium, quod me gravat, ac neque ficto
In pejus vultu proponi cereus usquam,
Nec prave factis decorari versibus opto;
Ne rubeam pingui donatus munere, et una
Cum scriptore meo capsa porrectus aperta,
Deferar in vicum vendentem thus et odores,
Et piper, et quidquid chartis amicitur ineptis.

EPISTOLA II.

AD JULIUM FLORUM.

Flore, bono claroque fidelis amice Neroni,
Si quis forte velit puerum tibi vendere, natum
Tibure vel Gabiis, et tecum sic agat: « Hic et
« Candidus, et talos a vertice pulcher ad imos,
« Fiet eritque tuus nummorum millibus octo,
« Verna ministeriis ad nutus aptus heriles,
« Litterulis Græcis imbutus, idoneus arti
« Cuilibet; argilla quidvis imitaberis uda.
« Quin etiam canet indoctum, sed dulce bibenti.

« Multa fidem promissa levant, ubi plenius æquo
« Laudat venales, qui vult extrudere, merces.
« Res urget me nulla; meo sum pauper in ære.
« Nemo hoc mangonum faceret tibi. Non temere a me
« Quivis ferret idem. Semel hic cessavit, et, ut fit,
« In scalis latuit metuens pendentis habenæ.
« Des nummos, excepta nihil te si fuga lædat. »
Ille ferat pretium, pœnæ securus, opinor.
Prudens emisti vitiosum; dicta tibi est lex.
Insequeris tamen hunc, et lite moraris iniqua.
Dixi me pigrum proficiscenti tibi, dixi
Talibus officiis prope mancum; ne mea sævus
Jurgares ad te quod epistola nulla veniret.
Quid tum profeci, mecum facientia jura
Si tamen attentas? Quereris super hoc etiam, quod
Exspectata tibi non mittam carmina mendax.
Luculli miles collecta viatica multis
Ærumnis, lassus dum noctu stertit, ad assem
Perdiderat; post hoc vehemens lupus, et sibi et hosti
Iratus pariter, jejunis dentibus acer,
Præsidium regale loco dejecit, ut aiunt,
Summe munito, et multarum divite rerum.
Clarus ob id factum, donis ornatur honestis,
Accipit et bis dena super sestertia nummum.
Forte sub hoc tempus castellum evertere prætor
Nescio quod cupiens, hortari cœpit eumdem
Verbis, quæ timido quoque possent addere mentem:
« I, bone, quo virtus tua te vocat; i pede fausto,
« Grandia laturus meritorum præmia. Quid stas? »
Post hæc ille catus, quantumvis rusticus: « Ibit,

« Ibit eo quo vis, qui zonam perdidit, » inquit.
Romæ nutriri mihi contigit, atque doceri
Iratus Graiis quantum nocuisset Achilles.
Adjecere bonæ paulo plus artis Athenæ,
Scilicet ut possem curvo dignoscere rectum,
Atque inter silvas Academi quærere verum.
Dura sed emovere loco me tempora grato,
Civilisque rudem belli tulit æstus in arma,
Cæsaris Augusti non responsura lacertis.
Unde simul primum me dimisere Philippi,
Decisis humilem pennis, inopemque paterni
Et laris et fundi, paupertas impulit audax
Ut versus facerem; sed, quod non desit, habentem
Quæ poterunt umquam satis expurgare cicutæ,
Ni melius dormire putem, quam scribere versus?
Singula de nobis anni prædantur euntes;
Eripuere jocos, venerem, convivia, ludum;
Tendunt extorquere poemata. Quid faciam vis?
Denique non omnes eadem mirantur amantque.
Carmine tu gaudes, hic delectatur iambis,
Ille Bioneis sermonibus, et sale nigro.
Tres mihi convivæ prope dissentire videntur,
Poscentes vario multum diversa palato.
Quid dem? quid non dem? Renuis quod tu, jubet alter;
Quod petis, id sane est invisum acidumque duobus.
Præter cætera, me Romæne poemata censes
Scribere posse, inter tot curas totque labores?
Hic sponsum vocat; hic auditum scripta, relictis
Omnibus officiis. Cubat hic in colle Quirini,
Hic extremo in Aventino; visendus uterque.

Intervalla vides humane commoda. — Verum
Puræ sunt plateæ, nihil ut meditantibus obstet. —
Festinat calidus mulis gerulisque redemptor;
Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum;
Tristia robustis luctantur funera plaustris;
Hac rabiosa fugit canis, hac lutulenta ruit sus.
I nunc, et versus tecum meditare canoros!
Scriptorum chorus omnis amat nemus, et fugit urbes
Rite cliens Bacchi, somno gaudentis et umbra.
Tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos
Vis canere, et contracta sequi vestigia vatum?
Ingenium, sibi quod vacuas desumpsit Athenas,
Et studiis annos septem dedit, insenuitque
Libris et curis, statua taciturnius exit
Plerumque, et risu populum quatit; hic ego rerum
Fluctibus in mediis, et tempestatibus urbis,
Verba lyræ motura sonum connectere digner?
Frater erat Romæ consulti rhetor, ut alter
Alterius sermone meros audiret honores,
Gracchus ut hic illi foret, huic ut Mucius ille.
Qui minus argutos vexat furor iste poetas?
Carmina compono, hic elegos; mirabile visu
Cælatumque novem Musis opus! Adspice primum,
Quanto cum fastu, quanto molimine circum-
Spectemus vacuam Romanis vatibus ædem.
Mox etiam, si forte vacas, sequere, et procul audi
Quid ferat, et quare sibi nectat uterque coronam.
Cædimur, et totidem plagis consumimus hostem,
Lento Samnites ad lumina prima duello.
Discedo Alcæus puncto illius; ille meo quis?

Quis, nisi Callimachus? Si plus adposcere visus,
Fit Mimnermus, et optivo cognomine crescit.
Multa fero, ut placem genus irritabile vatum,
Quum scribo, et supplex populi suffragia capto.
Idem, finitis studiis, et mente recepta,
Obturem patulas impune legentibus aures.
  Ridentur mala qui componunt carmina; verum
Gaudent scribentes, et se venerantur, et ultro,
Si taceas, laudant quidquid scripsere, beati.
At qui legitimum cupiet fecisse poema,
Cum tabulis animum censoris sumet honesti;
Audebit quæcumque parum splendoris habebunt,
Et sine pondere erunt, et honore indigna ferentur,
Verba movere loco, quamvis invita recedant,
Et versentur adhuc intra penetralia Vestæ.
Obscurata diu populo bonus eruet, atque
Proferet in lucem speciosa vocabula rerum,
Quæ, priscis memorata Catonibus atque Cethegis,
Nunc situs informis premit et deserta vetustas;
Adsciscet nova, quæ genitor produxerit usus.
Vehemens et liquidus, puroque simillimus amni,
Fundet opes, Latiumque beabit divite lingua;
Luxuriantia compescet, nimis aspera sano
Levabit cultu, virtute carentia tollet;
Ludentis speciem dabit, et torquebitur, ut qui
Nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopa movetur.
  Prætulerim scriptor delirus inersque videri,
Dum mea delectent mala me, vel denique fallant,
Quam sapere, et ringi. Fuit haud ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragœdos,

In vacuo lætus sessor plausorque theatro;
Cætera qui vitæ servaret munia recto
More, bonus sane vicinus, amabilis hospes,
Comis in uxorem, posset qui ignoscere servis,
Et signo læso non insanire lagenæ;
Posset qui rupem et puteum vitare patentem.
Hic ubi cognatorum opibus curisque refectus
Expulit helleboro morbum, bilemque meraco,
Et redit ad sese: « Pol, me occidistis, amici,
« Non servastis, ait, cui sic extorta voluptas,
« Et demptus per vim mentis gratissimus error! »
Nimirum sapere est abjectis utile nugis,
Et tempestivum pueris concedere ludum,
Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis,
Sed veræ numerosque modosque ediscere vitæ.
Quocirca mecum loquor hæc, tacitusque recordor:
Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ,
Narrares medicis: quod quanto plura parasti,
Tanto plura cupis, nulline faterier audes?
Si vulnus tibi monstrata radice vel herba
Non fieret levius, fugeres, radice vel herba
Proficiente nihil, curarier? Audieras, cui
Rem Di donarent, illi decedere pravam
Stultitiam; et, quum sis nihilo sapientior, ex quo
Plenior es, tamen uteris monitoribus isdem?
At si divitiæ prudentem reddere possent,
Si cupidum timidumque minus te; nempe ruberes,
Viveret in terris te si quis avarior uno.
Si proprium est, quod quis libra mercatur et ære,
Quædam, si credis consultis, mancipat usus;

Qui te pascit ager, tuus est, et villicus Orbi,
Quum segetes occat, tibi mox frumenta daturas,
Te dominum sentit. Das nummos, accipis uvam,
Pullos, ova, cadum temeti; nempe modo isto
Paulatim mercaris agrum, fortasse trecentis,
Aut etiam supra, nummorum millibus emptum.
Quid refert, vivas numerato nuper, an olim?
Emptor Aricini quondam Veientis et arvi
Emptum cœnat olus, quamvis aliter putat; emptis
Sub noctem gelidam lignis calefactat aenum.
Sed vocat usque suum, qua populus adsita certis
Limitibus vicina refugit jurgia; tamquam
Sit proprium quidquam, puncto quod mobilis horæ,
Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc morte suprema,
Permutet dominos, et cedat in altera jura.
Sic, quia perpetuus nulli datur usus, et heres
Heredem alterius, velut unda supervenit undam,
Quid vici prosunt, aut horrea? quidve Calabris
Saltibus adjecti Lucani, si metit [illegible]us
Grandia cum parvis, non exorabilis auro?
Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, tabellas,
Argentum, vestes Gætulo murice tinctas,
Sunt qui non habeant, est qui non curat habere.
Cur alter fratrum cessare, et ludere, et ungi
Præferat Herodis palmetis pinguibus; alter,
Dives et importunus, ad umbram lucis ab ortu
Silvestrem flammis et ferro mitiget agrum?
Scit Genius, natale comes qui temperat astrum,
Naturæ deus humanæ, mortalis in unum-
Quodque caput, vultu mutabilis, albus et ater.

Utar, et ex modico, quantum res poscet, acervo
Tollam; nec metuam, quid de me judicet heres,
Quod non plura datis invenerit, et tamen idem
Scire volam, quantum simplex hilarisque nepoti
Discrepet, et quantum discordet parcus avaro.
Distat enim, spargas tua prodigus, an neque sumptum
Invitus facias, neque plura parare labores;
Ac potius, puer ut festis quinquatribus olim,
Exiguo gratoque fruaris tempore raptim.
Pauperies immunda domus procul absit; ego, utrum
Nave ferar magna an parva, ferar unus et idem.
Non agimur tumidis velis Aquilone secundo;
Non tamen aversis ætatem ducimus Austris,
Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re,
Extremi primorum, extremis usque priores.
Non es avarus; abi. Quid cætera? jam simul isto
Cum vitio fugere? Caret tibi pectus inani
Ambitione? Caret mortis formidine, et ira?
Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
Nocturnos lemures, portentaque Thessala rides?
Natales grate numeras? Ignoscis amicis?
Lenior et melior fis accedente senecta?
Quid te exempta juvat spinis de pluribus una?
Vivere si rectė nescis, decede peritis.
Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti;
Tempus abire tibi est, ne potum largius æquo
Rideat, et pulset lasciva decentius ætas.

QUINTI
HORATII FLACCI
ARS POETICA.

AD PISONES.

HUMANO capiti cervicem pictor equinam
Jungere si velit, et varias inducere plumas,
Undique collatis membris, ut turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne,
Spectatum admissi risum teneatis, amici?
Credite, Pisones, isti tabulæ fore librum
Persimilem, cujus, velut ægri somnia, vanæ
Fingentur species; ut nec pes, nec caput uni
Reddatur formæ. — Pictoribus atque poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas. —
Scimus, et hanc veniam petimusque damusque vicissim;
Sed non ut placidis coeant immitia, non ut
Serpentes avibus geminentur, tigribus agni.
Inceptis gravibus plerumque et magna professis
Purpureus, late qui splendeat, unus et alter
Assuitur pannus; quum lucus et ara Dianæ,
Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluvius describitur arcus.
Sed nunc non erat his locus. Et fortasse cupressum

Scis simulare; quid hoc, si fractis enatat exspes
Navibus, ære dato qui pingitur? Amphora cœpit
Institui, currente rota cur urceus exit?
Denique sit, quod vis, simplex duntaxat et unum.
  Maxima pars vatum, pater et juvenes patre digni,
Decipimur specie recti. Brevis esse laboro,
Obscurus fio; sectantem levia nervi
Deficiunt animique; professus grandia turget;
Serpit humi tutus nimium timidusque procellæ.
Qui variare cupit rem prodigialiter unam,
Delphinum silvis appingit, fluctibus aprum.
In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.
Æmilium circa ludum faber unus et ungues
Exprimet, et molles imitabitur ære capillos,
Infelix operis summa, quia ponere totum
Nesciet. Hunc ego me, si quid componere curem,
Non magis esse velim, quam naso vivere pravo,
Spectandum nigris oculis nigroque capillo.
  Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam
Viribus, et versate diu, quid ferre recusent,
Quid valeant humeri. Cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.
Ordinis hæc virtus erit et venus, aut ego fallor,
Ut jam nunc dicat, jam nunc debentia dici
Pleraque differat, et præsens in tempus omittat;
Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.
In verbis etiam tenuis cautusque serendis,
Dixeris egregie, notum si callida verbum
Reddiderit junctura novum. Si forte necesse est
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum, et

Fingere cinctutis non exaudita Cethegis,
Continget, dabiturque licentia sumpta pudenter.
Et nova fictaque nuper habebunt verba fidem, si
Græco fonte cadent, parce detorta. Quid autem
Cæcilio Plautoque dabit Romanus, ademptum
Virgilio Varioque? Ego cur, acquirere pauca
Si possum, invideor, quum lingua Catonis et Enni
Sermonem patrium ditaverit, et nova rerum
Nomina protulerit? Licuit, semperque licebit
Signatum præsente nota producere nomen.
Ut silvæ foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt; ita verborum vetus interit ætas,
Et juvenum ritu florent modo nata, vigentque.
Debemur morti nos nostraque, sive receptus
Terra neptunus classes Aquilonibus arcet,
Regis opus; sterilisque diu palus, aptaque remis,
Vicinas urbes alit, et grave sentit aratrum;
Seu cursum mutavit iniquum frugibus amnis,
Doctus iter melius. Mortalia facta peribunt,
Nedum sermonum stet honos, et gratia vivax.
Multa renascentur quæ jam cecidere, cadentque
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet usus,
Quem penes arbitrium est et jus et norma loquendi.
Res gestæ regumque ducumque, et tristia bella,
Quo scribi possent numero, monstravit Homerus.
Versibus impariter junctis querimonia primum,
Post etiam inclusa est voti sententia compos.
Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor,
Grammatici certant, et adhuc sub judice lis est.
Archilochum proprio rabies armavit iambo.

Hunc socci cepere pedem, grandesque cothurni,
Alternis aptum sermonibus, et populares
Vincentem strepitus, et natum rebus agendis.
Musa dedit fidibus Divos, puerosque Deorum,
Et pugilem victorem, et equum certamine primum,
Et juvenum curas, et libera vina referre.

Descriptas servare vices operumque colores,
Cur ego, si nequeo ignoroque, poeta salutor?
Cur nescire, pudens prave, quam discere malo?
Versibus exponi tragicis res comica non vult;
Indignatur item privatis ac prope socco
Dignis carminibus narrari cœna Thyestæ.
Singula quæque locum teneant sortita decenter.
Interdum tamen et vocem comœdia tollit,
Iratusque Chremes tumido delitigat ore;
Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri.
Telephus et Peleus, quum pauper et exsul, uterque
Projicit ampullas, et sesquipedalia verba,
Si curat cor spectantis tetigisse querela.

Non satis est pulchra esse poemata; dulcia sunto,
Et, quocumque volent, animum auditoris agunto.
Ut ridentibus arrident, ita flentibus adflent
Humani vultus. Si vis me flere, dolendum est
Primum ipsi tibi; tunc tua me infortunia lædent.
Telephe, vel Peleu, male si mandata loqueris,
Aut dormitabo, aut ridebo. Tristia mæstum
Vultum verba decent; iratum, plena minarum;
Ludentem, lasciva; severum, seria dictu.
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum; juvat, aut impellit ad iram,

Aut ad humum mærore gravi deducit, et angit;
Post effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt fortunis absona dicta,
Romani tollent equites peditesque cachinnum.
Intererit multum, Divusne loquatur, an heros;
Maturusne senex, an adhuc florente juventa
Fervidus; et matrona potens, an sedula nutrix;
Mercatorne vagus, cultorne virentis agelli;
Colchus, an Assyrius; Thebis nutritus, an Argis.
Aut famam sequere, aut sibi convenientia finge
Scriptor. Honoratum si forte reponis Achillem;
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Jura neget sibi nata, nihil non arroget armis.
Sit Medea ferox invictaque, flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.
Si quid inexpertum scenæ committis, et audes
Personam formare novam, servetur ad imum
Qualis ab incepto processerit, et sibi constet.
Difficile est proprie communia dicere; tuque
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
Quam si proferres ignota indictaque primus.
Publica materies privati juris erit, si
Non circa vilem patulumque moraberis orbem;
Nec verbo verbum curabis reddere, fidus
Interpres; nec desilies imitator in arctum,
Unde pedem proferre pudor vetet, aut operis lex.
Nec sic incipies, ut scriptor cyclicus olim:
« Fortunam Priami cantabo, et nobile bellum. »
Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturient montes; nascetur ridiculus mus.

Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte:
« Dic mihi, Musa, virum, captæ post tempora Trojæ,
« Qui mores hominum multorum vidit et urbes. »
Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,
Antiphaten, Scyllamque, et cum Cyclope Charybdim.
Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
Nec gemino bellum Trojanum orditur ab ovo.
Semper ad eventum festinat, et in medias res,
Non secus ac notas, auditorem rapit, et quæ
Desperat tractata nitescere posse, relinquit.
Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
Primo ne medium, medio ne discrepet imum.
Tu, quid ego, et populus mecum desideret, audi.
Si plausoris eges aulæa manentis, et usque
Sessuri, donec cantor, « Vos plaudite, » dicat;
Ætatis cujusque notandi sunt tibi mores,
Mobilibusque decor naturis dandus et annis.
Reddere qui voces jam scit puer, et pede certo
Signat humum, gestit paribus colludere, et iram
Colligit ac ponit temere, et mutatur in horas.
Imberbis juvenis, tandem custode remoto,
Gaudet equis canibusque et aprici gramine Campi,
Cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
Utilium tardus provisor, prodigus æris,
Sublimis, cupidusque, et amata relinquere pernix.
Conversis studiis, ætas animusque virilis
Quærit opes et amicitias, inservit honori,
Commisisse cavet, quod mox mutare laboret.
Multa senem circumveniunt incommoda, vel quod

Quærit, et inventis miser abstinet, ac timet uti;
Vel quod res omnes timide gelideque ministrat,
Dilator, spe longus, iners, avidusque futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, castigator censorque minorum.
Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt. Ne forte seniles
Mandentur juveni partes, pueroque viriles;
Semper in adjunctis ævoque morabimur aptis.
  Aut agitur res in scenis, aut acta refertur.
Segnius irritant animos demissa per aurem,
Quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus, et quæ
Ipse sibi tradit spectator. Non tamen intus
Digna geri, promes in scenam; multaque tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præsens.
Ne pueros coram populo Medea trucidet,
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus;
Aut in avem Progne vertatur, Cadmus in anguem.
Quodcumque ostendis mihi sic, incredulus odi.
  Neve minor, neu sit quinto productior actu
Fabula, quæ posci vult, et spectata reponi.
Nec Deus intersit, nisi dignus vindice nodus
Inciderit; nec quarta loqui persona laboret.
Actoris partes chorus officiumque virile
Defendat; neu quid medios intercinat actus,
Quod non proposito conducat et hæreat apte.
Ille bonis faveatque et consilietur amice,
Et regat iratos, et amet peccare timentes;
Ille dapes laudet mensæ brevis; ille salubrem
Justitiam, legesque, et apertis otia portis;

Ille tegat commissa, Deosque precetur et oret,
Ut redeat miseris, abeat fortuna superbis.
  Tibia non, ut nunc, orichalco vincta, tubæque
Æmula, sed tenuis simplexque foramine pauco
Adspirare et adesse choris erat utilis, atque
Nondum spissa nimis complere sedilia flatu;
Quo sane populus numerabilis, utpote parvus,
Et frugi, castusque verecundusque coibat.
Postquam cœpit agros extendere victor, et Urbem
Latior amplecti murus, vinoque diurno
Placari Genius festis impune diebus,
Accessit numerisque modisque licentia major.
Indoctus quid enim saperet, liberque laborum,
Rusticus urbano confusus, turpis honesto?
Sic priscæ motumque et luxuriam addidit arti
Tibicen, traxitque vagus per pulpita vestem.
Sic etiam fidibus voces crevere severis,
Et tulit eloquium insolitum facundia præceps,
Utiliumque sagax rerum, et divina futuri,
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.
  Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum,
Mox etiam agrestes Satyros nudavit, et asper
Incolumi gravitate jocum tentavit, eo quod
Illecebris erat et grata novitate morandus
Spectator, functusque sacris, et potus, et exlex.
Verum ita risores, ita commendare dicaces
Conveniet Satyros, ita vertere seria ludo;
Ne quicumque Deus, quicumque adhibebitur heros,
Regali conspectus in auro nuper et ostro,
Migret in obscuras humili sermone tabernas,

Aut, dum vitat humum, nubes et inania captet.
Effutire leves indigna tragœdia versus,
Ut festis matrona moveri jussa diebus,
Intererit Satyris paulum pudibunda protervis.
Non ego inornata et dominantia nomina solum,
Verbaque, Pisones, Satyrorum scriptor amabo;
Nec sic enitar tragico differre colori,
Ut nihil intersit, Davusne loquatur, et audax
Pythias, emuncto lucrata Simone talentum,
An custos famulusque dei Silenus alumni.
Ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quivis
Speret idem, sudet multum, frustraque laboret
Ausus idem. Tantum series juncturaque pollet;
Tantum de medio sumptis accedit honoris.
Silvis deducti caveant, me judice, Fauni,
Ne, velut innati triviis ac pæne forenses,
Aut nimium teneris juvenentur versibus umquam,
Aut immunda crepent ignominiosaque dicta.
Offenduntur enim, quibus est equus, et pater, et res;
Nec, si quid fricti ciceris probat et nucis emptor,
Æquis accipiunt animis, donantve corona.
  Syllaba longa brevi subjecta vocatur iambus,
Pes citus; unde etiam trimetris accrescere jussit
Nomen iambeis, quum senos redderet ictus,
Primus ad extremum similis sibi. Non ita pridem,
Tardior ut paulo graviorque veniret ad aures,
Spondeos stabiles in jura paterna recepit
Commodus et patiens; non ut de sede secunda
Cederet aut quarta socialiter. Hic et in Acci
Nobilibus trimetris apparet rarus, et Enni

In scenam missos cum magno pondere versus,
Aut operæ celeris nimium curaque carentis,
Aut ignoratæ premit artis crimine turpi.
 Non quivis videt immodulata poemata judex;
Et data Romanis venia est indigna poetis.
Idcircone vager, scribamque licenter? An omnes
Visuros peccata putem mea, tutus, et intra
Spem veniæ cautus? Vitavi denique culpam,
Non laudem merui. Vos exemplaria Græca
Nocturna versate manu, versate diurna.
At vestri proavi Plautinos et numeros et
Laudavere sales, nimium patienter utrumque,
Ne dicam stulte, mirati; si modo ego et vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto,
Legitimumque sonum digitis callemus et aure.
 Ignotum tragicæ genus invenisse Camenæ
Dicitur, et plaustris vexisse poemata Thespis,
Quæ canerent agerentque peruncti fæcibus ora.
Post hunc personæ pallæque repertor honestæ
Æschylus et modicis instravit pulpita tignis,
Et docuit magnumque loqui, nitique cothurno.
Successit vetus his comœdia, non sine multa
Laude; sed in vitium libertas excidit, et vim
Dignam lege regi. Lex est accepta, chorusque
Turpiter obticuit, sublato jure nocendi.
Nil intentatum nostri liquere poetæ;
Nec minimum meruere decus, vestigia Græca
Ausi deserere, et celebrare domestica facta,
Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas.
Nec virtute foret clarisve potentius armis,

Quam lingua, Latium, si non offenderet unum-
Quemque poetarum limæ labor et mora. Vos, o
Pompilius sanguis, carmen reprehendite, quod non
Multa dies et multa litura coercuit, atque
Perfectum decies non castigavit ad unguem.
  Ingenium misera quia fortunatius arte
Credit, et excludit sanos Helicone poetas
Democritus, bona pars non ungues ponere curat,
Non barbam, secreta petit loca, balnea vitat.
Nanciscetur enim pretium nomenque poetæ,
Si tribus Anticyris caput insanabile numquam
Tonsori Licino commiserit. O ego lævus,
Qui purgor bilem sub verni temporis horam!
Non alius faceret meliora poemata; verum
Nil tanti est. Ergo fungar vice cotis, acutum
Reddere quæ ferrum valet, exsors ipsa secandi,
Munus et officium, nil scribens ipse, docebo;
Unde parentur opes; quid alat formetque poetam;
Quid deceat, quid non; quo virtus, quo ferat error.
  Scribendi recte sapere est et principium et fons.
Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ,
Verbaque provisam rem non invita sequentur.
Qui didicit patriæ quid debeat, et quid amicis,
Quo sit amore parens, quo frater amandus et hospes,
Quod sit conscripti, quod judicis officium, quæ
Partes in bellum missi ducis; ille profecto
Reddere personæ scit convenientia cuique.
Respicere exemplar vitæ morumque jubebo
Doctum imitatorem, et vivas hinc ducere voces.
Interdum speciosa locis, morataque recte

Fabula, nullius veneris, sine pondere et arte,
Valdius oblectat populum meliusque moratur,
Quam versus inopes rerum, nugæque canoræ.
Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo
Musa loqui, præter laudem nullius avaris.
Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in partes centum diducere. — Dicat
Filius Albini, si de quincunce remota est
Uncia, quid superat? — Poteras dixisse, Triens. — Eu!
Rem poteris servare tuam. Redit uncia, quid fit? —
Semis. — Ad hæc, animos ærugo et cura peculi
Quum semel imbuerit, speremus carmina fingi
Posse linenda cedro, et levi servanda cupresso?
Aut prodesse volunt aut delectare poetæ,
Aut simul et jucunda et idonea dicere vitæ.
Quidquid præcipies, esto brevis; ut cito dicta
Percipiant animi dociles, teneantque fideles.
Omne supervacuum pleno de pectore manat.
Ficta voluptatis causa sint proxima veris;
Nec, quodcumque volet, poscat sibi fabula credi,
Neu pransæ Lamiæ vivum puerum extrahat alvo.
Centuriæ seniorum agitant expertia frugis;
Celsi prætereunt austera poemata Rhamnes.
Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci,
Lectorem delectando, pariterque monendo.
Hic meret æra liber Sosiis, hic et mare transit,
Et longum noto scriptori prorogat ævum.
Sunt delicta tamen quibus ignovisse velimus.
Nam neque chorda sonum reddit quem vult manus et mens,
Poscentique gravem persæpe remittit acutum;

Nec semper feriet quodcumque minabitur arcus.
Verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura. Quid ergo est?
Ut scriptor si peccat idem librarius usque,
Quamvis est monitus, venia caret; et citharœdus
Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem:
Sic mihi, qui multum cessat, fit Chœrilus ille,
Quem bis terve bonum cum risu miror, et idem
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.
Verum operi longo fas est obrepere somnum.
Ut pictura, poesis. Erit quæ, si propius stes,
Te capiat magis; et quædam, si longius abstes.
Hæc amat obscurum, volet hæc sub luce videri,
Judicis argutum quæ non formidat acumen;
Hæc placuit semel; hæc decies repetita placebit.
O major juvenum, quamvis et voce paterna
Fingeris ad rectum, et per te sapis, hoc tibi dictum
Tolle memor; certis medium et tolerabile rebus
Recte concedi. Consultus juris et actor
Causarum mediocris abest virtute diserti
Messalæ, nec scit quantum Cascellius Aulus;
Sed tamen in pretio est. Mediocribus esse poetis
Non homines, non Di, non concessere columnæ.
Ut gratas inter mensas symphonia discors,
Et crassum unguentum, et Sardo cum melle papaver
Offendunt, poterat duci quia cœna sine istis;
Sic animis natum inventumque poema juvandis,
Si paulum summo decessit, vergit ad imum.
Ludere qui nescit, Campestribus abstinet armis,

Indoctusque pilæ discive trochive quiescit,
Ne spissæ risum tollant impune coronæ;
Qui nescit, versus tamen audet fingere. — Quid ni?
Liber et ingenuus, præsertim census equestrem
Summam nummorum, vitioque remotus ab omni. —
Tu nihil invita dices, faciesve Minerva;
Id tibi judicium est, ea mens. Si quid tamen olim
Scripseris, in Metii descendat judicis aures,
Et patris, et nostras, nonumque prematur in annum,
Membranis intus positis. Delere licebit,
Quod non edideris; nescit vox missa reverti.
Silvestres homines sacer interpresque Deorum
Cædibus et victu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigres rabidosque leones;
Dictus et Amphion Thebanæ conditor urbis
Saxa movere sono testudinis, et prece blanda
Ducere quo vellet. Fuit hæc sapientia quondam,
Publica privatis secernere, sacra profanis,
Concubitu prohibere vago, dare jura maritis,
Oppida moliri, leges incidere ligno;
Sic honor et nomen divinis vatibus atque
Carminibus venit. Post hos insignis Homerus,
Tyrtæusque mares animos in Martia bella
Versibus exacuit; dictæ per carmina sortes;
Et vitæ monstrata via est; et gratia regum
Pieriis tentata modis, ludusque repertus,
Et longorum operum finis: ne forte pudori
Sit tibi Musa lyræ sollers, et cantor Apollo.
Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæsitum est. Ego nec studium sine di[illegible] vena,

Nec rude quid possit video ingenium; alterius sic
Altera poscit opem res, et conjurat amice.
Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit fecitque puer, sudavit et alsit,
Abstinuit venere et vino. Qui Pythia cantat
Tibicen, didicit prius extimuitque magistrum.
Nunc satis est dixisse: « Ego mira poemata pango;
« Occupet extremum scabies; mihi turpe relinqui est,
« Et, quod non didici, sane nescire fateri. »
  Ut præco ad merces turbam qui cogit emendas,
Assentatores jubet ad lucrum ire poeta,
Dives agris, dives positis in fenore nummis.
Si vero est, unctum qui recte ponere possit,
Et spondere levi pro paupere, et eripere atris
Litibus implicitum; mirabor si sciet inter-
Noscere mendacem verumque beatus amicum.
Tu seu donaris, seu quid donare voles cui,
Nolito ad versus tibi factos ducere plenum
Lætitiæ; clamabit enim: « Pulchre! bene! recte! »
Pallescet super his; etiam stillabit amicis
Ex oculis rorem; saliet, tundet pede terram.
Ut, qui conducti plorant in funere, dicunt
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo; sic
Derisor vero plus laudatore movetur.
Reges dicuntur multis urgere culullis,
Et torquere mero, quem perspexisse laborant,
An sit amicitia dignus; si carmina condes,
Numquam te fallant animi sub vulpe latentes.
Quinctilio si quid recitares: « Corrige, sodes,
« Hoc, aiebat, et hoc. » Melius te posse negares

Bis terque expertum frustra? delere jubebat,
Et male tornatos incudi reddere versus.
Si defendere delictum, quam vertere, malles,
Nullum ultra verbum, aut operam sumebat inanem,
Quin sine rivali teque et tua solus amares.
Vir bonus et prudens versus reprehendet inertes,
Culpabit duros, incomptis allinet atrum
Transverso calamo signum, ambitiosa recidet
Ornamenta, parum claris lucem dare coget,
Arguet ambigue dictum, mutanda notabit;
Fiet Aristarchus; non dicet: « Cur ego amicum
« Offendam in nugis? » Hæ nugæ seria ducent
In mala derisum semel exceptumque sinistre.
Ut mala quem scabies aut morbus regius urget,
Aut fanaticus error et iracunda Diana;
Vesanum tetigisse timent fugiuntque poetam,
Qui sapiunt; agitant pueri, incautique sequuntur.
Hic, dum sublimis versus ructatur et errat,
Si veluti merulis intentus decidit auceps
In puteum foveamve, licet, « Succurrite, » longum
Clamet, « Io cives! » non sit, qui tollere curet.
Si curet quis opem ferre, et demittere funem,
« Qui scis, an prudens huc se projecerit, atque
« Servari nolit? » dicam, Siculique poetæ
Narrabo interitum: Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Ætnam
Insiluit. Sit jus liceatque perire poetis.
Invitum qui servat, idem facit occidenti.
Nec semel hoc fecit; nec, si retractus erit, jam
Fiet homo, et ponet famosæ mortis amorem.

Nec satis apparet, cur versus factitet; utrum
Minxerit in patrios cineres, an triste bidental
Moverit incestus: certe furit, ac, velut ursus
Objectos caveæ valuit si frangere clathros,
Indoctum doctumque fugat recitator acerbus.
Quem vero arripuit, tenet, occiditque legendo,
Non missura cutem, nisi plena cruoris, hirudo.

FINIS.

LISTE

DES MANUSCRITS DE LA BIBLIOTHÈQUE DU ROI COLLATIONNÉS OU CONSULTÉS.

1	7900	du Xe siècle.	Od. épod. épît. liv. 1er.
2	7971	Xe.	
3	7972	Xe.	
4	7973	Xe.	Od. épod. Art poét. sat. liv. 1er, et les deux prem. du 2e.
5	8072	Xe.	Les trois prem. liv. des od.
6	7974	XIe.	
7	7975	XIe.	
8	7976	XIIe.	
9	7977	XIIe.	
10	7978	XIIe.	Art poét. du XIIe, et les cinq dern. épît. du liv. 1er du XIVe.
11	7979	XIIe.	Od. epod. Art poét. et sat.
12	8212	XIIe.	
13	8213	XIIe.	
14	8214	XIIe.	
15	8215	XIIIe.	Manq. le commenc. des od.
16	8216	XIIIe.	
17	8217	XIIIe.	Manq. le liv. 2e des épît. et l'Art poét.
18	8218	XIIIe.	Art poét. épît. sat.
19	7980	XIVe.	Art poét. sat. épît.
20	7981	XIVe.	Art poét. épît. sat.
21	7982	XIVe.	Art poët. épît.
22	8219	XIVe.	Manq. le liv. 2e des sat. et les épît.
23	7984	XVe.	

Tous ces manuscrits sont sur vélin.

CODICUM MANUSCRIPTORUM

BIBLIOTHECÆ REGIÆ

VARIÆ LECTIONES.

Pag.	Vers.	
1	7	**mobilium, 2, 6, 14.**
		nobilium, *alii.*
	8	**certet, 4, 7, 13, 16, 17, 22.**
		certat, *al.*
2	2	**Icariis, 1, 7, 8, 9, 14.**
		Icareis, *al.*
	12	**detestanda, 7, 12.**
		detestata, *al.*
	16	**me, *omnes.***
	22	**inseres, 1, 7, 8, 9, 14.**
		inseris, *al.*
4	19	**Mauri, *om.***
6	6	**turbidum, 1, 3, 7, 8, 9, 14,**
		turgidum, *al.* [16, 17.
	24	**arduum, 6, 7, 12, 17, 22,**
		ardui, *al.* [23.
7	12	**visit, 1, 3, 8, 9, 16.**
		urit, *al.*
	18	**agnam — hædum, 4, 7.**
		agna — hædo, *al.*
9	2	**humida, 2, 6, 12, 23.**
		uvida, *al.*
	6	**alite, *om.***
	11	**Ulixei, *om.***
10	9	**arces, 4, 12.**
		urbem, *al.*
	13	**dicit, 1, 2, 4, 7, 8, 9, 14.**
		dicet, *al.*
	21	**perpetuos, 1, 8, 12, 22, 23.**
		perpetuo, *al.*
11	8	**Teucri, 3, 4, 8, 9, 13, 17.**
		Teucro, *al.*
11	15	**hoc deos, 1, 6, 7, 8.**
		te deos, *al.*
	ib.	**properas, 17, 22, 23.**
		properes, *al.*
	19	**equitat, 4, 7, 11, 12.**
		equitet, *al.*
	20	**temperat, 23.**
		temperet, *al.*
15	2	**sumis, 2, 3, 6, 9, 23.**
		sumes, *al.*
	3	**recinit, 2, 4, 6, 7, 8, 11.**
		recinet, *al.*
	13	**parentis, 1, 3, 14.**
		parentum, *al.*
16	11	**quia sic, *om.***
		qua sic, *ex conj.*
17	11	**oræ, *om.***
	13	**lætum, 1, 13, 17.**
		latum, *al.*
18	1	**manet, 4, 23.**
		manent, *al.* [22.
	24	**possint, 1, 2, 3, 6, 7, 16,**
		possunt, *al.*
19	14	**Helenam, 4, 12, 13, 17.**
		Helenen, *al.*
20	12	**cultus, 2, 6, 7, 8, 13.**
		crines, *al.*
	14	**gentis, 2, 4, 6, 7, 8, 16.**
		genti, *al.*
21	3	**Achaicus, *om.***
	4	**Iliacas, *om.***
	12	**sic geminant, *om.***

22.

23 1 **Hædiliæ, 2, 3, 4, 13, 14.**
Hædilia, *al.*
6 **hinc, *om.***
24 5 **crepat, 1, 3, 7, 11, 14.**
increpat, *al.*
7 **at ne, 4, 12, 22.**
ac ne, *al.* [16.
15 **et tollens, 1, 3, 7, 12, 13,**
extollens, 2, 6, 8, 12.
attollens, 4, 9.
26 3 **elevi, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 16.**
levi, *al.*
27 5 **comam, 2, 7, 9, 22, 23.**
coma, *al.* [14, 17.
28 2 **Mauris, 1, 2, 3, 5, 6, 8,**
Mauri, *al.* [8, 9, 13, 14.
11 **expeditis, 1, 2, 3, 5, 6, 7,**
expeditus, *al.*
14 **Daunias, 1, 2, 6, 9, 14.**
Daunia in, 3, 4, 5, 7, 8, 11,
Dauniæ, 13, 16. [12, 17.
29 5 **vitas, 13, 22, 23.**
vitat, *al.*
9-10 **veris-adventus, *om.***
30 8 **inveniet, *om.***
13-15 **quid? si-num, *om.***
31 2 **ictibus, 8, 11, 17.**
jactibus, *al.*
20 **Hebro, *om.***
32 10 **prosunt, *om.***
33 5 **acinaces, 5, 6, 13.**
acinacis, *al.*
13 **voluntas, 1, 7, 8, 11, 14, 23.**
voluptas, *al.*
19 **laboras in, 11, 17, 23.**
laborabas, *al.*
34 18 **judice te, *om.***
35 2 **avidum, *om.***
4 **et juvenum, 2, 5, 6.**
ac juvenum, *al.*
ib. **densentur, *om.***
16 **forsan, 1, 3, 5, 8, 11.**
fors et, *al.*
37 3 **opimæ, *om.***
4 **feraces, *om.***
9 **Calena, *om.***
10 **dives ut, 3, 4, 5, 6, 8.**
dives et, *al.*

37 15 **pascunt, *om.***
18 **ac precor, 12.**
at precor, *al. om.*
38 1 **poscimur, 2, 3, 4, 5, 6, 8.**
poscimus, *al.*
40 13 **insignem, *om.***
41 17 **serva, 1, 7, 9.**
sæva, *al.*
42 16 **manus, 11.**
manum, *al.*
19 **defingas, 2, 14, 17.**
diffingas, *al.*
44 15 **in veros, *om.***
46 2 **curo, *om.***
49 2 **abdito, *om.*** [15, 17.
7 **aget, 1, 4, 7, 9, 12, 13,**
agit, *al.*
18 **beatum, 9, 12, 13, 17.**
beatorum, *al.*
50 15 **quid obliquo, 1, 2, 3, 5, 6.**
quo obliquo, *al.*
51 12 **exsilium, 1, 7, 9, 11, 12.**
exitium, *al.*
53 9 **currit, 1, 7, 9, 11, 12.**
curret, *al.*
15 **renitet, 2, 6, 9, 13, 15, 17.**
renidet, *al.* [13, 16, 22..
54 19 **fertili, 1, 4, 7, 8, 11, 12,**
fertilis, *al.*
55 2 **ibi, 1, 3, 7, 12, 15, 16.**
ubi, *al.*
57 19 **vexant, *om.***
59 9 **sæpius, *om.***
10 **et celsæ, *om.***
12 **fulgura, *om.***
18 **citharæ, 6, 8, 13, 14.**
cithara, *al.* [*om.*
61 7-8 **in comptum-nodum,**
8 **comam, 2, 4, 8, 11, 13, 17,**
comas, 7, 9, 12, 14, 23. [22.
coma, 1, 3.
20 **minantium, 9, 11, 17.**
minacium, *al.*
62 16 **occupat, 8, 12, 13, 22.**
occupet, *al.*
63 4 **Colcha, 1, 3, 7, 14, 16, 22.**
Colchica, *al.*
10 **Bosphorum, *om.***

63 19 descriptas, 2, 6, 9, 14.
discretas, *al.*
64 10 laborem, 1, 2, 4, 6, 13.
laborum, *al.*
65 19 superbo, *om.*
67 2 prensus, 1, 2, 6, 7, 8, 9,
11, 12, 15.
pressus, *al.*
68 6 lento, *om.*
69 14 Gygas, *om.*
19 lethalis, 2, 4, 6, 8, 13, 14.
natalis, *al.*
70 20 clientæ, 1, 7.
clientes, *al.*
71 14 limitem, 4, 8, 11, 13.
limites, *al.*
19 fine, *om.*
72 9 Thyadas, *om.*
15 leni, 1, 2, 3, 6, 7, 16.
levi, *al.*
73 13 non tenui, 9, 22.
nec tenui, *al.* [14, 16, 17.
15 in terris, 1, 3, 7, 9, 12,
in terra, *al.*
74 3 superne, *om.*
5 notior, 1, 3, 7, 16.
ocior, *al.*
76 23 triremi et, 13, 15.
triremi, *al.*
77 9 amice, *om.* [11, 13, 16.
78 4 timidoque, 2, 3, 4, 6, 8,
timidove, *al.*
15 vulgavit, 1, 7, 11, 12.
vulgarit, *al.*
79 6 magna manus Jovis, *om.*
10 enisus, 3, 9, 14, 17.
innisus, *al.* [14, 22.
12 bibit, 2, 5, 6, 8, 12, 13,
bibet, *al.*
80 14 ducere, 1, 3, 9, 13, 15, 23.
discere, *al.*
81 9 mundi, 22.
mundo, *al. om.*
10 tangat, 22.
tanget, *al. om.*
82 1 hoc, *om.*
ib. conveniat, 8, 13.
conveniet, *al.*

82 14 altricis, 8, 11, 13, 15.
nutricis, *al.*
ib. limina Puliæ, 1.
limen Apuliæ, *al. om.*
20 Forenti, 1, 7, 9, 11, 14.
Ferenti, *al.*
83 11 arbor, *om.* [16, 23.
15 urentes, 1, 3, 4, 7, 9, 11,
arentes, *al.*
22 addidit, 2, 4, 6, 17, 22.
reddidit, 8.
abdidit, *al.* [15, 16, 22.
84 3 turmam, 2, 3, 5, 6, 8, 13,
turbam, *al.*
7 turbas, 4, 7, 9, 14.
turmas, *al.*
85 5 Gygas, *om.*
86 4 armis, *om.*
11 trahentis, *om.* [17.
87 9 aptius, 1, 4, 5, 6, 12, 16,
inscius, *al.* [14, 17.
23 propinquos, 1, 3, 7, 9, 12,
amicos, *al.*
88 13 Monæses, 5.
Monæsis, *al. om.*
14 non auspicatos, 2, 3, 5, 6, 7,
8, 11, 14.
inauspicatos, *al.*
89 6 artibus, 1, 3, 7, 11, 22.
artubus, *al.*
11, intermissa, 1, 7, 8.
impermissa, *al.* [13.
20 durum, 2, 5, 6, 8, 9, 11,
dirum, *al.*
90 12 constantis, *om.*
ib. fidei, *om.*
91 3 Bellerophonti, 1, 6, 7.
Bellorophonti, *al.*
8 movet, 2, 5, 6, 12, 13.
monet, *al.*
11 nec, 4, 5.
ne, *al.*
93 6 cavere, 11, 14, 17.
cavere et, *al.*
7 rape, 2, 4, 5, 6, 8, 13, 16.
cape, *ul.*
ib. horæ ac, 1.
horæ, *al. om.*

93 13 aliam, 4, 5, 13, 14, 16.
alia, *al.*
94 11 quamvis, 2, 4, 5, 6, 8, 15.
quamquam, *al.*
95 2 satum, 1, 3, 7, 9.
situm, *al.*
6 ne currente retro funis eat rota, *om.*
14 animum, 1, 2, 4, 5, 6.
animo, *al.*
97 24 scalpe, 1, 2, 6, 7, 8, 9, 14.
sculpe, *al.*
98 10 alto, 1, 7, 8, 14.
arcto, *al.*
99 18 sacris, 3, 9, 14, 22.
divis, *al.*
19 cari, 2, 5, 6.
clari, *al.*
100 3 jam, *om.*
ib. ominatis, 7, 8, 9, 14, 15.
nominatis, *al.*
101 2 pone, 7, 9, 14.
fige, *al.*
10 Thyias, 1.
Thyas, *al. om.* [16.
16 vetula, 1, 5, 6, 7, 8, 14,
vetulam, *al.*
102 13 excidio, 3, 4, 8, 13, 16, 17.
exitio, *al.*
103 6 impiger, *om.*
104 5 ducis, *om.*
105 12 pagus, 1, 3, 7, 8, 9, 12.
pardus, *al.*
106 12 miscentur, *om.*
107 4 Rhode, 1, 3, 7, 9.
Chloe, *al.*
20 Nereus, *om.*
108 5 numine, 14.
nomine, *al. om.*
10 negligit, 1, 9, 11.
negliget, *al.*
110 8 securim, 4, 13, 17.
secures, *al.*
15 mollivit, 7, 8.
mollibit, *al.* [15, 17.
20 Apulicum, 4, 5, 6, 11, 13,
Ponticum, *al.*
111 1 si figit, *om.*

111 20 mori, 11, 13, 17, 22.
est mori, *al.*
113 2 quæ nemora, *om.*
13 rupes, 1, 2, 4, 6, 7, 16.
ripas, *al.*
115 1 rumpit, 2, 5, 6.
rumpat, *al.*
3 cui timebo, 2, 5, 6, 7, 14.
qui timebo, 1, 17.
quid timebo, *al.*
11 vetat, 17.
vetet, *al. om.*
116 20 monstri, 1, 3, 6, 11, 13, 15.
tauri, *al.*
117 17 luxit, 7.
lusit, *al. om.*
19 jussus, 4.
visus, 2, 3, 5, 6, 8, 9, 14.
invisus, *al.*
119 17 Andromedæ, *om.* [17.
120 14 alveo, 1, 3, 7, 8, 9, 11, 16,
æquore, *al.*
121 3 definget, 16.
diffinget, *al. om.*
18 tunc, 1, 7, 8, 9.
tum, *al.*
122 12 regnavit, 1, 2, 5, 6, 7, 14.
regnator, *al.* [14, 17.
123 9 domum, 2, 4, 5, 6, 9, 13.
domo, *al.*
11 comissabere, 1, 3, 8.
comessabere, 7, 11, 15, 16, 17, 22.
comitabere, 2, 5, 6, 14.
comutabere, 4, 9, 13.
124 2 largi, 1, 7, 8, 17.
largis, *al.*
4 citrea, 1, 7, 8.
cypria, 4, 5, 11, 12, 16, 17.
cyprea, *al.*
21 ego te, 2, 5, 6, 11, 14.
ego, *al.*
125 13 regesve, 4, 9, 11, 13, 16, 17.
regesque, *al.*
127 1 loquor, 4, 9, 13.
loquar, *al.*
5 tuque, 22.
teque, *al. om.*

127 14 orbem, 3, 4, 9, 12, 13, 15,
ortum, *al.* [16, 17.
129 2 propulit, 3, 4, 7, 14, 16.
protulit, *al.*
3 vernique, 1, 7, 12, 15, 17.
vernisque, *al.*
10 fulvæ, *om.*
13 Rhætis, *Fea, ex suis.*
Rhæti, *om.* [14.
130 8 indecorant, 2, 5, 6, 9, 13,
dedecorant, *al.*
131 13 merses, 2, 6, 7, 9, 13.
merges, 4.
mersus, *al.*
21 perficiant, 5, 14.
efficient, 2, 6.
perficient, *al.*
132 12 destinet, 5, 7, 8, 9.
detinet, 12, 15, 16, 22.
distinet, *al.*
14 demovet, 2, 5, 6, 14.
dimovet, *al.* [17.
133 14 defuso, 2, 5, 6, 7, 8, 11, 14,
diffuso, *al.*
134 10 impressa, 1, 3, 4, 15, 23.
impulsa, *al.*
19 latentes, 9, 17.
latentem, *al.*
135 18 Noctilucam, 3, 22.
Noctelucam, 2, 5, 6, 14.
Noctiluca, *al.* [14, 22.
136 15 Tullus dives, 1, 3, 7, 8, 12,
dives Tullus, *al.*
17 summæ, 1, 2, 3, 5, 6, 7, 14.
vitæ, *al.* [17, 22.
137 7 commodus, 1, 7, 9, 15, 16,
commodis, *al.*
18 muneris, 12, 16, 17.
muneri, *al.*
140 3 silebo, 1, 3, 4, 11, 15, 22.
sileri, *al.*
13 utili et, 12.
utili, *al. om.*
15 vultu per, *om.*
141 6 te in speculo, 1, 3.
te speculo, *al.* [11, 14, 16.
143 15 delectantque, 1, 3, 5, 7, 8,
143 15 delectante, *al.*
20 mereberis, 2, 4, 5, 6, 9, 13,
merebere, *al.* [15, 16.
145 6 cari, *al.*
clari, *al.* [12, 14.
20 delapsam, 1, 3, 5, 7, 8, 11,
dilapsam, *al.*
146 4 fastus, 1, 2, 6, 7, 8, 15, 17.
fastos, *al.* [14, 17.
147 8 meditatur, 5, 7, 9, 11, 12,
minitatur, *al.*
148 15 direpta, *om.*
18 evaganti, 1, 7, 12, 13.
et vaganti, *al.*
149 6 exiget, 1, 3, 9.
eximet, *al.* [13, 16.
151 5 vita si, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9,
vita, *al.*
9 qua, 1, 3, 7.
quem, *al.*
15 laborem, *om.*
152 3 ut adsit, 1, 3, 7, 9, 17.
ut sit, *al.*
8 mea, 13, 16.
meis, *al.*
10 pascua, 1, 3, 5.
pascuis, *al.*
16 nepos, 1, 3, 4, 5.
ut nepos, *al.*
153 1-3 aut in reducta, } *om.*
iuutilesque,
8 arvis, 7, 9, 11, 17.
agris, *al.*
15 rivis, 2, 4, 5, 6, 8, 9, 12, 13,
14, 15, 16.
ripis, *al.*
154 29 relegit, 3, 8, 13, 14, 17.
redegit, *al.*
155 3 edit, 1, 2, 3, 6, 7, 11, 13.
edat, *al.*
157 1 regit, 1, 3, 7, 9, 11, 15, 17.
regis, *al.*
3 aut quid, 1, 3, 11, 22.
et quid, *al.*
11 trementi, *om.*
158 5 currens, *om.*
14 exsucta, 8.
exsucca, 9.
exsecta, *al.*

159 2 formidolosis, 1, 2, 3, 6, 8.
formidolosæ, *al.*
160 4 magnum fas, *om.*
22 vertis, 1, 3, 7.
verte, *al.*
23 petis, 1, 3, 7.
pete, *al.*
162 1 umquam, *om.*
163 22 conopium, 1.
conopeum, *al. om.*
23 adhuc, 3, 14.
at huc, 8, 15.
ad hunc, *al.* [15.
164 8 Africanum, 1, 3, 7, 9, 11,
Africano, *al.*
165 16 sinu, 1, 7, 22.
sinus, *al.*
17 Notus, 1, 7, 8, 22.
Noto, *al.*
19 juveris, 9, 13.
juverit, *al.*
22 percussum, 1, 15.
perculsum, *al.*
166 5 et pœnitet, *om.*
6 languor, *om.*
13 Venus, 1, 3, 22.
ventis, *al.*
167 8 crescat, 2, 6, 8, 14.
crescit, *al.*
168 2 non felix, *om.*
13 diris, *om.*
21 et dulcibus, 4, 5.
dulcibus, *al.*
169 3 ut si, 1, 3, 7.
uti, 2, 4, 6, 14, 15.
veluti, *al.*
170 8-9 turbarit-agitarit, 4, 9, 15.
turbaret-agitaret, *al.*
15 iratæ, 4.
offensæ, *al. om.*
17 at tu, 9, 13, 14.
et tu, *al.*
171 2 perit, 4, 13.
ruit, *al.*
8 abominandus, 1, 2, 3, 22.
abominatus, *al.*
14 videre, 1, 3.
videri, *al.*
171 15 quid expediat, *om.*
172 10 sævos, 3.
flavos, *al. om.*
173 8 austri, 4, 7, 8.
astri, *al.*
12 ærea, 2, 3, 23.
ære, *al.*
18 defixa, 2, 3, 4, 6, 9, 13.
refixa, *al.*
174 8 Circa, 3, 7, 8.
Circe, *al.*
9 relapsus, 2, 4, 6, 7, 9, 13.
delapsus, 14.
relatus, *al.*
24 virens, 2, 3, 6, 7, 8, 13.
urens, *al.*
175 1 sonari, 7, 8, 14, 15.
sonare, *al.* [23.
11 Partumeius, 8, 14, 16, 22,
Pactumeius, *al.*
17 Coticia, 7.
Cocytia, *al. om.*
18 sacrum, 3, 7, 9, 15.
sacra, *al.*
21 proderat, 3.
proderit, *al. om.*
23 sed, 6.
si, *al. om.*
26 infidus, 4, 13.
infidi, *al.*
28 alite, 2, 4, 6, 9, 13, 15.
aliti, *al.*
176 4 innectes, 3, 4, 8, 22.
nectes, *al.*
10-11 possum, 16.
possim, *al. om.*
13 nil habentis, 7.
nil agentis, *al.*
177 5 quos, 2.
quo, 4, 6, 9, 13, 14.
quod, *al.*
178 10 dictum est, 1, 3, 7, 8, 22.
dictum, *al.*
11 servet, *om.*
179 6 senectutis, 7, 9.
senectuti, *al.*
9 quique, 9, 15, 22.
quæque, *al.*

179 11 impetret, 1, 3, 7, 8, 13, 14.
imperet, *al.*
180 1 aras, 7, 9.
arces, *al.*
4 prorogat, 1.
prerogat, 3.
proroget, *al.*
7 curet, 9, 22.
curat, *al.*
8 applicet, 8, 9, 22.
applicat, *al.*
181 2 ulla, 2, 10, 14, 19.
illa, *al.*
4 annis, *om.*
10 cantu, 4, 7, 8, 16, 18, 19.
cantum, *al.*
182 8 nec sic, 2, 3, 6, 14, 20.
ne sic, *al.*
23 sapiens, 2, 3, 6, 20, 22.
patiens, *al.*
183 1 plus quam, 6, 8, 14.
plus ac, *al.* [18.
10 malim, 2, 3, 4, 6, 9, 14, 16,
mallem, *al.* [19, 20.
12 delectat, 1, 2, 3, 4, 6, 7, 10,
delectet, *al.*
14 tantuli, 7, 8, 10, 11, 12, 22.
tantulo, *al.*
ib. quanto, *om.*
184 6 affixit, 8, 11, 14, 16.
afflixit, *al.*
13 ac si, 7, 16.
at si, *al.*
17 quumque, *om.*
19 nec facias, 10, 22.
ne facias, *al.*
26 Nævius, *om.*
185 13 vita, 7, 11, 12.
vitæ, *al.*
186 7 exsecat, 2, 3, 6, 7, 8, 10,
11, 19, 22.
exigit, *al.*
11 at in se, 2, 3, 6, 7, 10, 11,
at ipse, *al.* [18, 19.
12 facit hoc, 2, 3, 6.
facit hic, *al.* [22.
21 nolint, 2, 3, 7, 8, 10, 18,
nolunt, *al.*

187 1 mœchos, 2, 3, 6.
mœchis, *al.*
8 quidam, *om.*
9 demeteret ferro, *om.*
11 in quas, *om.*
14 munificum, 2, 3, 6, 11, 20.
munifico, *al.*
17 hoc laudat, 13, 16.
et laudat, *al.*
26 pecces ne, 9.
peccesve, *al. om.*
188 1 videntis, 4, 16, 22.
videnti, *al.* [12, 13, 18.
11 matronas sectarier, 8, 9,
sectari matronas, *al.*
14 tuo, 4, 14.
tuum, *al.*
23 ne corporis, *om.*
ib. Lyncei, 7.
Lynceis, *al. om.*
30 officient, 7, 9, 10, 18.
officiunt, *al.*
189 14 statuat, *om.*
28 dextro, *om.*
30 vereor, 7, 8, 10, 11, 18, 22.
metuo, *al.* [18, 20, 22.
190 2 vel pallida, 4, 9, 11, 14,
væ pallida, *al.*
5 ac pede, 9, 19.
aut pede, 13.
et pede, *al.*
14 citaret, *om.*
18 habebat, *om.*
191 2 et fortasse, *om.*
7 prævideas, 19.
pervideas, *al. om.*
ib. mala, *om.* [22.
16 corpore, 7, 8, 11, 12, 19,
pectore, *al.*
25 ac pater, 7.
at pater, *al. om.*
192 9 multum est, 4, 9, 13, 19.
multum, *al.*
ib. illi, *om.*
15 quis et est, *om.*
26 ignoscet, 2, 3, 6, 7, 10, 11,
ignoscat, *al.* [12, 18, 20.
194 9 sacra divum, *om.*

194 20 qui, 4, 16.
quo, *al.*
24 sutor, *om.*
195 2 peccaro, 2, 3, 6, 7, 8, 20.
peccavero, 10, 17, 18.
peccabo, *al.*
7 aut fur, 8, 16, 22.
ac fur, *al.*
19 accipe jam, 10, 11.
accipiam, *al.* [18, 22.
ib. detur, 7, 8, 10, 11, 12, 17,
dentur, *al.*
196 4 elige, 7, 8, 10, 11, 12, 17,
erue, *al.* [18, 20.
5 miser, 2, 3, 4, 6, 22.
misera, *al.*
9 patet, 2, 3, 4, 6.
tepet, *al.* [19.
28 insanus, 2, 7, 10, 17, 18,
insanit, *al.*
197 22 non, 2, 3, 6, 16.
nec, *al.*
ib. recito cuiquam, *om.*
28 inquit, 7, 10, 19.
inquis, *al.*
198 6 imus, 2, 3, 22.
unus, *al.*
199 2 sectani, 10, 16, 22.
scetani, *al.*
13 electis, 2, 3, 4, 7, 8, 17, 22.
selectis, *al.*
16 vides, 2, 3, 9, 16, 17, 20.
avidos, *al.* [18, 19.
30 illudo, 8, 10, 11, 16, 17,
incumbo, *al.*
200 2 veniat, *om.*
5 accepit, 7, 8, 10, 18, 22.
excepit, *al.*
7 longe, 7, 8, 10, 11, 14, 16.
linguæ, *al.*
11 deterrima, *om.*
19 cantat, 14.
ut cantat, *al. om.*
201 3 lavimus, *om.*
4 repsimus, 12, 17, 18.
repimus, *al.*
15 batillum, 8, 11, 12, 14, 17,
vatillum, *al.* [22.

201 19 Varius, 7.
Varus, *al. om.*
202 1 Cicirri, 7, 8, 10, 20, 22.
Cicerri, *al.*
9 miniteris, 7, 11, 18, 22.
minitaris, *al.*
16 deterius nihilo, 9, 17.
nihilo deterius, *al.*
19 produximus, 12.
producimus, *al. om.*
204 4 legionibus, *om.*
ib. imperitarunt, 13.
imperitarent, 2, 3, 4, 6, 12,
imperitarint, *al.* [18, 20.
13 fugit, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 11,
fuit, *al.* [13.
15 quo nosti, *om.*
18 nos facere, *om.*
ib. longe late, 11, 12, 17.
longe longe, *al.*
25 tribunum, 4, 9, 13, 14, 16,
tribuno, *al.* [18.
205 4 et quo, 2, 3, 6, 9, 12, 13,
est quo, *al.* [17, 20.
6 ut cupiat, 2, 3, 9, 20.
et cupiat, *al.*
10 delubra, *om.*
12 cogit, 4, 9, 12, 13, 16, 18.
cogat, *al.*
22 sum tibi, 16.
sim tibi, *al. om.*
28 possum, 12, 16.
possim, *al.*
29 mihi te, *om.*
206 10 aut mea, 2, 3, 6.
ac mea, *al.*
13 ac mala, *om.*
28 servabat, 2, 3, 6, 9, 13,
servavit, *al.* [14, 16, 19.
207 2 ob hoc, 19, 22, 23.
ad hoc, *al.*
17 peregre aut, *om.*
208 8 juvat, 4, 9, 11, 13.
juvet, *al.*
11 rabiosi tempora signi, *om.*
Campum lusumque trigonem, *Codex Cruquianus.*

208 15 victurus, 9, 13.
victurum, *al.*
16 fuisset, 4, 9, 11, 12, 13,
fuissent, *al.* [14, 20, 22.
209 8 discedet, 11.
discedat, *al.*
ib. pulchrior, 2, 3, 6, 7, 9,
10, 14, 17.
pigrior, *al.*
11 compositam, 7, 10, 11.
compositus, *al.*
12 procurrunt, 2, 3, 6, 9, 12,
concurrunt, *al.* [16, 22.
19 multo, 7, 8, 10, 11, 12, 18,
multum, *al.* [20.
210 15 quo modo, *om.*
211 16 resonarent, *om.*
212 16 prosequar, 2, 3, 6, 8, 14,
persequar, *al.* [17.
213 5 divina mota, *om.*
11 vadato, *om.*
25 umquam, 1, 4, 16, 18, 19.
inquam, *al.*
214 9 prensare, 7, 8, 10, 11, 12,
pressare, *al.* [17, 19.
21 inclamat, 2, 3, 6, 7, 12,
exclamat, *al.* [17, 20.
215 13 nec sic, 4.
non sic, 12, 14, 18.
num sic, *al.*
216 11 latine, 2, 3, 6.
latini, *al.*
21 defingit, 7, 11, 12, 14, 17,
diffingit, *al.* [18, 20.
23 spectanda, 7, 8, 12, 16.
spectata, *al.*
217 22 delapsus, 19, 20.
dilapsus, *al.*
30 non satis, 4.
nam satis, *al. om.*
218 2 cruciet, *om.*
219 1 videor, 2, 4, 6, 9, 12, 13,
videar, *al.* [16.
221 1 cesserat, 4.
gesserat, *al. om.*
ib. usquam, 2, 3, 8, 10, 12,
14, 19.
umquam, *al.*
222 20 diffingere, 4, 7, 11, 20.
diffidere, 12, 17.
diffindere, *al.*
223 2 laudatus, 2, 4, 7, 11, 13,
16, 17, 19, 20.
laudatur, *al.*
3 laceraverit, 10.
latraverit, *al. om.*
6 sed quem, 9, 17, 20, 23.
sed quæ, *al.*
224 29 æquora alebant, 9, 11, 14,
æquor alebat, *al.* [20
225 15 aiunt, 2, 3, 6, 7, 11, 13,
angit, *al.* [14, 18.
16 offendet, 4, 13.
offendat, *al.*
30 afflígit, 4, 9, 17.
affigit, *al.*
226 16 occupat, 2, 4, 9, 11, 13,
occupet, *al.* [16.
227 14 culpa, *om.*
19 vixistis, 4, 9, 13, 16.
nituistis, *al.*
25 erat, 10, 11, 16, 18.
erit, *al.*
ib. cedit, 18, 20.
cedet, *al.*
228 4 at ipsis, 2, 6, 7.
ab ipsis, *al.*
12 Archilocum, *om.*
229 2 scalptum, 2, 6.
sculptum, *al.*
13 veri, 7, 8, 17, 18, 19, 20.
verum, *al.*
19 angit, 7, 8, 17, 18.
urget, *al.*
23 quæcumque, 16.
quemcumque, *al. om.*
230 13 Varum, 2, 3, 6, 8, 19.
Varium, *al.*
29 in jus, 6.
in jura, *al. om.*
231 20 perisset, 2, 3, 6, 10, 12,
periret, *al.* [14, 19.
24 sapiensne, 2, 6, 7, 10, 20.
sapiens, *al.*
232 1 etiam rex, 14, 18.
etiam et rex, *al.*

232 11 quid, 11, 16.
qui, *al.*
233 7 tuos, *om.*
10 quid enim? neque tu, *om.*
11 occidis, 6, 8, 10. [18.
occidit, *al.*
234 2 accedit, 2, 6, 7, 10, 11, 12,
accedat, *al.*
5 pereamve, 14, 17.
pereamne, 16.
pereamque, *al.*
11 tentantur, 11, 12, 14.
tententur, *al.*
235 2 et hoc, *om.*
15 et aeneus, 2, 3, 6, 7, 8, 14, [19.
aut aeneus, *al.*
23 deducere, 12.
reducere, *al. om.*
26 putescit, 2, 3, 6, 7, 8, 9, [10, 12.
putrescit, *al.*
236 10 veris, 2, 3.
veri, *al.*
18 rufam, *om.*
ib. pusillam, *om.*
237 5 contra hæc, *om.*
7 verris, 2, 3, 6, 11, 12, 14, [19.
vellis, *al.*
18 samii, 9, 13, 16.
sani, *al.*
ib. notandi, 10, 12, 16, 17, 18.
notati, *al.*
238 1 optat, 9, 13, 16, 18, 20.
optet, *al.*
4 ne nunc, 18.
nec nunc, *al.*
ib. vocet, *om.*
25 quiddam, 11, 14, 17.
quid tam, *al.*
239 13 qua-stultitia, *om.*
15 abscissum, 18.
abscisum, *al.*
240 1 tanto dissimilem, *om.*
5 num tandem, 2, 3, 6, 10, [16.
num tantum, *al.*
ib. sufflans, *om.*
241 2 vincent, 2, 3, 6, 8.
vincant, 9, 13, 16, 23.
vincunt, *al.*

241 13 alba, *om.*
242 1 mixto, *om.*
19 averrere, 2, 3, 6, 7, 8, 9, [20.
avertere, *al.*
21 reponit, 2, 3, 6, 8.
reponet, *al.*
23 curvat, *om.*
26 fecundi, *om.*
243 4 si quid, *om.*
13 in morsus, *om.*
ib. malit, *om.*
18 quæ, 2, 3, 6.
qua, *al.*
ib. puduit, 2, 6.
putuit, *al.*
25 allec, *om.*
30 movet, 2, 3, 6, 19.
movent, *al.*
244 1 frusta, 8, 9, 13, 16.
furta, *al.*
9 nequeant, 9, 10, 12, 13, [20.
nequeunt, *al.*
247 22 Penelopam, 2, 6, 8, 12, [14.
Penelopem, *al.*
248 1 magnum, *om.*
12 offendit, 2, 6.
offendet, *al.*
15 increbruit, 7, 9, 20.
increpuit, 10, 12, 18.
increbuit, *al.*
19 urge, *om.*
22 esto, 9, 13.
sit, *al.*
249 12 deformat, 14.
deuormat, *al. om.*
13 fors qua, 18.
fors quæ, *al. om.*
250 6 et facienda, *om.*
26 spectaverit, 14, 16.
spectaverat, *al.*
27 luserat, *om.*
251 5 miratur, 2, 6, 18, 20.
mirantur, *al.*
18 uvescit, 2, 6, 7, 10, 12.
humescit, *al.*
26 verniliter, 2, 7, 10, 12, 14.
vernaliter, *al.*
252 27 prælambens, *om.*

254 1 doctus, 7, 8.
doctor, *al.*
5 phimum, 2, 6, 7, 8, 14.
pyrgum, *al.*
7 illo, 9, 13, 16.
ille, *al.*
22 fert, 8, 10, 14, 19, 20.
feret, *al.*
255 1 furisque, 20.
fugisque, *al.*
8 ipso, 2, 6, 7, 10, 12.
ipse, *al.*
14 incendit, 10, 18.
intendit, *al.*
28 ambo, 7, 11, 12, 14.
ambos, *al.*
256 19 sibique, 2, 6, 7, 9.
sibi qui, *al.*
258 6 placaverit, 2, 6, 10, 12, [19.
pacaverit, *al.*
259 8 semel, 2, 6, 12.
simul, *al.*
ib. obsorbere, 10, 12.
absorbere, *al.*
14 porrexerat, 9, 13, 16, 19.
porrexerit, *al.*
261 15 vulsos, 10, 12.
avulsos, *al.*
21 atris, 2, 6, 20.
Afris, *al.*
264 7 longa, *om.*
14 oculos, 3, 13.
oculum, *al.*
17 cheragra, 1.
chiragra, *al.*
18 quadam, 1, 2.
quodam, *al.*
265 8 est argentum, 13.
argentum est, *al.*
13 si, 12, 16, 23.
sed, *al.*
14 et lingua, *om.*
sed quadragintis, } *om.*
est animus, }
266 4 frustis, *om.*
17 ride, *om.*
20 curtatus, 20.
curatus, *al. om.*

267 8 planius, 1, 7, 10, 14.
plenius, *al.*
14 quod, 2, 3, 6, 9, 14, 18.
quid, *al.*
22 Ulixen, *om.*
268 9 Penelopæ, *om.*
13 homines, 1, 7, 10, 16, 18, 19, 21.
hominem, *al.*
15 noles, 1, 2, 6, 7, 9, 12, [13, 14, 20.
nolis, *al.*
ib. curres, 1, 7, 9, 10, 12, 15, [19.
cures, *al.*
19 oculum, 2, 3, 6, 8, 12, 20.
oculos, *al.*
22 qui recte vivendi, 9, 14.
vivendi qui recte, *al.*
27 contigit, 3, 9, 14, 16.
contingit, *al.*
29 febrem, 1, 7, 10, 14, 19.
febres, *al.*
269 3 podagrum, 10.
podagram, *al.*
10 iram, 1, 2, 6.
iræ, *al.*
16 quam, *om.*
ib. monstrat, 9, 13, 18, 21.
monstret, *al.*
270 6 hoc quoque, *om.*
271 7 si tibi, 12.
sit tibi, *al. om.*
10 heu-heu, *om.*
22 qui sapere, 2, 3, 6.
quin sapere, 1, 7, 8, 12, 14.
quam sapere, *al.*
272 1 et mundus, 1, 7, 8, 10, [12, 19.
et modus et, *al.*
7 archiacis, *om.*
12 si melius, *om.*
18 fortunam, 2, 3, 6, 14.
fortuna, *al.*
22 dissignat, 1, 2, 3, 7, 14.
designat, *al.*
23 ad prælia, *om.*
ib. inertem, 9, 10.
inermem, *al.*
273 2 facundi, 1, 7.
fecundi, *al.*

273 9 Brutam, 2, 3, 9, 13, 14.
Butram, *al.*
ib. Septimium, 9, 13, 15, 16, [18.
Septicium, *al.*
274 1 utrobique, *om.*
3 metuatne, *om.*
13 mutius, 15.
mutus, et, *al.*
15 proferet, 9, 10, 13, 16, 19.
proferat, *al.*
25 porro, 7, 8, 9, 10, 16.
porro et, *al.*
275 9 primus, 1, 8, 10, 14, 15, [16.
primum, *al.*
11 sævum, *om.*
12 fodiat, 8, 9, 13, 15, 18.
fodicet, *al.*
14 cuilibet hic, *om.*
276 3 vis recteque videre, 3, 9, 13.
vis sanum recteque, *al.*
6 designatorem, 7, 15, 16.
Dissignatorem, *al.*
19 relinquis, 2, 3, 6.
relinques, *al.*
277 6 vulpecula, *om.*
18 Ithace, 2, 3, 8, 13, 15, 16.
Ithacæ, *al.*
278 7 quodcumque, *om.*
10 neget, 2, 3, 6, 8.
negat, *al.*
279 10 ponere, 7, 8, 9, 16, 19.
dicere, *al.*
13 simul, *om.*
20 oleamque, *om.*
21 agris, *om.*
280 4 ventosus, 7, 8, 9, 10, 13, [15.
venturus, *al.*
281 3 ad cætera, *om.*
9 effertis, 8, 13, 14, 16, 18, [19.
fertis, *al.*
18 divellat, 2, 3, 6, 12, 18.
depellat, *al.*
282 1 expellas, 15, 19, 20.
expelles, *al.*
2 fastidia, 8, 14, 16, 19, 20.
vestigia, 7, 10, 12, 18.
fastigia, *al.*

283 3 minorane, 13, 15.
minorave, *al.*
4 cunctaque, 7, 8.
cunctane, *al.*
23 nec dulcia, 9, 10, 13, 14, [15, 18.
neu dulcia, *al.*
284 1 ut quo, 7, 8, 16, 18, 19, [20.
tu quo, *al.*
285 13 defudit, 2, 3, 6.
diffundit, 9, 10, 21.
diffudit, 12, 15, 18.
defundit, *al.*
286 2 sic positum, *om.*
4 glomus, 1, 7, 8.
globos, 9, 13, 15, 21.
glomos, *al.*
6 nec vulgo, 18, 21.
ne vulgo, *al.*
7 possunt, 16.
possint, *al. om.*
14 an res, *om.*
288 5 myrteta, 9, 12, 13, 15, 16, [18.
murteta, *al.*
16 dulcis, 9, 13, 15.
jugis, *al.*
289 9 donabat, 1, 7, 8, 9, 12, [14, 16.
donarat, *al.*
12 agnini, 1, 6, 7, 12, 18, 19, [21.
agninæ, *al.*
14 correptus, 2, 3, 12, 15, 16.
correctus, *al.*
ib. Bestius, *om.*
15 quidquid, *om.*
290 3 pomisve, 15, 18.
pomisne, *al.*
ib. et pratis, *om.*
5 ni dissocientur, *om.*
7 discedens, *om.*
8 benigni, 1, 7, 20.
benigne, *al.*
9 ferant, *om.*
10 juvat, 12.
juvet, *al. om.*
14 aptus et, 1, 10, 12, 15, 16.
utilis, *al.*
291 17 medicandum, 1, 2, 3, 6, 7, [10, 12,
mendacem, *al.*
22 introrsum, *om.*

291 23 dicit, 15.
dicat, *al. om.*
26 negitatque, 1, 7.
negat atque, *al.*
292 8 justo sancto, 1, 14.
justum sanctum, *al.*
293 8 lædit, 18, 19.
lædat, 13.
lædet, *al.*
21 rerum, 10, 12.
verum, 8, 14, 19.
verum es, *al.*
294 20 sua, 20.
suo, *al. om.*
296 23 illius, 10, 15.
ullius, *al.*
297 13 nunc et si, *om.*
14 absis, *om.*
298 6 ut penitus, *om.*
13 metuet, 2, 3, 6, 13, 16,
metuit, *al.* [18, 21.
17 potores-Falerni, *des*, *om.*
sec. man. habent, 9, 12.
18 vapores, 15, 21.
tepores, *al.* [18, 21.
23 non te, 12, 13, 15, 16,
num te, *al.*
24 non pavor, 13, 15, 16, 18,
num pavor, *al.* [19, 21.
299 2 et mihi, 1, 2, 3, 6, 7, 13.
ut mihi, *al.*
6 hæc satis, 9, 13, 18.
sed satis, *al.*
17 edixi, 2, 3, 6.
edixit, *al.*
300 7 regit, 12, 13, 15.
reget, *al.*
301 10 ubi quid, 1, 2, 3, 6, 7, 10,
ubi quis, *al.* [14.
16 unctus, 2.
vinctus, *al.*
18 protrusit, *om.*
304 2 tuus hic, *om.*
12 Græcorum, *om.*
16 summam, 1, 2, 9, 13, 15,
summum, *al.* [18.
30 et item, 2, 3, 6, 23.
etiam, *al.*
305 2 in fastos, 2, 3, 6, 7, 10,
ad fastos, *al.* [12, 14
21 credit, *om.*
27 decorum, 2, 7, 10.
decorum et, *al.*
306 9 imberbes, *om.*
14 Græcis, *om.*
29 cautos, *om.*
ib. certis, 9, 13, 15, 18.
rectis, *al.*
307 3 pueri, *om.*
308 6 et pueris, 2, 3, 6, 7, 9, 15,
pueris, *al.* [16, 18.
9 inventa, *om.*
17 nata, 2, 3, 6, 14, 20.
lata, *al.*
309 1 inscite, 2, 3, 6, 7, 10, 12,
in scriptis, *al.* [14.
14 ac reficit, 16.
aut reficit, *al. om.*
20 plaudit, 2, 6.
plaudet, 3, 12, 13, 16.
gaudet, *al.*
21 equitis, *om.*
310 20 redde, *om.*
312 12 aperta, 20.
operta, *al. om.*
313 2 excludere, 2, 3, 6, 7, 12,
extrudere, *al.* [16, 19.
7 lædat, *om.*
314 24 quod tu, 2, 3, 6, 16.
tu quod, *al.*
315 6 fugit, *om.*
11 contracta, 21, 23.
contexta, 14.
contacta, *al.*
20 hic ut Mucius illi, *om.*
317 23 donarent, *om.*
20 mercatus et — est, 8.
mercatur et, *al. om.*
318 2 daturas, 2, 3, 6, 12.
daturus, *al.*
12 refigit, 9, 13.
refugit, *al.*
14 morte, *om.*
319 23 juvat, *om.*
322 13 unus, 12, 22.
imus, *al.*

322	25	pleraque, *omnes.*
	26	hoc amet, *omnes.*
	27	in verbis, *omnes.*
	30	rerum, 21.
		rerum et, *al. om.*
323	4	cadant, 7, 10, 12, 21.
		cadent, *al.*
	16	sterilisve diu, 7, 10.
		sterilisque diu, *al.*
324	13	decentem, *al.*
		decenter, *al.*
	22	flentibus adsunt, *om.*
325	4	equites pedites, *om.*
	5	divus, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9.
		Davus, *al.*
	7	an matrona, 4, 19.
		et matrona, *al.*
	8	vigentis, 2, 3, 4, 6, 7, 8.
		virentis, *al.*
	11	honoratum, *om.*
	23	non circa, *om.*
	24	verbum verbo, 8, 18, 20.
		verbo verbum, *al.*
	30	parturient, *om.*
326	2	tempora, *om.*
	18	naturis, *om.*
	22	imberbus, 7.
		imberbis, *al. om.*
327	3	spe longus, *om.*
	ib.	avidusque, *om.*
	5	castigatur censor, *om.*
	16	nec pueros, 9, 20.
		ne pueros, *al.*
	21	spectanda, 2, 6, 7, 10, 12, 18, 20.
		spectata, *al.*
	27	amicis, 3.
		amice, *al. om.*
	28	peccare timentes, *om.*
328	9	urbem, 8.
		urbes, *al.*
329	8	an audax, *om.*
330	1	missos, *om.*
	ib.	cum magno, *om.*
	6	ut omnes, 4, 18.
		an omnes, *al.*
	11	vestri, *om.*
331	5	perfectum, *om.*
	13	purgor, *om.*
	29	vivas, *om.*
	30	locis, 3, 7.
		jocis, *al.*
332	9	poteras, *om.*
	11	ad hæc, *om.*
	12	speremus, 2, 4, 6.
		speramus, *al.*
	20	non quod, 19, 22.
		ne quod, 2, 3, 6, 7, 8, 12.
		nec quod, *al.*
333	4	ergo est, *om.*
	9	bis terque, *om.*
	11	opere in longo, 21.
		operi longo, *al.*
	13	capiat, *om.*
	29	a summo, 21.
		summo, *al.*
	ib.	discessit, 18, 21.
		decessit, *al.*
334	15	arcis, 22.
		urbis, *al. om.*
335	7	non satis est, 20.
		nunc satis est, *al. om.*
	14	arctis, 12.
		atris, *al. om.*
	26	laborent, 2, 7, 10.
		laborant, *al.*
336	2	tornatos, *om.*
	11	nec dicet, 7, 10, 19, 21, 22.
		non dicet, *al.*
	23	dejecerit, 7, 12.
		projecerit, *al.*

vous faire des prix de presque 85 % au-dessous du prix de la m
vente, et de 65 % au-dessous du prix de fabrication.

Indépendamment des avantages ci-dessus, que vous êtes bien de reconnaître, vous reconnaîtrez aussi combien vous ferez plaisi clients en les mettant en possession, pour une modique somme, publication qui leur fera connaître les détails de la vie privée et pc de l'homme étonnant qui, de *simple bûcheron, conducteur de trains* est parvenu à se placer à la tête d'une des plus grandes et des plu santes nations du monde.

L'auteur, dans une rédaction concise et attrayante, a rés groupé admirablement tous les faits de la guerre des États-Unis, d lition de l'esclavage, et les causes qui ont amené ce grand conflit, sanglant et le plus formidable des temps modernes.

Vous ne pouvez donc présenter à vos clients rien de plus inté et en même temps rien de plus instructif pour ceux qui n'ont p jour par jour les épisodes de cette terrible guerre civile.

Nous vous engageons soit à nous faire une demande directe plaires, soit à faire prendre un échantillon par votre commission vous le jugez préalablement convenable.

Nous profitons de cette circonstance pour vous faire conn nous avons soldé et que nous vous vendrons :

LE BÉRANGER DES FAMILLES orné d'un beau portrait de Béranger d'après A gravé sur acier. 1 joli vol. in 12, avec couver mée en couleur. Au lieu de **3** fr. **50** c. . . . . N

Ce volume, réclamé depuis longtemps, contient ce qu'il y a de plus doux, de de plus élevé dans les œuvres du poëte national; ainsi que son titre l'indique, il figurer dans la bibliothèque de la famille.

VIE DE BÉRANGER (1780-1857), par Paul Boiteau. 1 joli petit vol. in-16, avec lieu de **1** fr. . . . .

50 % de remise pour ces deux ouvrages.

Des comptes courants seront ouverts à MM. les Libraires qui la demande.

Veuillez agréer, Monsieur, l'assurance de notre parfaite con:

PENAUD JOLLY & C

Paris. — Typ. Pillet fils aîné, 5, rue des Grands-Augustins.

La Collection se composera de Catulle, César, Cicéron, Cornélius-Népos, Florus, Gallus, Horace, Juvénal, Lucain, Ovide, Perse, Phèdre, Pline le jeune, Properce, Quinte-Curce, Salluste, Sénèque, Tacite, Térence, Tibulle, Tite-Live, Virgile.

Conditions de la Souscription.

Le prix de chaque volume sur petit-raisin vélin superfin satiné, d'Annonay, est de.......................... 7 fr.

Sur grand-raisin (grand format) superfin vélin satiné, tiré à 50 exemplaires.............................. 16

Sur grand-raisin rose vélin satiné, un exemplaire..... 30

Sur jésus collé fort d'Annonay, deux exemplaires.... 30

Sur jésus vélin de Hollande, un exemplaire......... 40

Sur jésus vélin anglais imitant la peau de vélin, deux exemplaires................................ 50

Sur papier de Chine, un seul exemplaire.

Chaque ouvrage se vend séparément.

A dater de six mois de la publication de chaque volume, le prix en sera irrévocablement fixé à 8 fr. en prenant la collection entière, et 9 fr. par ouvrages séparés, pour le petit raisin, et 18 et 20 fr. pour le grand-raisin.



